

MAGAZIN

BIBLIOLOGIC

În acest număr:

Horia-Roman PATAPIEVICI
Elena TURUTA
Ludmila CORGHENCI
Zinaida SOCHIRCĂ
Veronica GHEȚU
Hermina ANGHELESCU
Natalia CHERADI
Petru RACU
Ana SOFRONI
Alla PANICI
Olesea LEAHU
Dominique LAHARY
Vasile SECRIERU
Alexe RĂU
Gheorghe VRABIE

Iurie COLESNIC
Dumitru PĂSAT
Lidia CODREANCA
Vasile MALANEȚCHI
Andrei VARTIC
Aurica DVORACIC
Vladimir DUNDUC
Vera OSOIANU

1-2

2004

MAGAZIN BIBLIOLOGIC

1-2/2004

Serie nouă

Editori:

Biblioteca Națională
Asociația Bibliotecarilor
Societatea Bibliophililor

COLEGIUL DE REDACȚIE:

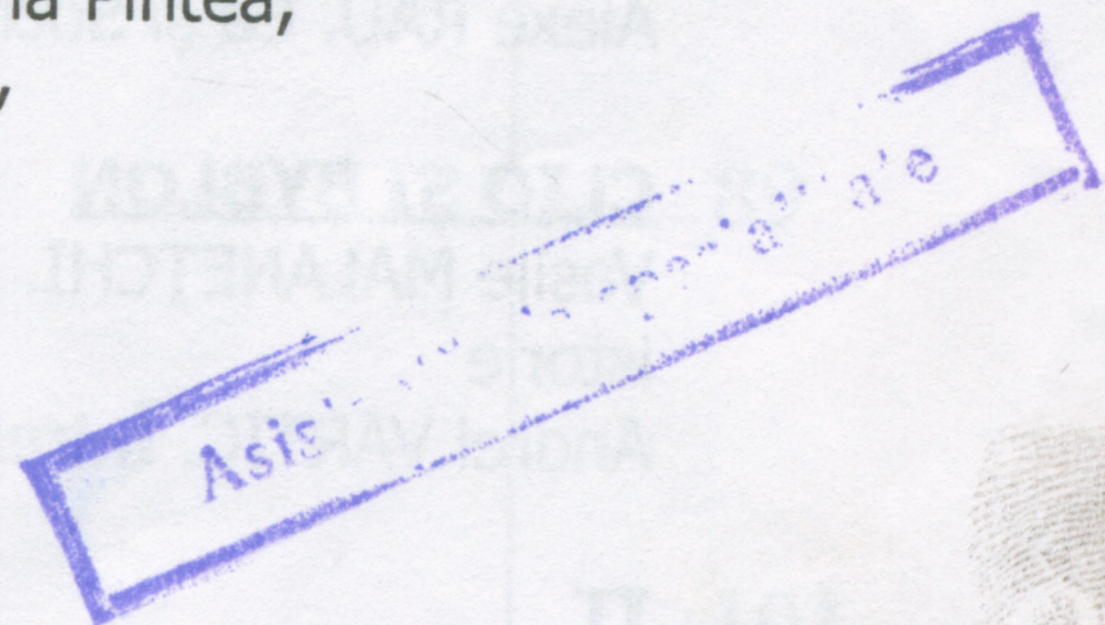
Redactor-șef:

Alexe Rău

Vera Osoianu (redactor-șef adjunct), Iurie Colesnic,
Pavel Balmuș, Ecaterina Toma (secretar de redacție), Ilona Pîntea,
Dragoș Popa-Miu, Nina Negru, Angela Drăgănel,
Veronica Pelin, Natalia Cheradi,
Eugenia Bejan, Ludmila Corghenci
Lector: Neli Canțer

Tehnoredactare computerizată: Oxana Plugaru
com. nr. 11, Imprimeria B.N.R.M.

Pe copertă e fotografia lui Igor Vieru.
Pe foaia de titlu - fotografia lui Mircea Vulcănescu.

Biblioteca Națională
a Republicii Moldova

RV-32828

RV-32828

CUPRINS

AGORA Horia-Roman PATAPIEVICI. Lectura postmodernă (2)	5
ANUL „ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT” Elena TURUTA. O bibliografie monumentală	9
INVITATUL REVISTEI M.B. „Biblioteca nu este buricul pământului” (Interviu cu biblioteconomistul francez Dominique Lahary)	13
ECCE BIBLIOTHECA Ludmila CORGHENCI, Zinaida SOCHIRCĂ, Veronica GHETU. Direcții strategice de activitate a DIB ULIM	17
TEORIE ȘI PRACTICĂ Declarația de principii internaționale de catalogare Hermina ANGHELESCU. Criterii de evaluare a calității resurselor informative cu acces liber prezente pe Internet Natalia CHERADI. Bibliotecile și serviciile contra plată: între politica de serviciu public și economia de piață Petru RACU, Ana SOFRONI. Biblioteca, factor de promovare a informației de brevete Alla PANICI. Rolul bibliotecii moderne în procesul globalizării: actualitate, perspective, contribuții Olesea LEAHU. PR: orientări și componente Ludmila CORGHENCI. Instruirea continuă a bibliotecarilor din Republica Moldova: aspecte teoretice și practice	25
PIETRE PENTRU TEMPLUL BIBLIOLOGIEI Dominique LAHARY. Bibliotecile la răspântie	45
GALERIA M.B. Vasile SECRIERU. Nicolae Steinhardt și pasiunea cărții	53
BIBLIOSOFIE Alexe RĂU. ALEPH în fața oglinzii (3)	57
GRAFICA DE CARTE Gheorghe VRABIE. Trei eseuri despre moștenirea lui Igor Vieru	61
ANIVERSĂRI CULTURALE Iurie COLESNIC. Ziarul “Cuvânt moldovenesc” Alexe RĂU. Revoluția lui Kant Dumitru PĂSAT. Cum să-l înțelegem/lecturăm pe Kant Iurie COLESNIC. Toma Istrati – o personalitate care onorează Basarabia Lidia CODREANCA. Amurgul unui crez nebun... (Elena Farago – 50 de ani de la trecerea în eternitate) Alexe RĂU. Ca și Socrate, Mircea Vulcănescu...	73
CLIO ȘI BYBLON Vasile MALANEȚCHI. Biblioteca Publică „Alba-Iulia” din Chișinău: început de istorie Andrei VARTIC. Întrebarea cu privire la paleoinformatică	89
II Aurica DVORACIC, Hermina ANGHELESCU. Webliografia: un nou concept, o nouă provocare Vladimir DUNDUC. Comunicarea Internet în bibliotecile din Republica Moldova Vera OSOIANU. Rețele globale de referințe virtuale	101

SUMMARY

AGORA Horia-Roman PATAPIEVICI. The postmodern reading (2)	5
THE "ȘTEFAN CEL MARE ȘI ȘFONT" YEAR Elena TURUTA. A monumental bibliography	9
THE MAGAZINE'S GUEST "The library isn't the hub of the universe" (Interview with French librarian Dominique Lahary)	13
ECCE LIBRARY Ludmila CORGHENCI, Zinaida SOCHIRCĂ, Veronica GHETU. The strategic directions in IBD activity of IFUM	17
THEORY AND PRACTICE Statement of international principles of classification Hermina ANGHELESCU. The evaluation criterions of the informative resources with free access on Internet Natalia CHERADI. Libraries and services priced: between the public service policy and market economy Petru RACU, Ana SOFRONI. The library, promotion factor of patent information Alla PANICI. The role of the modern library in the globally process: present, prospects, contributions Olesea LEAHU. PR: orientations and components Ludmila CORGHENCI. The continuous education of the librarians of the Republic of Moldova : theoretical and practical aspects	25
STONES FOR THE TEMPLE OF BIBLIOLOGY Dominique LAHARY. The libraries at crossroads	45
GALLERY OF M.B. Vasile SECRIERU. Nicolae Steinhardt and his passion for book	53
BIBLIOSOPHY Alexe RĂU. ALEPH in front of the mirror (3)	57
BOOK GRAPHICS Gheorghe VRABIE. Three essaies about the legacy of Igor Vieru	61
CULTURAL ANIVERSARIES Iurie COLESNIC. Journal – the Moldavian word Alexe RĂU. Kant's revolution Dumitru PĂSAT. What do we understand? (We are reading Kant) Iurie COLESNIC. Toma Istrati – a personality who honour Basarabia Lidia CODREANCA. The dusk of the crazy creed... (50 years from the eternity passing of Elena Farago) Alexe RĂU. As well as Socrate, Mircea Vulcănescu	73
CLIO AND BYBLON Vasile MALANEȚCHI. The public library "Alba-Iulia " of Chișinău: the beginning of history Andrei VARTIC. Question to palaeoinformality	89
II Aurica DVORACIC, Hermina ANGHELESCU. Webliography: a new concept, a new provocation Vladimir DUNDUC. The Internet communication in the libraries of the Republic of Moldova Vera OSOIANU. The global networks of virtual references	101

СОДЕРЖАНИЕ

AGORA

Хория-Роман ПАТАПИЕВИЧ. Постмодернистское чтение (2)

5

ANUL "ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT"

Елена ТУРУТА. Монументальная библиография

9

НАШ ГОСТЬ

«Библиотека - не центр вселенной»

(Интервью с французским библиотековедом Доминик Лахари)

13

ECCE BIBLIOTHECA

Людмила КОРГЕНЧ, Зинаида СОКИРКЭ, Вероника ГЕЦУ.

Стратегические направления деятельности DIB ULIM

17

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Декларация интернациональных принципов каталогизации

Хермина АНГЕЛЕСКУ. Критерии оценки качества информационных

Интернет-ресурсов

Наталия КЕРАДИ. Библиотеки и платные услуги:

размышления на тему вхождения библиотек в рыночную экономику

Петру РАКУ, Анна СОФРОНИ. Библиотека как фактор распространения информации о патентах

Алла ПАНИЧ. Роль современной библиотеки в процессе глобализации: современное состояние и перспективы

Олеся ЛЯХУ. Р R: составные части и ориентиры

Людмила КОРГЕНЧ. Непрерывное повышение квалификации библиотекарей Республики Молдова: теоретические и практические аспекты

25

СОКРОВИЩА ХРАМА БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИЯ

Доминик ЛАХАРИ. Библиотеки на распутье

45

ГАЛЕРЕЯ БИБЛИОТЕЧНОГО МАГАЗИНА

Василе СЕКРИЕРУ. Николае Стейнхард и его любовь к книге

53

BIBLIOSOFIE

Алексе РЭУ. ALEPH перед зеркалом (3)

57

КНИЖНАЯ ГРАФИКА

Георге ВРАБИЕ. Три эссе о наследии Игоря Виеру

61

ЗНАМЕНАТЕЛЬНЫЕ ДАТЫ

Юрие КОЛЕСНИК. Газета "Cuvânt moldovenesc"

Алексе РЭУ. Революция Канта

Думитру ПЭСАТ. Как трактовать Канта (читаем Канта)

Юрие КОЛЕСНИК. Тома Истрати – личность прославившая Бессарабию

Лидия КОДРЯНКА. Закат неземной веры...

(к 50-летию со дня смерти Елены Фараго)

Алексе РЭУ. Мирча Вулкэнеску, как и Сократ

73

CLIO & BYBLON

Василе МАЛАНЕЦКИ. Публичная Библиотека «Alba-Iulia» (Кишинэу): начало истории

Андрей ВАРТИК. К вопросу о палеоинформатике

89

II

Аурика ДВОРАЧИК, Хермина АНГЕЛЕСКУ. Веблиография:

новая концепция, новый вызов

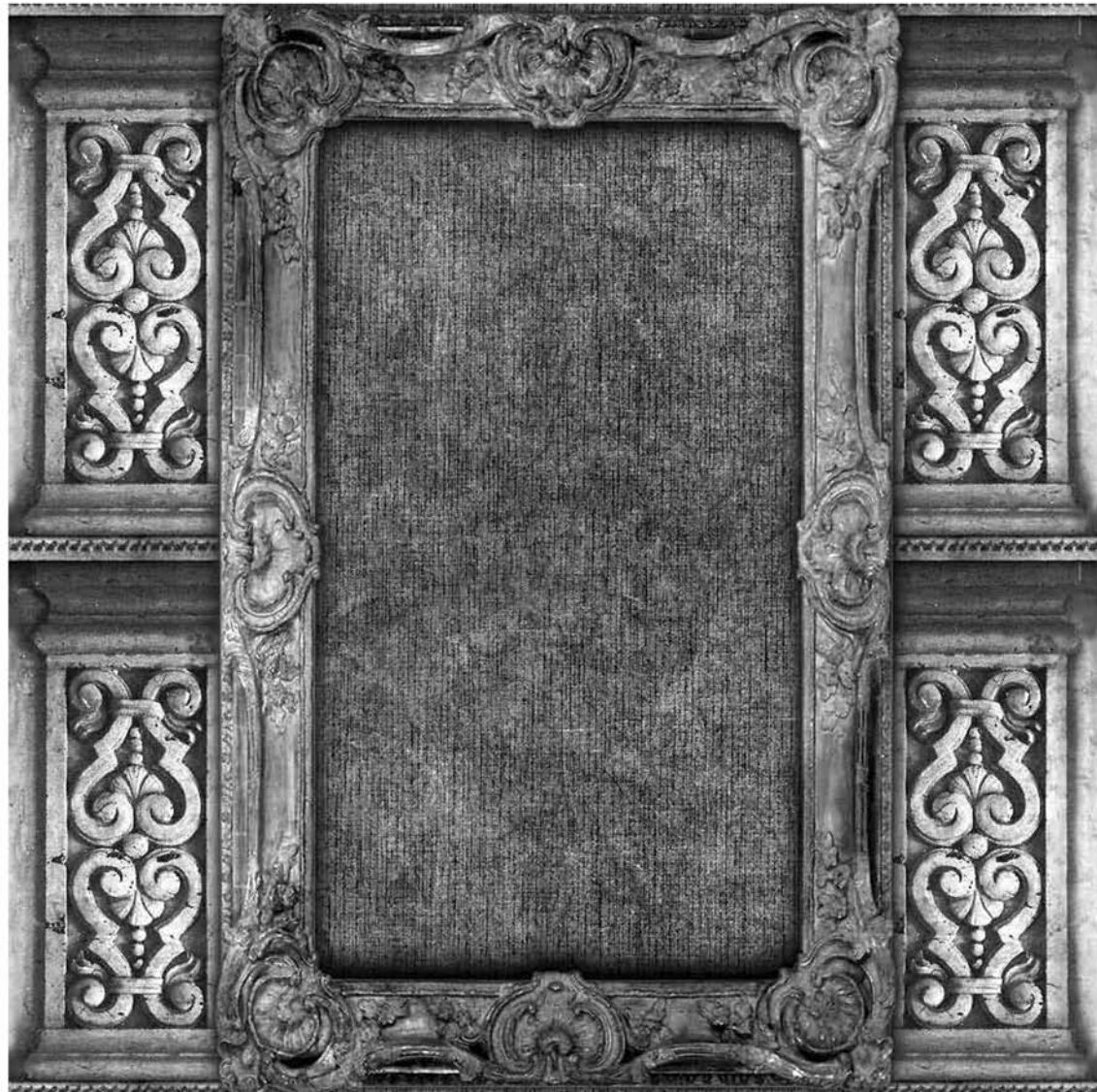
Владимир ДУНДУК. Интернет как средство общения

в библиотеках Республики Молдова

Вера ОСОЯНУ. Глобальная сеть виртуальных запросов

101

Agora

LECTURA POSTMODERNĂ (2)

Insatisfacția spiritului recent față de stilul erudiției clasice este stânenitor de vizibilă în modul în care editorii moderni „încadrează” cu note de subsol textele unor autori clasici. Un exemplu este erudita lucrare a lui Carl Schmitt *Politische Theologie* (I: 1922; II: 1969), pe care editorul francez (Jean-Louis Schlegel, 1988), nemulțumit de „absența notelor” și de „referințele incomplete” din textul original, o flanchează cu trimiteri de subsol. Argumentul editorului recent este sporirea clarității contextului gândirii lui Schmitt. În fond însă este vorba de un alt stil de gândire. Schmitt a fost un gânditor de o formidabilă erudiție. Nici unui cititor serios al operei sale nu îi va putea scăpa acest lucru. Dar la Schmitt erudiția era organică și, în același timp, vizionară: ea slujea o viziune și nu pretindea deloc că ar putea-o întemeia. Autoritatea textului său este viziunea cu ajutorul căreia ajunge să reformuleze domeniul analizei sale, și nu cantitatea de trimiteri la autori de presupusă autoritate. În cuprinsul argumentării, Schmitt este preocupat de duhul gândului, nu de litera lui. Editorul său francez, dimpotrivă, resimte ca pe o lipsă faptul că un anumit gând al lui Weber, în textul lui Schmitt, este prezent doar sub forma unei reformulări a lui Schmitt, fără trimiterea exactă la lucrare, volum, capitol, paragraf, ediție și pagină. Drept urmare, trânește un asterisc în textul lui Schmitt (absent în original) și inserează, cu o harnică satisfacție, trimiterea corectă⁹. Putem spera că, astfel pavoazată, gândirea lui Schmitt va deveni respectabilă și pentru erudiții recenți. Hazul involuntar al acestor operații de recondiționare în spirit recent a erudiției clasice este că editorul modern e evident depășit de amploarea erudiției pe care, arhivistic, încearcă să o identifice mai precis decât autorul. În ediția din Schmitt citată mai sus, găsim pe aceeași pagină o identificare corectă a citatului din Atger, pe care Schmitt îl reproduce fără trimitere, dar și eșecul de a găsi locul din corespondența lui Descartes cu Mersenne, de unde Schmitt reproduce un scurt citat (în dreptul acestui citat, la subsolul editorului, nu figurează nimic)¹⁰. La fel, câteva pagini mai încolo, în cazul unui citat din Sieyès, pe care editorul recent nu știe de unde să îl ia, acesta lasă textul așa cum l-a conceput Schmitt, fără trimitere de subsol. Această absență lipsită de principiu, reflectând limitele erudiției editorului în raport cu erudiția autorului îmbunătățit prin adăugarea post mortem a notelor de subsol, indică falsitatea procedurii. Pentru cititor nu este important să aibă trimiterea exactă, ci reproducerea fidelă a textului, cu o clară reprezentare a gândului autorului citat, în termenii autorului care citează.

Un alt semn al noului stil de erudiție este răspândirea exuberantă a indexului de nume ori de materii. Indexul a fost dintotdeauna un neprețuit instrument de lucru. Sensul lui era ușurarea accesului la anumite linii de forță ale cărții. În nici un caz, în epoca erudiției vizionare, nu i-ar fi trecut cuiva prin cap să rezume lectura cărții la parcurgerea termenilor cuprinși în index. Mergeți în marile biblioteci și spionați modul în care sunt frunzărite cărțile numite azi, în mod respingător, „lucrări de specialitate”. Pentru noul erudit, lectura unei cărți începe cu indexul. Parcurge termenii de interes pentru articolul pe care intenționează să-l împoștoneze, scoate citatele semnificative, înscrie pedant toate datele lucrării consultate și, cu bibliografia completată, pierde orice interes pentru cartea respectivă. Lipsa de bun gust a acestui procedeu fals, care distruge simțul pentru creație, anulează discernământul față de construcția argumentului și sparge cultura în șiruri de fraze paratactice ale unor autori permutabili (căci cultura este făcută din autori, iar nu din contribuții anonime), nu mai atrage atenția nimănu. Nimănu nu îi mai pare azi strident ca un specialist să cunoască dintr-un autor numai o carte (aceea de care are nevoie buna sa reputație de specialist) – ca un specialist în istorie rusă, de pildă,¹¹ să știe din Koyré numai *La philosophie et le problème national en Russie au début du XIXe siècle* [1929], ignorând complet dimensiunea veritabilă a acestui gânditor¹². Firește, cunoscând doar cartea despre Rusia, amănuntul specialității e salvat; dar ignorându-le pe toate celelalte, adevărul mai înalt al primeia este ireversibil ratat. În acest mod, ceva superficial se câștigă, în timp ce altceva, profund, se pierde. Azi, foarte puținoara le mai pare dubioasă maniera de a demonstra ceva despre un autor prin consultarea indexului¹³. Procedeu e practicat pe scară largă și nu suscită ironii ori o replică mai înaltă, care să îi discrediteze principiul. (Firește, nu neg utilitatea unui bun index: contest însă valoarea „erudiției” adunate prin punerea la lucru a tipului de gândire construit pe ideea de gândire-index.) În ambianța pedantă și mărginită de azi, îndemnul lui George Călinescu de a nu ne mulțumi să citim doar cărți și nici măcar numai autori, ci de a citi direct literaturi e menit să stârnească ridicări din umeri și zâmbete condescendente. – Puțini nu îl vor disprețui ca pe o relicvă a trecutului ori ca pe o dovadă involuntară de diletantism. „Bovarismul intelectualilor din estul Europei...”

Dacă e să folosim o metaforă electronică, erudiția care a dominat până la jumătatea secolului al XX-lea – și care prelungea stilul secolului al XIX-lea, esențialmente german în stil – era analogică, iar erudiția recentă este digitală. Erudiția recentă, impusă ca nivel de perfecțiune academică de anglo-saxoni după 1960, este vizibil marcată de ascendentul mașinii asupra omului. Ea este nu doar digitală, ea e și esențialmente cantitativă.

Să luăm un exemplu. Arthur O. Lovejoy (1873-1962), un excelent universitar american de educație germană, a fost un savant de o enormă erudiție. Dar

erudiția sa era de stil vechi și, de aceea, potrivit acestui stil, pagina sa nu etala trimiterile punctuale și, în mare măsură, inutile, ale oricărui erudit recent. Pentru a fi credibil, un exemplu simetric de stil recent al erudiției trebuie susținut cu un savant veritabil. G. E. R. Lloyd (născut în 1933), om de eminentă tradiție britanică, este un astfel de erudit, cu nimic inferior lui Lovejoy (ba, chiar, dimpotrivă!). Lloyd face trimiteri de subsol în noul stil. Știința sa este imensă. Ca atare, lectura a devenit, pentru nespecialistul care dorește să prindă sensul global al textului, imposibilă. Pentru orice cuvânt pus în frază, Lloyd are o trimitere erudită. Nu știi ce să citești mai întâi: până să parcurgi tot textul, te rătăcești în trimiteri – și reciproc. Trimiterile de subsol profesate de noua erudiție sunt „discretizate” într-un mod care face față oricărei lectură preocupată de sens și inteligență, satisfăcând-o însă perfect pe cea ahtiată de arhivistică. Dacă e să îi comparăm pe Lovejoy cu Lloyd, e clar că primul ține de tradiția analogică, în timp ce Lloyd de cea digitală. Pentru specialistul de strictă observație, textul înluminat de erudiția digitală este un rai. Pentru omul inteligent și cultivat care dorește în mod dezinteresat să cunoască, acest tip de text este opac.

Firește, această punere în oglindă este pur descriptivă și nu are rolul de a stabili ierarhii. Când e vorba de vârfuri, erudiția digitală e la fel de bună ca cea analogică. Când însă nu e stăpânit de mari savanți, cum este Lloyd, stilul erudiției recente își arată din plin toate inconvenientele, deoarece, din ansamblul trăsăturilor care îl caracterizează, ies cu precădere la iveală defectele camuflate în însușiri: obsesia trimiterilor exhaustive și prudența timorată a concluziilor definitive. Unde este gând, adică la vârfurile erudiției, obsesia lucrurilor secundare nu se transformă încă în defect, deși trenează și, uneori, sufocă. Dar unde gândul și viziunea sunt ocolite ca niște frivolități nedemne de respectabilitatea academică, ceea ce se întâmplă la practicanții obedienți ai erudiției cantitative – arhivari apteri și chițibușari anoiți ai unui stil care încurajează mediocritatea și stânjenește originalitatea – la aceștia invazia trufașă a cantității și suficiența pedantă a tonului au devenit intolerabile. Dacă marile viziuni erau împrumutate de discipoli, diadohi, epigoni și mediocri cu respect și sfială, ceea ce făcea ca, în trecut, și lucrările medii să aibă o valoare superioară autorului lor, prețul pus pe mania arhivistică și pe abundența detaliului cantitativ au făcut ca toate mediocritățile puse pe căpățuială academică să beneficieze azi de un foarte larg spațiu de afirmare sustras discernământului.

Cum se putea ușor bănui, efectul acestei de-tornări a erudiției de la idealul viziunii universale la idealul arhivei bine ordonate, a avut un efect dezastruos asupra „stării mentale” a disciplinelor umaniste. Căci, la o valoare comparabilă a vârfurilor, mediocritatea recentă este mult mai îngrijorătoare (și agresivă) decât mediocritatea tradițională. Deschizi oricare revistă academică de

după al doilea război mondial și constăți enormul contrast între *aparatură* majorității articolelor și *insignifianța* gândului pus în joc acolo. E limpede că cei mai mulți din acei autori caută să demonstreze nu că au ceva de spus, ci că și-au făcut conștiincios temele. Erudiția recentă se măsoară nu după adâncimea cunoașterii, ci după amplexarea referințelor. În această privință, jurnalele savante din secolul al XIX-lea seamănă cu niște cărți în fascicule, în timp ce revistele de specialitate de azi se aseamănă mai degrabă unor lucrări de seminar lucrate exhaustiv. E un duh de cuminenție bucheră în noua erudiție, care se străduiește să impresioneze doar prin performanța cantității, deoarece cantitatea și conformitatea cu litera au rămas singurele valori în care se mai crede azi cu pasiune. Relativismul și pletora interpretărilor i-au convins pe noii erudiți că nu gândul contează, ci soliditatea informației, *prin forțarea* consensului academic – firește pe un criteriu *obiectiv*, iar singurul rămas într-o lume părăsită de zei, cum e a noastră, este *cantitatea*. Astăzi, *seriozitatea* unei lucrări începe să fie măsurată de la o anumită cantitate a referințelor în sus. Indiferent de calitatea argumentării, lucrarea care nu mai are subsolul împânzit cu trimiteri la literatura secundară (terțiară, cuaternară etc.) și care nu înțeapă cu asteriscuri dacă nu toate cuvintele, măcar toate frazele textului nu mai este considerată de nivel academic, ci, peiorativ, „eseu”.

De vreme ce este citat tot, trebuie să admitem că specificul acestei noi erudiții este lipsa de discernământ în privința a ceea ce merită și ceea ce nu merită citat. Un soi de mistică a aflării la zi, o frică de a nu fi suficient de *up-to-date*, mutilează strident pagina articolelor de specialitate din absolut toate domeniile disciplinelor umaniste. Și, cu cât este mai confuz domeniul (ecofeminism, de exemplu), cu atât mai copleșitor e aparatul de citate. Firește, sunt non-citate, căci toate trimiterile sunt nu la autorități de valoare, ci la autorități de grup – punerea caricaturală în practică a concepției lui Kuhn referitoare la faptul că adevărul nu ar fi decât expresia unui consens sociologic între membrii unei comunități intelectuale date. Este, schimbând ce este de schimbat, atitudinea acelor *Empirics* care fac „experiențe grosolane și nefundate”, a căror modalitate de lucru era descrisă de Francis Bacon prin aceste cuvinte severe: „când cineva se hotărăște și se pregătește să descopere ceva, el se întreabă mai întâi și iscodește tot ce s-a zis asupra chestiunii de către alții; apoi el adaugă propria sa reflecție; și așa, după multă frământare a minții, el stoarce spiritul său și oarecum îi pretinde să-i dea oracole. Această metodă nu are nici un fundament, ci se învârtește numai în păreri¹⁴.” Într-un sens, omul sedus de valoarea unei astfel de erudiții este asemeni celui om care, când te întreabă unde este Luna, iar tu îi arăți cu indexul spre ea, se uită tâmp la degetul tău și exclamă, dezamăgit, „nu o văd”. Evident, numai un prost se uită la deget, când tu îi arăți Luna.

Note

⁹Carl Schmitt, *Theologie politique*, traduit de l'allemand et présenté par Jean-Louis Schlegel. Pentru Weber, vezi p. 53; pentru Boutmy, vezi p. 55; etc.

¹⁰Ibidem, p. 56.

¹¹Cazul este autentic: când l-am cunoscut eu, acest profesor american, titular la o universitate prestigioasă, preda la CEU Budapest.

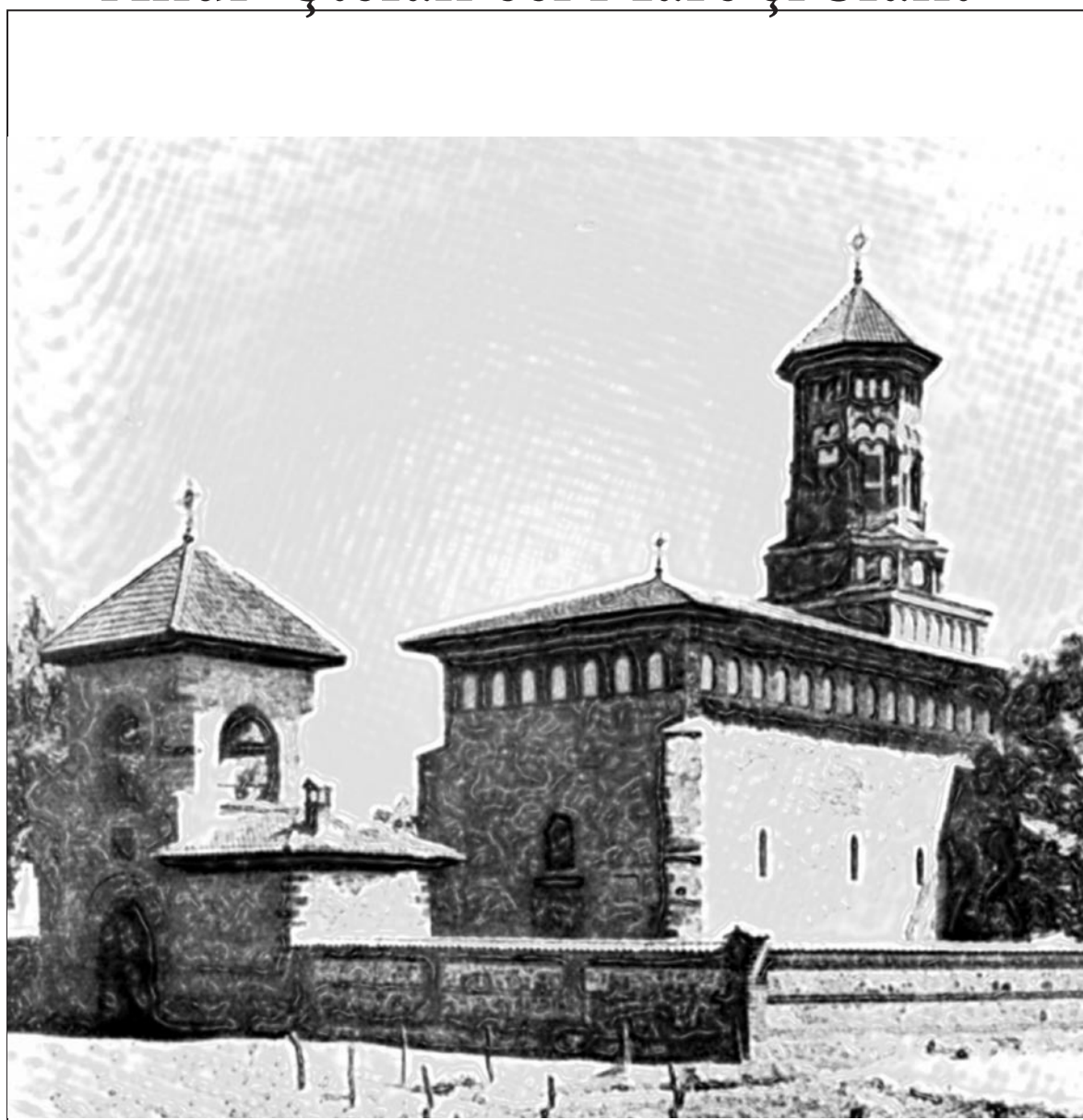
¹²Despre care nu ne putem face o idee fără a cunoaște, cel puțin, *L'idée de Dieu dans la philosophie de St. Anselme* [1923], *La Philosophie de Jacob Boehme* [1929], *Études galiléennes* [1939], *Mystiques, spirituels, alchimistes du XVIe siècle allemand* [1955], *From the Closed World to the Infinite Universe* [1957], *Études d'histoire de la pensée philosophique* [1961], *La révolution astronomique: Copernic, Kepler, Borelli* [1961].

¹³Că Aristotel nu era preocupat de chestiunea supranaturalului este probat de citare autor prin consultarea indexului (Keith Hutchinson, „Supernaturalism and the Mechanical Philosophy”, p. 329, n. 11; altminteri, studiul lui Hutchinson este foarte interesant). Un alt autor, homosexual acesta, își axează recenziile la o lucrare de superbă erudiție, *The Dante Encyclopedia*, pe consultarea indexului la intrările Gay, Homosexuality, Queer Theory și, finalmente, Sodomy; Sodomites (James Miller, „e-Dante: A Shadowy Preface”, pp. 369 sq.).

¹⁴Francis Bacon, *Noul Organon*, I, LXXXII, p. 68 (Collected Works of Francis Bacon, p. 80).

Horia-Roman PATAPIEVICI

Anul “Ștefan cel Mare și Sfânt”

O BIBLIOGRAFIE MONUMENTALĂ

Recent, Biblioteca Națională a scos de sub tipar una din cele mai importante bibliografii ale sale elaborate în ultimul deceniu – bibliografia consacrată celei mai marcante figuri istorice a Moldovei medievale și nu numai – Ștefan cel Mare, voievod al Moldovei, de la a cărei trecere în eternitate s-au împlinit pe 2 iulie 2004 – 500 de ani.

Bibliografia “Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504” este una de pionierat în spațiul nostru, este o lucrare științifică de proporții, de o calitate și valoare inestimabilă, mai ales pentru faptul că îl reprezintă integral pe omul și domnul Ștefan cel Mare și Sfânt.

Volumul bibliografic debutează cu eseul “O reflectare a conștiinței naționale”, semnat de poetul Alexe Rău, urmat de “Argumentul” asupra organizării lucrării, “Tabelul cronologic” al vieții și activității domnitorului, apoi bibliografia propriu-zisă.

Bogatul material bibliografic privind figura monumentală a marelui domnitor, faptele sale mărețe de arme, organizarea statală, economică și socială a Țării Moldovei, sprijinirea Bisericii,

ctitorirea multor locașuri sfinte de către voievod, dar și contribuția sa la dezvoltarea culturii, artei, învățământului sunt reperele principale care au condiționat o structurare aparte a bibliografiei “Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504”.

Cele 8 compartimente principale ale lucrării includ peste 60 de subdiviziuni organizate tematic, respectându-se șirul consecutiv al evenimentelor și faptelor care s-au perindat de-a lungul celei mai longevive domnii pe care a cunoscut-o Moldova, domnia neasemuitului voievod Ștefan cel Mare.

Primul capitol al bibliografiei „Izvoare” oferă cercetătorului dar și cititorului de rând cele mai importante înregistrări bibliografice ale documentelor privind epoca lui Ștefan cel Mare și Sfânt, documente interne, externe, bilaterale, adresările lui Ștefan cel Mare către principii europeni, acte turcești privind Moldova lui Ștefan cel Mare și luptele lui cu turcii, documente tătărăști, izvoare turco-persane privind relațiile domnitorului cu Imperiul Otoman, documente din Arhivele Veneției etc.

Compartimentul „Studii istorice”, cel mai voluminos, înregistrează monografiile, cercetările științifice fundamentale privind istoria Evului Mediu românesc și în special perioada lui Ștefan cel Mare,

lucrări semnate de clasici ai istoriografiei: Nicolae Iorga, Constantin Giurescu, Dinu Giurescu, Petre Panaiteanu, dar și de redevabilii medievști contemporani nouă: Andrei Eșanu, Gheorghe Gonța, Pavel Parasca ș.a.

Cititorul interesat se va documenta asupra politicii interne și externe a lui Ștefan cel Mare, activitatea sa diplomatică, relațiile sale cu Imperiul Otoman, statele italiene, Regatul Poloniei și Marele Ducat al Lituaniei, Marele Cnezat al Moscovei, Imperiul Habsburgic și Regatul Ungariei.

Pagini de glorie și vitejie a înscris Ștefan cel Mare în lupta pentru independența Moldovei. Capitolul „Războaiele lui Ștefan cel Mare” redă cu lux de amănunte documente și studii științifice despre Bătălia de la Baia cu ungurii, Bătălia de la Lipnic cu tătarii, Bătălia din Codrii Cosminului cu polonii, iar războaiele cu Imperiul Otoman sunt cronografiate mai detaliat: *Campania otomană din 1475 în Moldova. Bătălia de la Vaslui, Campania otomană din 1476 în Moldova. Bătălia de la Valea Albă (Războieni), Luptele pentru Chilia și Cetatea Albă*, aceste subcompartimente incluzând volume și studii scrise de istorici germani, maghiari, turci, polonezi, scrieri apărute în limbile franceză, italiană, rusă, germană etc.

Numeroase înregistrări bibliografice inedite dețin subcompartimentele *Ștefan cel Mare și Biserica, Ștefan cel Mare – ctitor de biserici și mănăstiri, Mănăstirea Căpriană* – ctitorie a lui Ștefan cel Mare, mai puțin cunoscută, dar despre care, prin osârdua savanților Andrei Eșanu, Gheorghe Postică, s-au făcut studii istorice, cercetări arheologice ce dovedesc că Ștefan cel Mare a fost ctitorul primei biserici de piatră de la Căpriană.

Valorificarea moștenirii spirituale a marelui voievod Ștefan cel Mare, a cărui domnie a constituit o mare epocă de cultură și artă, face obiectul bibliografierii în compartimentul „Cultură, artă și spiritualitate în timpul lui Ștefan cel Mare”.

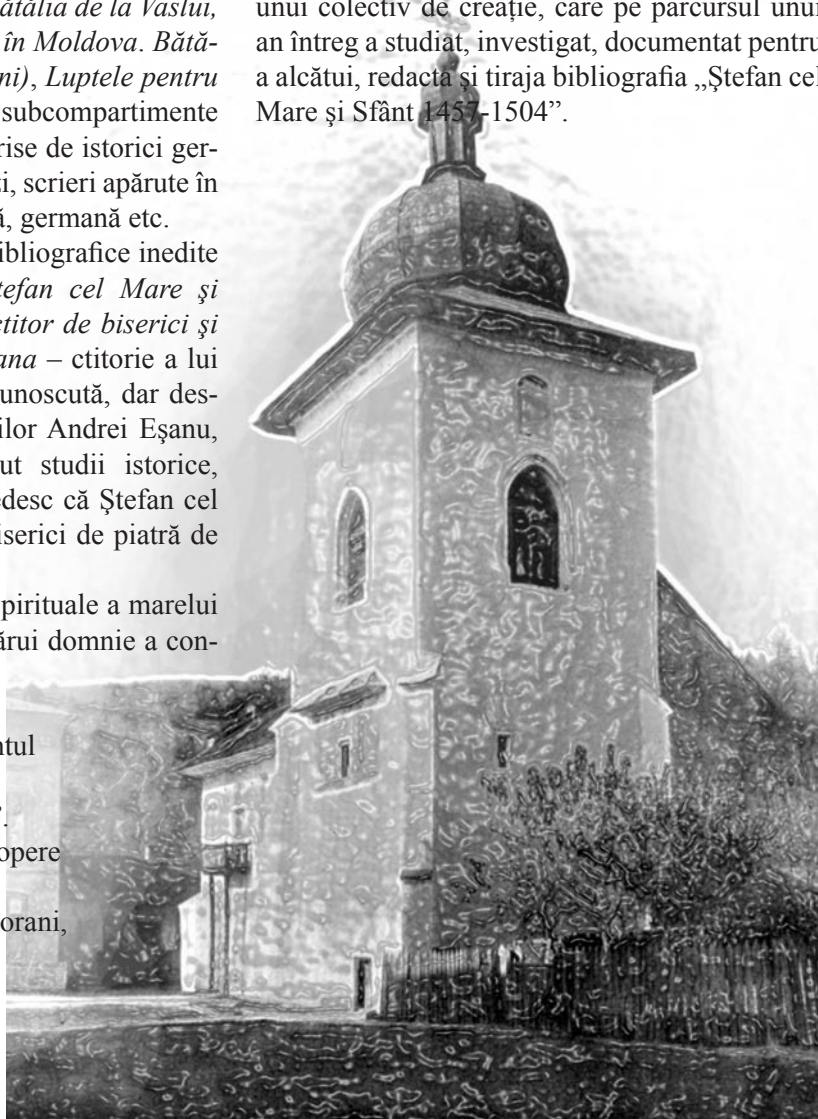
S-au scris opere și capodopere despre Ștefan cel Mare, semnate de clasici și contemporani, legende, balade, tradițiuni, povestiri orale, cântece create de marele autor anonim – poporul, care l-a iubit și venerat pe domnitor.

Din numărul enorm al acestora, bibliografia consemnează pe cele mai reprezentative în compartimentul „Chipul lui Ștefan cel Mare în folclor, literatură și artă”, ele fiind aranjate adecvat genurilor de literatură și artă: beletristică, muzică, pictură, sculptură, cinematografie, heraldică, iconografie etc.

„Canonizarea lui Ștefan cel Mare”, „Ștefan cel Mare – un simbol peste veacuri”, „Materiale jubiliare” și „Materiale de popularizare” sunt diviziunile care finalizează bibliografia. Iar pentru a facilita și mai mult căutarea informației, volumul este înzestrat cu doi indici auxiliari: Indice de nume și Indice geografic și etnografic.

Elaborând bibliografia „Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504”, Biblioteca Națională și-a dorit să readucă în memoria contemporanilor una din cele mai ilustre personalități ale poporului nostru – Ștefan cel Mare și Sfânt.

Apariția acestui volum este efortul comun al unui colectiv de creație, care pe parcursul unui an întreg a studiat, investigat, documentat pentru a alcătui, redacta și tiraia bibliografia „Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504”.

Echipa de creație – alcătuitorii P. Calev, V. Nechiforeac, E. Scripnic, V. Eșanu, redactorii E. Mîslițchi și E. Turuta, pictorul D. Popa Miu, paginatoarea O. Plugaru, colaboratorii Imprimeriei: M. Burdilă, E. Tur, L. Volovețchi, L. Pisaniuc, A. Corcimari, S. Udod au reușit să realizeze împreună o bibliografie de calitate, valoroasă și necesară nouă tuturor.

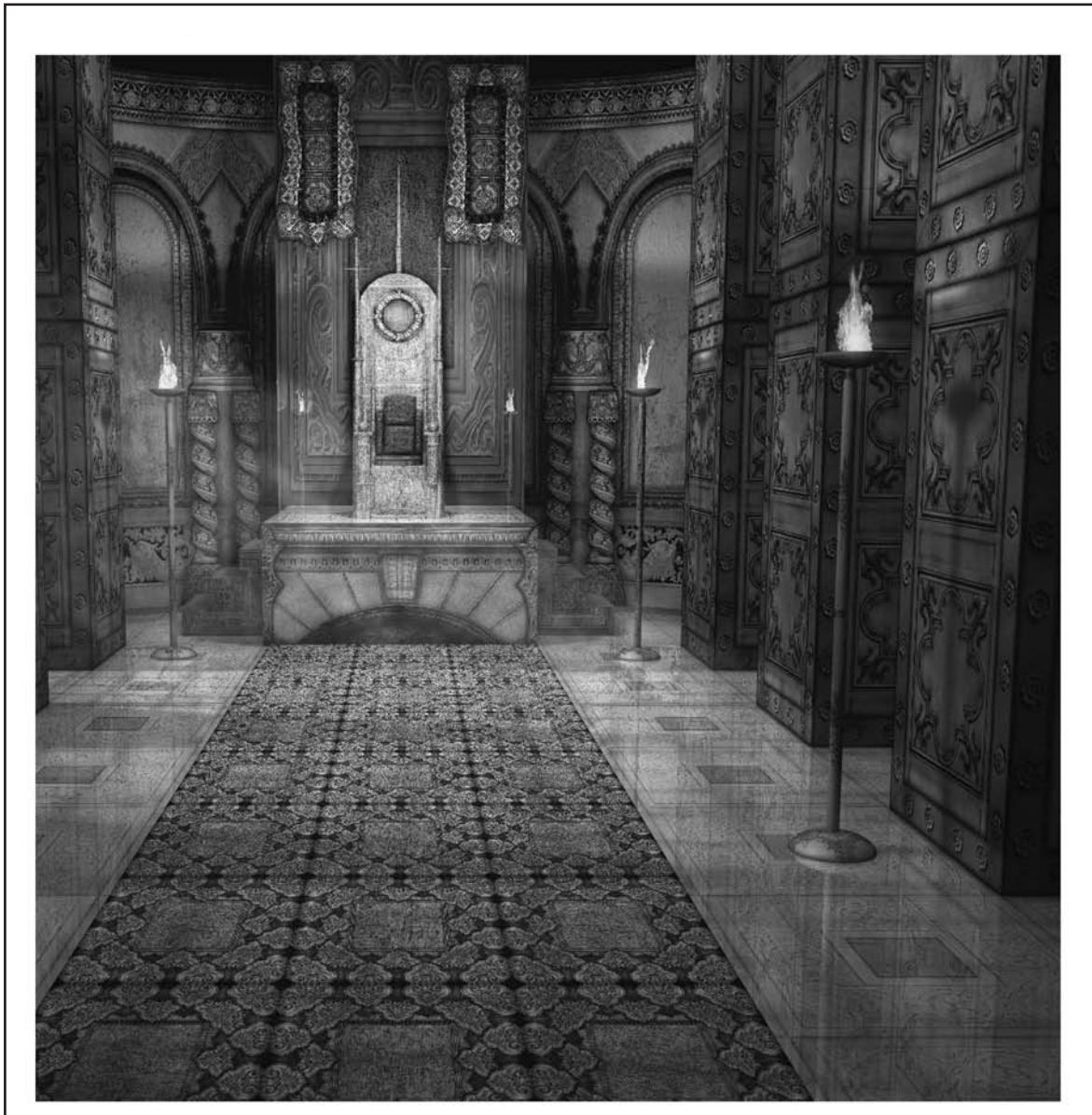
Coordonatorul ediției – Alexe Rău, directorul Bibliotecii Naționale, și Andrei Eșanu, membru corespondent al Academiei de Științe a Republicii Moldova, redactorul științific al bibliografiei, au fost timona echipei în dificila și responsabilă muncă de alcătuire și editare a volumului „Ștefan cel Mare și Sfânt 1457-1504”. Iar suportul financiar oferit de Biroul de Informare al Consiliului Europei în Moldova a contribuit la apariția foarte operativă și calitativă a bibliografiei, lucru pentru care îi mulțumim mult doamnei Lilia Snegureac, șefa acestui Birou.

Invităm cititorii să studieze această bibliografie monumentală, căci cele peste 1500 de înregistrări bibliografice vor veni să completeze numeroasele goluri în cunoștințele noastre privind istoria Moldovei și figura ilustrului voievod – Ștefan cel Mare și Sfânt.

Elena TURUTA

Invitatul Revistei M.B.

“BIBLIOTECA NU ESTE BURICUL PĂMÂNTULUI...”

(interviu cu biblioteconomistul
francez Dominique Lahary)

- Domnule Lahary, în comunicarea ce ați făcut-o în 1997 la Viena și în convorbirea ce am avut-o când panoramam împreună, de la Belvedere, după încheierea programului primei zile a seminarului bibliotecarilor din Europa Centrală, neasemuita frumusețe a capitalei austriece, apoi la Paris, doi ani mai târziu, în cadrul conferinței ce ați ținut-o la Maison de Cultures du Monde și, în sfârșit, aici, la Varșovia, la acest for reprezentativ al bibliotecarilor din această zonă a Europei, ați stăruit asupra tezei că globalizarea informațională, în special Internetul, își va avea o justificare deplină numai atunci când va asigura comunicarea și schimbul de informații în toate limbile lumii. Iar în timpul stagiului meu la Paris, am fost martorul unei atitudini generale în acest sens, or, în Franța nu se omologhează nici un software, nu se promovează nici un film etc., dacă acestea nu sunt transpuse în limba franceză. Aici, în Polonia, situația e similară. Să fie vorba de o sincronizare mutuală a politicii naționale a țărilor din această regiune?

- Eu aș evita utilizarea în acest context a noțiunii de politică, mai ales în sensul în care ea este înțeleasă în țările estice. E vorba, la noi, de ceva mult mai temeinic, mai esențial și mai stabil decât politica. Atitudinea noastră este o expresie fenomenală a ființării și a culturii, a demnității, a naturii umane, dacă vreți. Condiția perpetuării vieții, așa cum arată și generalizările făcute de conaționalul dvs din Paris, Stephane Lupasco, este diversitatea, eterogenul. Omogenizarea înseamnă moarte. În plan cultural, uniformizarea ce o comportă globalizarea ar putea conduce la moartea spirituală, la depersonalizare, la transformarea locuitorilor Terrei într-o sumă statistică de indivizi. Cultura nu poate exista în afara a ceea ce Heidegger înțelege prin noțiunea de Loc. Ei bine, așa cum există în noi, în mod ancestral, instinctul de autoconservare biologică, tot astfel se manifestă și partea culturală din noi, care este indisolubilă de prima și amândouă sunt generate de Loc. În virtutea libertății noastre, așa cum este ea înțeleasă și promovată în Occident, ființa umană, odată născută, tinde să se manifeste așa cum

este dată, altfel ea ar deveni cu totul altceva. Iar veșmântul lingvistic al acestei manifestări este atributul cel mai important și mai intim. Așadar, în timp ce politica este, până la urmă, o impunere, o agresiune față de libertatea ființei, manifestarea lingvistică ține de firescul naturii umane. E una când o comunitate de oameni, veniți din multe țări în căutarea unei vieți mai bune, își face un Loc nou, America și toți convin benevol, din proprie inițiativă, cum s-ar spune, să comunice ei în de ei în limba engleză și cu totul altceva este când această limbă este impusă celorlalte Locuri. Ori, celelalte Loc-uri nu au prea fost întrebate dacă sunt de acord cu aceasta. A cunoaște alte limbi și a consimți să comunici în ele ține de cultură. A impune aceste lucruri, fie și indirect, prin intermediul tehnologiilor noi, ca în cazul nostru, ține deja de politică. Iar cultura este prin însăși esența sa în opoziție cu politica. Și când este vorba de o impunere, de o agresiune, de o invazie (invazia lingvistică ia locul invaziei militare, într-un anumit sens), firea noastră nu are cum să reacționeze altfel decât să opună rezistență, uneori chiar involuntar. Legea nescrisă a ființării este că Ființa nu are cum să se manifeste altfel decât în limba Locului ce a născut-o. Altminteri, Loc-ul ca atare își pierde statutul său, iar odată cu aceasta Ființa trece în neant...

- La Viena, remarcați faptul că modul în care se produce actuala tehnologizare și globalizare seamănă mult cu felul de a fi al socialismului științific...

- Pericolul cel mai mare al socialismului „științific” (să punem, totuși, ghilimele, căci nu poate fi vorba, în cazul lui, de nici un fel de știință) este idealismul materialist. Transpus în practică, el constituie un atentat împotriva naturii și a ființării. Or, ce presupune cunoașterea științifică? A studia particularitățile, felul de a fi ale obiectului cunoașterii, ale unui lucru pentru a-l înțelege mai bine, a ști ce fel de comportament să avem în raport cu el, ceea ce ne-ar permite să armonizăm relațiile noastre cu mediul, ușurându-ne existența și eficientizându-ne activitatea practică. Altfel spus, a ne face înțelepți. Iar înțeleptul se bazează, în concluziile și în acțiunile sale, întotdeauna pe firea, pe natura lucrurilor. Socialismul „științific”, însă, nu ține cont de natura lucrurilor, el se conduce în toate

de fel de fel de idei abstracte, mutilând apoi natura și omul ca să le aducă în corespundere cu ideile. Rezultatul nu poate fi altul decât desființarea, în cazul când ne pierdem docil identitatea și ajungem într-o stare de gregaritate, sau la căderea regimului, când ființa noastră nu renunță la datul ei. Actuala globalizare a început și ea cam în același mod: ni s-a impus, indirect, prin promovarea tehnologiilor, fără nici un fel de alternativă, nu doar un suport nou pentru ființare, ci un mod de ființare, o mentalitate uniformizată, iar conformismul gândirii înseamnă, de fapt, lipsă de gândire, lipsă de identitate.

- Totuși, globalizarea aceasta, pe lângă aspectele periclitante la care vă referiți, comportă și mari beneficii...

- Este un progres, iar progresul, prin statutul său funciar, e menit să îmbunătățească viața omului. Cel puțin, așa a fost în secolele precedente. Esențial este ca aceste tehnologii să nu depășească statutul de suport al civilizației, să nu altereze, să zic așa, codul genetic al ființării noastre, căci schimbarea codului ar însemna dispariția a ceea ce suntem noi.

- În 1997 păreați mai optimist în această privință...

- Nu sunt pesimist nici astăzi. Din contra, sunt unul din liderii promovării noilor tehnologii în țara noastră, sunt președintele comisiei tehnologice în cadrul Asociației Bibliotecarilor din Franța. Însă, cunoscând mai bine obiectul informatizării, am ajuns la un alt nivel de generalizare, de la altitudinea căruia se vede mai departe. Dar nu ne învață oare filosofia că fiecare lucru își are reversul, contrariul său? A nu lua în calcul antinomiile înseamnă a cădea în mreaja iluziei, a nu avea nici pic de înțelepciune. Și apoi, uneori reversul acesta se vede, îți apare singur în față, încât nici nu mai e nevoie să te afli la altitudine. Războiul din Iraq, de exemplu. Cel puternic a dat năvală fără să țină cont de opinia comunității internaționale. Și atunci te întrebi dacă ea este într-adevăr o comunitate. Or, comunitatea nu se poate constitui altfel decât pe temeiul culturii. Aici, însă, politica a suprimat cultura. Ba chiar a nimicit-o. Tezaurile de cultură străveche babiloneană au dispărut din muzee. O cultură neasemuit de valoroasă nu mai are loc nici în muzeu, necum în Loc-ul ce a generat-o. Nu mai vorbesc de faptul că nu se mai pune nici un preț pe valoarea supremă, pe viața omului. Tocmai de aceea, în contextul acestor antinomii, biblioteca trebuie să aibă o misiune dublă. Pe de o parte, ea trebuie să se tehnologizeze, pentru a oferi utilizatorilor săi acces deplin și rapid la informația și la cunoștințele acumulate de întreaga omenire. Aici avantajul globalizării este indiscutabil. Numai că ar trebui să avem mereu în vedere, că accesul și asimilarea acestor cunoștințe nu poate avea alt scop decât reducerea efortului de cunoaștere (globalizarea permite chiar o adevărată diviziune a muncii de cunoaștere), eficientizarea acti-

vității umane, toate acestea soldându-se cu economisirea timpului, iar timpul liber urmează să fie folosit la punerea în valoare a vieții și a creativității umane, a culturii și civilizației. Pe de altă parte, nu trebuie să uităm că biblioteca este o creație a comunității și a Loc-ului comunității. Fără de acestea, ea ar înceta să mai fie ceea ce este. Și cum globalizarea periclitează aceste lucruri, biblioteca trebuie să contribuie efectiv la protejarea lor, ceea ce ar însemna și o protecție indirectă a propriului său statut existențial.

- Apropo de comunitate: odată ce ea este creatoarea și întreținătoarea institutului de bibliotecă, firesc ar fi ca anume ea să decidă de ce fel de bibliotecă are nevoie. În realitate, însă, problema se abordează invers, de pe poziția bibliotecarilor...

- Într-adevăr, abordarea problemei de pe acest palier începe să devină precumpănitoare. Și tocmai de aceea, de multe ori se exagerează. Începând cu McLuhan, s-a exagerat pericolul ce l-ar prezenta pentru existența bibliotecii informatizarea și globalizarea, eram dominați de o premoniție cu adevărat apocaliptică. Iar când s-a văzut că lucrurile nu stau chiar așa, s-a trecut într-o altă extremă, aceea a euforiei. Rolul bibliotecii se exagerează atât de mult, încât se creează impresia că nu comunitatea a creat acest institut, ci invers. Eu cred că, din punct de vedere al mentalității, este nevoie în biblioteconomie de un fel de revoluție, una ca cea săvârșită de Immanuel Kant în filosofie. Avem nevoie de un spirit critic, de o Critică a biblioteconomiei, ca să-l parafrazez pe filosoful german. Trebuie să cunoaștem limitele posibilităților bibliotecii, să conștientizăm adevărul că biblioteca nu este chiar buricul pământului. Institutele pe care noi le considerăm drept concurente și de la care, uneori, ne străduim să acaparăm funcții, sunt create și ele de comunitate, ceea ce înseamnă că societatea are nevoie de ele. Profesioniștii din acele domenii își cunosc la fel de bine meseria, țin la ea și este firesc să se manifeste și la ei instinctul de autoconservare, căci sunt și ei oameni. Eu cred că modul de comportament cel mai înțelept pentru noi este să abordăm problema statutului existențial al bibliotecii menținându-ne permanent în orizontul intereselor și necesităților comunității, în orizontul de așteptare al contribuabililor. Nu aspirația eternității trebuie să ne anime, ci realitatea temporală. Căci nimic nu este etern. Legea progresului este negarea negației, formele noi le anulează pe cele vechi. Și dacă odată și odată comunitatea va decide că nu mai are nevoie de bibliotecă (deși eu nu cred că se va întâmpla vreodată acest lucru) și nu o va mai finanța, nu va trebui să se facă tragedie din asta. În locul acestui institut va apărea, în acest caz, un altul, de care societatea va avea nevoie mai mult..

- Care credeți că ar fi, privite din unghiul de vedere al orizontului la care v-ați referit, problemele și sarcinile de stringentă actualitate în ceea ce privește informatizarea bibliotecilor?

- Problema primordială este tocmai aceea de a reveni în acest orizont. În virtutea conservatismului nostru și a lipsei de spirit critic, noi efectuăm informatizarea așa cum credem că e mai bine mai mult pentru bibliotecari decât pentru utilizatori. Standardele noastre de descriere, formatele de catalogare nu corespund așteptărilor clientelei. Pe de o parte, ele sunt un pic cam sofisticate, pe de alta, criteriile stabilite de noi pentru regăsirea informației nu corespund întru totul subiectelor după care se caută informația. E nevoie să schimbăm radical situația, trecerea la FRBR devenind acum de neamânat. La exportul-importul de documente în format electronic pare să fie mai potrivit și mai convenabil pentru beneficiari XML-ul, nu Unimarc-ul. În aceeași ordine de idei, se impune o reorganizare a managementului resurselor electronice. Se cer investigații referitoare la lectura electronică, elaborări de ontologii semantice pentru asigurarea lingvistică a sistemelor informaționale bibliotecare. Devine tot mai acută problema dreptului de autor în mediul electronic. Pe scurt, informatizarea bibliotecilor trebuie regândită.

- Probabil, pentru a efectua această turnură, e nevoie și de o reciclare a bibliotecarilor...

- La fel și a utilizatorilor. Pentru aceștia din urmă, eu am înființat un laborator în cadrul universității din Paris. Pentru bibliotecari, am transformat website-ul meu personal într-o școală de instruire la distanță în problemele informatizării bibliotecilor. Sper ca exemplul meu să-l urmeze și alții...

- Vă mulțumesc pentru interviu și vă doresc mult succes în ceea ce ați început să faceți.

- Succesul sau insuccesul urmează să-l constate comunitatea ai cărei angajați suntem. Și eu vă mulțumesc pentru invitația de a mă produce în calitate de oaspete al revistei „Magazin Bibliologic”. Salutări prietenești tuturor biblioteconomiștilor și bibliotecarilor din Moldova. À bientôt. Bonne chance! Noroc.

*Interlocutor: Alexe RĂU
Varșovia, 27 octombrie 2003*

ECCE BIBLIOTHECA

DIRECȚII STRATEGICE DE ACTIVITATE A DIB ULIM

Introducere

Biblioteca universitară, fiind pusă în prezent în fața unor provocări majore (cum ar fi *creșterea exigențelor utilizatorilor, schimbări de atitudine, modificări în programe de studii* etc.), trebuie să-și modifice sau chiar să-și revizuiască principiile și criteriile activității profesionale. Schimbarea poate fi realizată în funcție de felul cum vor fi acceptate și însușite cunoștințele moderne, modalitatea de stabilire a priorităților și de elaborare a unei strategii realiste. Astfel, încă în anul 2001, DIB ULIM a elaborat, în colaborare cu partenerii britanici și suedezi ai proiectului Tempus – Tacis „Management for University Library”, documentul „Direcții strategice de activitate pentru anii 2002-2005” (Ch., 2001, 20 p.) (documentul integral poate fi consultat și în format electronic: <http://www.ulim.md>).

Prezentul material este elaborat în cadrul Conceptului educațional al ULIM, fiind parte integrantă a acestuia. În acest sens sunt reliefate obiectivele strategice ale Departamentului Informațional Biblioteconomic ULIM (până în anul 2001 – Biblioteca ULIM) în funcție de schimbările mediilor interne și externe, schițate eventuale căi și modalități propice obținerii unor efecte revelatorii, materializate în sporirea performanțelor activității informațional-biblioteconomic la DIB ULIM.

Etapele dezvoltării DIB ULIM

Oferind servicii informațional-biblioteconomic comunității universitare, fiind nemijlocit implicat în toate procesele de dezvoltare a Universității și considerându-se parte integrantă a sistemului informațional-biblioteconomic național, DIB ULIM a traversat câteva etape importante de dezvoltare. În general, acestea pot fi specificate după cum urmează.

- **etapa de constituire și dezvoltare inițială (anii 1992-1994)**; Activități și evenimente prioritare: constituirea Bibliotecii ULIM; elaborarea primei concepții de dezvoltare a Bibliotecii; concentrarea eforturilor pentru formarea colecției de documente; inițierea instrumentelor tradiționale de informare asupra colecțiilor de documente; prestarea serviciilor tradiționale de bibliotecă; constituirea structurii organizaționale a Bibliotecii ULIM; activități insistente de recrutare și selectare a personalului în scopul formării nucleului resurselor umane ale DIB ULIM;

- **etapa statornicirii organizaționale și funcționale a Bibliotecii (anii 1995-1996)**; Activități și evenimente prioritare: diversificarea serviciilor tradiționale de bibliotecă; elaborarea cadrului de reglementare intern; elaborarea programei analitice și inițierea predării cursului „Bazele bibliologiei”; editarea „Buletinului bibliografic” (o dată în lună); transferul Bibliotecii în noile spații funcționale și efectuarea lucrărilor necesare pentru bunul mers al procesului de servire informațional-biblioteconomic; creșterea numărului de angajați ai Bibliotecii (de la 2 la 17 persoane); constituirea filialei Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova;

- **etapa modernizării activității informațional-biblioteconomic (anii 1997-1999)**; Activități și evenimente principale: diversificarea formelor și metodelor de comunicare a resurselor documentare și informaționale (saloane de carte economică, inițierea ciclului de activități promoționale „Contribuții didactice și științifice ale profesorilor ULIM” etc.); inițierea în anul 1998 a colecției de biobibliografii „Universitaria”; inaugurarea Școlii Biblos ULIM; organizarea secțiunii „Biblioteconomie. Informare. Documentare” în cadrul conferinței anuale științifico-didactică ULIM; nominalizarea bibliotecarilor ULIM la concursurile naționale „Cel mai bun bibliotecar al anului ...”; implementarea proiectului „Automatizarea Bibliotecii ULIM”, procurarea și implementarea soft-ului specializat de bibliotecă TINLIB (versiunea 300) sprijinit de către Fundația Soros Moldova; aprobarea de către Fundația Europeană de Instruire, departament Tacis, a proiectului „Management Development for University Library”;

- **etapa reformelor și schimbărilor organizațional-funcționale (anii 2000-prezent)**; Activități și evenimente prioritare: reorganizarea bibliotecii universitare în Departament Informațional Biblioteconomic; reorientarea politicii documentare a DIB ULIM; îmbinarea organică a structurii ierarhice cu cea plată; inaugurarea noilor spații funcționale ale DIB ULIM cu proiectări și design specifice (Sala Polivalentă de Lectură nr.2, Sala de Lectură „Filologie Romano-Germanică” nr.3, Mediateca); funcționarea proiectului internațional Tempus-Tacis „Management Development for University Library” (parteneri din Suedia, Marea Britanie); diversificarea serviciilor prestate clientelei (acces Internet, acces la baze de date naționale și internaționale, catalog electronic etc.); aplicații conceptuale pentru procesele funcționale (concept „Biblioteca utilizatorului”; „Grija pentru noii beneficiari”, politica resurselor documentare și informaționale etc.); activități promoționale privind spațiile funcționale, accesul la resursele documentare și informaționale, serviciile oferite comunității universitare; elaborarea „Direcțiilor strategice de activitate a DIB ULIM, anii 2002-2005”; concentrarea eforturilor privind implementarea principiilor managementului organizațional, strategic, a resurselor umane; program și activități speciale cu prilejul împlinirii a 10 ani de la fondarea ULIM; lărgirea rețelei interne automatizate și facilitarea accesului la informații prin tehnici și tehnologii informaționale; implementarea versiunii 400 a soft-ului TINLIB;

Viziune asupra activității informațional – bibliotecare în cadrul ULIM

Fondatorii și personalul DIB ULIM și-au format o viziune clară asupra dezvoltării de mai departe a acestei instituții, viziune ce se întemeiază pe principii clare, concrete și eficiente:

- **unitate de opinii** privind locul și rolul structurii info – bibliotecare în contextul comunității universitare;
- **gestionarea rațională** a resurselor și serviciilor informaționale;
- **calitatea și cooperarea** în domeniul resurselor și activităților.

Constituit ca o structură ce să vină în sprijinul, direct sau indirect, al procesului didactic și științific universitar, DIB ULIM acționează ca liant între diverse subdiviziuni universitare, contribuind la comunicarea și colaborarea dintre ele. Aplicând regulile autonomiei profesionale, comunitatea universitară are o concepție bine conturată privitor la politica documentară și informațională, relațiile cu beneficiarii, diversificarea serviciilor prestate.

Eficacitatea programelor informațional-bibliotecare ULIM este determinată de viziunea comună a rectoratului, conducerii departamentelor, catedrelor și personalului DIB ULIM.

Gestionarea rațională a resurselor și serviciilor DIB ULIM cuprinde două aspecte primordiale:

- utilizarea eficientă, buna organizare și administrare a colecțiilor, resurselor informaționale, personalului și spațiilor biblioteconomice disponibile;
- accelerarea schimbărilor și modernizărilor în domeniul tehnologiilor, serviciilor, accesului la informație în scopul îmbunătățirii servirii informațional-documentare a procesului de studiu și cercetare.

Exigența manifestată vizavi de calitatea îndeplinirii funcțiilor este o necesitate a comunității universitare, care solicită o implicare largă a personalului. Respectarea principiului calității înseamnă:

- orientarea prioritară a conducerii (ULIM și DIB ULIM) spre obținerea avantajului competitiv, imaginii pozitive și poziției stabile pe termen lung;
- implicații calitative ale personalului de toate nivelele și din toate substructurile în implementarea practicilor eficiente de lucru; stimularea acestui proces prin implicații manageriale corespunzătoare.

Noua viziune asupra activității informațional-biblioteconomice la ULIM impune acțiuni colective, corelații și colaborări între toți factorii (de nivel universitar, național și internațional) interesați. Misiunea DIB ULIM de a sprijini procesul didactic și științific nu poate fi îndeplinită numai cu mijloace locale. Dezvoltarea colecțiilor, transferul electronic de informații, conservarea, accesul la informații - sunt domenii în care comunitatea universitară ULIM poate obține beneficii în urma cooperării cu alte instituții.

Misiunea DIB ULIM

Misiunea DIB ULIM reflectă locul și rolul Departamentului în comunitatea universitară, orientarea acestuia pentru prestarea unor servicii moderne și accesibile clientelei, precum și privind formarea clienților pentru informare. În acest sens DIB ULIM urmărește:

- Modelarea, dezvoltarea și administrarea serviciilor informațional-bibliotecare performante în sprijinul procesului educațional ULIM;
- Facilitarea și lărgirea accesului la surse de informare și documentare (interne și externe) prin implementarea tehnologiilor informaționale moderne, formarea deprinderilor de căutare, selectare, regăsire și utilizare a informației de către clienți.

Scopuri strategice			
Misiunea DIB ULIM impune realizarea următoarelor scopuri strategice:			
Dezvoltarea și actualizarea permanentă a resurselor informaționale și documentare în sprijinul procesului educațional ULIM, promovând informația pe diferite suporturi fizice	Diversificarea formelor și metodelor de comunicare a resurselor documentare și informaționale (extinderea și diversificarea serviciilor)	Promovarea tehnologiilor și tehnicilor informaționale de comunicare în scopul lărgirii și facilitării accesului la informare și documentare	Orientarea clienților pentru utilizarea eficientă a surselor de informare și documentare
Valorificarea potențialului creativ al personalului angajat	Extinderea relațiilor de cooperare și colaborare ale DIB ULIM		Eficientizarea participării DIB ULIM în circuitul cultural-științific al Universității.

Scopuri strategice, obiective și activități ale DIB ULIM

Dezvoltarea și actualizarea permanentă a resurselor informaționale și documentare în sprijinul procesului educațional ULIM;

Accentuarea preocupărilor privind resursele documentare și informaționale. Menținerea rolului colecțiilor de cărți și seriale în format tradițional și îmbogățirea cu noi tipuri de materiale în format video, electronic și multimedia;

Colecțiile de cărți, seriale și manuscrise ale DIB ULIM sunt și vor continua să fie fundamentul serviciilor pentru utilizatori și în deceniul următor. Capacitățile electronice vor fi dezvoltate nu prin sacrificarea colecțiilor și serviciilor tradiționale, ci prin promovarea în paralel a acestora. Va fi facilitat accesul la bazele de date locale, naționale și internaționale. În acest context se impune necesitatea utilizării eficiente a bazelor de date pe care le deține DIB ULIM ("Moldova actuală", EBSCO etc.). Prin intermediul Mediatecii ULIM vor fi amplificate cantitatea și diversitatea resurselor de studiu și cercetare ce vor fi puse la dispoziția utilizatorilor (adrese utile Internet, baze de date și portaluri etc.).

Este important ca în procesul de dezvoltare a colecțiilor să se anticipeze schimbările din planurile de studiu (implementarea noilor specialități, noilor discipline de studiu etc.). Bibliotecarii și factorii de resort universitari trebuie să ajungă la un consens la acest capitol.

Eforturile vor fi concentrate asupra asigurării unei colecții de referințe adecvată susținerii programelor de învățământ și cercetare. Va fi evaluată sistematic calitatea colecțiilor sub aspectul corespunderii acestora necesităților clienților, promovând metode de dezvoltare comună a colecțiilor (parteneriat "bibliotecar-contact-cadru didactic").

Orientându-se către un client format, cunoscător a mai multor limbi - pentru care contează mai mult informația, decât limba și suportul de înregistrare, DIB ULIM va da prioritate amplificării prezenței în colecții a documentelor în limbile engleză, franceză, spaniolă, germană etc. Cea mai importantă măsură la acest capitol este dotarea lectoratelor cu predare în limbile străine (în funcție de planul universitar de studii).

Astfel devin oportune acțiunile și implicațiile pentru:

- dezvoltarea surselor și a furnizorilor pentru achiziții de documente;
- fundraising-ul pentru dezvoltarea și completarea colecțiilor (proiecte, consorțiu-uri, donații etc.)

Organizarea colecțiilor și a accesului la ele

Utilizarea largă a tehnologiilor informaționale va schimba mult sensul care se atribuie noțiunii de organizare a colecțiilor. Din orice punct al spațiilor

biblioteconomice, beneficiarul are acces la catalogul on-line, oferindu-i-se informația topografică necesară. Prin intermediul paginii WEB orice client va avea acces la baza de date locală DIB, în acest sens fiind necesare anumite condiții tehnice și materiale. Va fi susținută și promovată politica de implementare a accesului liber la raft, solicitând în acest sens sprijinul moral și tehnic al fondatorilor (mediatizarea atitudinii conștiente pentru document; procurare sistem-antifurt etc.).

Colecțiile DIB ULIM vor fi organizate tradițional: colecții speciale, uzuale și depozit. În amplasarea colecțiilor se va ține cont de structura intereselor studenților și cadrelor didactice, cu implicații de autonomie profesională. Preferabilă pentru următorii ani rămâne organizarea colecțiilor pe domenii, în corespundere cu normele CZU.

Conservarea patrimoniului documentar. Corelarea creșterii colecțiilor cu spațiile existente

DIB ULIM deține aproape 120 mii volume inventariate, 50 mii exemplare seriale, creșterea anuală fiind de aproximativ 2-3 mii volume. Creșterea anuală a colecțiilor creează problema păstrării și conservării fondului. Situația ar necesita o soluționare eficientă și rațională, existând mai multe variante de rezolvare:

- mediatizarea noii politici documentare în scopul acceptării și creării unei viziuni comune a bibliotecarilor și cadrelor didactice. Procurarea documentelor într-un număr de 5-10 exemplare, majorând numărul titlurilor procurate. În acest mod se va lărgi accesul la informație și documente, studenții dispunând de mai multe surse;
- constituirea unui depozit sui generis, destinat cărților și altor materiale cu o capacitate de aproximativ 100.000 volume. Materialele vor fi depozitate într-un spațiu asigurat și aclimatizat, fiind servite în 2 ore de la prezentarea solicitării;
- folosirea eficientă a spațiului de depozitare existent în sedii.

Spațiul cu acces liber la raft poate fi extins prin adoptarea unui model de raft mobil. Succesul acestor acțiuni depinde în ultimă instanță de capacitatea DIB ULIM de a elabora, de comun acord cu cadrele didactice, un plan (program) privind utilizarea colecțiilor, care să stabilească exact ce documente ar trebui să aibă regim de consultare în acces liber, iar care să fie lăsate în regim de servire din depozit. Bibliotecarii și cadrele didactice trebuie să ajungă la un consens în ce privește materialele transmise în depozitul închis și modul în care să se poată folosi mai rațional spațiul cu acces liber.

Protecția colecțiilor. Instalarea mecanismelor de climatizare și securitate în spațiile DIB ULIM. Înzestrarea tehnică a Atelierului de Restaurare și Patologie a publicațiilor

Căldura și umiditatea excesivă, poluarea atmosferică, expunerea la razele ultraviolete - toți acești factori accelerează degradarea materialelor, producând pagube ireversibile. Instalarea mecanismelor de climatizare și a noului sistem de iluminare a spațiilor DIB ULIM sunt acțiuni esențiale care ar asigura păstrarea patrimoniului universitar. Ar mai exista și alte soluții în acest sens: inițierea măsurilor de protecție a colecțiilor speciale, înzestrarea Atelierului de Restaurare și Patologie a publicațiilor cu echipament performant (este necesară elaborarea unui program-suport la acest capitol). Este necesară procurarea urgentă a sistemului „antifurt” pentru spațiile cu acces liber la raft, prioritar în acest sens fiind spațiul Sălii Polivalente de Lectură nr. 2 (bloc I, etaj 6).

Diversificarea formelor și metodelor de comunicare a resurselor documentare și informaționale (extinderea și diversificarea serviciilor)

Orientarea DIB ULIM pentru utilizarea eficientă a resurselor informaționale și documentare de către întreaga comunitate universitară

Înșușirea modului de utilizare a diverselor genuri de documente reprezintă un segment important al învățământului universitar. Pe lângă rolul tradițional al bibliotecii universitare, destinat consultării documentelor, DIB ULIM își mai asumă funcția de inițiere a studenților în utilizarea surselor de informare de la ULIM și din afara lui. Prin reunirea unor tehnologii avansate și prin implicarea bibliotecarilor-contact în activitatea de colaborare instructiv-educativă, DIB ULIM va contribui la:

- utilizarea eficientă a tehnologiilor disponibile;
- crearea unui program de instruire și ajutorare a studenților și a cadrelor didactice în vederea aplicării eficiente a sistemului TINLIB și a celorlalte resurse și instrumente de cercetare;
- crearea bazelor de date în sprijinul disciplinelor de studiu.

Drept urmare DIB ULIM își va asuma responsabilități pentru îmbunătățirea procesului de învățare-predare. În acest scop se va acorda o atenție deosebită lucrului cu grupuri mici de studenți, participării active a acestora, aplicând experiența Bibliotecii Colegiului Universitar din Boros, Suedia. Ca parte a acestui plan, DIB ULIM va amenaja și va utiliza sălile pentru lucrul în grup al studenților, precum și va aplica tehnicile moderne de prezentare (Power Point etc.).

Extinderea și diversificarea serviciilor prestate pentru clientelă

Nici un beneficiar nu trebuie să rămână nesatisfăcut documentar și informațional.

Orientarea prioritară a DIB ULIM este către client, valorificându-se conceptele “biblioteca utili-

zatorului”, „clientul nostru – partenerul nostru”. În centrul atenției vor fi toate categoriile de utilizatori, determinante fiind deocamdată următoarele grupuri-țintă de clienți:

- clientelă nouă (studenții anului I, clienți potențiali etc., pentru ei fiind aplicat programul complex “Grijă pentru noii beneficiari”);
- clientelă ce se instruește la distanță (precum și cei cu frecvența redusă).

Pentru asigurarea prestării eficiente a serviciilor este nevoie de un sistem operațional funcțional de integrare a spațiilor biblioteconomice (săli de lectură dispersate). Din orice punct al acestor spații beneficiarul trebuie să aibă acces la baza de date generală a DIB ULIM. În cazul extinderii accesului liber la raft este necesară definirea conceptului și aspectului aplicativ de oferire a împrumutului la domiciliu în regim automatizat. Este necesar a îmbunătăți aranjarea colecțiilor la raft, aplicând divizionarele-trimiteri, amplasate între literatura cu acces liber și celelalte documente. În scopul îmbunătățirii colecțiilor se va opta pentru crearea colecțiilor “centrale” și “de antenă” (de ex.: în sala de Lectură nr. 2 - colecția centrală de referințe, în alte săli de lectură - colecții de referințe specializate).

Aplicarea tehnologiilor și tehnicilor informaționale este prioritară pentru diversificarea și extinderea serviciilor. În acest sens se prevede:

- instalarea de noi terminale de acces OPAC (majorarea numărului acestora de la 9 la 12);
- accesul la baze de date naționale și internaționale;
- selectarea pentru clienți și orientarea acestora în utilizarea bazelor de date, site-urilor reprezentative (la recomandarea bibliotecarilor-contact);
- utilizarea potențialului informațional și promoțional al paginii WEB a DIB ULIM ;
- utilizarea în scopuri de informare a poștei electronice (implementarea serviciilor de referințe electronice etc.);

Extinderea serviciilor informațional-bibliotecare ține nemijlocit de elaborarea și aplicarea (dar și actualizarea permanentă) politicii promoționale a DIB ULIM (produsul muncii echipei de bibliotecari). Faptul presupune utilizarea eficientă a DIB ULIM prin promovarea și cunoașterea de către clienți a spațiilor funcționale, serviciilor prestate și regulilor de acces și utilizare a resurselor informaționale și documentare.

Intensificarea relațiilor de cooperare și colaborare cu alte instituții informaționale este considerată un suport important pentru extinderea serviciilor DIB ULIM (împrumutul interbibliotecar, acces fizic la bibliotecile universitare etc.).

Problema extinderii și diversificării serviciilor ține nemijlocit de un feed-back permanent (chestionare, sondaje, discuții, boxă de idei și sugestii etc.).

Promovarea tehnologiilor și tehnicilor informaționale și de comunicare. Echipament

Noile tehnologii și telecomunicațiile exercită o tot mai mare influență asupra structurilor info-biblioteca: modul de stocare, prezentare, transmisie și de utilizare a informațiilor.

DIB ULIM va crea posibilități de acces la diverse surse locale și externe. Din lipsa unei infrastructuri electronice-rețea cu ramificații în toate sectoarele universității-punctele de acces nu vor putea fi exteriorizate. Conștientizând faptul DIB ULIM va crea posibilități maxime în spațiile sale funcționale, în perspectivă orientându-se către soluționarea cerințelor de acces a informației deținute din oricare spațiu.

DIB ULIM va urmări realizarea următoarelor obiective strategice:

- lărgirea rețelei locale (conectarea la rețeaua locală a DIB ULIM a SL-3, a Mediatecii);
- asigurarea cu resurse hardware (xerox color etc.);
- amenajarea cu echipament tehnic a unei clase de instruire în spațiile DIB ULIM (aceasta fiind utilizată atât de către clienții DIB ULIM, cât și de către personal: calculator, conectat la rețeaua internă și Internet; flip-chart, ecran, proiector etc.);
- lărgirea posibilităților de utilizare a documentelor netradiționale ;
- amplificarea utilizării eficiente a soft-ului integrat de bibliotecă TINLIB (modul Catalogare, Achiziții etc.);
- automatizarea proceselor de bibliotecă (împrumut de documente etc.);
- finalizarea catalogului electronic al DIB ULIM (sub aspect retro) și amplasarea acestuia pe pagina WEB;
- conectarea rețelei locale DIB ULIM la rețeaua locală universitară;
- asigurarea funcționării Mediatecii ULIM sub aspect informațional și tehnologic (constituirea colecției, acces la colecții, fond audio-video ULIM).

Problema dotării cu echipament și a întreținerii acestuia va fi soluționată cu sprijinul rectoratului ULIM, dar și prin intermediul proiectelor și programelor coordonate (cea din urmă poziție constituie una dintre direcțiile de bază ale politicii manageriale a DIB ULIM).

Prioritară este problema completării colecției uzuale a Mediatecii ULIM. Resursele Mediatecii reprezintă un complex informațional, care include docu-

mente electronice, multimedia, audio, video. O parte componentă specială a acestuia va constitui colecția multimedia editată de ULIM (dischete, CD-ROM, filme, cursuri didactice - video ale profesorilor ULIM).

Orientarea clienților în utilizarea eficientă a surselor de informare și documentare. Instruirea informațional – biblioteconomică a beneficiarilor

Pe lângă cunoștințe profesionale, studenții ULIM trebuie să posede deprinderi de căutare, selectare, regăsire și utilizare a informației. Orientarea strategică a DIB ULIM la acest capitol: prin informare și documentare la cunoștințe și transformarea acestora în cunoaștere.

În acest sens prioritare sunt considerate:

- aplicarea programului “Grija pentru noii beneficiari” (servicii noi pentru noii beneficiari);
- relații profesionale directe și indirecte cu clienții ale bibliotecarilor-contact;
- implementarea unui sistem de mini-cursuri informaționale: “OPAC”, “Utilizarea bazei de date EBSCO/Publishing”, “Baza de date «Moldova actuală»”, “Internet la DIB ULIM” (actualizarea tematicii și conținutului acestora fiind realizată la începutul fiecărui an de studiu);
- actualizarea disciplinei “Bazele culturii informaționale”, inclusă în curriculum-ul universitar (16 ore pentru studenții anului I de la toate departamentele);
- implementarea ciclului de mini-cursuri informaționale pentru doctoranzi și cercetători (în colaborare cu departamentul „Știință” ULIM);
- organizarea în fiecare an a Săptămânii intitulate „Formarea studenților pentru informare” (luna martie);
- implementarea conceptului elaborării și editării materialelor promoționale ale DIB ULIM (aplicând experiența Brookes University Library). Acest concept presupune promovarea a 3 aspecte principale ce țin de activitatea DIB ULIM: servicii, spații funcționale, reguli de utilizare și acces la sursele informaționale și documentare.

Orientarea și instruirea clienților sunt indiscutabil legate de instruirea personalului: pentru a instrui clienții, bibliotecarul trebuie să fie el însuși instruit.

Personalul DIB ULIM. Valorificarea potențialului creativ al acestuia

DIB ULIM are nevoie de angajați competenți, flexibili, deschiși către schimbare. Capitalul uman este forța principală în asigurarea funcționării eficiente a DIB ULIM. Este necesar a fi revăzute și aplicate în contextul managementului resurselor umane

principiile și metodele de recrutare, selecție, angajare și integrare profesională. În anul 2004 va fi elaborat Ghidul angajatului DIB ULIM.

Problema prioritară la acest capitol va fi instruirea continuă a bibliotecarilor. DIB ULIM este orientat pentru a deține calificativul de „instituție care învață”. Instruirea continuă a personalului se va realiza în funcție de următoarele module:

- actualizarea cunoștințelor în biblioteconomie, informare, documentare;
- instruire (alfabetizare) asupra tehnologiilor informaționale (computer literacy);
- managementul proiectului (formarea atitudinii și deprinderilor conceptuale în efectuarea activităților și proceselor funcționale);
- relații inter-umane (comunicare, prezentare, psihologie socială).

Sistemul instruirii continue a bibliotecarilor DIB ULIM va include:

- instruirea la locul de muncă (eficientizarea funcționării Școlii BIBINS ULIM sub aspect de organizare și conținut. Se vor implementa forme active de instruire, se va intensifica comunicarea profesională. Programul acțiunilor de instruire va include cursuri gen: “Internet pentru bibliotecari”, “Utilizarea paginilor WEB”, “Resurse informaționale”, “OPAC”, “Arta comunicării” etc.);
- implicarea în formele organizate de instruire continuă (Școala de Biblioteconomie din Moldova);
- autoinstruire (în acest sens fiind stimulați angajații pentru o astfel de orientare);
- participare la reuniuni profesionale, organizate de bibliotecile mari și alte instituții;
- implicare în proiecte și programe de instruire (Tempus-Tacis, Școala de Biblioteconomie etc.).

Managerii DIB ULIM vor încuraja orice intenție de perfecționare care corespunde intereselor instituției: înlocuirea activităților necalificate, de rutină, repetitive cu cele bazate pe cunoaștere; utilizarea echipelor de procese; deschidere, comunicare; retribuirea muncii în funcție de implicațiile profesionale. În activitatea de cercetare și investigare orientarea strategică ține de îmbinarea organică a intereselor individuale cu cele instituționale.

Se va miza pe forțele umane existente, precizându-se angajări suplimentare pentru unitățile de structură ale DIB ULIM. În general se prevede o creștere cu 5 persoane a numărului angajaților. Vor fi realizate diverse acțiuni orientate pentru menținerea la locul de muncă a membrilor echipei DIB ULIM (modificări salarii, condiții de muncă etc.). Problema motivării personalului va fi prioritară sub presiunea provocărilor mediilor externe și interne.

Se cere o analiză minuțioasă a intensificării fluctuației personalului la DIB ULIM, în acest sens fiind necesare și implicații din partea fondatorilor (salariizare, facilități sociale etc.).

Va fi definitivată clar menirea și atribuțiile fiecărei unități DIB ULIM în ceea ce privește atingerea celui mai eficient nivel de utilizare a resurselor existente. Va fi implementat un nou sistem al indicatorilor de performanță începând cu anul 2004.

Va continua procesul de implementare a elementelor structurii organizaționale plate (bibliotecar-contact, echipe de proces, îmbinarea funcțiilor etc.). Ca urmare a acestei implementări vom obține:

- optimizarea rolului și locului managerilor funcționali;
- intensificarea comunicării profesionale;
- utilizarea rațională a potențialului creativ al personalului DIB ULIM.

Extinderea implicațiilor de cooperare și colaborare ale DIB ULIM

Relațiile de colaborare vor fi realizate în două direcții principale: comunitatea universitară și comunitatea profesională.

În cadrul comunității universitare vor fi intensificate relațiile “DIB - decanat”, “DIB - catedră”, “DIB - cadru didactic”, “DIB - asociații culturale și științifice”, “DIB - client individual”.

Colaborarea în cadrul comunității profesionale presupune:

- implicații profesionale pentru Consiliul Biblioteconomic Național și alte organe de dirijare profesională;
- co-participare la consorțiu-uri și alte asocieri de cooperare, mai ales cele ce sprijină informarea prin mijloace electronice (consorțiu EBSCO, sistemul informațional integrat SIBIMOL, Clubul utilizatorilor TINLIB etc.);
- relații bilaterale - DIB ULIM - biblioteci și alte instituții informaționale;
- implicații și relații cu Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova;
- relații profesionale interpersonale;
- relații profesionale internaționale.

Prin intermediul comunității profesionale vor fi soluționate multiplele probleme, vitale pentru funcționarea eficientă a DIB ULIM (schimb interbibliotecar, format automatizat unic pentru schimbul bazelor de date, contribuții pentru catalogul național electronic etc.).

Eficientizarea participării DIB ULIM în circuitul cultural-științific

Specificul dezvoltării socio-culturale a Republicii Moldova, contingentul beneficiarilor (reprezentanți ai diferitor culturi și țări) impune DIB ULIM importante acțiuni privind activitatea educațională. Conținutul acestei activități va fi determinat de “Concepția educației în Republica Moldova” (Ministerul Educației și Științei, Ch., 2000), precum și de noua politică universitară elaborată în cadrul ULIM.

DIB ULIM relevă faptul că, pe de o parte, acțiunea educațională vizează dezvoltarea personalității umane, iar pe de alta, această dezvoltare reflectă cerințele societății față de individ.

Va fi elaborată o concepție specială privind implicațiile educaționale ale DIB ULIM, care va pune accent pe colaborările cu unitățile de structură ULIM și alți factori din republică (ambasade, societăți culturale, Uniunea Scriitorilor, asociații etc.). O parte semnificativă a acestui concept va fi programul formării interculturale a beneficiarilor DIB ULIM. Programul

va avea drept scop prioritar înțelegerea valorilor general-umane; utilizarea potențialului educativ al datinilor și obiceiurilor populare, educarea civismului, democrației, umanismului.

Un accent deosebit va fi pus pe calitatea, relevanța și eficiența marketingului dirijării culturale. Activitățile vor fi revăzute sub aspectul colaborărilor diferențiate și al conlucrării cu departamentele și catedrele ULIM. Modernizarea activităților cultural-educative (expoziții în pagina WEB a DIB ULIM, utilizarea materialelor multimedia etc.).

Un sprijin deosebit va fi acordat funcționării Laboratorului Biblioteconomic ULIM, acesta acoperind studiile și cercetările în problemele: management biblioteconomic; biblioteca din învățământ în serviciul comunității; reguli și standarde de catalogare; informatizarea și automatizarea bibliotecii universitare.

***Echipa de lucru: Ludmila CORGHENCI
Zinaida SOCHIRĂ
Veronica GHETU***

Teorie și practică

DECLARAȚIA DE PRINCIPII INTERNAȚIONALE DE CATALOGARE

Propunerea finală
din 19 decembrie 2003

**Propunere aprobată de către Prima
reuniune a experților IFLA pentru
elaborarea unui Cod Internațional
de Catalogare, Frankfurt, Germania,
2003**

INTRODUCERE

Declarația de Principii – cunoscute sub numele de „Principiile de la Paris” – a fost aprobată de către Conferința Internațională asupra Principiilor de Catalogare din 1961. Scopul acesteia de a servi drept bază pentru standardizarea internațională a catalogării a fost, cu siguranță, atins: cele mai multe coduri de catalogare care au fost elaborate în lume de atunci încolo au urmat strict Principiile, sau măcar într-o mare măsură.

După mai bine de 40 de ani, acum când atât catalogatorii, cât și clienții lor folosesc OPAC-uri (Cataloge On-line cu Acces Public) în întreaga lume, a devenit încă și mai dezirabil să avem un set comun de principii internaționale de catalogare. Acum, la începutul secolului XXI, IFLA a făcut efortul de a adapta Principiile de la Paris la obiective ce sunt aplicabile cataloagelor de bibliotecă on-line, ba chiar mai mult de atât. Primul dintre aceste obiective este satisfacerea cerințelor utilizatorilor catalogului.

Aceste noi principii înlocuiesc și largesc Principiile de la Paris de la lucrări textuale, la toate tipurile de materiale, și de la alegerea și forma intrărilor, la toate aspectele înregistrărilor bibliografice și de autoritate folosite în cataloagele de bibliotecă.

Principiile propuse – ce urmează – acoperă:

1. Aplicabilitatea;
2. Entitățile, atributele și relațiile;
3. Funcțiile catalogului;
4. Descrierea bibliografică;
5. Punctele de acces;
6. Înregistrările de autoritate;
7. Fundamentele capabilităților de căutare.

Aceste noi principii se edifică pe baza marilor tradiții catalografice ale lumii¹ și, de asemenea, pe modelele conceptuale expuse în documentele IFLA „Functional Requirements for Bibliographic Records” (FRBR) și „Functional Requirements and Numbering for Authority Records” (FRANAR), care extind Principiile de la Paris pe tărâmul indexării sau catalogării subiectuale (i.e. tematice, de subiect).

Se speră că aceste principii vor spori partajarea internațională a datelor bibliografice și de autoritate și vor ghida elaboratorii de reguli de catalogare în eforturile lor de a dezvolta un cod internațional de catalogare.

1. Aplicabilitate

Principiile enunțate aici au rolul de a ghida elaborarea de coduri de catalogare. Ele se aplică înregistrărilor bibliografice și de autoritate și cataloagelor de bibliotecă contemporane. Principiile pot fi aplicate de asemenea și bibliografilor și fișierelor de date create de către biblioteci, arhive, muzee și de către alte comunități.

Ele intenționează să ofere o abordare coerentă pentru catalogarea descriptivă și cea subiectuală, aplicată resurselor bibliografice de orice fel.

Principiul suprem pentru construirea codurilor de catalogare trebuie să fie satisfacerea utilizatorilor catalogului.

2. Entități, atribute și relații

2.1. Entități în înregistrări bibliografice

Pentru crearea de înregistrări bibliografice, se iau în considerare următoarele entități ce reflectă produse ale demersurilor intelectuale sau artistice:

Lucrare; Expresie; Manifestare; Exemplar².

2.1.1. Înregistrările bibliografice reflectă, de regulă, manifestări. Aceste manifestări pot încorpora o colecție de lucrări, o lucrare individuală sau o parte componentă a unei lucrări. Manifestările pot apărea într-una sau mai multe unități fizice.

În general, o înregistrare bibliografică separată ar trebui creată pentru fiecare format fizic (manifestare).

2.2. Entități în înregistrări de autoritate

Înregistrările de autoritate ar trebui să documenteze diversele forme de nume/denumiri/apelațiuni, cel puțin pentru persoane, familii, colectivități³ și teme (subiecte). Entitățile ce servesc drept subiecte de lucrări includ:

Lucrare;
Expresie;
Manifestare;
Exemplar;
Persoană;
Familie;
Colectivitate;
Concept;
Obiect;
Eveniment;
Loc geografic⁴.

2.3. Atribute

Atributele care identifică fiecare entitate ar trebui utilizate ca elemente de date în înregistrările bibliografice și de autoritate.

2.4. Relații

Relațiile dintre entități – semnificative din punct de vedere bibliografic – ar trebui identificate prin intermediul catalogului.

3. Funcțiile catalogului

Funcțiile catalogului sunt cele care permit unui utilizator⁵:

3.1. să regăsească [find] resurse bibliografice într-o colecție (reală sau virtuală), ca rezultat al unei interogări ce folosește atribute și relații ale resurselor:

3.1.1. să localizeze [locate] o resursă individuală

3.1.2. să localizeze [locate] seturi de resurse reprezentând:

- toate resursele aparținând unei lucrări
- toate resursele aparținând unei expresii
- toate resursele aparținând unei manifestări
- toate lucrările și expresiile unei persoane sau ale unei familii sau ale unei colectivități
- toate resursele ce tratează o temă (subiect) dată
- toate resursele definite prin intermediul altor criterii (precum limba, țara publicării, data publicării, formatul fizic etc.), de regulă ca o filtrare secundară a rezultatului interogării.

Se admite că din pricina constrângerilor economice, din unele cataloage de bibliotecă vor lipsi înregistrări bibliografice pentru componente de lucrare sau pentru lucrări individuale din cadrul altor lucrări.

3.2. să identifice [identify] o resursă bibliografică sau un agent (i.e. să confirme faptul că entitatea descrisă într-o înregistrare corespunde entității căutate sau să distingă între două sau mai multe entități cu caracteristici similare).

3.3. să selecteze [select] o resursă bibliografică care este adecvată cerințelor utilizatorului (i.e. să aleagă o resursă care satisface cerințele utilizatorului în ceea ce privește conținutul, formatul fizic etc. sau să respingă o resursă ca fiind inadecvată nevoilor utilizatorului).

3.4. să achiziționeze [acquire] sau să obțină [obtain] acces la un exemplar descris (i.e. să furnizeze informație care să permită utilizatorului să obțină un exemplar prin cumpărare, împrumut etc. sau să acceseze un exemplar digital, printr-o conexiune on-line la o sursă la distanță); să obțină o înregistrare de autoritate sau o înregistrare bibliografică.

3.5. să navigheze [navigate] într-un catalog (i.e. folosindu-se de aranjarea logică a informației bibliografice și de evidențierea de căi limpezi de trecere de la un element la altul, inclusiv de expunerea relațiilor dintre lucrări, expresii, manifestări și exemple).

4. Descrierea bibliografică

4.1. Porțiunea descriptivă a înregistrării bibliografice ar trebui să se bazeze pe un standard agreat pe plan internațional⁶.

4.2. Descrierile pot avea diferite nivele de completitudine, în funcție de scopul catalogului sau a fișierului bibliografic.

5. Punctele de acces

5.1. Generalități

Punctele de acces pentru regăsirea înregistrărilor bibliografice și a celor de autoritate trebuie să fie formulate în conformitate cu principiile generale (vezi 1. Aplicabilitate). Ele pot fi controlate sau necontrolate.

Punctele de acces necontrolate pot include elemente precum titlul propriu-zis – așa cum se găsește acesta pe manifestare – sau cuvinte-cheie adăugate înregistrării bibliografice sau care se găsesc oriunde în aceasta.

Punctele de acces controlate oferă consecvența necesară localizării seturilor de resurse și trebuie să fie normalizate conform unui standard. Aceste forme canonice, i.e. normalizate (numite și „vedete autorizate” [authorized headings]) ar trebui să fie consemnate în înregistrări de autoritate, împreună cu variantele utilizate ca referințe.

5.1.1. Alegerea punctelor de acces

5.1.1.1. Includeți ca puncte de acces (controlate) la o înregistrare bibliografică, titlurile lucrărilor și ale expresiilor și, ca puncte de acces (de regulă, necontrolate), titlurile manifestărilor, precum și formele canonice ale numelor creatorilor lucrărilor.

În cazul creatorilor colectivități, aceasta se limitează doar la lucrările care sunt, în mod necesar – prin chiar natura lor – expresia gândirii sau activității colective a colectivității, chiar dacă sunt semnate de către o persoană, în calitatea ei de conducător sau angajat al colectivității. La fel, când formularea titlului – conjugată cu natura lucrării – implică în mod clar faptul că respectiva colectivitate este responsabilă, la modul colectiv, pentru conținutul lucrării.

Suplimentar, furnizați puncte de acces la înregistrarea bibliografică obținute din formele canonice ale numelor persoanelor, familiilor, colectivităților și temelor/subiectelor considerate importante pentru regăsirea, identificarea și selectarea resursei bibliografice descrise.

5.1.1.2. Includeți ca puncte de acces la o înregistrare de autoritate formele canonice ale numelui/denumirii entității respective, precum și variantele numelui/denumirii. Acces suplimentar poate fi oferit prin intermediul numelor/denumirilor asociate.

5.1.2. Vedetele autorizate

Vedetele autorizate pentru o entitate ar trebui să fie numele/denumirea care identifică entitatea respectivă într-o manieră consecventă, fie așa cum se găsește predominant pe manifestări, fie ca nume/denumire general acceptat(ă), adecvate utilizatorilor catalogului (e.g. „nume convențional”).

La nevoie, ar trebui adăugate și alte caracteristici ce pot contribui la identificare, pentru a distinge entitatea de altele cu același nume sau cu aceeași denumire.

5.1.3. Limba

Dacă numele/denumirile au fost exprimate în mai multe limbi, ar trebui preferate vedetele ce se bazează pe informația găsită pe manifestări ale expresiei în limba și în scrierea originală; dar dacă limba și scrierea originală nu sunt dintre cele utilizate în mod normal în catalog, vedeta ar trebui să se bazeze pe forme ce se găsesc pe manifestări sau în lucrări de referință scrise în una din limbile sau scrierile cele mai adecvate utilizatorilor catalogului.

Ar trebui să se ofere acces în limba și scrierea originală ori de câte ori este posibil, fie prin vedeta autorizată, fie printr-o referință. Dacă transliterările

sunt dezirabile, ar trebui să se folosească un standard internațional pentru conversia scrierii.

5.2. Forme de nume de persoane

5.2.1. Dacă numele unei persoane constă din mai multe cuvinte, alegerea cuvântului-intrare ar trebui să fie guvernată de convențiile specifice țării al cărui cetățean este persoana sau

5.2.2. dacă cetățenia nu este determinabilă, alegerea ar trebui să fie guvernată de uzul din țara în care persoana este – în general – rezidentă sau

5.2.3. dacă nu este posibil să se determine unde rezidă – în general – persoana, alegerea cuvântului-intrare ar trebui să fie guvernată de uzul din limba pe care o folosește – în general – persoana respectivă, așa cum rezultă din manifestări sau din lucrările de referință.

5.3. Forme de nume de familii

5.3.1. Dacă numele unei familii constă din mai multe cuvinte, alegerea cuvântului-intrare ar trebui să fie guvernată de convențiile specifice țării cel mai adesea asociate cu acea familie sau

5.3.2. dacă nu este posibil să se determine care este țara cea mai des asociată cu acea familie, alegerea cuvântului-intrare ar trebui să fie guvernată de uzul din limba pe care o folosește – în general – familia respectivă, așa cum rezultă din manifestări sau din lucrările de referință.

5.4. Forme de denumiri de colectivități

5.4.1. Pentru jurisdicții, vedeta autorizată ar trebui să includă forma curentă a denumirii teritoriului implicat, în limba și scrierea celei mai adecvate nevoilor utilizatorilor catalogului.

5.4.2. Dacă colectivitatea a folosit în perioade succesive denumiri diferite ce nu pot fi considerate variațiuni minore ale unui nume, fiecare schimbare semnificativă de denumire ar trebui considerată ca semnând apariția unei noi entități, iar înregistrările de autoritate corespunzătoare fiecărei entități ar trebui asociate prin trimiteri “vezi și”(predecesoare/sucesoare).

5.5. Forme de titluri uniforme

Un titlu uniform poate fi fie un titlu de sine stătător, fie o combinație nume/titlu, fie un titlu calificat prin adăugarea unor elemente de identificare, precum o denumire de colectivitate, un nume de loc, o limbă, o dată etc.

5.5.1. Titlul uniform ar trebui să fie titlul original sau titlul cel mai frecvent folosit în manifestări ale lucrării, în anumite circumstanțe bine definite, un titlu uzual în limba și scrierea catalogului poate fi preferat titlului original, ca bază pentru vedeta autorizată.

6. Înregistrări de autoritate

6.1. Înregistrările de autoritate ar trebui să fie elaborate pentru a controla formele autorizate de nume/denumiri și de referințe folosite ca puncte de acces pentru entități precum: persoane, familii, colectivități, lucrări, expresii, manifestări, exemplare, concepte, obiecte, evenimente și locuri.

6.2. Dacă o persoană, familie sau colectivitate folosește nume/denumiri diferite sau variante de nume/denumire, un nume/denumire sau o singură formă de nume/denumire ar trebui aleasă ca vedetă autorizată

pentru fiecare persona* distinctă. Dacă există variante de titlu pentru o lucrare, un singur titlu ar trebui ales ca titlu uniform.

7. Fundamente pentru capacitățile de căutare

7.1. Căutare și regăsire

Punctele de acces sunt elementele înregistrărilor bibliografice care oferă 1) regăsirea sigură a înregistrărilor bibliografice și de autoritate, ca și a resurselor bibliografice ce le sunt asociate, și 2) limitează rezultatele interogării.

7.1.1. Formule de căutare

Nume/denumiri, titluri și subiecte ar trebui să fie interogabile și regăsibile cu ajutorul oricărei formule disponibile în catalogul sau fișierul bibliografic respectiv, de pildă prin forme integrale de nume/denumiri, prin cuvinte-cheie, prin expresii, prin trunchiere.

7.1.2. Punctele de acces indispensabile sunt cele ce se bazează pe atributele și relațiile esențiale ale fiecărei entități din înregistrarea bibliografică sau de autoritate.

7.1.2.1. Punctele de acces indispensabile pentru înregistrările bibliografice includ:

- numele creatorului sau numele primului creator, atunci când sunt nominalizați mai mulți creatori;
- titlul propriu-zis sau titlul-catalogator al manifestării;
- anul (anii) publicării sau al/ai tirajului;
- titlul uniform pentru lucrare/expresie;
- vedetele de subiect, descriptorii;
- indicii de clasificare;
- numerele standard, identificatorii și titlurile-cheie pentru entitatea descrisă.

7.1.2.2. Punctele de acces indispensabile pentru înregistrările de autoritate includ:

- numele/denumirea autorizat(ă) sau titlul entității;
- variante ale numelui/denumirii sau ale titlului entității.

7.1.3. Puncte de acces suplimentare

Atribute din alte zone ale descrierii bibliografice sau ale înregistrării de autoritate pot servi drept puncte de acces opționale sau ca formule de filtrare sau de limitare, în cazul în care rezultatul interogării conține un număr prea mare de înregistrări. Asemenea atribute ale înregistrărilor bibliografice includ, dar nu sunt limitate la:

- numele creatorilor, alții decât primul nominalizat;
- numele persoanelor, familiilor sau colectivităților care exercită alte roluri decât cel de creator;
- titluri paralele, titluri generice [caption titles] etc.;
- titluri uniforme de serie;
- identificatori de înregistrări bibliografice;
- limba;

* persona [pi. personae] = personalitate pe care o persoană (e.g. actor, politician, autor) o proiectează în public (ca o „mască socială”) sau pe care societatea o percepe; (contrast: anima) [n.t.].

- țara publicării;
- suportul fizic.

Asemenea atribute ale înregistrărilor de autoritate includ, dar nu sunt limitate la:

- numele/denumirile sau titlurile entităților asociate;
- identificatorii înregistrărilor de autoritate.

ANEXĂ

OBIECTIVE ALE ELABORĂRII

CODURILOR DE CATALOGARE

Sunt mai multe obiective care direcționează elaborarea codurilor de catalogare⁷. Cel mai important este satisfacerea utilizatorului.

- *Satisfacția utilizatorului* catalogului. La elaborarea descrierilor și a formelor canonice de acces ale numelor/denumirilor, deciziile trebuie luate având mereu în vedere utilizatorul.

- *Uzul comun*. Vocabularul normalizat folosit în descrieri ar trebui să fie în acord cu cel al majorității utilizatorilor.

- *Reprezentare*. Entitățile din descrieri și formele canonice ale numelor/denumirilor folosite pentru acces ar trebui să se bazeze pe felul în care entitatea se autodescrie.

- *Acuratețe*. Entitatea descrisă ar trebui să fie înfățișată cu fidelitate.

- *Suficiență și necesitate*. Ar trebui incluse doar acele elemente ale descrierii și ale formelor canonice ale numelor/denumirilor folosite pentru acces care sunt necesare pentru a îndeplini cerințele utilizatorului și care sunt esențiale pentru a identifica în mod unic o entitate.

- *Semnificație*. Elementele ar trebui să fie semnificative din punct de vedere bibliografic.

- *Economie*. Dacă există căi alternative de a atinge un obiectiv, ar trebui să se prefere calea care favorizează economia de ansamblu (i.e. costul minimal sau abordarea cea mai simplă).

- *Standardizare*. Descrierile și elaborarea punctelor de acces ar trebui să fie standardizate, în măsura și la nivelul celei mai ridicate posibile. Aceasta ar permite

o consecvență sporită care, la rândul ei, ar spori capacitatea de a partaja înregistrările bibliografice și de autoritate.

- *Integrare*. Descrierile – pentru toate tipurile de material – și formele canonice ale numelor/denumirilor entităților ar trebui să se bazeze pe un set comun de reguli, în cea mai mare măsură posibilă.

Regulile dintr-un cod de catalogare ar trebui să fie

- *Justificabile* și nu *arbitrare*.

Se recunoaște că, uneori, aceste obiective pot fi contradictorii și că trebuie adoptată o soluție pragmatică și justificabilă.

[În privința tezaurelor tematice (subiectuale, de subiect), se aplică alte principii, care nu sunt încă incluse în această declarație de principii.]

[trad. Dan Matei, dan@cimec.ro, 7.03.2004]

NOTE

¹Cutter, Charles A.: Rules for a dictionary catalog. 4th ed. rewritten. Washington, D.C.: Government Printing Office.

1904

Ranganathan, S.R.: Heading and canons. Madras [India]: S. Viswanathan, 1955, și

Lubetzky, Seymour. Principles of Cataloging. Final Report. Phase I: Descriptive Cataloging. Los Angeles, Calif.

University of California, Institute of Library Research, 1969.

² Lucrare, expresie, manifestare și exemplar sunt entitățile din Grupul 1 al modelului FRBR/FRANAR.

³ Persoane, familii și colectivități sunt entitățile din Grupul 2 al modelului FRBR/FRANAR.

⁴ Concept, obiect, eveniment și loc sunt entitățile din Grupul 3 al modelului FRBR/FRANAR. [Notă: Entități suplimentare pot fi identificate în viitor, precum cele identificate în FRANAR: mărci comerciale, identificatori etc. (*de adus la zi după necesități, atunci când vom avea raportul FRANAR final*)].

⁵ 3.1-3.5 se bazează pe: Svenonius, Elaine. *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge, MASS: MIT Press, 2000. ISBN 0-262-19433-3

⁶ Pentru comunitatea bibliotecară, acesta va fi ISBD - Descrierea Bibliografică Standard Internațională

⁷ Bazate pe literatura bibliografică, mai ales cea a lui Ranganathan și Leibniz, așa cum a fost ea descrisă în Svenonius, Elaine *The Intellectual Foundation of Information Organization*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000, p. 68.

informația, 3) acuratețea și exactitatea informației, 4) obiectivitatea informației, 5) amploarea informației, 6) actualitatea informației, 7) densitatea informației, 8) reclamele publicitare, 9) interactivitatea și rapiditatea site-ului și 10) accesibilitatea. Sunt sugerate considerente practice pentru facilitarea emiterii unei judecăți de valoare în legătură cu calitatea informației accesibile în mod gratuit pe Internet.

Cuvinte-cheie

Internet, regăsirea informației, evaluarea calității informației, utilizatori de resurse Internet, creatori de resurse Internet, web sites.

Explozia informațională

Potrivit unui studiu efectuat de doi profesori, Peter Lyman și Hal Varian, de la Facultatea de Management și Sisteme Informaționale (School of Information Management and Systems) de la University of California, Berkeley¹, cantitatea de informație stocată

CRITERII DE EVALUARE A CALITĂȚII RESURSELOR INFORMATIVE CU ACCES LIBER PREZENTE PE INTERNET

Abstract

Internetul reprezintă o rețea globală cu o creștere exponențială. Date statistice despre resursele accesibile pe Internet și utilizatorii acestora sunt prezentate în context internațional în lumina studiilor efectuate în 2002 și 2003. Articolul prezintă zece criterii de evaluare a calității resurselor informative cu acces liber prezente pe Internet: 1) identitatea și autoritatea creatorului informației, 2) scopul cu care a fost creată

pe suport de hârtie, film, medii optice și magnetice s-a dublat în ultimii trei ani. Alte rezultate ale cercetării arată că: transferul de informații prin canale electronice – telefon, radio, televiziune și Internet – conține o cantitate de informații de 3,5 ori mai mare decât informația înregistrată și stocată pe suporturile mai sus menționate. Nouăzeci și opt la suta (98%) din acest total este informația trimisă și primită prin intermediul telefonului, secundată de schimbul de mesaje prin intermediul poștei electronice (e-mail). Pe al treilea loc se plasează schimbul de fișiere cu muzica MP3 și schimbul de fișiere video în format digital.

Deși Internetul este cel mai recent mediu ce facilitează transferul de informații, el este caracterizat prin cel mai rapid ritm de creștere. Rețeaua globală World Wide Web este formată din mai multe straturi: web-ul de suprafață sau web-ul public (surface web) – accesibil oricui fără nici o restricție, web-ul de adâncime (deep web) – accesibil pe bază de parolă, e-mail-ul și mesajele instantanee (instant messaging). În anul 2002, cantitatea de informație disponibilă pe web-ul public, cu acces liber, se ridică la 167 terabytes, cea de pe web-ul de adâncime atingea 91.850 terabytes, schimbul de informații prin intermediul e-mail-ului se ridică la 440.606 terabytes, iar schimbul de informații prin intermediul mesajelor instantanee era de 274 terabytes.

În 2002, Europa avea cei mai numeroși utilizatori de Internet (190.910.000), urmată de Asia de Vest (regiunea Pacificului), cu 187.240.000 utilizatori, urmată de continentul Nord American (SUA și Canada), cu 182.670.000 utilizatori. America Latină înregistra 33.350.000 utilizatori, urmată de Africa, cu 6.310.000 utilizatori și Orientul Mijlociu, cu 5.120.000 utilizatori. Cea mai ridicată utilizare a Internetului se înregistrează în Statele Unite, unde navigatorii Internetului petrec on-line în medie 99 de ore și 51 minute pe lună. Cel mai mult timp (52%) este utilizat pentru corespondență electronică prin e-mail, 32% din timp citesc știrile zilei, 29% din timp folosesc motoare de căutare pentru regăsirea informației de care au nevoie, 23% din timp navighează pe web fără un scop precis, 19% din timp fac cercetare pentru probleme legate de serviciu, 17% din timp este dedicat știrilor despre vreme și 14% din timp este folosit pentru trimiterea mesajelor instantanee.

În 2000, cantitatea de informații cu acces liber pe Internet se ridică la 50 de terabytes. În numai trei ani, până în vara anului 2003, această cantitate s-a triplat, ajungând la 167 terabytes. Se estimează că în prezent, fiecărui locuitor al planetei îi revin 250 de megabytes de informație. Și această informație înregistrează un ritm de creștere astronomic! În fiecare zi milioane de pagini noi sunt adăugate la rețeaua globală.

Calitatea informației publice accesibilă pe Internet

Așadar, explozia de informații disponibile prin intermediul Internet-ului oricărei persoane aflate oriunde pe glob impune o evaluare foarte amănunțită a calității acestor informații în funcție de mai multe criterii. Standardul internațional ISO 9000² definește calitatea drept “totalitatea caracteristicilor unei enti-

tăți (o noțiune generică ce include un produs, un serviciu, un proces, o activitate, un sistem, o organizație, o persoană sau o combinație a acestora) care are ca scop să satisfacă anumite necesități exprimate în mod explicit sau implicit” de către consumator.

Această definiție acceptată universal îl vizează atât pe creatorul, producătorul unui produs/serviciu, cât și pe consumatorul acestui produs/serviciu. În acest context calitatea este un atribut intrinsec unui produs/serviciu în măsura în care produsul/serviciul este în conformitate cu normele de folosire, cât și cu atributele de excelență pe care trebuie să le aibă pentru a fi competitiv pe piață (deoarece consumatorul/utilizatorul va folosi/cumpăra numai produse/servicii care întrunesc cel mai înalt grad de calitate în funcție de prețul pe care este dispus să-l plătească).

Un produs este rezultatul unei serii de activități și procese. Informația este un produs imaterial, nepalabil, care este creat/realizat și apoi distribuit spre a fi folosit în mod gratuit sau contra cost/vândut. Acest produs imaterial trebuie privit cu distincție față de suportul material pe care este înregistrat (hârtie, dischetă, casetă audio, casetă video, CD-ROM, DVD, etc.). Calitatea acestui produs imaterial se impune a fi analizată sau evaluată (asemănător controlului calității din producția materială) în funcție de anumite criterii de valoare sau standarde stabilite de piața informațională internațională în care producătorul/vânzătorul și utilizatorul/cumpărătorul sunt participanți la schimbul de informație. Produsul informațional poate fi orice entitate purtătoare de informație – text, sunet, imagine – înregistrată pe un suport.

Internetul reprezintă o rețea informațională globală ce constă din miliarde de pagini web și miliarde de utilizatori. În funcție de scopul și subiectul cercetării, utilizatorii selectează informația de pe Internet, navigând de la o pagină la alta prin intermediul hiperlegăturilor. Utilizatorii zăbovesc pe paginile ce conțin informație valoroasă și trec cu repeziune peste paginile cu informație insignifiantă. Enumerăm mai jos – fără pretenția de a epuiza – zece criterii esențiale de evaluare a calității resurselor informative prezente pe Internet.

1. Identitatea și autoritatea creatorului informației

Identificarea creatorului sau a autorului informației prezentată într-o pagină web (nu autorul sau designerul paginii web și nici webmaster-ul!) este prioritară în determinarea calității informației prezente pe un site web. Acesta poate fi o entitate non-profit: o organizație, asociație, fundație, instituție de cercetare, instituție de învățământ superior, guvern, IMM-uri, societăți comerciale, bănci sau persoane particulare. Notorietatea autorului informației disponibilă pe Internet este esențială în raport cu utilizatorii informației. Atunci când sursele sunt anonime este recomandabil ca informația să fie examinată cu deosebită prudență dacă nu chiar evitată. Internetul conține și multe site-uri comerciale, ale căror menire este asigurarea unui profit în urma vânzării unui produs sau

a unui serviciu. Informația de pe site-urile comerciale reprezintă punctul de vedere al organizației care emite informația, care, în consecință, trebuie abordată și interpretată cu atenție. De asemenea, Internetul conține și numeroase pagini personale, ale unor indivizi care pun la dispoziția întregului mapamond creații personale ce se cuvin examinate cu deosebit scrutin. Sunt indivizi care își scriu memoriile sau țin jurnale zilnice (web logs) și își împărtășesc viața personală cu orice cititor din cyberspace.

În acest context, se cuvine să precizăm câteva detalii legate de denumirea domeniilor de pe Internet în anumite țări. Domeniul este parte componentă dintr-un URL (Universal Resource Locator) sau dintr-o adresă de pe web. În Statele Unite ale Americii extensia domeniului este un indice care conține detalii legate de autorul informației ce se regăsește pe o pagină web. De pildă: site-urile cu extensia .org sunt site-uri ale unor organizații non-profit, cum ar fi asociații (Asociația Bibliotecarilor Americani – American Library Association: <http://www.ala.org>), biblioteci publice, de pildă Boston Public Library (<http://www.bpl.org/>), muzee, cum ar fi New York Museum of Modern Art (<http://www.moma.org/>); extensia .edu este rezervată instituțiilor de învățământ superior de stat sau privat, de exemplu Wayne State University (<http://www.wayne.edu/>), Harvard University (<http://www.harvard.edu/>); extensia .gov este indicele instituțiilor ce aparțin și sunt finanțate de Guvernul Federal American, cum ar fi Departamentul de Stat – Department of State (<http://www.state.gov>), Biblioteca Congresului – Library of Congress (<http://www.loc.gov>); extensia .com este indicele indubitabil al unei agenții sau firme comerciale, de exemplu Coca-Cola (<http://www.coca-cola.com>) sau unei firme angajate în comerțul electronic (<http://www.ebay.com>). Domenii mai noi sunt atribuite în funcție de conținutul informației și nu mai sunt un indiciu al agenției generatoare de informație. Domenii ca: .travel sugerează site-uri ale agențiilor de voiaj, .biz denotă un business, .kids este indicele site-urilor pentru copii, .love indică site-uri cu conținut matrimonial sau erotic, .xxx sunt o marcă a site-urilor cu conținut pronunțat pornografic.

În România aceste extensii nu operează, sau dacă există, ele sunt foarte rare și nu sunt atât de distincte ca la site-urile americane. Extensia generică în România este .ro care este de fapt indicele de țară, după cum domeniile franceze au extensia .fr, cele italiene .it, cele germane .de, cele spaniole .es, cele olandeze .nl, cele daneze .dk, etc.³

Întrebările pe care trebuie să ni le punem când deschidem o pagină web necunoscută sunt: cine a generat sau a produs această informație?, ce știm despre această entitate?, este posibil să determinăm experiența autorului în domeniul din care prezintă informația respectivă?, care este calificarea și afilierea instituțională a autorului?, este autorul o somitate în domeniul respectiv?, este el o autoritate?, care este reputația sa?, este informația credibilă?, este informația prezentată într-o manieră obiectivă?

2. Scopul cu care a fost creată informația

În cazul publicațiilor în format tradițional, tipărit, putem determina cu ușurință publicul căruia i se adresează publicația respectivă. Putem face foarte lesne distincția între o revistă de cercetare, savantă și o revistă de amuzament, de citit în autobuz sau la coafor. Paginile web pot avea și ele un caracter foarte bine determinat, cum ar fi paginile universităților care au un caracter preponderent educativ, ale bibliotecilor care au un caracter informativ, ale firmelor care au scop comercial, acestea din urmă atingându-și scopul final – vânzarea de produse sau servicii – prin intermediul reclamelor și publicității comerciale. Există site-uri de distracții și amuzament unele cu caracter comercial altele nu. Există chiar și combinații între aceste categorii, care sunt cunoscute sub denumirea de pagini web cu ‘infomercials’, o alipire lingvistică ce denotă mixarea aspectului informațional cu cel comercial.

Întrebările pe care trebuie să ni le punem când deschidem o pagină web sunt: în ce scop a fost creată această informație și pusă la dispoziția tuturor pe Internet?, cine se află în spatele acestei pagini?, cine o sponsorizează?, cine este interesat să difuzeze această informație? De multe ori răspunsul explicit la aceste întrebări se află într-o secțiune numită ‘About us’ – despre noi, unde entitatea creatoare își asumă responsabilitatea pentru conținutul informativ sau intelectual al unui site. Alteori răspunsul nu este ușor de depistat. Uneori este chiar imposibil să stabilim cine și în ce scop a creat un site de web. Această din urmă categorie trebuie abordată cu multe rezerve și precauție.

3. Exactitatea informației

Un alt criteriu de evaluare este exactitatea informației, rigoarea științifică cu care s-au cules datele incluse pe site-ul respectiv, acuratețea cu care este prezentată informația, corectitudinea datelor puse la dispoziția utilizatorului. Nota din politica de confidențialitate a site-ului poate cuprinde detalii însemnate legate de conținutul site-ului respectiv.

Întrebările pe care trebuie să ni le punem când deschidem o pagină web necunoscută sunt: este această informație corectă?, este această informație relevantă?, precizează autorul sursa de inspirație sau documentare?, dă autorul detalii legate de proveniența informației respective?, putem verifica (comparând site-ul respectiv cu site-uri asemănătoare) dacă informația este legitimă sau credibilă?, care este expertiza autorului în domeniul respectiv?, precizează autorul metodele de cercetare folosite în procesul investigației științifice (în cazul datelor științifice ce rezultă dintr-un studiu sau o cercetare științifică)?, există detalii legate de modul în care au fost culese și prelucrate datele prezentate?

4. Obiectivitatea informației

Una din rigorile cercetării de orice fel ar fi ea, în domeniul științelor exacte sau umaniste, este ca cel ce porcede spre o investigație științifică trebuie

sa-și păstreze obiectivitatea atât pe parcursul investigației științifice, cât și pe parcursul prelucrării sau analizei datelor culese. Obiectivitatea poate fi privită ca o componentă a eticii cercetătorului. Există obiectivitate de natură istorică, geografică, politică, religioasă, etc. Un exemplu ilustrativ poate fi informația existentă pe Internet în legătură cu conflictul palestinian-israelian. Evident că această informație trebuie filtrată foarte amănunțit înainte de a fi folosită. Există multe puncte de vedere legate de acest subiect controversat. Depinde de cine prezintă problema și cum o prezintă. Când bibliotecarii sugerează utilizatorilor de informație anumite site-uri, ei înșiși trebuie să rămână imparțiali. Opiniile personale nu trebuie să afecteze modul în care evaluăm informația pentru a o recomanda altora drept credibilă.

Întrebările la care trebuie să ne gândim pentru a atesta obiectivitatea unui site web sunt: care este scopul adevărat al existenței unui site?, ce l-a determinat pe autorul acestui site să pună această informație acolo?, chiar credeți că punctul de vedere expus este neangajat politic sau de altă natură?, sunt toate punctele de vedere legate de un subiect abordate în mod egal?

5. Amplasarea informației

Interfața grafică a unui site este un indiciu foarte simplu al cantității de date pusă la dispoziția vizitatorilor. Dincolo de aspectul estetic al site-ului trebuie să ne preocupe cantitatea de date la care se oferă acces. În egală măsură, înainte de a recomanda un site sau de a folosi informația de pe un site, trebuie să determinăm cât de cuprinzătoare este această informație. Este ea prezentată în amănunt? Este ea exhaustivă? Este ea abordată în mod superficial? Este ea bine organizată și prezentată cu claritate? Există site-uri cu informație foarte densă, cu cantități impresionante de date. Exemple grăitoare sunt site-ul NASA (<http://www.nasa.gov>), portalul Uniunii Europene (<http://europa.eu.int/>) sau site-ul UNESCO (<http://www.unesco.org>), care abundă în date statistice din întreaga lume. Astfel de site-uri au multiple hiperlegături cu alte pagini. Alte site-uri sunt simpliste, fără un volum mare de date, cu puține legături cu pagini secundare. Se cuvine analizat echilibrul conținutului informației existente pe un site web. Sunt site-uri care dincolo de pagina primară nu au multă adâncime, nu au multe sub-pagini.

Întrebările pe care trebuie să ni le punem sunt de tipul: sunt toate subiectele prezentate pe site abordate la același nivel?, sunt unele aspecte tratate în mod preferențial?, sunt explorate toate punctele de vedere posibile legate de un anumit subiect?, sunt toate paginile secundare relevante pentru subiectul respectiv?, ne trimit hiperlegăturile la pagini complementare subiectului central al paginii?

6. Actualitatea informației

Acest criteriu vizează aspecte legate de momentul în care s-a creat informația (nu site-ul). De obicei paginile web sunt datate, indicându-se data la care pagina a fost creată inițial și data la care s-a

actualizat informația. Sunt pagini web unde informația este actualizată la minut, în timp real. Acestea sunt în special paginile cu informație financiară, paginile de schimb valutar, paginile marilor companii comerciale care sunt pe piața acțiunilor la bursă. Utilizatorii pot afla instantaneu valoarea acțiunilor unei firme. Paginile marilor burse mondiale sunt un foarte bun exemplu, de asemenea. Alte exemple sunt paginile cu informații despre vreme, despre mersul avioanelor sau trenurilor. În SUA, înainte de a porni spre aeroport să întâmpinăm pe cineva, intrăm pe Internet pe site-ul companiei de aviație și aflăm când sosește avionul respectiv. Site-urile marilor agenții de știri, cum ar fi CNN (<http://www.cnn.com>), sunt un alt exemplu de informație în timp real. Este foarte adevărat că anumite tipuri de informație nu trebuie actualizate la fel de frecvent ca altele. Totuși, creatorul site-ului (nu al informației) trebuie să verifice periodic funcționalitatea site-ului, cât și legăturile cu alte site-uri.

Întrebările pe care trebuie să ni le punem când analizăm cât de recentă este informația sunt: când a fost creată informația?, când a fost site-ul actualizat?, există un indiciu legat de copyright?, sunt hiperlegăturile cu alte site-uri operante?, ne duc ele la informație recentă sau perimată?

7. Densitatea informației

Acest criteriu este diferit de cel expus la amplasarea informațiilor. Criteriul acesta se referă, în special, la aspectul estetic al site-ului, la modul în care este prezentată informația pe o pagină web. Unele pagini conțin numai text, altele au foarte multe imagini, uneori imaginile sunt însoțite de sunet sau/și de animație. Cantitatea de informație prezentată pe fiecare pagină are un rol important în selectarea paginilor web. Paginile care ne bombardează cu informații sunt greu de suportat. Detalii legate de culoare, de mărimea corpului de literă sunt factori determinanți în a folosi sau nu informația de pe un site. Se știe că paginile cu imagini cu rezoluție ridicată necesită un timp mai îndelungat pentru a se încărca spre deosebire de paginile cu text care se încarcă foarte repede. Unele site-uri oferă opțiunea "text only" (variantea text) care permite eliminarea imaginilor contribuind la rapiditatea navigației pe pagina respectivă. Păstrarea unei proporții echilibrate între imagine și text conduce la armonia unui site web.

În timpul interviului de referință un bibliotecar trebuie să determine dacă persoana în căutare de informație dorește numai text sau are nevoie și de ilustrații. Necesitățile utilizatorului informației determină selectarea paginilor ce urmează a fi folosite. Există pagini foarte neatrăgătoare estetic sau pagini șocante vizual. Paginile care au un fundal foarte închis la culoare cu litere de culori stridente sunt de evitat. Culorile pastel sunt odihnitore pentru privire.

Întrebările pe care trebuie să ni le punem sunt: câtă informație concretă conține site-ul, dincolo de adăugirile estetice?, este informația organizată echili-

brat pe site, atât în pagina principală, cât și în paginile secundare?, este aspectul grafic al paginii echilibrat?, este pagina supraîncărcată?, este informația dispusă echilibrat și plăcut estetic pe pagină?, sunt imaginile sau animația legate logic de subiectul principal al paginii sau sunt acestea folosite numai pentru agitație vizuală fără nici o relevanță pentru tema paginii?

8. Reclamele

În continuarea discuției de la punctul anterior, unele pagini permit reclame comerciale sub formă de animație ce atrage privirea distrăgând atenția de la scopul inițial al paginii. Reclamele “pop up” sunt agasante pentru căutătorii de informație serioasă pe web. De remarcat că la site-urile americane, seriozitatea instituției care se află în spatele unei pagini web este determinată de absența reclamelor comerciale. Un site al unei universități nu permite agenților comerciali să-și facă reclama pe pagina web a instituției respective. Publicitatea nedorită alungă potențialii utilizatori ai unui site. Ultimele versiuni ale browserelor de Internet permit blocarea unei cantități însemnate de reclame nedorite. Reclamele pot fi ale site-ului respectiv sau pot fi reclame plătite de anumite firme și sunt numai găzduite de anumite site-uri în schimbul unei sume de bani. În cazul site-urilor necomerciale, întrebarea pe care trebuie să ne-o punem este: cine sponsorizează publicitatea de pe site-ul respectiv?, de ce natură este această publicitate?, site-urile ce permit reclame cu pronunțat caracter pornografic sunt de evitat deoarece pot fi considerate ofensive de utilizatorul căruia îi recomandăm site-ul.

9. Interactivitatea și rapiditatea site-ului

Acest aspect este mai puțin legat de conținutul site-ului cât este legat de designul paginii și de felul în care operează hiperlegăturile. Rapiditatea navigării de la o pagină la alta în cadrul aceluiși site este un criteriu esențial pentru utilizatorii care explorează multe site-uri. Nimic nu este mai dezamăgitor decât o hiperlegătură inactivă! Înfundăturile sunt cel mai detestabil lucru pentru navigatorii pe web. Mesajul “Error 404 – URL not found” este cel mai neplăcut mesaj de pe Internet. Volatilitatea informației de pe Internet este un fapt bine cunoscut. De aceea hiperlegăturile trebuie verificate periodic pentru evitarea mesajelor de eroare. Unele pagini necesită software special pentru accesarea datelor. Paginile create în limbi de circulație restrânsă pun la dispoziția cercetătorului un software de traducere automată din limba respectivă în limbile de largă circulație. Uneori acest software nu se încarcă automat. La fel și în cazul limbilor scrise cu alte caractere decât cele latine.

Întrebările pe care trebuie să ni le punem ar fi: sunt legăturile active?, sunt ele rapide?, trimit ele la informație curentă și de bună calitate, relevantă pentru subiectul cercetării?, se încarcă paginile cu repeziune?, sunt imaginile în exces pe acest site?, în cazul în care este nevoie de software special, se

indică o sursă de unde se poate descărca programul respectiv?, sunt indicate toate detaliile tehnice în legătură cu programul respectiv?

10. Accesibilitatea

O pagină web serioasă are întotdeauna o mențiune despre webmasterul care o menține și o adresă de contact pentru cazul în care utilizatorii sunt confrunțați cu dificultăți de accesare. În cazul în care ați contactat webmasterul unei pagini, după cât timp ați primit un răspuns? Unele pagini au și detalii de contact pentru autorul conținutului intelectual al paginii pentru a facilita comunicarea între creatorul și utilizatorul informației. Accesul prin e-mail la o persoană de contact menționată pe o pagină web este ilustrarea comunicării eficiente și efective în lumea modernă.

Un alt aspect legat de rapiditatea accesului la un site este dacă URL-ul a fost găsit cu ușurință. Promptitudinea cu care răspunde o pagină web este un factor determinant în evaluarea satisfacției utilizatorului. Securitatea datelor prezente pe un site este esențială pentru păstrarea intactă a informației. Site-urile care permit oricărui utilizator să altereze datele sau să contribuie cu creații proprii fără ca aceste contribuții personale să fie verificate de o echipă editorială sunt de o calitate îndoielnică și nu sunt recomandabile. Paginile protejate de parolă sunt site-uri securizate și nu permit accesul celor care nu dețin parola. Întrebările pe care trebuie să ni le punem în acest context sunt: este asigurată integritatea informației?, poate fi aceasta modificată de oricine?, a fost site-ul găsit cu ușurință?, s-a încărcat rapid?

CONCLUZII

Am expus aici criteriile majore pe care bibliotecarul, specialistul în știința informării și publicul larg trebuie să le aibă în vedere în momentul în care accesează vasta rețea a Internetului. Misiunea bibliotecarului și a specialistului în știința informării este de îndrumare a publicului novice în navigarea pe Internet. În cadrul acestei formări a utilizatorului de resurse informaționale accesibile în mod gratuit pe Internet, criteriile de evaluare a calității informației sunt esențiale în selectarea informației credibile, emisă de o sursă competentă, în vederea eliminării informației cu caracter dubios și de calitate îndoielnică. Pagina web a oricărei biblioteci trebuie să conțină criteriile de evaluare a resurselor informaționale de pe Internet pentru a veni în ajutorul celor ce folosesc pagina respectivă drept portal de acces la Internet. În acest fel navigatorii pe web pot deveni autodidacți și pot dobândi deprinderea de a face ei înșiși distincția între surse cu autoritate și de bună calitate și surse obscure ce se cuvin evitate. Tabelul următor sintetizează cele zece criterii discutate mai sus. El poate fi folosit drept o sursă de verificare rapidă a calității oricărui web site. Tabelul poate fi printat și afișat în biblioteci în zona unde sunt amplasate computerele cu acces public la Internet.

Criterii de evaluare a paginilor web	Considerente
1. Identitatea & autoritatea creatorului informației	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Cine a creat/generat informația? ➤ Este creatorul o autoritate în domeniu? ➤ Ce tip de instituție este în spatele paginii? ➤ Care este afilierea instituțională a autorului? ➤ Este informația credibilă?
2. Scopul cu care a fost creată informația	<ul style="list-style-type: none"> ➤ În ce scop a fost creată informația? ➤ Cine este interesat să difuzeze informația? ➤ Cine sponsorizează pagina?
3. Exactitatea informației	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Este informația corectă? ➤ Este informația legitimă? ➤ Este informația relevantă? ➤ Este precizată sursa de documentare? ➤ Este precizată proveniența informației?
4. Obiectivitatea informației	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Este informația prezentată în mod obiectiv? ➤ Sunt toate punctele de vedere abordate?
5. Amploarea informației	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Câtă informație oferă site-ul? ➤ Sunt toate aspectele unei probleme abordate în mod egal? ➤ Sunt unele aspecte tratate în mod preferențial? ➤ Sunt toate punctele de vedere expuse? ➤ Ne trimite hiperlegăturile la informație complementară?
6. Actualitatea informației	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Când a fost creată informația? ➤ Exista un indiciu de copyright? ➤ Când a fost site-ul actualizat? ➤ Sunt hiperlegăturile operante? ➤ Ne trimite hiperlegăturile la informație recentă?
7. Densitatea informației	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Câtă informație concretă conține site-ul? ➤ Este informația dispusă echilibrat în pagina primară și în paginile secundare? ➤ Are pagina un design plăcut? ➤ Conține pagina text și imagini? ➤ Dacă pagina conține animație, este aceasta necesară?
8. Reclamele	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Conține pagina reclame? ➤ Ce conținut au reclamele? ➤ Au reclamele caracter ofensiv? ➤ Cine sponsorizează reclamele ce apar pe o pagină?
9. Interactivitatea și rapiditatea site-ului	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Se încarcă pagina rapid? ➤ Sunt hiperlegăturile active și rapide? ➤ Sunt imaginile sau animația în exces? ➤ Este nevoie de software special pentru vizualizarea paginii? ➤ Este nevoie de software special pentru traducerea paginii? ➤ Există hiperlegături care să trimită la site-uri unde se poate descărca software-ul necesar?
10. Accesibilitatea	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Există o persoană de contact menționată pe pagină? ➤ Este asigurată integritatea informației? ➤ Poate fi informația modificată de oricine? ➤ Este site-ul securizat? ➤ Menționează site-ul o politică de confidențialitate? ➤ Este accesul la informație protejat de o parolă?

Referințe

¹ Lyman, Peter and Hal R. Varian. "How Much Information? 2003" (Câtă informație? 2003), <http://www.sims.berkeley.edu/research/projects/how-much-info-2003/> (accesat 31 ianuarie 2004).

² Organizația Internațională de Standardizare. "ISO 9000", <http://www.iso.ch/iso/en/iso9000-14000/iso9000/iso9000index.html> (accesat 31 ianuarie 2004).

³ O listă completă cu abrevierile denumirii țărilor se găsește la adresa <http://www.norid.no/domenenavnbasen/domreg.html> (accesat 31 ianuarie 2004).

Hermina G.B. ANGHELESCU
conferențiar la Facultatea de Biblioteconomie și Știința Informării
(Library and Information Science Program), Wayne State University, Detroit, Michigan
Autoarea poate fi contactată la e-mail ag7662@wayne.edu.

BIBLIOTECILE ȘI SERVICIILE CONTRA PLATĂ: ÎNTRE POLITICA DE SERVICIU PUBLIC ȘI ECONOMIA DE PIAȚĂ

În condițiile actuale de dezvoltare a modelului microeconomic de funcționare a instituției bibliotecare problema politicii de preț devine tot mai stringentă în elaborarea programelor strategice. Dezvoltarea relațiilor de piață obligă majoritatea instituțiilor și organizațiilor incluse în sectorul nonprofit, printre care și biblioteca, să treacă la o economie strictă a resurselor existente. Noile condiții facilitează independența financiară a bibliotecii. Apare posibilitatea de a folosi mijloacele obținute de către bibliotecă de la prestarea serviciilor pentru dezvoltarea bazei materiale, a colecțiilor, extinderea serviciilor gratuite, stimularea salariilor. Serviciile bibliotecii pot fi rentabile în cazul în care ea va pune în valoare tot ce are de oferit publicului, folosind pentru aceasta orice oportunitate. Trecerea bibliotecii la noile condiții de piață impune nu numai schimbarea mecanismului financiar, ci și a caracterului general al activității, inclusiv modificarea sistemului de relații cu beneficiarii.

În prezent, în situația finanțării restante, introducerea serviciilor contra plată în bibliotecă este un compromis. Bibliotecarul se află în condiția de a pune biblioteca în valoare, învățând reguli de afaceri. În structura bugetului cuantumului beneficiului provenit din serviciile contra plată este foarte mic, însă el are o tendință de creștere. Implementarea serviciilor contra plată a avut din start un efect pozitiv, care se exprimă nu numai prin volumul beneficiului câștigat, ci și prin stimularea inițiativei și a creativității salariaților.

Asupra taxelor pentru serviciile de bibliotecă au avut loc dezbateri în cadrul diverselor foruri profesionale. La cel de-al 45-lea Congres al Asociației Bibliotecarilor Francezi (ABF) au fost puse în discuție probleme privind finanțarea bibliotecilor de către stat și democratizarea accesului la informații în condițiile reducerii alocărilor bugetare. La acest congres, Bernard Lemenicier, profesor la Universitatea din Paris, a prezentat un studiu la tema serviciilor tarificate. Practica implementării serviciilor tarificate în bibliotecă este condiționată, în viziunea lui de:

- creșterea costurilor legate de dezvoltarea noilor tehnologii. Bibliotecile se confruntă astăzi cu dificultăți de ordin financiar;
- restricțiile subvențiilor;
- creșterea rolului informației în domeniile științific și economic;
- abordarea bibliotecii în termeni de marketing [3].

Realizând o sinteză a ideilor enunțate de specialiștii în marketingul info-documentar Cartmill

[2], Dupuy [4], Maass [7] ș.a., prezentăm argumente pro și contra serviciilor tarificate:

Argumente pentru gratuitate:

- gratuitatea este un principiu fundamental al funcționării bibliotecii;
- tariful este discriminatorie;
- tariful serviciilor este o dublă taxare;
- tariful impune bibliotecile să se concentreze asupra calității serviciilor prestate contra plată în detrimentul celor gratuite, fundamentale;
- taxele nu sporesc resursele financiare ale bibliotecii.

Argumente pentru prestarea serviciilor contra plată:

- tarifele ameliorează accesul la informație;
- încurajează buna gestionare în favoarea beneficiarilor;
- dorința de a plăti pentru un serviciu este un indiciu al nevoii reale și al calității serviciilor;
- gratuitate nu există;
- tariful furnizează resurse suplimentare;
- gratuitatea poate fi o sursă de concurență neloială;
- facturarea unui serviciu obligă la calitate.

Aceste argumente se aplică diferitelor tipuri de bibliotecă. Sabine Barral justifică opțiunea tarifării, menționând în acest sens: „Este timpul să-i facem pe utilizatorii bibliotecilor să înțeleagă că gratuitate nu există; la un moment dat este cineva care plătește, chiar dacă acesta nu e întotdeauna cititorul bibliotecii” [1, p.35].

Toate întreprinderile au ca obiectiv rentabilitatea activității. Bibliotecarii și clientela deseori caută să găsească răspuns la întrebarea dacă tarifele pentru serviciile bibliotecare sunt justificate. Un argument forte în favoarea tarifelor este că bibliotecile nu au dreptul să refuze oferirea materialelor și serviciilor pentru public, atât timp, cât pot să le propună pe bază de costuri compensatorii. Deci, a renunța la prestarea de servicii pentru care persoanele pot plăti înseamnă a aborda în mod eronat relațiile dintre bibliotecă și utilizatori. Din moment ce noile tehnologii nu mai pot asigura bibliotecilor informație gratuită, nu mai poate fi asigurat nici accesul gratuit al tuturor utilizatorilor la această informație.

Implementarea activă a serviciilor contra plată în practica bibliotecilor este legată de aprobarea la nivel național a unui set de documente, care au creat premise pentru organizarea trecerii bibliotecilor la acest gen de activitate. Baza juridică care reglementează activitatea economică a bibliotecii este asigurată de: Codul Civil al Republicii Moldova, Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe, Legea Republicii Moldova privind protecția consumatorilor, Legea Culturii, Legea Republicii Moldova cu privire la bibliotecă, Legea Învățământului.

Primul act legislativ, care a permis bibliotecilor prestarea serviciilor contra plată și care a argumentat, din punct de vedere juridic, direcțiile concrete de trecere a instituțiilor bibliotecare la un nou model de administrare, a determinat eventualele aspecte și metode de activitate administrativă, economică a biblio-

tecilor, a fost: Legea Republicii Moldova cu privire la biblioteci, nr.286-XIII din 16.11.94 [6]. În acest act normativ sunt prevăzute modificări fundamentale în sistemul de finanțare de la buget a instituțiilor; finanțarea activității instituției de la buget paralel cu dezvoltarea serviciilor contra plată prestate populației. Utilizatorii pot beneficia în bibliotecă și de servicii contra plată în conformitate cu legislația în vigoare. Potrivit reglementărilor din acest act normativ, biblioteca poate percepe contravaloarea unor servicii prestate de ea. Importanța acestei legi constă, întâi de toate, în faptul că a permis colectivelor de muncă și administrației bibliotecilor soluționarea de sine stătătoare a multor probleme financiare și de administrare, dezvoltarea activității antreprenoriale, lărgirea sferei de servicii oferite beneficiarilor bibliotecilor și populației din contul prestării serviciilor contra plată.

În scopul asigurării dreptului constituțional al cetățenilor de a avea acces gratuit și nelimitat la informație, necesită a fi elaborată și aprobată lista de servicii gratuite, oferite de biblioteci populației, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor. În șirul acestora pot fi incluse:

- vizita la bibliotecă;
- consultații privind colecția și regulile de utilizare;
- înscrierea cititorilor în bibliotecă și în filialele sale;
- utilizarea aparatului de referință al bibliotecii;
- accesul liber la colecție;
- consultarea și împrumutul de carte și de alte materiale din colecția bibliotecii (în sală, în secțiile de împrumut și în alte subdiviziuni) în baza cerințelor utilizatorilor;
- rezervarea materialelor, care sunt în mai multe exemplare, pentru un anumit termen;
- acordarea posibilității beneficiarilor de a se familiariza cu colecția bibliotecii prin intermediul expozițiilor tematice și de intrări noi;
- oferirea materialelor audiovizuale și a aparatului de reproducere în incinta bibliotecii;
- servirea la domiciliu a unor categorii speciale de utilizatori (persoane dezavantajate);
- activitatea bibliografică și asistența informațională;
- orientarea beneficiarului în spațiile de documentare și informare (inclusiv prin predarea cursului „Bazele culturii informaționale”);
- manifestări culturale organizate în incinta bibliotecii.

Astfel, reglementând serviciile de bază gratuite, bibliotecile vor obține dreptul de a oferi celelalte servicii contra plată. Aprobarea acestei liste ar fi binevenită, deoarece în condițiile de finanțare insuficientă și inoportună, de salarizare mică a bibliotecarilor, de creștere permanentă a prețurilor la producția tipărită, s-au înregistrat diverse tentative de a încasa plată și pentru serviciile menite a fi prestate gratuit.

Dezvoltarea marketingului de bibliotecă trebuie să aibă ca rezultat perfecționarea procesului de servire a beneficiarilor conform necesităților lor informaționale. Tipurile de servicii și calitatea acestora sunt elemen-

te importante ale activității de marketing. Serviciile bibliotecii care țin de accesul la colecții și instrumentele de informare sunt gratuite. Beneficiarul trebuie să cunoască întreaga gamă de produse și servicii disponibile și să plătească numai pentru calitatea ridicată și timpul economisit. Stabilirea prețului este un obiectiv important al activității de marketing. Bibliotecile sunt preocupate de realizarea acestui obiectiv mai mult pentru a-și determina bugetul și programele de activitate, nu însă pentru a-și vinde serviciile. „Vânzarea mai degrabă urmează decât precede efortul organizației de a crea produse pentru satisfacerea clientelei sale” [5].

Determinarea prețurilor la produsele și serviciile bibliotecare constituie una dintre cele mai importante direcții ale marketingului de bibliotecă, care cuprinde nu numai serviciile contra plată. Serviciile gratuite pentru beneficiarii bibliotecii, finanțate de la bugetele alocate de fondatorii bibliotecii, au de asemenea preț (valoare, cost).

Din aceste considerente, analiza economică a activității bibliotecii include, de asemenea, și analiza costului unor activități bibliotecare speciale, prestate gratuit beneficiarilor. Printre acești indicatori se înscriu atât cei generali, de sinteză (costul deservirii unui utilizator, cheltuielile pentru o vizită sau pentru împrumut de carte), cât și cei particulari, care reflectă costul unor procese speciale (completarea colecției, prelucrarea documentelor, asistența bibliografică etc.). Calculele particulare pot fi operate atât în contextul integral al bibliotecii, cât și pentru o unitate „de producție” (costul de prelucrare a unei cărți, costul unei referințe bibliografice etc.). Evident, biblioteca trebuie să-și direcționeze activitatea în scopul utilizării raționale a resurselor bănești, reducerii costurilor serviciilor prestate gratuit.

Determinarea prețurilor la serviciile info-documentare reprezintă procesul de stabilire a prețului pe baza calculării cheltuielilor (costului efectiv sau total) și evidenței rentabilității (profitului dorit). Politica de preț a bibliotecii constă în determinarea și corectarea prețurilor în dependență de ciclul de viață al serviciilor, oscilarea cererii, concurență etc.

Stabilirea prețurilor la unele servicii/produse de bibliotecă presupune evidența corelației factorilor: de gestiune economică, de piață, de concurență. Stabilirea, prin gestiune economică, a prețurilor se bazează pe identificarea cheltuielilor precedente, ținându-se cont de procentul de recuperare a costurilor sau de obținere a profitului. În prețul total al serviciilor/produselor, împreună cu cheltuielile directe pentru producerea lor, se includ cheltuielile suplimentare și cota de profit planificat.

Calculul include, întâi de toate, cheltuielile directe de prestare a serviciilor: salariul titularilor și al netitularilor antrenați în prestarea serviciilor; calculările salariale; cheltuielile tehnice și materiale. La acestea se adaugă cheltuielile indirecte suportate pentru întreținerea încăperilor și a utilajului, cele poștale, de cancelarie și alte cheltuieli. Serviciile de bibliotecă pot fi prestate la prețul lor de cost, fără obținerea de profit (marketing social), precum și cu prevederea profitului (marketing economic).

Prețurile de piață sunt determinate în baza studierii cererilor prin identificarea prețului pe care serviciul sau produsul îl poate avea pe piață.

La formarea prețurilor după principiul de concurență, prețul este determinat prin elaborarea unei politici care ține seama de prețurile stabilite de concurenți. Întru consolidarea competitivității serviciilor proprii, prețurile pot fi stabilite la același nivel cu ale concurenților, pot fi reduse sau, din contra, ridicate – pentru a dovedi calitatea lor sporită.

Principiul definitiv de stabilire a prețurilor la serviciile de bibliotecă îl constituie accesibilitatea lor. Acest aspect îi determină pe marketologi să planifice venituri moderate din contul serviciilor prestate, pentru că, în caz contrar, acestea pot deveni inaccesibile, deci nerentabile. Prețurile trebuie stabilite la un astfel de nivel, încât să favorizeze cererea pentru servicii concrete și accesul la ele pe anumite sectoare de distribuție. Dacă majorarea prețului la un oarecare serviciu de bibliotecă poate conduce la nesolicitarea acestuia, atunci reducerea lui, dimpotrivă, va contribui la extinderea acestui serviciu. Un rol important în acest sens îi revine modelării abile a prețurilor, adică stabilirea, pe de o parte, a unor prețuri relativ mai mari pentru clientela dispusă să plătească unele servicii/produse mai scumpe și, pe de altă parte, reducerea prețurilor pentru clientela dezavantajată material.

Astfel, pentru segmentul de consumatori de înaltă solvabilitate poate fi recomandată stabilirea temporară a unor prețuri relativ majorate. Pe măsura completării pieței cu aceste servicii și a scăderii cererii, prețul poate fi redus. Un alt mod de abordare presupune că la prestarea unor noi servicii, pentru înlesnirea acestui proces, pot fi stabilite prețuri mici, iar unele pot fi acordate chiar gratuit. Pe măsura creșterii cererii la aceste servicii se va majora și prețul lor.

Evident, pentru oferirea unui serviciu, care nu este prestat de concurenți, se poate fixa și un preț majorat. În cazul în care concurenții acordă servicii similare (de exemplu, copiere), serviciul respectiv va fi solicitat numai dacă va fi prestat la prețuri mai mici decât ale concurenților. La stabilirea prețurilor la serviciile similare prestate de concurenți (alte biblioteci, instituții info-documentare) biblioteca poate fixa aceleași prețuri, iar în unele cazuri - mai mari decât ale concurenților, cu condiția că poate asigura un grad mai înalt al calității serviciilor respective, acordând posibilități suplimentare de care nu dispun concurenții. Așadar, la stabilirea prețurilor pentru servicii, pe lângă costul efectiv și rentabilitatea bibliotecii, se va ține cont și de unicitatea serviciilor, precum și de nivelul prestării acestora (complexitate, rapiditate etc.).

Pentru stabilirea prețurilor la serviciile / produsele de bibliotecă sunt utilizate pe larg liste de prețuri (nomenclator tarifar), în care sunt fixate prețuri invariabile, la servicii, precum și prețuri libere care se modifică în dependență de varierea costului total al serviciilor, solicitărilor, concurenței, capacității de plată a utilizatorilor etc. De rând cu tarifele introduse de bibliotecă, pot fi aplicate și prețuri contractuale pentru acordarea de servicii persoanelor juridice (fir-

me, organizații etc.), care se stabilesc de comun acord. Listele de prețuri sunt reexaminare periodic, prin rectificări legate de rata de inflație și solicitarea serviciilor. Pentru unele categorii speciale de utilizatori, serviciile contra plată pot fi oferite gratuit sau la prețuri reduse.

Întrucât pe plan național nu a fost aprobată o metodologie de calculare a tarifelor pentru serviciile prestate de bibliotecă, în cadrul CBN s-a propus elaborarea acesteia. Setul de documente care a fost deja adoptat la ședința Consiliului Biblioteconomic Național din 28 mai 2003 este înaintat pentru aprobare Ministerului Culturii al Republicii Moldova.

Metodologia calculării tarifelor la serviciile prestate de bibliotecă este elaborată în conformitate cu art. 33 al Legii Republicii Moldova cu privire la biblioteci, nr.286-XIII din 16.11.1994, Legea Contabilității, Standardul Național de Contabilitate 3 “Componența consumurilor și cheltuielilor întreprinderii” din 01.01.1998 și Regulamentul cu privire la mijloacele extrabugetare ale instituțiilor publice, nr.205 din 04.05.2001, cu scopul de a determina și a îmbunătăți baza metodologică unică privind calculul tarifelor la serviciile prestate de bibliotecă. Metodologia calculării tarifelor este recomandată pentru aplicare în toate tipurile de biblioteci care prestează servicii contra plată. Metodologia determină componența, clasificarea și gruparea cheltuielilor incluse în tariful serviciului, calculul tarifelor.

Toate problemele privind distribuția mijloacelor, mecanismul de evidență și control, stimularea materială au fost stabilite în Regulamentul privind prestarea serviciilor contra plată.

Al treilea document propus pentru aprobare este Nomenclatorul serviciilor contra plată prestate de bibliotecă. Nomenclatorul reprezintă o enumerare a sortimentelor de servicii și produse, clasificate după un anumit criteriu. Acesta a fost elaborat în baza unei clasificări a serviciilor info-documentare.

Finalizând cele expuse, concluzionăm că politica de prețuri a bibliotecii este legată, întâi de toate, de introducerea serviciilor contra plată, care e de neconceput fără: studierea pieței serviciilor; analiza cheltuielilor pentru stabilirea costului și aplicarea taxelor; elaborarea de reguli și proceduri de plată; informarea utilizatorilor despre serviciile și produsele bibliotecii. Prețurile stabilite trebuie să compenseze cheltuielile și să acumuleze venituri; totodată, ele trebuie să fie reduse până la nivelul accesibil potențialilor beneficiari. O politică de prețuri promovată corect constituie unul din factorii importanți ce condiționează stabilirea unui model microeconomic viabil al bibliotecilor, ca subiecți concurențiali pe piața serviciilor. Biblioteca trebuie să realizeze o monitorizare permanentă a serviciilor în raport cu schimbările operate pe piața info-documentară.

Introducerea serviciilor plătite în bibliotecă constituie un stimulent pentru creșterea nivelului profesional al lucrătorilor, deoarece realizarea oricărui serviciu de bibliotecă cere cunoștințe suplimentare. Acestea, în ultimă instanță, contribuie la modernizarea servirii beneficiarilor și la ridicarea calității ei.

Credem că în sfera info-documentară încă mult timp nu va exista un răspuns precis în privința taxelor, însă problema configurației și conexiunii serviciilor gratuite și a serviciilor contra plată poate fi rezolvată prin eficientizarea activităților și prin tratarea echitabilă a cerințelor înaintate de diferite categorii de utilizatori.

BIBLIOGRAFIE:

1. Barral, S. Choix économiques dans une bibliothèque. L'expérience de Compiègne // Bulletin des Bibliothèques de France. – 1994. – Nr. 3. – P. 34-37.
2. Cartmill, D. Charging for public library services // Library management. – 1992. – Nr. 6. – P. 25-41.
3. Costache, G. Marketingul de bibliotecă între teorie și practică: o abordare „economică” a „biblioteconomiei” // UniBIB: Revista

BIBLIOTECA, FACTOR DE PROMOVARE A INFORMAȚIEI DE BREVET

La 18 septembrie 2003, printr-o hotărâre specială a Guvernului Republicii Moldova, a fost aprobată “Strategia de dezvoltare a sistemului național de protecție și utilizare a obiectelor de proprietate intelectuală până în anul 2010”. Potrivit acestei Strategii, “o activitate economică stabilă în țară poate fi asigurată la rând cu alți factori importanți, și prin utilizarea pe scară largă a invențiilor, modelelor industriale și a obiectelor dreptului de autor”.

Proprietatea intelectuală poate și trebuie să devină unul din pilonii relansării economice, creării unor produse autohtone competitive, prin păstrarea și dezvoltarea potențialului industrial și tehnico-științific, precum și prin formarea societății informaționale. Anume din aceste considerente, la etapa actuală, ca una dintre sarcinile strategice ale Agenției de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale a Republicii Moldova (AGEPI), se evidențiază implementarea unui sistem de promovare a informației în domeniul proprietății industriale la nivel internațional, republican și local.

În prezent Agenția, având acorduri bilaterale, efectuează schimb de informații în domeniu cu 37 oficii de brevete din diferite țări ale lumii și 4 organizații internaționale, cum ar fi: Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI), OEB, OEAB și altele. La nivel național AGEPI colaborează eficient cu Camera Națională de Comerț și Industrie și cu filialele ei în teritoriu, cu Departamentul de standardizare, Institutul Național de Economie și Informație, Academia de Studii Economice, Departamentul Controlului Vamal, Curtea Supremă de Justiție și alte organizații, prestându-le informație privind sistemul de protecție a obiectelor de proprietate industrială (PI) în Republica Moldova, legislația în vigoare în domeniul dat, sursele de informare și documentare referitor la PI.

electronică de biblioteconomie și știința informării. – 2002. – Nr.2. – <http://www.bcub.ro/20.05.2003>

4. Dupuy, H. La tarification des téléconsultations en banques de données dans une bibliothèque publique. – Paris: Office Rhone-Alpes du Livre, 1998. – 78 p.
5. Kotler, Ph. Managementul marketingului. – București: Teora, 1999. – 1040 p.
6. Legea Republicii Moldova cu privire la biblioteci Nr.286-XIII din 16.11.94 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 1995. – 12 ianuarie. – Nr. 2/15.
7. Maass, B. User fees for online bibliographic searching: the policies of university libraries in Quebec // Argus. – 1989. – Nr.3. – P. 86-106.
8. Saux, A., Calange, B. Bibliothèques et économie // Bulletin des Bibliothèques de France. – 1999. – Nr. 5. – P. 82.

Natalia CHERADI

La nivel local AGEPI întreține relații de colaborare cu organele administrației publice, reprezentanți ai diferitor unități economice.

Un rol aparte în procesul de extindere și diseminare a informației brevetare revine bibliotecilor. Un studiu efectuat de OMPI arată că în ierarhia instituțiilor care promovează informații de brevet – universități, întreprinderi, centre regionale de informație în domeniu etc., bibliotecile sunt situate pe prima treaptă, ceea ce se datorează, în primul rând, faptului că ele dispun de profesioniști capabili să acumuleze, prelucreze și să promoveze informația de brevet, iar în al doilea rând – de mediu și utilaj respectiv pentru o asemenea activitate. Afirmațiile noastre reies din practica de lucru a oficiilor de brevete din SUA unde găsim colecții de brevete în 80 de biblioteci publice. Brevetotecile au fost create aici conform unui program elaborat special pentru apropierea informației în domeniul PI de utilizatori.

În Marea Britanie există o rețea din 13 biblioteci publice, în fruntea cărora se află Biblioteca Britanică. E de menționat faptul că ele funcționează în diferite zone ale țării și fac parte din sistemul informațional în domeniul PI. O experiență similară constatăm în Franța, Germania, Austria.

Cu sprijinul Oficiului de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM) din România, au fost înființate 14 Centre Regionale pentru Promovarea Protecției Proprietății Industriale. Activitatea lor, orientată spre acțiuni promoționale și de sensibilizare, spre acordarea serviciilor în domeniul PPI, se desfășoară conform convențiilor de colaborare încheiate între OSIM și unele instituții locale dintre care fac parte și bibliotecile. Un Program de activități privind promovarea informației în domeniul proprietății industriale prin intermediul bibliotecilor se realizează, pe parcursul ultimilor 3 ani, și în AGEPI. În cadrul acestui Program au fost încheiate acorduri de colaborare cu bibliotecile publice din teritoriu (16 acorduri) și cu bibliotecile universitare, municipale și specializate (10 acorduri). Până în prezent bibliotecilor-partenere le-au fost difuzate în mod gratuit 936 exemplare de Buletine Oficiale de Proprietate Industrială (BOPI), 312 exemplare de revistă “Intellectus”, 22 seturi de publicații ale AGEPI din anii 1995-2002, inclusiv legi, regulamente, ghiduri, materialele conferințelor,

simpozioanelor, seminarelor organizate de Agenție, în total peste 4000 de exemplare.

Urmărind scopul de a-i familiariza pe bibliotecarii din republică cu specificul informației în domeniu, Biblioteca AGEPI a organizat 2 seminare republicane și 5 seminare în teritoriu: la Ungheni, Strășeni, Cahul, Bălți, Taraclia. Unor biblioteci li s-a acordat consultație pe teren de către specialiști în materie. Astfel au avut loc deplasări în bibliotecile raionale din Comrat, Briceni, Edineț, Soroca, Hâncești. Consultațiile au cuprins informație nu doar privind organizarea și utilizarea brevetotecilor pe suport tradițional, dar și referitor la sursele electronice de informare asupra PPI.

Evident că efortul comun a contribuit, într-o oarecare măsură, la depunerea în anul 2003 la AGEPI a numărului record de cereri de înregistrare a invențiilor, mărcilor, soiurilor de plante și a altor obiecte de proprietate industrială – în total 5791 cereri.

Un interes deosebit pentru informația propusă de AGEPI am constatat în bibliotecile din Orhei, Drochia, Nisporeni, Ungheni, Strășeni, Bălți, Cahul.

Însă nu toate bibliotecile raionale au reacționat adecvat celor menționate – circa 14 dintre ele au manifestat indiferență, neglijând posibilitatea de a primi pe gratis material foarte util în activitatea de redresare a economiei.

Rezultatele unui studiu de caz efectuat recent la AGEPI dovedesc că acolo unde lipsește informația în domeniul protecției proprietății industriale inventivitatea nu este fixată în mod oficial. Astfel, pe parcursul anului 2003 din Ocnîța, Glodeni, Dondușeni nu a parvenit nici o cerere de înregistrare a obiectelor de proprietate industrială (invenții, mărci, modele de utilitate ș.a.).

Acordul de colaborare prevede anumite obligațiuni pentru bibliotecile din teritoriu – organizarea expozițiilor permanente ale edițiilor din domeniul PI, promovarea lor prin intermediul diferitor activități publice, prezentarea la AGEPI a informației privind utilizarea materialelor remise lor. E regretabil faptul că nu toate bibliotecile și-au onorat obligațiunile în acest sens, din care motiv nu dispunem de informația necesară care ne-ar permite să determinăm eficiența

acestei activități și să stabilim modalitățile de continuare și perfecționare a colaborării inițiate cu privire în viitor, întru realizarea anumitor perspective. Și doar aceasta e o colaborare destul de costisitoare pentru AGEPI. Totuși conducerea Agenției a aprobat prelungirea Programului de colaborare cu 13 biblioteci publice – din Briceni, Edineț, Bălți, Soroca, Hâncești, Orhei, Ungheni, Cahul, Taraclia, Comrat, Strășeni, Nisporeni, Drochia, care vor beneficia în mod gratuit de noutățile editoriale ale AGEPI. Totodată pe parcursul anului 2004 va fi organizat un concurs republican al bibliotecilor antrenate în activitatea de informare și documentare în domeniul proprietății industriale. Condițiile concursului vor fi publicate și expediate la adresa bibliotecilor interesate la sfârșitul primului trimestru. Învingătorilor concursului li se vor acorda premii bănești, abonamente gratuite la publicațiile AGEPI, BOPI și la revista "Intellectus" pe anul 2005, seturi de documente în domeniul PI. Cu cât mai activ vor participa bibliotecile la acest concurs, cu atât mai mare va fi contribuția la demararea și dezvoltarea procesului inovațional în zona de activitate. Sperăm să facem totalurile acestui concurs la Simpozionul Anul bibliologic 2004.

În contextul Programului trasat AGEPI urmează să organizeze în luna noiembrie 2004 un seminar cu genericul "Biblioteca publică, managementul afacerilor și proprietatea intelectuală" destinat în special lucrătorilor de bibliotecă.

Programul pe care și-l propune spre realizare AGEPI se sprijină pe rolul bibliotecii în infrastructura informațională. El se încadrează perfect în contextul documentului Parlamentului Europa – Cartea Verde, unde se menționează că în societatea informațională bibliotecile devin mult mai importante decât în societatea industrială, prin poziția pe care o ocupă, prin sursele de informare avute la dispoziție, cât și prin profesionalismul lucrătorilor.

Bibliotecile contemporane nu pot rămâne în afara unei asemenea arii de activitate, oricât de modeste ar fi posibilitățile lor materiale și financiare.

*Petru RACU, director Biblioteca AGEPI;
Ana SOFRONI, dr., conferențiar universitar, USM*

ROLUL BIBLIOTECII MODERNE ÎN PROCESUL GLOBALIZĂRII: ACTUALITATE, PERSPECTIVE, CONTRIBUȚII

Privită în ansamblu, globalizarea reprezintă un proces complex de uniformizare integrală a societății și devine un fenomen dominant al noului mileniu, care se manifestă sub diverse aspecte în toate domeniile activității umane: politic, economic, tehnologic, informațional și nu în ultimă instanță în cel cultural.

Uniformizarea societății sub aspect pozitiv al procesului integrațional poate contribui eficient la orientarea cât mai simplificată a omului contemporan în tumultul variat și suficient de sofisticat al vieții actuale.

Majoritatea adversarilor înverșunați ai globalizării afirmă că aceasta va amenința, în special, comunitățile extraamericane, afectând identitatea și

caracterul original al multiplilor factori, implicați în acest proces ireversibil, odată cu americanizarea comunității mondiale, deoarece, în opinia acestora ideea globalizării este promovată actualmente de tehnologiile avansate ale lumii americane.

E cert că globalizarea își asociază, în mod aproape inevitabil, riscul uniformizării. Când privește domeniul larg al culturii, Europa nu-și poate permite să piardă una dintre valorile fundamentale: extraordinara sa diversitate. Este important ca identitatea culturală a țărilor europene, a regiunilor și localităților acestora, să fie recunoscută, păstrată și apărată împotriva tendințelor de nivelare sau încercărilor de uniformizare absolută.

Întrucât uniformizarea este un proces ireversibil, important este nu să ne opunem acestuia, ci să-i înțelegem dinamica și să o direcționăm în interesul individului și al comunității. Uniformizarea în sensul negativ al noțiunii va putea fi evitată, dacă globalizarea se va îmbina armonios cu păstrarea tradițiilor și a specificului local.

Dacă ținem să studiem rolul și importanța bibliotecilor în procesul globalizării, consider că acestea trebuie privite în special în calitate de instituții, încadrate primordial în sfera informațională și apoi în cea culturală, care precum am mai menționat, este necesar să-și păstreze cu orice preț identitatea.

Privită din perspectiva globalizării, biblioteca poate fi tratată ca una dintre instituțiile plasate la originea procesului, grație contribuției sale importante prin generarea ideilor de standardizare și uniformizare a proceselor și activităților de bibliotecă.

Ca să-mi justific această viziune, care poate provoca o reacție destul de sceptică printre specialiștii din diverse domenii ale cunoașterii umane, vă invit să revenim împreună la visul permanent al tuturor celor, care sunt preocupați de procesele, cărora le aparține prioritatea organizării și asigurării prestării informației – adică la catalogarea și bibliografierea resurselor documentare.

Specialiștii acestui important segment al activității bibliotecare împărtășesc indubitabil aceleași doleanțe și tendințe decenii, ba chiar și secole la rând: crearea unor înregistrări bibliografice cu adevărat internaționale, facil și simplu integrabile în cataloagele bibliotecilor oricărei țări din lume.

În asemenea mod, orice investigator și beneficiar ar putea călători prin cataloagele bibliotecilor lumii, datorită unuia din factorii importanți ai integrării globale: apariția Internetului, care în caz de prelucrare identică și standardizată a resurselor documentare poate asigura cu certitudine regăsirea oricărei informații solicitate.

Standardizarea proceselor de prelucrare și prestare a informației bibliografice facilitează esențial modificarea datelor în asemenea mod, încât se ajunge la o economisire considerabilă a mijloacelor, indispensabile catalogării.

Un aspect integrațional se conturează de asemenea și în cadrul activităților de creare a fișierelor de autoritate, care reprezintă cheia înregistrărilor bibliografice în procesul identificării resurselor documentare.

Grație acestor fișiere procesul de regăsire a informației capătă o conotație de transparență pentru oricare dintre variantele numelor autorilor; titlurilor; subiectelor.

Performanțe de acest gen sunt deja cotidiene în majoritatea bibliotecilor moderne, care și-au adus contribuția la procesul de globalizare prin crearea cataloagelor colective informatizate. Noi suntem la început de cale prin tendința noastră comună de realizare a obiectivelor integrării în acest spațiu informațional standardizat prin crearea Sistemului Integrat Informațional al bibliotecilor din Moldova (SIBIMOL).

Obiectivele, trasate de proiect ne impun o conștientizare obligatorie a unor probleme, care dezvăluie specificul, sensul și rostul globalizării informaționale a bibliotecilor din spațiul nostru actual:

- care este rolul acestora în calitate de element strategic al procesului de globalizare?

- beneficiază oare bibliotecile de un cadru legislativ adecvat și de finanțele corespunzătoare, necesare implicării în procesul de integrare informațională?

- cum pot fi impuse noi forme de perfecționare profesională în conformitate cu standardele internaționale în scopul realizării perspectivelor integraționale?

- cum este receptată biblioteca contemporană de către factorii politici și decizionali din republică? Aici aș menționa că bibliotecile nu s-au bucurat în permanență de implicarea oportună a organelor de decizie în rezolvarea problemelor, iscate în diversă noastră activitate informațională. Declarația președintelui din 13.02.04 referitor la conectarea gratuită la Internet a bibliotecilor și instituțiilor de învățământ până la finele a. 2005 ne conferă o doză de optimism și speranța că într-un viitor apropiat bibliotecile vor deveni cu siguranță, instituțiile, ce vor contribui considerabil la realizarea procesului globalizării, în special procesului globalizării informaționale.

Asupra chestiunilor în cauză se revine cu regularitate, dar aceasta nu înseamnă că se întrevede o rezolvare definitivă fără implicarea noastră profesională sigură și fermă. Se impune o coordonare și colaborare eficientă a tuturor bibliotecarilor în scopul unei analize riguroase a situației în care s-au pomenit bibliotecile în contextul globalizării, o evaluare corectă din interiorul profesiei și cu unificarea eforturilor în scopul avansării unor soluții viabile pentru ameliorarea și urgentarea procesului de integrare informațională în spațiul mondial.

Vreau să subliniez că în pofida riscurilor ce apar în diverse sfere ale activității umane în rezultatul globalizării – noi, cei din spațiul bibliotecar nu avem altceva decât de câștigat, adică prioritatea de a beneficia de performanțele atinse de bibliotecii în procesele standardizării și uniformizării informației.

Putem afirma cu siguranță că prin tendințele sale permanente de generare și prestare a informației uniformizate, în special, începând cu istorica Conferință Internațională de la Paris din a. 1961, când au fost elaborate și acceptate “tablele legii” pentru catalogatorii din lumea întreagă, bibliotecile au contribuit esențial la realizarea numeroaselor obiective ale globalizării, în special în domeniul informațional.

Alla PANICI

PR: ORIENTĂRI ȘI COMPONENTE

Relațiile publice (PR) țin de domeniul comunicării bibliotecii cu societatea. Acțiunea PR asupra publicului poartă un caracter mai indirect, spre deosebire de publicitate. *Scopul PR constă în stabilirea relațiilor bilaterale pentru constatarea intereselor comune și înțelegerea reciprocă bazată pe adevăr, cunoștințe și informare completă.* Această cooperare pentru dezvoltarea unor relații publice poate fi diferită în dependență de mărimea și caracterul ambelor părți, dar filozofia, strategia și metodele rămân aceleași, oricare ar fi scopul.

Relațiile publice sunt un instrument foarte util pentru promovarea bibliotecilor în societate, pentru că, spre deosebire de publicitate sau alte instrumente ale mixului de marketing, ele se adresează direct clientelei și atrag mai ușor simpatia, încrederea și susținerea acesteia, aducând o mai mare credibilitate comunicării. Astfel, relațiile publice înseamnă responsabilitate și înțelegere în stabilirea de politici și în informare, pentru atingerea celor mai nobile interese ale instituției bibliotecare și ale publicului ei.

În activitatea cotidiană a bibliotecilor, din păcate, se confundă noțiunile de *relații publice* și *relații cu publicul*. Astfel este necesar de a accentua că PR reprezintă un ansamblu de activități utilizate pentru crearea, menținerea și influențarea unei activități favorabile pentru bibliotecă, pe când *relațiile cu publicul* se ocupă de serviciile prestate de către bibliotecă beneficiarilor săi.

În comunicarea mea mă voi axa pe două subiecte de bază:

- Funcțiile relațiilor publice;
- Situațiile în care se folosesc relațiile publice.

Funcțiile relațiilor publice

În mod tradițional, au fost indicate trei funcții pentru relațiile publice. Prima funcție susține că relațiile publice servesc la *controlarea clientelei*. Direcționează ceea ce gândesc clienții pentru a satisface nevoile sau dorințele bibliotecii. A doua susține că relațiile publice trebuie să *răspundă clienților*, să reacționeze la evoluțiile, la problemele sau la inițiativele celorlalți. Și a treia funcție a relațiilor publice este *crearea unor relații mutual benefice între toți clienții pe care le are o bibliotecă*, cultivând schimburi armonioase între diferiți clienți ai bibliotecii (care includ grupuri de angajați, de beneficiari reali, beneficiari potențiali, de editori, sponsori ș.a.).

Aceste trei funcții tradiționale sunt identificate de-a lungul istoriei relațiilor publice.

Voi da o descriere sumară a funcțiilor relațiilor publice care diferențiază PR-ul de celelalte tipuri de instrumente ale mixului de marketing:

Notorietate: cea mai comună, mai eficientă și cu siguranță universală funcție a activității de relații publice este aceea de a face cunoscute publicului produsele, serviciile sau valorile bibliotecilor.

Educare: cel mai bun client este cel educat (în sensul informării clienților despre utilitatea, beneficiile folosirii unui serviciu/produs). Relațiile publice sunt instrumentul eficient de a educa piața asupra noilor tehnologii folosite pentru producerea unor produse, servicii.

Credibilitate: un beneficiu-cheie al relațiilor publice ca instrument de comunicare al marketing-ului pentru că PR-ul informează, nu face reclamă! Tonul folosit în comunicatele de presă întotdeauna trebuie să fie informativ, pentru a obține un grad superior de credibilitate.

Obținerea sprijinului unei terțe persoane: credibilitatea crescută se obține și datorită faptului că mesajul este transmis și legitimat de o parte neutră cum ar fi: presa sau liderii de opinie, autoritățile, VIP-urile etc. Un articol tehnic bun într-o publicație de specialitate nu este numai citit, dar și crezut, și, cu cât este mai credibilă publicația, cu atât este mai credibil mesajul.

Încurajarea comportamentului de utilizare: clienții sunt din ce în ce mai informați. Pentru ei este foarte important să aibă o „relație” bună, bazată pe încredere, cu biblioteca care oferă acel serviciu/produs. Acest lucru se obține printr-o bună comunicare a valorilor bibliotecii și prin programe speciale de relații publice.

Diferențiere: o dată ce piața a fost educată, a fost generat interesul pentru o categorie de servicii sau produse și a fost stabilită notorietatea bibliotecii, mesajul de relații publice trebuie să diferențieze bibliotecile competitive.

Poziționare: diferențierea se realizează prin poziționare, dar poziționarea nu este legată doar de produsul, serviciul oferit, ci mai degrabă de modul cum este perceput serviciul/produsul de către client. Poziționarea se obține printr-o comunicare consecventă, eficientă și credibilă.

Gestionarea relației cu clientul: relațiile publice sunt orientate spre construirea relațiilor bazate pe o comunicare informativă.

Dar când și în ce situații se folosesc relațiile publice?

Folosirea relațiilor publice este de multe ori mai puțin costisitoare și mai eficientă decât publicitatea și este indicat să fie un proces continuu. Există însă situații în care relațiile publice necesită eforturi mai mari, atât de comunicare, cât și în sensul alocării de resurse. Câteva din ele sunt:

Situațiile de criză:

- Când clienții sunt nemulțumiți de performanțele bibliotecii, serviciului sau produsului;
- Când apar zvonuri negative în privința bibliotecii, serviciului sau produsului;
- Când presa reflectă o imagine denaturată sau negativă a bibliotecii;
- Când situația legislativă împiedică buna desfășurare a activității bibliotecii;

- Când angajații bibliotecii sunt nemulțumiți de managementul bibliotecii;

- Când investitorii își manifestă nemulțumirea, încep să-și retragă investițiile;

De asemenea, în lucrările despre managementul crizei putem găsi o tipologizare a crizelor. Astfel se identifică și strategiile adecvate gestionării crizei. Ele sunt clasificate după:

- Cauze (determinate de factori interni sau externi; conjuncturali, imediați ori structurali);

- Derularea în timp (bruste sau lente);

- Amplasare (superficiale sau profunde);

- Nivelul la care acționează (operaționale – afectează activitatea curentă; strategice – afectează elaborarea strategiilor; identitare – afectează identitatea bibliotecii);

- Consecințe (afectează personalul, clienții, partenerii, opinia publică etc.).

Criza apare ca o situație nedorită care întrerupe funcționarea obișnuită a bibliotecii și care afectează imaginea ei la nivelul publicului. De aceea, este necesar să existe o strategie de soluționare a crizei, un grup de specialiști bine antrenați și o politică de comunicare adecvată.

De asemenea, în activitatea instituțiilor bibliotecare întâlnim și alte situații în care se recomandă să se folosească relațiile publice, cum ar fi:

Lansarea unor noi servicii sau produse;

Când nu se folosește sau nu funcționează reclama;

Când biblioteca are un nivel scăzut sau inexistent de notorietate;

Când biblioteca nu are o personalitate conturată;

Când biblioteca inițiază programe importante în beneficiul clienților sau comunității etc.

Cred că relațiile publice constituie o funcție bazată pe activitatea continuă și sistematică. Prin intermediul acesteia biblioteca caută să obțină înțelegerea, simpatia și sprijinul celor cu care are relații în prezent sau va avea în viitor. Astfel, relațiile publice reprezintă o problemă de comunicare în fluxul informațional ce este bilateral: atât de la bibliotecă către mediu, cât și de la mediu la bibliotecă. În consecință,

INSTRUIREA CONTINUĂ A BIBLIOTECARILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA: ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE

**(comunicare prezentată în cadrul
Simpozionului Național
„Anul Bibliologic 2003”)**

Democratizarea și globalizarea vieții sociale, intelectualizarea muncii, dar mai ales dezvoltarea rapidă a tehnicilor și tehnologiilor impun schimbarea sloganului „studii, instruire pentru toată viața” prin/

se obține o colaborare mai eficientă între bibliotecă și mediul exterior și o satisfacere mai cuprinzătoare a intereselor generale. Este vorba de un dialog care înlocuiește monologul activității publicitare.

Relațiile publice au un caracter informativ, fiind de fapt o comunicare personalizată și potrivită, cu un mesaj unic și credibil. Ele vehiculează informații prin: purtători de cuvânt, conferințe de presă, materiale publicitare, evenimente speciale asociate cu implicarea în sponsorizări, donații. Relațiile publice implică dialogul și reușesc să ajungă la persoanele care resping publicitatea sau alte forme de comunicare. Activitățile editoriale sunt foarte eficiente, implicând cheltuieli mult mai mici decât în folosirea altor forme. Dezavantajele utilizării relațiilor publice constau în faptul că viața mesajului este limitată, iar ele nu sunt controlabile. Această formă de comunicare se dezvoltă rapid în țara noastră grație caracterului novator, prezentând o serie de avantaje în raport cu celelalte forme de comunicare. Totuși succesul PR constă, de fapt, într-o activitate continuă.

Bibliografie

1. Black, S. Public Relation – Čto èto takoe?. – Moskva, 1990. – 248 p.
2. Coman, Cristina. Relațiile Publice: Principii și strategii. – Iași: Polirom, 2001. – 200 p.
3. Dagenais, Bernard. Campania de relații publice / trad. de R. Surugiu și G. Surugiu. – Iași: Polirom, 2003. – 344 p.
4. McQuail, Windahl Sven. Modele ale comunicării de masă. – București: Ed. SNSPA, Fac. de Comunicare și Relații Publice, 2001. – P.162.
5. Moldoveanu, Maria; Ioan-Franc, Valeriu. Marketing și cultură. – București: Expert, 1997. – P. 52.
6. Newsom, Doug. Totul despre relațiile publice / Doug Newsom, Judz Van Slzke Turk, Dean Kruckeberg; trad. coord. de C. Coman. – Iași: Polirom, 2003. – 688 p.
7. Spravočnik bibliotekarâ / pod red. A. N. Vaneeva, V. A. Minkinoj. – Sankt-Peterburg: Izd. “Profesiâ”, 2000. – 432 p., (Seriâ “Biblioteka”).
8. Stanciu, Sica. Bazele generale ale marketingului. – București: Editura Universității din București, 1999. – P. 94.

Olesea LEAHU,

**Departamentul Informațional Biblioteconomic
ULIM**

cu slogan-ul „studii, instruire pe parcursul întregii vieți”. *Ce conține acest slogan, care sunt premisele necesității și actualității acestuia, cine și cum contribuie la implementarea în practica activității informațional-biblioteconomic a instruirii pe parcursul întregii vieți?* Asupra acestor subiecte se va axa comunicarea mea. Țin să accentuez că reflecțiile ce urmează sunt o consecință a activității mele în cadrul proiectului „Școala de Biblioteconomie”, dar și a implicațiilor mele în calitate de director adjunct la Departamentul Informațional Biblioteconomic al Universității Libere Internaționale din Moldova.

Instruirea pe parcursul întregii vieți, ori instruirea continuă nu este o invenție artificială. Trăim timpuri când competitivitatea unei instituții este în proporție directă cu nivelul de cunoștințe și deprinderi, dar mai ales cu capacitatea de a le implementa pe acestea în

funcționarea instituției. Problema organizării și implicării personalului în instruirea continuă, alături de alte subiecte stringente ale managementului resurselor umane, se impune ca o responsabilitate deosebită a managerului instituției. În același timp, instruirea continuă devine o preocupare și o datorie a fiecărui bibliotecar cu respect de sine și față de profesia pe care o practică.

Ce trebuie să reținem? Instruirea continuă este un proces complex ce include trei aspecte de bază (demararea, acoperirea, asigurarea acestuia nu ține numai de organizarea unui centru de instruire continuă: a fost constituită Școala de Biblioteconomie, deci în Republica Moldova este bine pus, organizat procesul de instruire continuă. Da, este un factor important, dar nu unicul), acestea oferind răspunsuri la întrebările: Cine? Despre ce și cum? Unde și de către cine?

- *subiectul procesului: subiectul este tripartit: persoana supusă instruirii; managerul instituției; formatorul.* Instruirea continuă presupune inițiativa indivizilor, motivarea personală, deschiderea și dorința de a acumula, a transmite și a implementa noile cunoștințe și deprinderi, satisfacție profesională; angajatului nu-i poți impune cu forța cunoștințe moderne: îi poți da cât vrea. În calitate de subiect al procesului de instruire continuă apare și managerul, care are responsabilități deosebite în organizarea și sprijinirea instruirii continue. Latura subiectivă a instruirii continue include și prezența formatorilor de talie specifică, apti de a identifica și de a valorifica creativitatea personalului instituțiilor informaționale. Deci, am obținut răspunsul la întrebarea: **Cine? Pentru cine?**

- *programe și procese de instruire* (care acoperă și corespund necesităților de instruire ale angajaților, dar și anticipează/manevrează activitatea informațional-bibliotecară propriu-zisă; această latură atribuie instruirii continuitate, flexibilitate și logică în implementare). **Despre ce? În ce fel? Cum?**

- *forme și structuri organizaționale* (centre de instruire specializate; instruire la locul de muncă; autoinstruire etc.). **Unde? De către cine?**

Cel de-al treilea aspect al procesului de instruire continuă este indisolubil legat de transformarea instituției bibliotecare în organizație care învață.

Ce ar însemna o „bibliotecă care învață”? (vom axa răspunsul la întrebare în contextul managementului resurselor umane). Nu este, în mod simplist, aceea în care toți bibliotecarii învață și nu poate fi constituită peste noapte. *O bibliotecă care învață* „reprezintă rezultatul unor atitudini, angajamente și procese de management atent cultivate, care se dezvoltă apoi treptat, de-a lungul timpului...” (3, p. 8).

În centrul *concepției de bibliotecă care învață* trebuie pusă perspectiva conform căreia organizația se cuvine să devină „mai cooperantă din punctul de vedere al percepției asupra problemelor și oportunităților, precum și al modului în care încearcă să le rezolve sau să le exploateze” (2, p. 224). *Filosofia bibliotecii care învață* ține de îmbunătățirea con-

tinuă a activității informațional-bibliotecare, prin exploatarea (în sensul bun al cuvântului) a resurselor de cunoștințe, aptitudini și calități ale tuturor membrilor organizației. Și ajungând la definiția noțiunii de bibliotecă care învață, aș prezenta-o după cum urmează: „organizația, în care oamenii își dezvoltă în permanență capacitatea de a crea rezultatele pe care le doresc cu adevărat, în care sunt protejate și stimulate modele de gândire inedite și exploratorii, în care aspirația colectivă este liberă și în care oamenii învață tot timpul să învețe împreună” (2, p.178). În literatura de specialitate sunt evidențiate cinci strategii ori cinci tehnologii componente ale organizației care învață:

- *gândirea sistemică* – elaborarea și implementarea unui cadru de lucru conceptual, conform căruia organizațiile sunt alcătuite din diverse activități interdependente care alcătuiesc împreună mai mult decât suma părților (deci, este vorba despre educarea managementului în bibliotecă – idee pe care am promovat-o în cadrul altor reuniuni profesionale);

- *măiestria personală* – este vorba despre conștientizarea de către fiecare angajat în parte a necesității de modernizare și actualizare a cunoștințelor; abilitatea de a susține atitudinea creativă în procesul propriei dezvoltări; existența unui grad ridicat de angajament în direcția asimilării de noi cunoștințe;

- *modele mentale, logice* – este important ca oamenii să fie conștienți de munca depusă, să poată analiza în orice moment dacă aceasta este relevantă și pertinentă;

- *perspectiva comună* – se referă la instituirea unui cadru de lucru și procese care să permită orientarea pentru o perspectivă și un scop comun, în care fiecare angajat, indiferent de rangul ierarhic, își cunoaște rolul și locul; Viziunea bibliotecii trebuie să fie împărtășită de către toți angajații bibliotecii;

- *a învăța în echipă* – pentru a atinge obiectivele propuse, angajații trebuie să fie capabili să acționeze împreună, să învețe în echipă, să promoveze dialogul, discuția; prin intermediul învățării în echipă bibliotecarii vor „crește” mai efektiv, mai repede decât în alte circumstanțe.

Acestea fiind spuse, a venit momentul când vreau mult să vă adresez întrebarea: *Există în sistemul nostru informațional-bibliotecar astfel de modele de organizații? Este bibliotecă mea o instituție care învață?* Circumstanțele actuale relevă existența anumitor experiențe pozitive la acest capitol. Dar în cea mai mare parte instituțiile informaționale ignoră, voit ori din neînțelegere, potențialul nelimitat al fiecărui angajat. Mai există alt aspect foarte important care constituie un impediment în realizarea conceptului: deschiderea și acceptarea necesității de instruire permanentă de către angajații instituțiilor bibliotecare rămâne un deziderat, un lucru dorit să se întâmple la nivel de comunitate profesională.

Managerul, subiect al procesului de instruire continuă. În cazul *bibliotecii care învață* managerul (atât superior, cât și funcțional) este „artizanul” procesului: el este acela, ale cărui abilități de coordonare și îndrumare sunt esențiale în promovarea gândirii sistemice. Anume din acest motiv în primii doi ani de

funcționare a Școlii de Biblioteconomie din Moldova grupurile-țintă ale acțiunilor de instruire ale acestora au fost managerii bibliotecari (directori, directori adjuncți, șefi servicii și oficii, bibliotecari principali). Situația de *biblioteca care învață* presupune asumarea de către manageri a unei duble responsabilități: a) recunoașterea necesităților individuale ale angajaților privind dezvoltarea profesională; b) crearea oportunităților de satisfacere a acestor necesități. Aceste responsabilități, fiind susținute prin deschiderea și dorința angajaților de a învăța, reprezintă formula succesului profesional al unei biblioteci, a competitivității acesteia.

Angajatul ca entitate unică. O altă schimbare esențială în politica de resurse umane a „bibliotecii care învață”: *trecerea de la general la particular, de la abordarea globală a angajaților la cea individuală.* A lua în considerare fiecare angajat în mod individual înseamnă:

- a înțelege și a aprecia punctele tari, contribuția personală, unică pentru dezvoltarea bibliotecii;
- a admite (a accepta) slăbiciunile (neajunsurile) care nu influențează și nu dăunează performanțelor profesionale (ori care pot fi înlăturate prin instruire);
- a accepta faptul că valorile individuale pot coincide în mare parte cu cele ale bibliotecii, dar nu trebuie să fie identice;
- a lua în considerare necesitățile și dorințele personale, precum și faptul că fiecare angajat consideră relația cu instituția unde lucrează drept o relație

de gen „câștig – câștig” (în care ambele părți sunt îndreptățite să obțină ceea ce doresc).

Care este mesajul comunicării? Instruirea continuă este cea mai efektivă cale de schimbare a bibliotecii, a mentalității angajaților. Dimensiunea organizațională a procesului de instruire continuă a bibliotecarilor presupune îmbinarea armonioasă a factorilor:

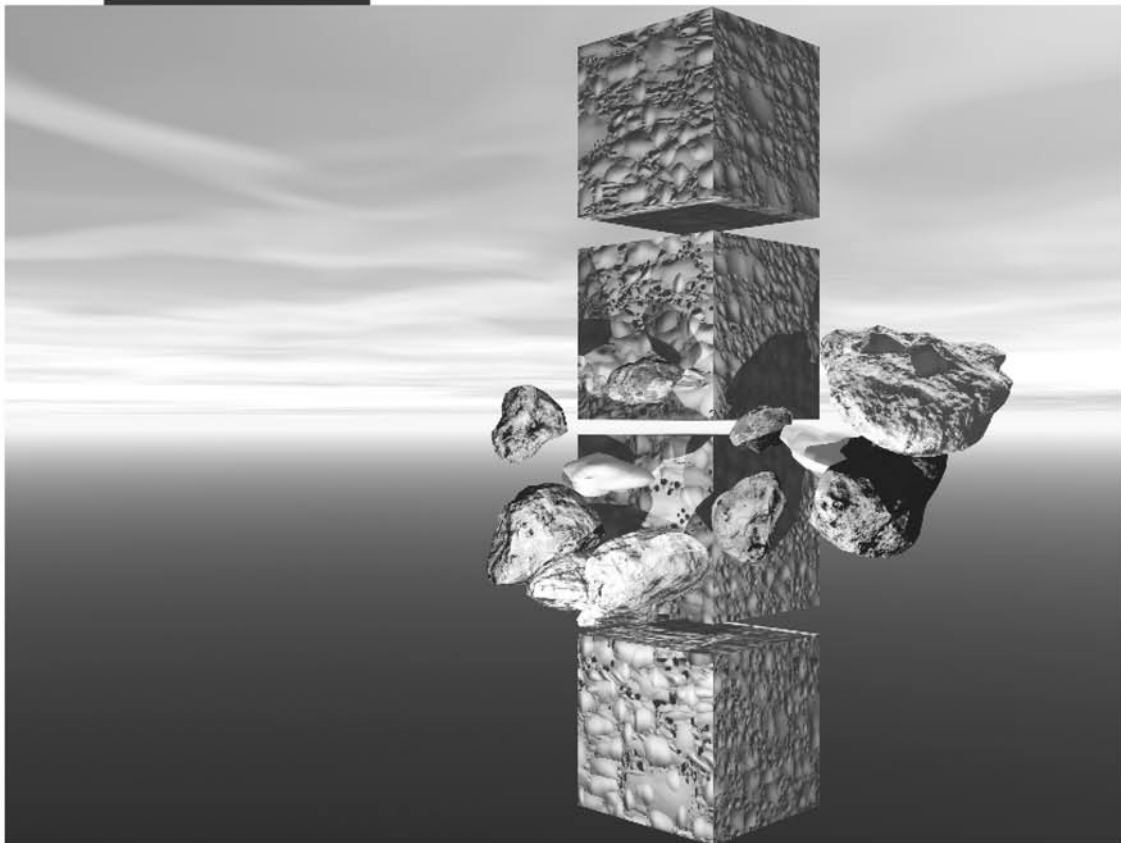
- centre și alte forme organizate de instruire continuă (Școala de Biblioteconomie din Moldova, implicații ale ministerelor de resort etc.);
- deschiderea instituțională către procesul de instruire continuă („biblioteca care învață”);
- autoinstruirea (implicarea conștientă a angajaților pentru acumularea de noi cunoștințe și deprinderi).

Surse utile:

1. Humelnicu, Dan. Un alt tip de relație organizație – angajat // Profesii. – 2004. – 1 mart. – P. 8. – (supl. săpt. al „Ziarului financiar”).
2. Popescu, Luminița Gabriela. Politici publice. – București: Economica, 2003. – 272 p.
3. Stanciu, Daniela. Organizația care învață // Profesii. – 2003. – 8 dec. – P. 8. – (supl. săpt. al „Ziarului financiar”).
4. Мартынова, Лидия. Непрерывное профессиональное библиотечное образование: «точки роста» // Библиотековедение. – 2003. – № 6. – P. 34-39.

Ludmila CORGHENCI,
director adjunct DIB ULIM,
director ȘBM

Pietre PENTRU TEMPLUL BIBLIOLOGIEI

BIBLIOTECILE LA RĂSPÂNTIE

Pentru început aş vrea să aduc un omagiu roman-
cierului ungar Ferenc Karinthy, care în romanul său
Epepe descrie disperarea unui profesor de lingvistică
care a plecat spre Helsinki, dar s-a pomenit, în urma
unui incomprehensibil incident, într-un cu totul alt
oraş, dintr-o cu totul altă ţară. Există în acest oraş şi
străzi, şi automobile, şi magazine, şi hoteluri, şi multă
lume, dar niciodată, cât a durat sejurul său, profesorul
nostru de lingvistică nu va ajunge să înţeleagă limba
acelui popor. Noi suntem, probabil, în acest moment,
cu noile tehnologii, în situaţia acestui profesor de
lingvistică, stând în faţa unei lumi care se aseamănă
cu a noastră, dar pe care nu o înţelegem.

Sunt deja trei ani de când, într-un ritm foarte
susţinut, se organizează în toată lumea conferinţe,
pentru a explica bibliotecarilor că lumea se schimbă
şi că ei trebuie să se schimbe odată cu ea, că intrăm în
societatea informaţiei şi că bibliotecarii trebuie ori să
ia parte ori să dispară, că bibliotecile ori vor fi incluse
în interconecţiunea mondială ori nu vor mai exista.

Sunt trei luni încheiate de când, sub impactul
asistării, participării sau al renunţării de a mai veni
la aceste întruniri, eu reflectez asupra unei expresii
foarte populare de câţiva ani în Franţa, dar care cred
că poate fi exportată şi anume: gândirea conformistă.
Am în vedere că prin aceasta experţii le explică tutu-
ror că nu mai există, în politică, în economie, decât o
singură soluţie. Totul se petrece aşa ca şi cum ni s-ar
spune: aveţi de ales una din trei ieşiri:

- prima - societatea informaţională,
- a doua - societatea informaţională,
- a treia - societatea informaţională.

Societatea informaţională este în acelaşi timp
un proces şi o politică: noi suntem pe cale de a intra
în ea, noi intrăm în ea, noi trebuie să intrăm în ea.
E singurul caz când istoria se repetă. Ceea ce ştiinţa
prevesteşte, acţiunea voluntaristă trebuie să transpună
în fapt. Nu este oare aceasta o manifestare a „socialis-
mului ştiinţific”?

REVOLUŢIA NUMERICĂ

Nu avem altă soluţie decât să luăm în calcul acest
proces şi să încercăm să trasăm nişte perspective.

Dacă bibliotecile publice sunt afectate, aceasta e
din două motive fundamentale:

- revoluţia numerică a exercitat o lovitură asupra
esenţei (felului de a fi) al informaţiei. Şi iată-ne pe
noi, bibliotecarii, care suntem unul din regizorii in-
formaţiei, în inima schimbării, în mijlocul furtunii,

- societatea informaţională a atins însăşi rădă-
cina societăţii, sau cel puţin o parte semnificativă a
ei. Nimic din ceea ce afectează publicul nu trebuie
să rămână în afara câmpului de vedere al bibliotecii
publice.

Care este importanţa acestei mutaţii? Noi nu
mai avem un câmp de retragere. În ceea ce priveşte
Franţa, eu sunt în aşteptarea unei revoluţii numerice
comparabilă succesiv cu:

- apariţia căii ferate,
- descoperirea electricităţii,
- inventarea dispozitivelor de imprimat,
- crearea alfabetului,
- ...aceleaşi, dar prezentate de filosoful Pierre

Levy, ca o nouă etapă de evoluţie a umanităţii, cla-
sându-ne drept HOMO CONNECTATUS.

Evident că s-a exagerat mult. Eu sunt de aceeaşi
specie animală cu bunică-mea. Şi dacă societatea in-
formaţională doreşte să existe astăzi, aceasta nu se
poate întâmpla decât cu bărbaţii şi cu femeile, aşa
cum sunt ei aici şi acum..

Revoluţia numerică este în acelaşi timp şi inedi-
tă, şi banală. Inedită, căci a adus lumii ceva de care
nu a mai avut parte nicicând, iar banală, pentru că, de
fapt, ne permite să facem aceleaşi lucruri ca şi până
acum, prin intermediul oamenilor:

- o reţea mondială? telefonul sau pošta reprezin-
tă de mult o reţea globală;
- texte şi imagini îmbinate? cărţile ilustrate au
anticipat tiparul;
- imaginile animate şi sunetul: cinematograful;
- abolirea frontierelor? Statele puse sub lovitu-
ră? Utilizarea de către criminali şi pornocraţi? Dar ei
recurg de asemenea şi la telefon, la căile ferate şi la
reţeaua rutieră.

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ 1998. KÜLÖNSZÁM

Și în cele din urmă asistăm astăzi la un regres considerabil: textul, pe care îl afișăm la ecran, nu este oare o întoarcere la sururile Antichității, compensate în mod reușit, ca de foile de bambus, de hypertextele recente, în timp ce inventarea codexului a adus, în debutul epocii moderne, un prinos considerabil în manipularea textelor?

Așadar ce este nou? Fuziunea. Această rețea de informatizare e ca un vas mare în care cele ce erau altădată separate sau distincte, acum se regăsesc împreună sau se confundă. Care este fondul chestiunii?

- Esența informației. Textul, imaginea, sunetul, fixate pe același suport material, codificate în sistemul binar (0, 1); aceasta e ceea ce numim curent multimedia, dar în realitate este unimedia;

- Consultarea și luarea în posesiune. Ce se are în vedere? Pentru a consulta un document pe Internet e nevoie de expus un fișier care a fost în prealabil disponibilizat pe un disc dur. Pentru a-l consulta e nevoie de manipulațiuni de acces, de apropiere;

- Utilizatorii specifici și publicul general. Se îmbulzesc în rețeaua mondială atât cercetători, cât și simpli cetățeni, într-un conglomerat care poate fi luat drept democratic;

- Lectura și scriitura (consumația și creațiunea). Internetul este concomitent un mijloc de informare și o ustensilă expresională. Prin mesagerie, prin paginile personale, alcătuite pe principiul calendaristic, de exemplu, tot mai mulți utilizatori au posibilitatea de a se exprima sau de a controla, iar tot mai mulți beneficiari se pronunță în problema eficienței rentabilității contribuțiilor cetățenilor;

- Populația și telefonul, cultura scrisă și cea orală: în timp ce o parte din documentele veritabile sunt publicate, o altă bună parte a așa-zisei „mesagerii”, care reprezintă partea de leu a traficului Internet, relevă o realitate a oralității, o moralitate singulară în măsura în care este scrisă.

Desigur că pe lângă Internet mai rămâne și biblioteca și oamenii dincolo de lucruri.

Există un cuvânt care întrunește în sine practic tot ce s-a vorbit până acum și noi îi spunem mondializare pe când cred că în realitate mai corect ar fi globalizare (în engleză globalisation, în germană Globalisierung). Astăzi pur și simplu toți și totul comunică. După cum spunea și Victor Hugo: “Totul este în totul și invers”.

CEEA CE FACE O BIBLIOTECĂ O POATE FACE ȘI ALTA

Prin aceasta însă începe o triplă criză/dilemă în raporturile cu:

- alte biblioteci,
- alți regizori ai cărții și ai comunicării,
- publicul.

În raport cu alte biblioteci criza are rezultat negativ sau pozitiv (emulație și cooperare). Fiecare bibliotecă publică își avea teritoriul său. Publicul putea accede într-un teritoriu sau altul, dar totul era realmente o imitație. Astăzi, fiind prezentă în Internet, biblioteca este accesibilă lumii întregi.

Împreună cu alți regizori ai cărții și ai informației, noi intrăm într-o perioadă de turbulență, în care sarcinile fiecărui participant (actor) trebuie să fie bine stabilite: editorii, tipografii, difuzorii de carte, bibliotecarii, în fine, cititorii – toți împreună trebuie să se afle într-o conlucrare așezată efectiv. Toată lumea implicată în această schimbare s-ar putea alege cu impresia că fiecare are grijă de teritoriul său tradițional prin intermediul concurenților. Biblioteca, de exemplu, poate să se producă în calitate de editor Web, în schimb editorul poate să renunțe la concursul bibliotecarului atunci când are de difuzat producția sa. Autorul însuși își poate imagina că poate renunța la orice fel de intermediari, iar cititorul, la rândul său, se poate măguli destinându-se în entitatea autorului.

În raport cu publicul, politica unei singure oferte nu mai este posibilă. Publicul ar putea să vrea tot ce-i oferă lumea întreagă, iar noi îi putem propune doar ceea ce avem de ales pentru el. În același timp, auditoriul poate fi total indiferent, să stea ostil în fața ecranului și să surâdă: noi adăugăm un element în plus bine cunoscutului fenomen al diversității, pe care biblioteca publică ar trebui să-l integreze.

CEI CINCI PILONI ZGUDUIȚI

Ceea ce numim noi multimedia are două manifestări esențiale: documentul electronic ca obiect fizic și informația on-line.

Prima nu pune nici o problemă nouă, deoarece pe parcursul istoriei în permanență s-au tot schimbat suporturile de fixare a informației: cărțile, apoi periodicele, documentele sonore, microformele, în-

registrările video, CD-ROMurile, și acum DVDurile. Dar ceea ce perturbază grav universul bibliotecilor de astăzi este informația on-line. Ne-am obișnuit să oferim acces doar la cataloage on-line, apoi, în special, la cataloagele locale. Dar iată că putem oferi informație primară, informație la distanță. Cei cinci piloni ai bibliotecilor par să fie zguduți:

Colecțiile

O bibliotecă se definește prin fondul, prin colecția sa de materiale. Toți se descurcă în ele. Lucrul bibliotecarilor era să selecționeze din vasta producție editorială titlurile care le considerau cele mai potrivite pentru cititorii săi, după criteriile:

- economic: bugetele erau limitate,
- topografic: clădirile aveau spații de dimensiuni finite,
- etic: erau selecționate documentele corespunzătoare misiunii bibliotecii,
- științific: erau selectate documentele considerate valide sau importante,

Dezvoltarea colecțiilor comporta un privilegiu care îl făcea pe bibliotecar stăpân pe situație..

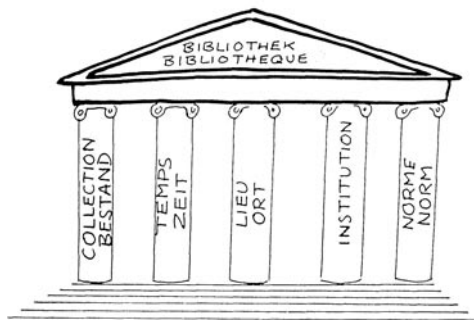
Dar când biblioteca propune o fereastră spre oceanul informațional mondial, este dificil de a pune tot oceanul într-un singur pahar. Oamenii vor totul. Oamenii vor orice. Până și bibliotecarii au început a judeca cu indignare despre biblioteca lor.

Timpul

Biblioteca își organizează timpul în ea însăși, în monotonia caracteristică felului ei de organizare și funcționare:

- timp pentru a comanda documentele,

- timp pentru a le prelucra, iar când vor fi disponibile,
- timpul când un cititor le va putea împrumuta, când îi va veni rândul,
- timpul când biblioteca va fi deschisă.

Noi organizăm câteva insulițe de disponibilitate într-un ocean de inaccesibilitate. Însă utilizatorul doarește totul și acum.

Locul

Biblioteca este un edificiu public, de obicei unul foarte mare. Dar societatea informațională delocalizează. Un nou spațiu i se oferă bibliotecii și el nu se reduce la ceea ce ea poate oferi în sediu. Bineînțeles, lucrul acesta vine să prezică nu altceva decât că biblioteca nu va mai exista ca un local.

Instituția

Biblioteca este în general o verigă a unei instituții care o asigură cu misiuni:

- universitatea o însărcinează să se ocupe de studenți,
- municipalitatea o însărcinează să se ocupe de locuitorii săi.

În societatea informațională însă serviciile on-line sunt accesibile tuturor. Atunci când lucrez, o fac pentru toată lumea, pentru oricine. Acesta e lucrul pe care nu l-a prevăzut Instituția. Ea mă plătește ca să am grijă nu de lumea întreagă, ci doar de o mică parte a ei, ceea ce deja a devenit imposibil.

Logica de rețea este subordonată unei logici instituționale. Iar aceste instituții sunt acelea care au legitimitate politică și finanțe. Aceste instituții sunt invitate să se autodepășească sau să se nege în rețea.

Se vorbește foarte mult despre bibliotecile virtuale. Dar acest fel de a vorbi nu corespunde realității. Informația digitalizată nu este imaterială, ea este stocată în niște ordinatoare reale situate undeva în lume. Cele ce pot fi virtuale sunt tocmai instituțiile aflate în schimbare pentru a organiza pe o bază dispersată servicii informaționale distribuite. Cred că este inutil de a crea noi organisme cu complicate și anevoioase sisteme administrative, politice, juridice și financiare când sunt deja atâtea rețele de biblioteci care juridic nici nu există, dar oferă cele mai reale servicii, celor mai adevărați utilizatori.

Normele

Bibliotecarii și-au inventat propriile norme, pe care le cunosc doar ei și le urmează la fel doar ei. În ultimii 25 de ani s-a încercat de a mai converti, adapta aceste norme la un format accesibil, dar oricum acestea rămân a fi înțelese doar de specialiștii în biblioteconomie. Măine, pentru a exista în societatea nouă, care se conturează, biblioteca va trebui să se conformeze noilor standarde. Această nouă societate se construiește pe niște standarde comune, pe care și biblioteca va trebui să le învețe, altfel va fi condamnată la dispariție.

CELE DOUĂ INTRĂRI ÎN SOCIETATEA INFORMAȚIONALĂ

Biblioteca ar putea intra în noua societate în două ipostaze: ca producător și ca consumator. În dependență de posibilitățile și scopurile bibliotecii, ea ar putea fi de primul tip sau al doilea, dar și de ambele.

Ca consumator, ea ar putea deschide ferestre spre Internet. Acest experiment a început să se desfășoare, în mod inegal, în diferite țări. Dar aceste servicii bulversează ordinea unei bibliotecii. Peste câțiva ani vom ajunge să nu mai avem locuri pentru a le pune la dispoziție tuturor utilizatorilor acestor servicii. Aceste servicii la sediu pun deja anumite probleme:

- selecția și/sau orientarea: la ele voi reveni mai jos;

- formarea utilizatorilor: acest articol are anume acest obiectiv;

- asigurarea securității acestor posturi de Internet: căci un calculator mai este încă un aparat vulnerabil. Datorită „ingeniozității” sau rău-intenției unor utilizatori, mai este nevoie de o protecție materială și logistică;

- integrarea acestor posturi în spațiul bibliotecii: le vom instala aparte sau printre cărți și documente?

- serviciile-anexă: utilizatorii pot dori să imprime ceva sau să copie pe o dischetă, sau să trimită un mesaj prin poșta electronică;

- amalgamul genurilor: în rețea sunt multe materiale care vor duce la informarea cât și la dezinformarea noastră, iar noi încă nu ne putem apăra de aceasta din urmă;

- putem în cele din urmă să oferim accesul și la rețeaua mondială cât și la cea locală, pe aceeași interfață, având în vedere și catalogul bibliotecii, accesibil grație Intranet-ului.

Ca producător, ce poate oferi o bibliotecă? Primele tentative s-au limitat adesea la prezentarea așezământului, echivalente, on-line, cu un ghid pentru utilizatori. E un debut care nu trebuie să ne lase satisfăcuți.

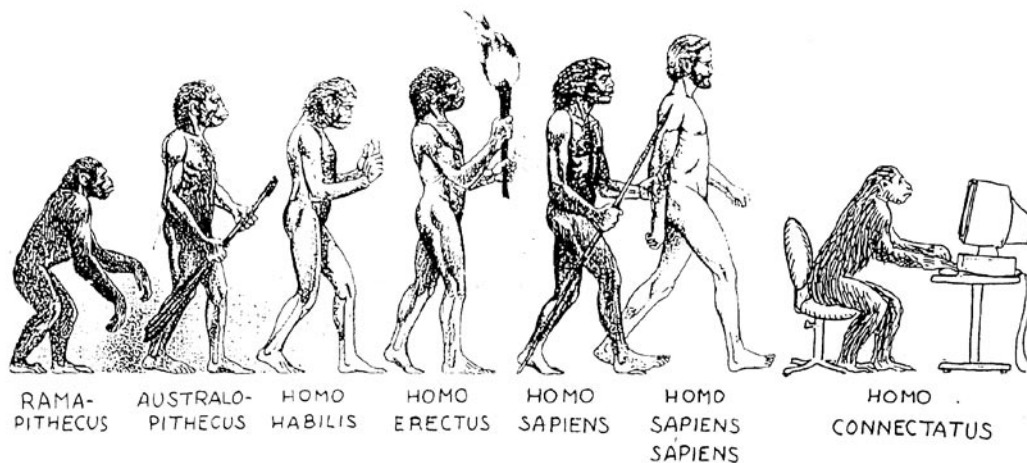
S-a trecut de obicei la cataloage. Cred însă că acestea sunt mai puțin interesante utilizatorului, deoarece catalogul este o prezentare a informației, și nu informația în sine pe care o caută publicul. El nu are vreun sens dacă nu e legat cu comenzi la distanță, sau cu schimbul între biblioteci.

Ceea ce totuși poate oferi o bibliotecă pe Web, cel mai bine, sunt lucrurile pe care le-a oferit dintotdeauna – documente și informații. Aici catalogul își găsește sensul pentru că dă acces la informația căutată.

Informația din cataloage însă este o etapă. Acum putem face mai mult: putem oferi informația, documentul. Aceasta nu înseamnă că trebuie să luăm și să digitalizăm toate materialele și documentele care le are o bibliotecă. Nu avem nici timpul, nici banii necesari și nici dreptul. Dar putem proceda așa cum a făcut biblioteca municipală din Avignon în 1998, când a pus la dispoziția publicului, în varianta electronică pe Internet, imaginile digitalizate ale manuscriselor din fondurile bibliotecii sau ca biblioteca din Lisieux, care în fiecare lună, adaugă pe site-ul ei scurte texte literare, realizând astfel o veritabilă animație literară Web.

În universul nostru comunicațional, ceea ce nu este mediatizat pur și simplu nu există. De exemplu, în sud-estul Franței se preconiza organizarea unei manifestări, dar din cauza că revista locală se afla în grevă, manifestarea a fost amânată pentru timpul când publicația va reveni din grevă.

Trebuie să aprovizionăm Internet-ul cu materiale care să ne fie de folos, și nu numai atât, ci să le și punem la dispoziție în limba publicului căruia ne adresăm. Chiar acum iau parte la o conferință internațională, la care remarcabil este că nu se vorbește engleza. Desigur că este o limbă a unei culturi deosebite și un mod de neînlocuit de comunicare internațională, dar atât timp cât informația de pe Internet este în mare parte în engleză, atâta timp, cât și limbajul folosit este unul anglofonizat (browsers, home pages, Web site), noi nu ne adresăm populației în ansamblu,

ci doar unei părți a acestora. Trebuie ca pe Internet să se vorbească în germană, franceză, dar și în estoniană, lituaniană, polonă, cehă, slovacă, ungară, română, slovenă, croată, iugoslavă, macedoniană, bulgară, albaneză...

RĂSPUNSURI NOI LA VECHILE ÎNTREBĂRI

În cele din urmă, acest nou context permite bibliotecarului să găsească noi răspunsuri la întrebările care de mult îl frământă:

Selecția și/sau orientarea:

Există tendința de a selecta în Internet. Astfel, în Franța o companie propune bibliotecilor:

- sau tot Internetul să filtreze site-urile pe care biblioteca dorește să le interzică,
- sau nimic din ceea ce autorizează biblioteca să nu fie filtrat de Internet.

E o dispută care îi macină pe bibliotecari, dar și pe responsabili politici.

Pe lângă selecția negativă putem vorbi și despre orientarea, de această dată - pozitivă. Bibliotecarii experimentează de mult orientarea prin cataloage și clasamente, prin vedete de subiect, indici Dewey. Acum se cere să fie create niște instrumente de orientare pe Internet, niște selecții organizate puse la dispoziție pe site-uri speciale. Aceste selecții, însă, consistă nu în excludere, ci în clasificarea unei părți din Internet, pentru că clasificarea întreg Internet-ului este imposibilă. În ajutor aici ne-ar veni sistemele de căutare.

Trebuie oare ca bibliotecarii înșiși să se ocupe de o astfel de clasificare? Cel puțin nu ar fi unicii care ar face-o. Deja sunt mulți cei ce o fac și n-o fac deloc rău. Întrebarea e dacă vor trebui să-și transpună în Internet metodele și principiile lor de clasificare. Aceasta rămâne o problemă deschisă. Apropo, două site-uri ale unor biblioteci americane propun ca la baza site-urilor de selecțiune să fie puse anume clasificările clasice ale bibliotecii. Dar marea majoritate a bibliotecilor se mulțumește cu unele clasificări pe teme generale arborescente corespunzătoare intereselor utilizatorilor și atât. Richard Roy, unul din principalii organizatori ai conferinței de care am menționat mai sus, scria că de ceva timp încoace în mai multe biblioteci franceze se experimentează în privința clasificării documentelor nu doar prin metoda Dewey, ci și raportându-se la subiectele de interes ale utilizatorului. Astăzi această problemă se discută la nivel mondial.

Cooperarea

Cooperarea acum poate să se dezvolte ca niciodată: astăzi ea a devenit mult mai simplă (în privința tehnologiilor) și mult mai necesară (la ce bun să mai faci o dată ce au făcut alții?). Datorită Rețelei, ceea ce

a fost făcut odată undeva este accesibil oricând și oriunde. Acesta este momentul-cheie al reorganizării.

Auzim tot mai des pe la conferințele de specialitate că bibliotecarii încă mai joacă un rol de frunte în societatea informațională. Da, un rol de frunte, dar care bibliotecari? Și câți? Se pare că deja e suficient ca un bibliotecar să înlocuiască zece? Și eu, mai am vreun rol încă de jucat ca bibliotecar?

Desigur că sunt încă lucruri pe care biblioteca trebuie să le facă de una singură, dar am ajuns la un moment când au apărut multe lucruri care să fie făcute colectiv de biblioteci, prin partajare și delegare, de asemenea cum a devenit absurd de a cataloga în fiecare bibliotecă aparte aceleași documente, de asemenea cum este absurd ca fiecare bibliotecă să se avânte de una singură într-un balizaj asupra întregului Web. Soluția este partajarea: după discipline sau subiecte de interes, după publicul vizat, după arealul cultural sau lingvistic.

Accesul liber

Accesul liber, care este un principiu al bibliotecii moderne, trebuie revizuit deoarece noua eră numerică nu pune nici o barieră între utilizator și informație. Noi accesăm doar ceea ce înțelegem, iar accesul la informația on-line înseamnă:

- un acces gratuit sau cel puțin nu prea costisitor;
- servicii de orientare în oceanul Web-ului;
- posibilitățile de formare a utilizatorilor,
- accesul permanent și nu doar când biblioteca este deschisă,
- accesul chiar și pentru persoanele care nu au acasă sau la serviciu echipamentul necesar, adică crearea posturilor de acces la Internet în cadrul bibliotecilor.

Dar accesul liber mai înseamnă și descoperirea materialelor, clasificate în aceeași categorie cu cele pe care le căutăm. Altfel spus, este nevoie de a organiza astfel biblioteca pe Internet, ca, accesând un document, să avem trimitere și ieșire și la alte documente și informații. Cum spunea și Ulrich Raulff după Umberto Eco: surpriza este atât de esențială existenței umane, atât în literatură, cât și în dragoste. Dacă nu putem intra pe Internet decât punându-i întrebările pe care deja le avem formulate, atunci nu mai avem elementul surpriză. Astfel, nu rămân satisfăcute decât necesitățile legate strict de specialitate sau cele care sunt produsul condiționării maselor.

Revenim iarăși la problema tradițională de punere în valoare a colecțiilor bibliotecare (Bestanderschliebung). Și mă-ntreb și nu știu cum să-mi răspund: vom reuși oare să păstrăm surpriza în această nouă societate informațională?

Publicul

Societatea informațională este un proces și nu o stare. Noi avem de gerat diversitatea publicului.

Sarcina noastră este să orientăm publicul spre ceea ce are el nevoie, să satisfacem acele necesități de care lumea tehnologică nu se preocupă și acelea de care avem noi nevoie pentru a ne forma. Aceasta pune în față noastră și mai multe probleme ce necesită să fie soluționate. Nu există astăzi o interfață universală a culturii și informației, ci doar o coexistență a unor demersuri diverse și contradictorii. Cu toate acestea, dacă mișcarea începută se va limpezi, această interfață aproape universală este poate în curs de apariție lentă. Noi trebuie să stăm de veghe și să-i ieșim în întâmpinare pas cu pas. Posibil că peste un anumit timp o bibliotecă fără monitoare ne va părea la fel de depășită ca și astăzi o bibliotecă fără acces liber la documentele sale. Dar în prezent, în Franța, cât și în toată Europa centrală majoritatea populației nu este încă familiarizată cu micro-ordinatoarele, așa că șoarecii o vor întâlni pe îndelete fără a fi nevoiți să treacă peste barierele noi.

A FACE MAI MULT, MAI BINE SAU ALTCEVA?

Luând parte la construcția noii societăți, va face oare biblioteca ceva mai mult, mai bine sau în genere altceva decât a făcut până acum?

Va face mai mult deoarece va pune la dispoziția utilizatorilor un spațiu informațional suplimentar, acela al informației on-line.

Va face mai bine deoarece în unele domenii informația on-line este mult mai accesibilă, mult mai bogată, mai actuală, cu toate că este mai puțin garantată.

Și nu va face neapărat ceva nou, diferit de ceea ce făcea până acum. Desigur că noi o vom cere. Deja putem vedea servicii noi cum ar fi recuperarea documentelor sau curierul electronic. Dar aceasta poate să pună probleme juridice sau legate de local, probleme materiale și de personal. Nu putem cere unei biblio-

teci să poată să facă totul. Există și alte instituții publice sau private care pot oferi servicii suplimentare. Astfel, biblioteca astăzi își caută limitele într-o lume fără limite.

Există trei întrebări pe care am putea să ni le punem din alt punct de vedere: ce se va întâmpla dacă societatea informațională se va edifica fără biblioteci:

- să facem o bibliotecă ca acelea ce fac alții, dar mai bine?

- să facem o bibliotecă ca acelea ce fac alții, dar mai puțin bine?

- să facem o bibliotecă ca acelea ce alții nu pot să facă?

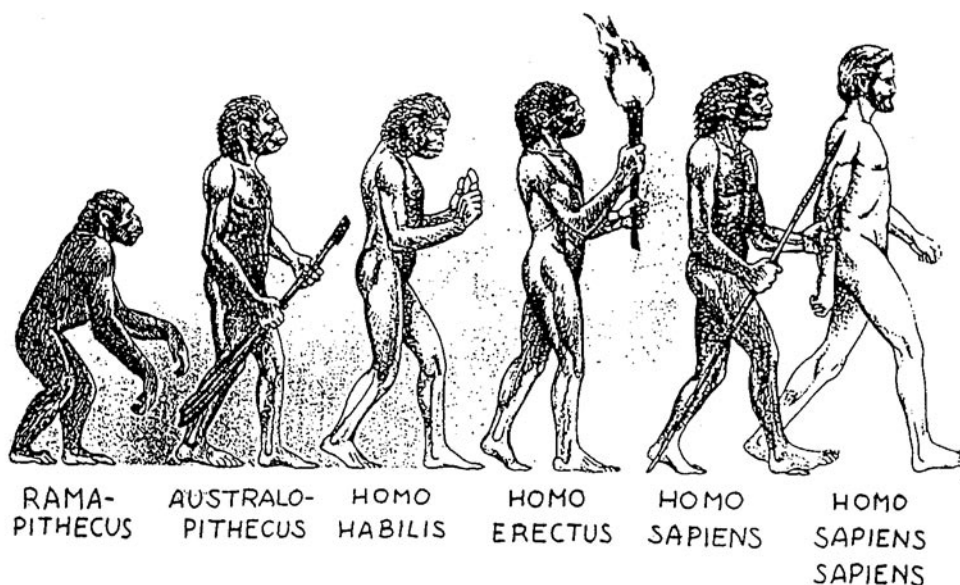
Fără bibliotecă accesul la cărți ar fi doar la domiciliu, pentru cei care au posibilitate sau în anumite locuri privilegiate de muncă sau în instituții private. Datorită bibliotecii, există un loc unde poate veni oricine, gratuit sau aproape gratuit pentru a consulta o carte, un document sau alte materiale.

Fără biblioteci, utilizarea anumitor resurse ar putea fi doar în școli, instituții de învățământ sau în unele întreprinderi, dar și acelea doar pentru propriile necesități, adică nu pentru oricine. Biblioteca, însă, se adresează tuturor.

Fără biblioteci nu ar exista decât servicii cu plată, pe când aici accesul la informația publică și serviciile gratuite sunt garantate.

Fără biblioteci accesul la informație și cultură s-ar face doar conform legilor pieței - cine plătește, acela primește. Așadar, bibliotecile sunt cele care au asigurat accesul maselor largi la informație și cultură.

În Internet și, în general, în lumea informatizării coexistă, ca și în societate, un sector comercial, cu legitățile sale și unul non-comercial, public sau pornit din inițiative individuale dezinteresate. Vedem bine acum că nu am avea o societate nouă democratică dacă nu ar exista aceste două sectoare.

STRATEGIA

În articolul dat propun și eu o analiză: bibliotecă astăzi se găsește într-o curte comună cu celelalte instituții, unde nu mai există monopol, nici lucruri aprobate. Această situație provoacă un reflex de auto-apărare justificat. Toate grupurile, toate specialitățile încearcă să supraviețuiască. Dacă vom reuși, atunci la sigur ne vom comporta și noi ca acel personaj din opera Ghepardul (Il Gattopardo) de Giuseppe di Lampedusa, mai târziu ecranizată de Lucchino Visconti. Aristocrat luminat, acesta afirma că „Totul trebuie să se schimbe pentru ca nimic să nu se schimbe”, fiind interesant anume prin aceea că a acceptat reformele democratice burgheze pentru ca în definitiv să-și conserve privilegiile.

Nu este chiar un punct de vedere exemplar și ar trebui să înțelegem că este normal ca unele profesii să dispară, cum s-a întâmplat și cu imprimăriile cu matrite, care au dispărut în rezultatul evoluției tehnice. Și bibliotecarii vor dispărea la rândul lor cu siguranță, poate chiar și umanitatea, și sistemul solar. Totul este să știi doar când.

Acum însă bibliotecarii vor putea supraviețui doar dacă vor răspunde nevoilor utilizatorului. Dar cum nimic nu este un simplu joc, eu vă propun o strategie din două puncte:

1. să se ocupe terenul, ciberterenul, căci dacă vom întârzia, totul va fi ocupat, iar pe noi nu ne va aștepta nimeni;

2. să se utilizeze rețelele comune, limbajele comune, standardele comune și să le îmbogățim prin

contribuția noastră, până într-atâta încât să cultivăm în definitiv dialecte bibliotecare.

E nevoie să ne grăbim oare? Posibil că da, dar nici înnebuniți prea tare de această febră nu face să ne lăsăm. Oamenii sunt înceți, acesta este neajunsul lor, dar și avantajul. Totuși de pe acum este nevoie de a ocupa terenul. Datorită unor clarvăzători, unor pionieri, care ne deschid noi orizonturi, vedem și noi aceasta, ceea ce ne permite și nouă să evoluăm, luând-o pe urmele lor.

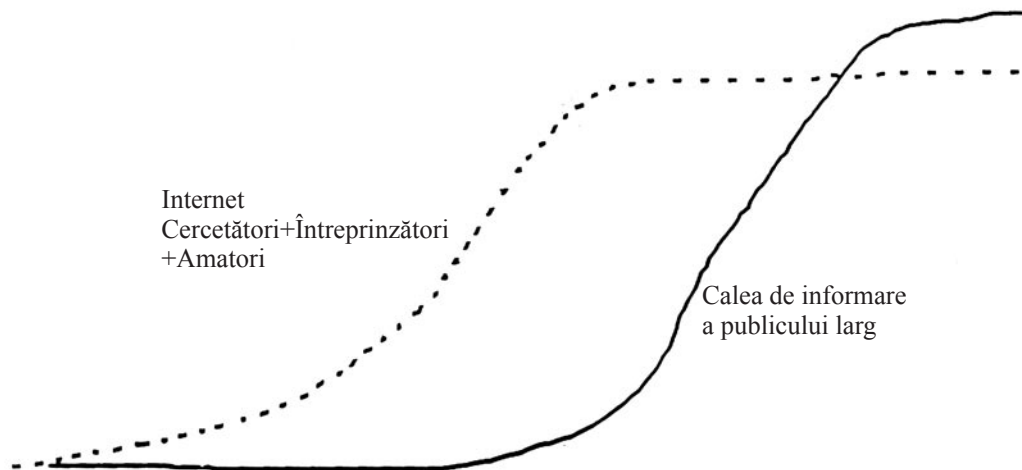
Pe această schemă alăturată, curba punctată reprezintă ascensiunea în forță a Internet-ului ca instrument al cercurilor de oameni specializați, cercetători, întreprinzători, chiar amatori. Iar curba continuă reprezintă calea de informare a celor ce utilizează vechile și tradiționalele metode și servicii, care încă sunt utilizate de o mare parte din populație. Am desenat această schemă acum doi ani și cred că vor trece încă vreo 20 de ani până ce curbele se vor reuni înapoi. În unele țări, probabil, lucrul acesta se va întâmpla mai repede, în altele mai încet. Iar timpul până când aceste două curbe se vor reîntâlni este tocmai acel timp de care biblioteca dispune pentru a-și ocupa locul în această lume nouă. Și dacă nu va reuși atunci, după aceea va fi deja prea târziu.

Știm că pentru a realiza ceva este nevoie de un anumit timp, dar noi nu mai avem timp de pierdut. De așa natură e situația cu care ne confruntăm.

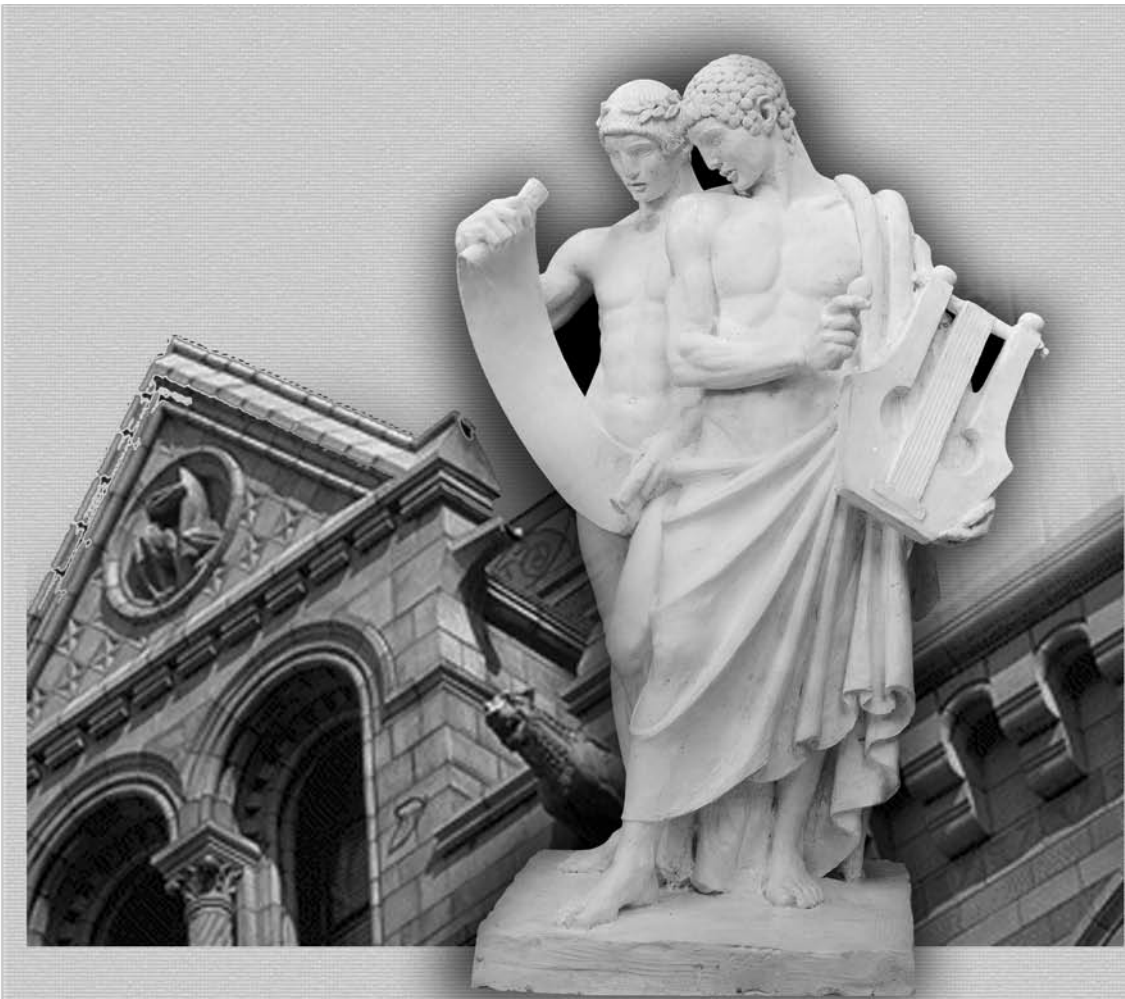
Dominique LAHARY, 1997

Desenele sunt executate de autor.

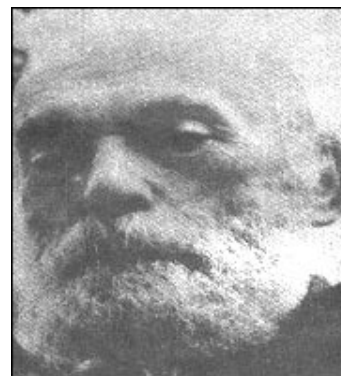
Traducere din limba franceză de Laurențiu Melnic

Galeria M.B.

NICOLAE STEINHARDT ȘI PASIUNEA CĂRȚII

*„Condei harnic și alert,
el a vehiculat
ideile și operele
culturii moderne și
contemporane,
purtând oglinda lor
la îndemâna oricui a fost
dispus să o privească.”*

I. Negoïtescu

În anul 2002, s-au aniversat 90 de ani de la nașterea eseistului, memorialistului, criticului și istoricului literar Nicolae Steinhardt. Născut la 12 iulie 1912, în com. Pantelimon, București. Fiul lui Oscar Steinhardt, inginer, și al Antuanetei (n. Neuman). A absolvit cursul primar la Școala „Clementa” din București, a urmat Liceul „Spiru Haret” (1922-1929), iar mai apoi Facultatea de Drept a Universității București (1934) și tot aici și-a luat doctoratul în drept. A făcut studii complementare, literare și juridice, la Paris – neterminate. În perioada 1934-1948, a activat ca avocat în Baroul Ilfov. După aceea a fost funcționar la diverse întreprinderi și instituții (1949-1959), muncitor necalificat (1964-1969). În luna ianuarie 1960, a fost arestat, fiind eliberat în 1964, după peregrinări prin închisorile Jilava și Gherla. La 15 martie 1960, a fost botezat, în camera 18 de la Jilava, de către ieromonahul basarabean Mina Dobzeu. La botez au luat parte și preoți de alte confesiuni. Două decenii mai târziu va fi călugărit de către arhiepiscopul Teofil Herineanu. Ultimii nouă ani din viață i-a petrecut la mănăstirea Rohia, din Maramureș, unde a îndeplinit, toată această perioadă, funcția de bibliotecar la biblioteca mănăstirii. S-a stins din viață la 29 martie 1989.

A debutat în „Revista burgheză” (1934). Colaborează la „Revista Fundațiilor Regale”, „Universul literar”, „Victoria”, „Libertatea”, „Tribuna poporului”, „Secolul XX”, „Convorbiri literare”, „Viața Românească” ș.a.

Este autorul mai multor volume de eseuri: „Între viață și cărți” (1976), „Incertitudini literare” (1980), „Jurnalul fericirii” (1991) etc.

A tradus din Alain, Anderson, Barlow, Kipling ș.a. Premiul de critică al Asociației Scriitorilor din București pe anul 1980.

Nicolae Steinhardt a scris despre literatură, morală, istorie și religie. Era competent în teologie, deși nu a avut o pregătire în acest domeniu, ca și în teatru și muzică. El pare a ști totul despre toate.

Fiind evreu convertit la ortodoxie, Steinhardt a dat dovadă de toleranță religioasă și ecumenism. Este considerat, pe bună dreptate, unul dintre cei mai subtili hermeneuți ai ortodoxiei. A avut un respect deosebit pentru cultura, limba, poporul și tradițiile românești. A dat dovadă de un patriotism adevărat.

În copilărie, Steinhardt a citit cu mare plăcere lucrările: „Pickwick” și „Oliver Twist” de Dickens; „Mizerabilii” de Hugo; „Cei trei mușchetari” de Dumas; toate cărțile lui Alphonse Daudet; din Jules Verne: „Ocolul Pământului în 80 de zile”; „Copiii căpitanului Grant”; „Căpitan la 15 ani”; „Doi ani de vacanță”; „Zănele din Valea Corbului” de Nestor Ureche; „Frații Karamazov” (Dostoievski); „Cuore”; „Logodnicii” lui Manzoni; „Caravana” lui Hauff (povestiri); „Soll und Haber” de Gustav Freytag; „Viața la țară”; „Câinele din Baskerville” (Arthur Conan Doyle); „Cinq-Mars (Vigny)”; „Gil Blas de Santillane” (Lesage).

A avut, încă din tinerețe, o predilecție deosebită pentru lectură și cuvântul scris. A dus o viață zbuciumată, plină de greutate, dar a avut parte și de momente fericite. Un astfel de moment l-a constituit numirea sa ca bibliotecar la mănăstirea Rohia din Maramureș, aici îmbrăcând și haina călugărească.

Pentru Nicolae Steinhardt, biblioteca mănăstirii a reprezentat „a doua casă (casă în înțeles cald: cămin, home pe englezește”, un izvor nesecat de speranțe și înțelepciune: „Ca orice sală de bibliotecă, și încăperea de la Rohia (cu timpul începe să devină insuficientă) constituie un spațiu înzestrat cu puteri ademenitoare, un loc de reculegere și de multiple ispitiri pentru inimă și minte. Îmi dă mult de lucru ...”.

Într-o altă împrejurare, bibliotecarul Steinhardt se destăinuia: „... Am lucrat mult la bibliotecă, am redactat fișe cu duimul. Am izbutit să încheg volumul destinat Cărții Românești (planul pe '90), l-am trimis editurii, ...”. După liturghia de dimineață, zilnic, lucra neîncetat și cu mult sărg la biblioteca mănăstirii, unde „dau cărți cu împrumut”.

Steinhardt ne relatează faptul că biblioteca mănăstirii Rohia a fost fondată în anul 1926 de către starețul Iustinian Chira-Maramureșeanul. Călugării au adunat cărțile de-a lungul anilor. Biblioteca număra circa 30 000 volume. Puteau fi găsite aici cărți din diverse domenii: artă, beletristică, istorie, geografie, etnografie, folclor, sociologie, filosofie și teologie. „Lăcașul acesta, așezat pe un vârf de deal înalt, așa stingher și izolat cum este, are în biblioteca sa o droaie de cărți franceze, germane și engleze. Sunt și foarte multe cărți vechi”. Cele mai multe din cărți erau din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, dar nu lipseau și unicate din veacul al XVII-lea. Am putea aminti doar câteva dintre ele: „Cazania lui Varlaam”, „Noul Testament de la Bălgrad”, „Biblia” lui Samuil Micu din 1795, „Originea românilor” de Alexandru Philippide, „Getica” lui Vasile Pârvan, „Istoria românilor din Dacia Traiană” semnată de A.D. Xenopol, „Îndreptarea legii”, „Etymologicum Magnum Romaniae” a lui B.P. Hasdeu, „Dacia preistorică” aparținând lui Nicolae Densușianu, „Istoria literaturii române” a lui George Călinescu și „Cartea de Aur” a lui Theodor Păcățian. Constantin Noica a făcut donație bibliotecii întreaga operă a lui Teilhardt de Chardin.

Biblioteca de la mănăstirea Rohia păstrează și astăzi concepția lui Steinhardt în ceea ce privește descrierea și organizarea colecțiilor, întregul fond fiind inventariat și descris cu multă pricepere de către acesta. Fondul de carte, având o deschidere enciclopedică, dar cu specializarea în domeniul teologiei, a fost structurat în 23 de diviziuni, în funcție de conținut, cotele atribuite fiind de factură alfa-numerică, fiecare duclap purtând o literă de identificare și o orânduire fiind cont de numerotarea continuă, cu divizionare de raft și de domeniu. Vom exemplifica doar câteva diviziuni mai semnificative: Pastorală, Viețile sfinților, Morală, Dogmatică, Istorie religioasă, Exegetică, Catehisme, Relații cu alte confesiuni, Biblii, Literatură, Biserica și Statul, Politică, Proză românească, Poezie, Teatru, Critică, Estetică, Eseistică, Literatură universală, Poezie universală, Artă, Istorie, Diplomație, Memorii, Biografii, Autobiografii, Jurnale, Filosofie, Sociologie, Diplomație, Literatură antică, Maxime, Cugetări ș.a.

Catalogul bibliotecii, întocmit de același Steinhardt, conține fișe care cuprind descrieri minuțioase și riguroase, ne oferă mai multe elemente de identificare: autor, titlu, locul, anul, editura, observații (de exemplu, ediție definitivă și particularități de exemplar: de pildă, volum deteriorat), prefațator, traducător ș.a.

N. Steinhardt a avut o mare dragoste pentru carte și lectură. El considera că lectura, ca toate lucrurile din lumea aceasta, este utilă dacă este făcută cu măsură. Ea nu trebuie să devină obsesie, grijă, dependență (asemenea unor stupefiante, unor halucinogene), viciu nepedepsit (așa cum afirma Valery Larbaud). La începutul vieții este bine să citim de toate, de-a valma, cu neaș și nediscriminatoriu. Apoi se impune selecția. Lectura este un soi de realimentare cu com-

bustibil, de refacere a potențialului energetic propriu repus în legătură directă „cu ceva nenumit, ceva analog acelor uriașe cantități de hidrogen despre care astrofizicianul Fred Hoyle spunea că apar de unde nu se știe unde în cosmos”.

Monahul de la Rohia nu crede că lectura va dispărea din nomenclatorul îndeletnicirilor specific omenesci. Ceasurile (ori clipele) de raport „față către față” dintre eu și sine au caracter aprioric, fac parte din predispozițiile genetice ale omului. „Eu unul am scris – arăta Steinhardt – și nu e prea mult de atunci, că a fost o vreme când mai toate cărțile îi erau omului prietenești și de folos, apropiate, calde și intime; și exclamam: Ce frumos ninge în romanele lui Dickens și în nuvelele lui Ioan Alexandru Brătescu-Voinești! Așa cred și acum, dar ținând seama de formidabila multiplicare a numărului cărților și de pilda ucenicului vrăjitor, privesc lectura ca pe un eveniment mai grav și mai implicat în probabilități complexe”.

Steinhardt a lecturat Biblia și o serie de lucrări teologice. El ne îndeamnă pe toți să citim mai mult din istoria religiilor, în special scrierile lui Mircea Eliade, deoarece am afla că sacrificiul este o constantă a istoriei și un imbold al omului. Ne recomandă să citim cu multă atenție „Biblia” din 1688; „Ortodoxie și Româanism”, „Iisus Răscumpărătorul” a lui Dumitru Stăniloae; cărțile lui Antonie Plămădeală, Nichifor Crainic, Nae Ionescu, Vasile Pârvan, Ilarion V. Felea, Pan M. Vizirescu; articolele lui Valeriu Anania.

Cărțile sunt dăruite cu ideea de adâncă pătrundere în cugetul și inima celor care le deschid cu intenții candidă și învoiesc a da audiență mesajului lor. „Să stăm, de aceea, drepti și să stăm cu luare aminte – ne sfătuie monahul de la Rohia – să stăm cu grijă: să nu care cumva să corupă ce este mai bun în noi”. Toate cărțile pot fi leac, antidot și otravă. Trebuie să le deschidem larg porțile, mereu curioși și ospitalieri, nu însă fără trezvie. Parafrazând cuvintele Junimei (întră cine vrea, stă cine poate): citim orice, asimilăm ceea ce nouă ne este necesar dezvoltării eului intim, ființei și persoanei noastre, dăruită cu putere de judecată și apreciere pe cont propriu.

Toată viața sa Steinhardt a fost un cititor inșafiat și experimentat, un devorator de cărți, a cunoscut limbile franceză, engleză și germană. S-a interesat îndeaproape de literatură, filosofie, teologie, istorie, muzică, artele plastice, teatrul, cinematograful și chiar științele exacte, având, în acest sens, niște preocupări enciclopedice. El considera că citirea și recitirea capodoperelor îți creează un sentiment de exaltare și bucurie, „sunt pentru mine căi de contact cu absolutul”.

Nicolae Steinhardt a avut o mare admirație pentru lucrările lui Eugen Lovinescu, Flaubert, André Gide, André Suarès, Ph. Oppenheim, I. Peltz, Kafka, Ștefanopol ș.a.

S-a preocupat de traducerea unor scrieri din autori străini, considerând traducerea un act de curaj, o transhumanță și ea. Însușirea de a te mișca la fel de liber într-un spațiu străin ca și al tău. Dificultățile nu

sunt de ordin lingvistic cât de ordin spiritual. Traducătorul trebuie să găsească în limba sa acele cuvinte și acea sintaxă care nu se mulțumesc să „traducă”, ci sunt în stare, pornind de la idei și noțiuni, și stări de spirit, să izbutescă a descoperi acele cuvinte și sintagme și orânduirii sintactice mai apropiate și mai potrivite exprimării ideilor și noțiunilor înseși.

Monahul de la Rohia considera justă afirmația lui Octavian Paler: „Scrierea unei cărți e ca un lung deșert străbătut”, afirmând: „Da, desigur, așa e. Așa-i cu orice lucrare, orice operă, orice săvârșire. Opera are un caracter soteriologic ...”.

Distinsul critic literar I. Negoțescu îl caracteriza astfel pe Steinhardt: „Cosmopolit prin însăși cuprinderea îndeletnicirilor lui intelectuale, mai român totuși ca N. Steinhardt n-a fost nimeni”.

Pentru Nicolae Steinhardt, cartea s-a confundat cu însăși viața sa, acest lucru vine să ni-l confirme chiar eseul său „Între viață și cărți”. Rămâne unul

dintre cei mai de seamă scriitori și teologi români din toate timpurile, iar opera sa rămâne mereu actuală.

Vasile SECRIERU

Bibliografie:

1. Biblioteca. – București. – 1995. – Anul VI. – Nr. 2. – P. 35.
2. Biblioteca Bucureștilor. – București. – 2002. – Anul V. – Nr. 7. – P. 39.
3. Dicționarul esențial al scriitorilor români. – București: Albatros, 2000.
4. Negoțescu, I. Scriitori contemporani. – Cluj: Dacia, 1994.
5. Păcurariu, Mircea. Dicționarul teologilor români. – București: Univers Enciclopedic, 1996.
6. Sângeorzan, Zaharia. Monahul de la Rohia. N. Steinhardt răspunde la 365 de întrebări. – București: Humanitas, 1998.
7. Steinhardt, N. Eu însumi și alți câțiva (eseuri noi și vechi). – Cluj-Napoca: Dacia, 2001.
8. Idem. Între viață și cărți. – București: Cartea Românească, 1976.
9. Idem. Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pinte. – Cluj Napoca: Dacia, 1993.
10. Idem. Prin alții spre sine: Eseuri vechi și noi. – București: Ed. Eminescu, 1988.

Bibliosofie

ALEPH ÎN FAȚA OGLINZII (3)

Primii oameni și-au primit codul direct de la divinitate. Generațiile următoare și l-au primit și îl primesc indirect, îl preiau una de la alta, prin oglindire. Întrebarea ce se iscă în acest context este dacă transmiterea indirectă a codului spiritual conduce la crearea unor diferențe între generații, dacă există o îndepărtare de statutul spiritual primordial al omului. Or, dacă primii oameni aveau contact direct cu impulsurile ce veneau de la spiritul sacru, generațiile următoare, pentru a ajunge la o astfel de comunicare cu divinitatea, trebuie să depună eforturi de o așa manieră, încât să atingă o astfel de concentrare a spiritului lor, care să le permită să ajungă la „lungimea de undă” a impulsurilor ce vin de la spiritul sacru. Ca bibliologi, nu putem să nu ne întrebăm, de asemenea, când, cum și de ce au apărut, în această succesiune a generațiilor, scrierea, vorbirea și limbajul. Și care dintre ele a apărut mai întâi?

În toate secolele, exista la marii gânditori convingerea că în preajma divinității omul devine orb și mut. Apropierea de marile taine ca și cum îți ia graiul și vederea, ba chiar îți aduce întunecarea, adică te scoate în afara intelectului, a inteligenței, a rațiunii. Hölderlin ar fi în acest sens un exemplu. Oamenii care au fost predestinați să aibă acces la marile taine ancestrale au început a vorbi foarte târziu, ca în cazul lui Lucian Blaga, sau pătrundeau cu mare greutate în câmpul cunoașterii conceptualizate, intelectuale, așa ca Einstein. Iar cunoaștere înseamnă conștiință. În afara ei nu se poate vorbi de scriere sau de vorbire, nici de gândire. Kant scrie că gândirea înseamnă întotdeauna limitare, ea presupune un orizont. În afara conceptelor nu există cunoștințe. Dumnezeu însă nu are orizont. Nu are limite. El vede totul direct, iar ceea ce vede, creează. Omul însă pentru a vedea, trebuie mai întâi să măsoare. Inteligența, gândirea înseamnă măsurare. Suntem nevoiți să gândim pentru că suntem inferiori divinității. Tot Kant a stabilit cum apare conștiința. Una din cele trei condiții transcendente ale cunoașterii este unitatea sintetică a percepției, adică crearea în interiorul nostru a unei reprezentări a reprezentării obiectului, una care rămâne în mintea noastră chiar și atunci când

obiectul și reprezentarea lui dispar. “Pentru a cunoaște însă ceva în spațiu, de exemplu o linie, scrie filosoful, eu trebuie să o trag mai întâi în minte și să înfăptuiesc astfel o legătură determinată în mod sintetic, așa că unitatea acestei acțiuni este totodată unitatea conștiinței” (cf. “Critica rațiunii pure”). Această unitate a conștiinței, această percepție este conștiința de sine, apariția căreia nu e posibilă fără acțiunea de a trage imaginar acea linie, adică de a o desena în minte. Conștiința de sine e legată de această „desenare”/oglundire, iar scrierea este și ea rezultatul unei astfel de acțiuni. Prin urmare, apariția scrierii e legată de apariția conștiinței, fiind și ea un fel de desenare, în exterior, ea apare în legătură cu desenarea în interior. Dar poate invers? Cel puțin așa ar reieși din cercetările lui Bergson, care era un antikantian. Vom încerca să clarificăm, ceva mai încolo, acest lucru, recurgând la metoda lui Kant de căutare a adevărului în jocul antinomiilor.

Ar reieși, așadar, din cunoștințele, cercetările și speculațiile acumulate până acum de omenire, că prima generație de oameni era ca și cum scufundată în sacralitate. Ea era inclusă în viziunea divină, în cea nelimitată, și deci nu avea nevoie de „măsurări”. O dată cu succesiunea generațiilor însă se produce o îndepărtare, o derivare, care îl scoate pe om din sacralitatea nemijlocită sau invers, sacralitatea se retrage (căci receptarea umană a resimțit mai mult o retragere decât o îndepărtare), iar omul, pentru a continua să vadă, dar cu viziunea proprie, e nevoit să se învețe a măsura, căci, vorba aceluiași Kant, mâna este aceea care învață ochiul uman cum să vadă. Iar mâna, cum vom vedea în continuare, înseamnă, cel puțin cu referire la omul primordial, inteligență, gândire. Totuși, ar fi vorba, în acest proces de îndepărtare, nu atât de apariția conștiinței (căci ea este un dat), cât de trezirea treptată a ei. O îndepărtare care este, într-un sens, evoluție. În celebrul său jurnal de lectură, intitulat „Zbor în bătaia săgeții”, H.-R. Patapievici face o expunere a tot ce a citit despre aceasta (și trebuie să remarcăm că a lecturat aproape totul). Iată care au fost, în prezentarea lui, etapele acestei îndepărtări/retrageri.

La primele generații ce i-au urmat generației originare, sacrul se retrage în anumite receptacule. Zeul celest a fost primul receptacul al sacralității în momentul în care și-a pierdut actualitatea religioasă. Pe măsură ce sacralitatea primordială a lumii se subția, s-a accentuat necesitatea de a da nume lucrurilor care își declină prezența. Aceasta s-a întâmplat în perioada culturii agrar-neolitice, și anume acum apar primele nume de zei. Numirea însă pornește dintr-un sentiment subiacent și iminent al pierderii: numim pentru a reține, iar odată numit, lucrul este pentru totdeauna îndepărtat din câmpul cunoașterii, el este substituit, în mintea noastră, de către concept. Conștiința își începe exercițiul o dată cu apariția zeilor celești, o dată cu numirea lor. Altfel spus, prin trecerea sacralității din receptacule în transcendental, iar transcendența divinității absolute este echivalentă cu retragerea ei în om, sub forma unui „spațiu” de iluminare care este conștiința. “Iluminare” înseamnă trezire. Transcendența este conștiința, iar conștiința este îndepărtarea. Totuși, retragerea din lume a zeilor, după retragerea divinității absolute, a creat prestigiul unei obișnuințe: înaltul, verticalul, elevatul continuă să exprime modalitatea prin excelență a sacrului. Abia când se eliberează raportul de transcendență, conștiința poate începe să funcționeze. Începând cu acest moment abia, oamenii devin capabili să gândească, nu doar să resimtă, transcendența. Rolul conștiinței, în interioritate, este analog rolului zeului suprem, în lume. Dacă zeul creează lumea, conștiința naște obiectul. Întrucât a fi conștient înseamnă a-ți putea povesti experiența, conștiința se rafinează prin limbaj, “a cărui expresie este” (Janet). Totodată, civilizațiile conștiinței sunt „scrise”, pentru că limbile care nu sunt scrise nu sunt limbaje adevărate, ci mai degrabă sisteme de semnalizare. Această retragere treptată a sacralității din lume în conștiință e numită de Patapievici „prima cădere a omului”. A doua s-a produs atunci când sacrul a trecut din conștient în subconștient.

Însă Patapievici pare a fi un cititor și un prezentator într-o anumită măsură interesat. El este preocupat de evoluția spiritului, trecând oarecum cu vederea interacțiunea acestuia cu materia. El este kantian. Deși, chiar numai cercetarea acestei laturi a problemei ne permite să elucidăm unele lucruri esențiale. De exemplu, de pe acest palier am putea descifra cunoscutul dicton biblic „La început a fost cuvântul”. Se conturează aici un fel de paradigmă. Cuvântul scris conduce la trezirea conștiinței succesiunii generațiilor, adică a conștiinței istorice (și nu pur și simplu a conștiinței de sine, cum crede Patapievici, căci aceasta e o etapă anterioară), conștiința conduce la apariția credinței (credința este conștiința faptului că ac-

tul de a fi conștient implică prezența zeului), iar credința, la rândul ei, a generat apariția culturii și civilizației. Iată ce avea în vedere evanghelistul Ioan când scria că la început a fost cuvântul. Or, Cuvântul de început era numele (receptaculul) în care s-a retras divinitatea (din care cauză era de la Dumnezeu și era însuși Dumnezeu). Iar acest început l-a pus, în Biblie, tabla în care era săpata cu litere Legea, tablă pe care Avram o primește, pe munte, de la Dumnezeu. Se pare că Eminescu, atunci când scria versul „Credința zugrăvește icoanele-n biserici”, gândea în această paradigmă (zugrăvirea ca act al conștiinței, ca la Kant, credința ca o conștiință superioară, creațiile culturii generate de credință).

Celălalt aspect al problemei este abordat de antikantianul Bergson, cât și de colegii și succesorii săi. Acest filosof a venit în metafizică din psihologia experimentală, era un cunoscător pe dinafară al vitalului, iar în domeniul existenței, cum a demonstrat-o chiar Kant, totul este dictat de necesitate. Ce au demonstrat cercetarea „urmelor” lăsate de omul preistoric și experiențele psihologice efectuate de echipa condusă de Bergson? Că inteligența, gândirea, care își începe exercițiul în faza trezirii conștiinței, însemna, la omul primordial, și înseamnă și astăzi, facultatea de a mânui materia. Ea ne-a fost dată pentru a ne dirija conduita, la fel cum albinelor le-a fost dat instinctul. Și dacă insectele, de exemplu, sunt date cu instrumentele lor de-a gata, omul era nevoit să-și fabriceze instrumentele. “Trebuie să trăiești, scrie Bergson, ca să poți să faci mai apoi speculații, iar viața ne cere să ne alăturăm materiei, fie prin organele noastre, care sunt un fel de unelte naturale, fie cu uneltele propriu-zise, care sunt organe artificiale”(cf. “Introducerea în metafizică”, partea a II-a). Cu mult înainte de-a exista o filosofie și o știință, rolul inteligenței era de a fabrica instrumente și de a dirija acțiunea corpului nostru asupra corpurilor înconjurătoare. Inteligența este o prelungire a simțurilor. Dar ce însemna, în faza ei incipientă, inteligența? În faza începutului trezirii omului, când el începe să ia primul contact conștient cu realitatea, inteligența însemna pipăire. Mâna, pipăitul îi dădea omului simțul măsurii. Abia într-o fază imediat următoare inteligența se va urca de la mână la cap. Abia atunci conștiința trezită îi va deschide omului ochii și auzul, care, în esența lor intimă, tot pipăire înseamnă. Și abia după ce va deschide ochii și auzul, omul va trece la comunicare, la vorbire și la limbaj. Întrucât însă în acel segment al începutului de trezire, complexitatea creierului exista, căci ea este un dat, așa cum a afirmat și S. P. Kapița (vezi interviul acordat de el pentru revista „Magazin bibliologic), primele urme cultu-

rale lăsate de om sunt cele ale mâinii, iar scrierea ține de acestea. Aceasta ar fi, zicem noi, dovada metafizică a primatului scrierii.

Așadar, cu ce concluzie ne alegem din jocul acestei antinomii? Condiția trezirii conștiinței este într-adevăr transcendența, mai exact, retragerea sacrului în transcendental. Numai că în segmentul cât a durat această retragere, transendența, gândirea au trebuit să intre în exercițiu treptat, iar aici a fost decisiv rolul mâinii. Scrierea, „desenatul” au stat la baza acestei treziri, au determinat-o. Kant și Bergson sunt (în problema abordată de noi, desigur) două părți din întregul care comportă adevărul. Căci adevărul se constituie, de regulă, din mai multe „dreptăți”. Și asta tocmai din cauza că omul, spre deosebire de Dumnezeu, nu vede

totul direct, într-o viziune integrală, absolută, că el este o ființă derivată și deci limitată.

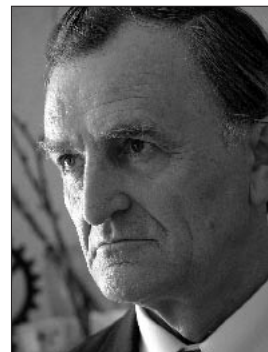
De asemenea, n-ar trebui să excludem din câmpul nostru de vedere și rolul pe care l-o fi avut la apariția scrierii, în perioada sa incipientă, jocul, care a fost creatorul culturii. Johan Huizinga a făcut, în tratatul său „Homo ludens”, o deschidere revelatoare pentru o astfel de abordare.

Totuși, vom vedea că primatul a fost aici al necesității. Vom încerca, în window-ul următor, să ilustrăm aceste teze cu artefacte, cu mostre de scriere din diferite perioade ale istoriei comunității umane, care ne vor releva și efectele de oglindire prezente în acest domeniu. În pauza dintre „ferestre” însă să nu uităm să aducem un elogiu mâinii...

Alexe RĂU

Grafica de carte

TREI ESEURI DESPRE MOȘTENIREA LUI IGOR VIERU

I

Arta lui Igor Vieru în contextul procesului creator contemporan din Moldova

La începutul anului 1994, la Chișinău, în sala centrală de expoziții a UAP din Moldova, a fost inaugurată o amplă expoziție de artă plastică, organizată post-mortem, reunind la un loc aproape tot rezultatul efortului creator de o viață al maestrului Igor Vieru (1923-1988). Expoziția a fost consacrată aniversării a 70 de ani de la naștere.

Prin dimensiunile ei cât și prin comunicările făcute pe marginea expoziției s-a evidențiat activitatea creatoare a artistului: pictură, grafică de carte și de șevalet, grafică umoristică pentru revista „Chipăruș”, scenografie, activitate pedagogică, om agreabil și comunicativ, vesel și melancolic, răsfățat de soartă și nedreptățit.

Personalitatea sa creatoare este cuprinsă printre figurile reprezentative ale artei plastice românești din Moldova, din partea răsăriteană de Prut, realizată în perioada postbelică, reflectând atât destinul dramatic, precum și vocația creatoare a neamului românesc.

O expoziție de artă plastică, inaugurată post-mortem, reprezintă pentru destinul creator al artistului un examen, fiind totodată un fel de „judecată de apoi”. De acum înainte opera trebuie să reziste și să supraviețuiască prin propria-i forță. Problema majoră care se pune, în cazul acesta, este dacă opera rezistă judecății severe a timpului, ținându-se cont și de faptul că ea a fost realizată într-o perioadă istorică dominată de o ideologie pe care prezentul nu o mai poate accepta.

Nu este vorba, aici, despre o simplă reconsiderare a valorilor care se efectuează de către fiecare generație.

Pentru a fi înțeleasă corect, trebuie apreciată în contextul istoric și social concret în care a fost realizată. Cu prilejul dezbaterilor pe marginea expoziției s-a pus și problema comunicării pe verticală: dialogul generațiilor, continuitatea tradiției, autenticitatea lucrării de artă. Dacă s-ar organiza o expoziție retrospectivă, în care s-ar prezenta lucrările artiștilor plastici din generația lui Igor Vieru, participanții acesteia, fiind selecționați printr-o simplă tragere la sorți, nu toate lucrările realizate în trecut ar rezista judecății severe a timpului. Mai mult decât atât, unii autori nu ar mai putea expune nici o lucrare... Pentru perioada de timp în care a activat maestrul Igor Vieru, după părerea noastră, rămâne valabilă teoria despre existența

a două culturi într-o societate cu clase și grupuri sociale antagoniste: pe de o parte o cultură democratică, exprimând idealurile clasei pozitive, a maselor largi populare, iar pe de alta, o cultură susținută de autorități, impusă de aparatul de stat represiv, care exprimă interesele cercurilor dominante.

Cu toate că propaganda oficială se străduia, prin toate mijloacele, să creeze impresia că problemele sociale au fost soluționate echitabil, în realitate, societatea era sfâșiată de contradicții.

Regimul a subordonat arta intereselor sale. Procesul creator era dirijat cu rigiditate și supravegheat permanent prin planurile tematice ale expozițiilor, contractele de muncă pentru lucrări cu subiecte indicate de regim, trecerea în revistă a expozițiilor de către oficialități, înainte de inaugurare, în pofida faptului că lucrările erau selecționate de o comisie care, în fond, reprezenta tot cenzura, prin îndoctrinarea sistematică în cadrul adunărilor și seminarelor, prin rețeaua de instructori și informatori. Se putea oare crea inspirat într-o atmosferă atât de apăsătoare și închisă? Unii oameni nu au rezistat, murind cu zile.

Analizând lucrările lui Igor Vieru, devine clar, că dacă el nu a fost un disident declarat împotriva regimului, nu a fost nici adeptul și susținătorul ideilor acestuia. El nu a fost, cu atât mai mult, un artist plastic înregimentat în rândurile aceluia care au servit regimul cu trup și suflet.

Pictorul flamand Pieter Brueghel are o pânză cu un substrat profund tragic care se numește „Orbii”. El reprezintă un grup de oameni nevăzători, pășind nesigur, unul după altul, ținându-se de o prăjină, fiind conduși tot de un orb. Pictorul a înfățișat acest grup îndreptându-se spre prăpastie. Pentru mulți artiști plastici din Moldova, doctrina ideologică oficială și critica aservită acesteia au fost ca și prăjina din tabloul lui Brueghel, de care se țin orbii, cu o mică deosebire, că primul personaj din acest lanț uman era miop. Conștient sau nu, înspre prăpastie îi împingea pe semenii săi, deoarece crezul său artistic era dictat de conjunctură. În aceste condiții mai rămânea oare vreo deschizătură care să-i permită artistului să fie cinstit față de adevăr și realitate, pentru ca să nu aibă, ulterior, muștrări de conștiință?

În regimul comunist, vorba și fapta erau într-o contradicție flagrantă. Scopurile finale, idealurile declarate ale politicii oficiale erau umaniste și aproape sacre, iar acțiunile și faptele – criminale. În unele cazuri, artistul își concepea opera sa ca o „ilustrație” a acestor idealuri declarate. În această cheie este reali-

zat tripticul "Balada despre pământ", vizând decretul respectiv din 1917, care s-a dovedit a fi o momeală pentru armata țaristă, compusă din țărani. După revoluția din octombrie, în pofida promisiunilor făcute, țărani tot sclavi au rămas, proprietarul pământului devenind statul.

Dacă vrem să fie respectat adevărul, atunci pânza "În ajun de răscoală" reflectă starea reală a lucrurilor din perioada reprezentată în ambele lucrări. Istoria adevărată a împroprietăririi țăranilor cu pământ a fost alta. Iată un pasaj din cartea "Istoria Românilor" de Petre Panaitescu, din capitolul "Marile reforme: Împroprietărirea, Votul universal, Constituția".

"După îndeplinirea unității naționale, se puneau mai multe probleme complicate pentru organizarea țării noastre reîntregite. În primul rând era problema agrară. Agricultorii români, sătenii, nu erau stăpâni pe pământul pe care îl munceau, mai existau mari proprietari de pământ, care stăpâneau mii de hectare de moșii, iar în Ardeal, acești proprietari mari erau aproape toți nobilii unguri. Împroprietărirea lui M. Kogălniceanu de la 1864 fusese neîndestulătoare și de aceea s-a procedat la o nouă expropriere a marilor latifundiari, iar pământul expropriat a fost împărțit țăranilor. Această mare revoluție pașnică a desființat marea proprietate din România și a înlocuit-o cu proprietatea mică și mijlocie, dând o puternică bază economică țăranimii".

Promotorii reformei agrare au fost domnitorul Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu și regele Ferdinand I. Ocupația rusească a reintrodus șerbia, prin colectivizare, transformându-i pe țărani în proletari, în forță de lucru gratuită.

Astfel "Balada despre pământ" apare ca o lucrare de ficțiune, un subiect cu iz dulce de basm, singular în creația artistului. Prin contextul general al operei sale, Igor Vieru este un artist plastic umanist, înscriindu-se în tradiția democratică a picturii românești cu numele celebre ale creatorilor săi: T. Aman, N. Grigorescu, Șt. Luchian, I. Andreescu, N. Tonitza, Șt. Dumitrescu, O. Băncilă, C. Rescu, C. Baba.

Dragostea de neam și de patrie, cunoașterea istoriei adevărate a poporului său, a literaturii și artei naționale, a creației populare, legăturile strânse și stabile cu mediul rural, contactul permanent cu oamenii

de la țară i-au alimentat creația, conferindu-le lucrărilor sale profunzime, candoare și ținută poetică.

Ținând cont de caracterul procesului de învățământ de la Chișinău, în domeniul artelor plastice, pe atunci când artistul își făcea studiile, se trage concluzia că acesta este în mare măsură un autodidact. Formația sa profesională nu este academică, școlită, ci provine din însușirea tradiției picturii clasice românești și a creației populare.

Primele lucrări cu care participă la expoziții sunt realizate în maniera picturii în clar-obscur, cu o paletă cromatică restrânsă. Această concepție picturală oglindește atât caracterul școlii de arte plastice de la Chișinău, cât și doctrina oficială care propaga tradițiile *peredvijnicilor*.

După cum se știe, un subiect frecvent abordat în dezbaterile de pe marginea expozițiilor era combaterea decorativismului în pictura unor autori de la Chișinău. Datorită "dezghețului" din perioada destalinizării și înlăturării consecințelor cultului personalității au apărut unele condiții mai favorabile de muncă și pentru oamenii de creație. S-a înviorat circuitul valorilor spirituale, la finele anilor 50 a fost organizată la Moscova o amplă expoziție de artă plastică din țările așa-zise socialiste, în cadrul căreia a fost prezentată și pictura românească. Datorită librăriei "Meridiane" din centrul Chișinăului, o dată cu literatura clasică s-a luat contact și cu cartea de artă, cu albumele de reproducere din pictura clasică românească și universală. Se ameliorează și devine mai cuprinzătoare noțiunea de realism care, inițial, în opera de artă plastică era confundată cu naturalismul.

Contactul cu lucrările artiștilor plastici francezi, impresionisti și post-impresionisti, prin intermediul reproducerilor și al lucrărilor originale din muzeul "A. Pușkin" din Moscova a avut ca urmare îmbogățirea paletelor cromatice, deschiderea ei către culori aprinse, pure și luminoase. La această deschidere și înviorare contribuie și distanțarea treptată în timp de anii grei ai războiului și ai foamei, de evenimentele dramatice care au fost: deportările, colectivizarea, persecuțiile. Renașterea speranțelor în societate conferă o doză de optimism și procesului creator. În cadrul expoziției de artă plastică unională se vorbea despre școala națională de artă plastică din Moldova, despre specificul ei, ținuta poetică, lirică, despre valorile ei coloristice, calități ce s-au afirmat în pictură.

La crearea particularităților acestei școli a contribuit și maestrul Igor Vieru. În antologiile "Muzeul de Stat de Arte Plastice al Moldovei" și "Arta plastică a Republicii Moldova", pânzele sale sunt reproduse pe coperte, deoarece conțin acele semnificații emblematice, reprezentative, fără patosul fals și exagerat, caracteristic unor lucrări și autori din perioada respectivă.

În compartimentul picturii, Igor Vieru a abordat mai multe genuri, simțindu-se în largul său în toate: peisaj, portret, compoziție de gen, panou monumental decorativ. În domeniul artei grafice, cel al graficii de carte este mai amplu. Autorii săi preferați sunt clasicii literaturii române: V. Alecsandri, I. Creangă, A. Mateevici, iar dintre scriitorii contemporani: Gr. Vieru

și S. Vangheli. Folosind acuarela, guașa, desenul în peniță, gravura în linoleum, variind și elaborând pentru fiecare carte o manieră nouă, folosind pentru compoziții peisaje și caractere umane inspirate din realitate, el creează imagini impresionante cu o atmosferă captivantă de autenticitate și adevăr.

Aceste imagini, în antologiile de ilustrație de carte editate la Chișinău, aduc culoarea locală, contribuind la afirmarea școlii naționale de artă plastică. Creația lui Igor Vieru este cunoscută și apreciată de către amatorii de artă din Republica Moldova.

Numele său este purtat de liceul municipal de artă și de o stradă din sectorul Ciocana Nouă, unde a locuit în ultimii ani.

Lucrările sale au fost reproduse în revistele de specialitate. În 1982, la Chișinău, a apărut o monografie dedicată operei sale, scrisă de S. Bobernaga.

Expoziția, organizată recent la Chișinău, ar trebui prezentată la Iași, Cluj și la București, pentru a face cunoscută opera sa și în partea vestică a Prutului. Considerând că ar constitui un ecou emoțional al spiritualității românești din Basarabia cu specificul și idealurile ei.

Opera sa se bucură de succes și unește oamenii datorită mesajului estetic, dar și fondului de idei al lucrărilor, în care ideea primează, condiționând elaborarea mijloacelor de expresie adecvate, bucurând nu numai privirile, dar și gândul și inima spectatorului.

Creația sa e instructivă și pentru generația tânără prin legăturile ei cu realitatea. În prezent, la Chișinău, se produce multă pictură și grafică bidimensională, realizată în atelier, în care autorii lucrărilor sunt preocupați doar de problemele formei, raportul complex al relațiilor operă de artă – realitate, creator – spectator, fiind alterat.

Pentru cei ce l-au cunoscut pe Maestrul Igor Vieru, personalitatea și opera sa sunt ca o lumânare aprinsă, materia căreia s-a consumat, iar căldura și lumina ei dănuie în continuare.

1995

II

Igor Vieru (1923-1988)

(Artistul, timpul și opera)

O dată cu dispariția imperiului sovietic și a regimului totalitar se impune o analiză mai atentă și o reevaluare a lucrărilor de artă realizate în perioada dominației regimului respectiv.

În perioada de după cel de al doilea război mondial artiștii plastici autohtoni, ca și toată populația băștinașă, devin ostatici ai regimului de ocupație. Aceia dintre ei care și-au făcut studiile profesionale în Țară sau în instituțiile de învățământ din Occident au fost reeducați în Școala Republicană de Arte Plastice din Chișinău. Ca și orice regim totalitar, regimul comunist a făcut „tabula rasa”, considerând că adevărata istorie a civilizației începe doar o dată cu instaurarea sa la putere. Promotorii acestei ideologii au tăiat cu brutalitate orice contact al intelectualilor români

din stânga Prutului cu intelectualii și mediile culturale din Țară, cu tradițiile spirituale istorice. Persoanele nonconformiste, indezirabile au fost deportate sau anihilate, populația băștinașă supusă unui proces continuu de rusificare. În rezultatul acestei politici antinaționale republica noastră ajunse în situația de a fi pe penultimul loc la numărul de specialiști cu studii superioare la mia de locuitori. În astfel de condiții neprielnice pentru procesul creator a trăit și a activat artistul plastic Igor Vieru.

Trebuie de spus însă, de la bun început, că lucrările sale și activitatea sa creatoare în comparație cu cele ale altor autori importanți, au beneficiat de publicitate și s-au aflat în atenția criticilor de artă.

În 1982, la Editura „Literatura Artistică” din Chișinău apare o monografie despre creația lui Igor Vieru semnată de Sofia Bobernaga. Consultând corespondența din adolescență a artistului, Lucia Purice a scris și publicat câteva eseuri prin care evidențiază semnificațiile etice, estetice și filozofice ale operelor sale, prezentând într-o lumină nouă și personalitatea artistului.

Igor Vieru s-a născut la 23 decembrie 1923 în comuna Cernoleuca din nordul Basarabiei. Părinții săi Dumitru și Ana munceau din răspuțeri pentru ca să-și poată trimite copiii la învățătură. Pasiunea tatălui său pentru desen s-a transmis încă din fragedă copilărie viitorului pictor. După absolvirea școlii primare din satul natal Igor Vieru trece la gimnaziul din Climăuți, în anii 1941-1944 studiază la liceul din Pitești, o instituție cu tradiții în domeniul instruirii. Anii petrecuți la Pitești reprezintă o perioadă de studii care i-a influențat profund caracterul, fiind decisivă pentru formarea personalității sale creatoare. Gesturile de încurajare din partea rudelor și prietenilor „... îl ajutau să-și mențină introvertita fire într-o neîntreruptă însuflețire și de a asimila o noblețe a culturii, un rafinement distins al gustului pentru cunoaștere, din toate acestea desprinzându-se încă o aură de artist. Un artist pentru care gestul disperării a fost străin. Lucra extrem de mult: câte două cursuri într-un an, lucrând pe lângă aceasta la pictura unor biserici, la executarea unor comenzi de portrete ale „diferitelor mărimi ale zilei”, la onorarea tuturor îndatoririlor de studiu. Severitatea, exigența față de sine, mintea iscoditoare, inteligența îl răsplătesc generos și el atinge abilități tehnice, ajunge, corectat fiind de inimoși profesori,

să susțină toate examenele cu bine și să fie extrem de simpatizat de către toți. Și aceasta datorită calităților sufletești distinse ce realizau prietenii temeinice, relații sigure și frumoase, care s-au perpetuat până la ultimele clipe ale vieții întortocheate și puțin răsplătite de circumstanțe. . . ”

Igor Vieru se întoarce la baștină. Activează un timp în calitate de învățător la Horodiște. Își perfecționează studiile la Școala Republicană de Arte Plastice, fiind primit direct în anul III, pe care o absolvă în 1949. Timp de doi ani predă desenul la Școala Pedagogică din Călărași, apoi limba franceză la școala din satul natal, Cernoleuca.

Pentru tabloul “Ion Creangă. Ascultând poveștile lui” reprezentat în cadrul Expoziției Republicane din 1953, este primit în Uniunea Artiștilor Plastici. Din 1957 locuiește la Chișinău. Activează un timp mai îndelungat la redacția revistei de satiră și umor “Chipăruș”. Devine directorul Muzeului Național de Arte Plastice și activează în calitate de expert la Ministerul Culturii, paralel activează și ca pedagog la disciplinele de specialitate. În anul 1963 i se conferă titlul de Maestru în Artă.

În 1988 în sălile Muzeului Național de Istorie a fost organizată o amplă expoziție retrospectivă a operei lui Igor Vieru. Când se pregătea vernisajul acelei expoziții, pictorul era grav bolnav și ar fi vrut să mai trăiască măcar până la deschiderea ei, pentru ca între plecarea sa spre tarâmul de unde nu mai există întoarcere și adunarea împreună a lucrărilor sale, ca în văpaia unei făclii luminoase gigantice, să nu existe ruptură. O expoziție de artă ce cuprinde aproape întreaga creație a unui artist plastic de certă valoare ce intră într-adevăr ca într-o aură iradiată de florilegiul unui anotimp. Ca orice talent autentic, pictorul Igor Vieru a opus stării de inerție a materiei și neantului un permanent efort creator. În ultima parte din viață el s-a zbatut între umbră și aură care și-l disputau ca două părți gemene ale unei clepsidre.

Rece și plată, umbra se lipește de om, înfiorându-l prin întunericul ei, vrând parcă să-i spună că asupra ei nimeni nu a avut putere... Aura însă și-a făurit-o însuși artistul prin arderea sa creatoare, cu fiecare lucrare sporindu-i strălucirea.

Din operele sale adunate împreună izvorăște lumina care, la toți artiștii plastici umaniști, devine eroul central al tablourilor. Stând lângă pânzele sale vezi și auzi freamătul codrilor, cântecul păsărilor, murmurul apelor... Ierburile cresc, florile se desfac sub priviri, mieii zburdă pe dealuri, iezii citesc din abecedare și albinele mișună, fulgii de nea se topesc pe fețele îmbujorate ale pruncilor.

Un copil a adormit cu obrazul pe lama lucitoare a plugului. . . Cu această pânză cu un subiect mioritic prin care omul își exprimă atașamentul său față de viață și-a încheiat pictorul Igor Vieru activitatea sa creatoare prin care ființa artistului s-a metamorfozat în imagini senine, dăinuind în continuare printre cei vii, răspândind o luminiscentă blândă...

Expoziția retrospectivă, organizată la încheierea activității creatoare, reunea într-un tot întreg ca într-un arc de triumf eforturile creatoare cu rodul acestora, pe parcursul unei vieți întregi. Durata acestei vieți este exprimată la început printr-un grupaj de lucrări de dimensiuni mici, cu subiecte pictate într-o gamă cromatică restrânsă și consună cu posibilitățile și aspirațiile adolescentine ale generației sale, cu atmosfera socială a anilor '50 – “Cuptoraș”, “Stoguri”, “Curățind porumb”, “Căprița albă”, “Prânzul”... sunt asemeni unor icoane fragile ale plaiurilor și punctelor de sprijin, la fel de vulnerabile, din viața și realitățile locuitorilor Basarabiei, din anii sumbri marcați de război și de foamete.

Din această perioadă istorică prea puțin prielnică creației și artei își ia zborul destinul creator al artistului Igor Vieru.

La acest început de cale, tabloul “În ajun de răscoală” este o lucrare de proporții, conținând un mesaj social, un protest înăbușit al țăranilor basarabeni contra asupritorilor, exprimând revolta celor ce munceau din greu, dar erau ținuți flămânzi și goi pe acest pământ frumos și fertil, așezat însă în calea tuturor răutăților...

Conținutul acestui tablou evocă atmosfera pânzelor lui Octav Băncilă, dedicate tragediei țăranilor români din 1907. Pictorul Igor Vieru cunoaște din propria experiență cele îndurate de către popor, copilăria proprie fiindu-i marcată de lipsuri și privațiuni de tot felul, însoțitori care i-au șubrezit sănătatea, devenind probabil și cauza dispariției sale premature.

Evoluția ascendentă a destinului său creator urcă prin cicluri de tablouri spre apogeu, grupajele de lucrări prezentându-se ca niște constelații strălucitoare: “Primăvara”, “Serbare la Cernoleuca”, “Moară de vânt”, “Vremea logodnelor”, “Moartea salcânilor”, “Toamna”, “Pasăre în alertă”, “Nuci”, “Griji de primăvară”, “Câte ceva despre oameni”, “Pace”, “Ciclu de portrete”, “Vasile Coroban”, „Grigore Vieru”, “Pavel Boțu”, “Portretul mamei”, “Autoportret” etc.

Aceste tablouri sunt urmate de alte lucrări de proporții: “Amândoi”, “Noaptea de iulie”, “Miez de vară”, tripticul “Fericirea lui Ion”, dipticul “Balada despre Meșterul Manole”, “În poiană”, “Pâinea noastră cea de toate zilele”, “Schimbul de noapte”, “Semănatul”, “Mai, 1995”, “Pâinea și noi”. Aceste

picturi de șevalet sunt realizate paralel cu niște cicluri cuprinzătoare de artă grafică de carte, de obicei în acuarelă și guașă pentru operele scriitorilor clasici Mihai Eminescu, Ion Creangă, Vasile Alecsandri, Ion Luca Caragiale și ale scriitorilor contemporani Grigore Vieru, Spiridon Vangheli, I. C. Ciobanu. În imaginile scilpitoare axate pe traiectoria evoluției creatoare impetuoase pictorul Igor Vieru a dat viață viselor și aspirațiilor neamului nostru, icoanei spirituale a Patriei, întorcându-se permanent spre locurile de unde a plecat, spre baștină, multe dintre lucrările sale, prin intermediul unor modalități de expresie simbolică, devenind emblematice, reprezentative pentru școala națională contemporană de artă. Nu întâmplător, lucrările sale erau selectate pentru copertele unor publicații despre artă. Albumul “Muzeul Național de Artă a Republicii Moldova”, “Sovjet literatur” (1974), “Arta Republicii Moldovenești”, album publicat la Moscova în 1967 etc.

În unele lucrări realizate de către Igor Vieru pot fi deslușite note dramatice, tragice, ca de exemplu în tabloul “Vânturi basarabene”. Prin structura lor unele pânze se prezintă ca o sinteză snigeneris a genurilor: pictură de șevalet, artă monumentală, scenografie, afiș, artă grafică de carte. Emblematice prin subiectele, tematica și cromatica lor sunt și ultimele pânze care parcă s-ar apropia de lucrările realizate la începuturi, fiind vorba aici de tabloul care reprezintă țărancă frământând aluatul într-o covată și o altă pânză, amintită mai sus, cu chipul copilului de țăran, adormit cu capul pe fierul plugului lustruit, parcă anume ar sugera că traiectoria creatoare, curriculum vitae al autorului cu aceste lucrări ar fi vrut să se-ncheie, cuprinzând în interiorul său imaginile unei lumi cu pământul și oamenii săi pe care i-a iubit, imagini realizate în numele vieții, pentru cei care vin, o viață pe care a vrut-o demnă.

Pentru a înțelege și aprecia arta unui artist la adevărata ei valoare, ea urmează a fi analizată în contextul social și istoric în care a fost creată. De corectitudinea acestor aprecieri depinde posibilitatea și calitatea comunicărilor pe verticală, continuitatea tradițiilor și dialogul între generații.

Dacă s-ar putea organiza o expoziție retrospectivă generală care ar cuprinde lucrările artiștilor plastici din generația pictorului Igor Vieru (imaginar așa ceva fiind posibil), aceste lucrări fiind apreciate după criteriile stricte ale valorii artistice, respectarea adevărului istoric, multe dintre aceste exponate nu ar mai putea face față examenului, iar unii autori nici nu ar putea avea ce prezenta.

În această ordine de idei pare a rămâne valabilă teza ideologiei oficiale din acea perioadă despre “existența a două culturi în fiecare cultură națională: pe de o parte o cultură democratică, exprimând interesele și idealurile părților pozitive ale societății și o cultură oficială exprimând interesele cercurilor dominante”. Prin arsenalul colosal de mijloace propagandistice regimul totalitar se străduia din răspuțeri să lase impresia că absolut toate problemele sociale au fost soluționate echitabil. În realitate însă societatea era sfâșiată de contradicții. Nu toți cetățenii, numiți oameni de cultură, reușeau să se orienteze în acest labirint. Regimul totalitar își aservise arta intereselor sale, procesul creator fiind strict supravegheat.

Expozițiile de artă organizate în perioada respectivă erau supravegheate în primul rând de juriile alcătuite din persoane docile, devotate sistemului, apoi de secțiile pentru ideologie și propagandă ale organizațiilor de partid, în aceste condiții complicate unii artiști plastici au fost nevoiți să facă și compromisuri, pentru unii dintre aceștia carnetul de membru de partid fiind mai căutat decât diploma de absolvire a unei facultăți de specialitate. Alți artiști plastici, care au refuzat compromisurile, nu au mai putut rezista și au murit, cum se spune, cu zile.

Dacă ar trebui să apreciem tablourile lui Igor Vieru sub aspectul tematicii, ar reieși clar că el nu a fost un disident declarat, militant, dar, în același timp, nici nu se poate spune că a fost un susținător zelos al regimului înregimentat cu trup și suflet printre persoanele care realizau politica oficială în cadrul UAP. Pictorul olandez Pieter Brueghel a pictat un tablou (o parabolă) cu un subtext tragic intitulat “Orbii”. Pânza reprezintă mai multe persoane nevăzătoare care

merg în șir unul după altul, pășind nesigur, ținându-se de o prăjină lungă, îndreptându-se spre o prăpastie. Grupul reprezentat în tablou este condus tot de un orb. . . Or, pentru membrii UAP, critica de specialitate nu era altceva decât “tot un fel de prăjină”, iar așa-zișii critici perfizi sau miopi, se orientau de obicei în concordanță cu conjunctura. Nu existau pentru un artist condiții ca el să poată gândi liber și să creeze doar în deplină concordanță cu

dorința, talentul și vocația sa, astfel ca ulterior să nu aibă mustrări de conștiință pentru anumite lucrări sau fapte. Unii autori au profitat, pare-se, de decalajul și contradicția care existau între vorbe și fapte, proprie în cel mai înalt grad propagandei oficiale. Fenomenele vieții reale în mod obligatoriu trebuiau prezentate „în transformarea lor revoluționară”. Acest postulat, această dogmă a doctrinei realismului socialist, comporta pericolul total al înstrăinării creatorului de realitate, amenințarea cu rățacirea totală și profesarea unei categorii de artă de ficțiune.

Șirul infinit al festivităților și manifestărilor jubiliare, subordonarea planurilor expoziționale și editoriale acestor manifestări programate a dus la apariția unui număr enorm de lucrări artificiale, false sub aspect ideologic și tematic. Astfel, tripticul „Balada despre pământ”, realizat de către Igor Vieru, inspirat de faimosul „Decret despre pământ” din 1917, care preconiza împrăștierea cu pământ a țăranilor care formau armata țaristă și care nu a fost altceva decât o momeală lansată pentru acapararea puterii, poate fi considerat din acest punct de vedere, un fals. Așa după cum au dovedit-o evenimentele ulterioare, după lovitură de stat din octombrie 1917, țărani din Rusia tot sclavi au rămas, muncind din greu pentru recompensă mizerabilă, pământul fiind confiscat de către sistemul totalitar și ținut sub supravegherea regimului comunist.

Reflectând asupra acestui aspect al problemei, nicidecum nu trebuie să se înțeleagă că am căuta, cu orice preț, pete în soare. Pur și simplu considerăm că nu trebuie să se creeze o imagine idealizată a unui artist plastic sau a unei perioade de timp istorice. Cercetătorii care vor veni și vor studia arhiva artistului, dacă, bineînțeles, o astfel de arhivă există, vor descoperi poate și mărturiile scrise reflectând zbuciumul interior, avatarurile prin care a trecut, dacă aceste gânduri au fost încredințate hârtiei... Ca să fim consecvenți vom afirma că nu tripticul „Balada despre pământ”, ci tabloul „În ajun de răscoală” vine să reflecte în opera artistului starea reală a lucrurilor. Iar adevărul despre împrăștierea țăranilor cu pământ, formulat de către savantul Petre Panaitescu este descris în felul următor:

„...După îndeplinirea unității naționale, se puneau mai multe probleme grele pentru organizarea țării noastre reîntregite. În primul rând era problema agrară. Agricultorii români, sătenii, nu erau stăpâni pe pământul pe care îl munceau, mai existau mari proprietari de pământ care stăpâneau mii de hectare (...).

Împrăștierea lui Kogălniceanu de la 1864 fusese neîndestulătoare și de aceea s-a procedat la o nouă expropriere a marilor latifundiași, iar pământul expropriat a fost împărțit țăranilor. Această mare revoluție pașnică a desființat marea proprietate din România și a înlocuit-o cu proprietatea mică și mijlocie, dând o puternică bază economică țăranimii...”. Vom adăuga aici că promotorii reformei agrare în sec. al XIX-lea au fost domnitorul Alexandru Ioan Cuza, prim-ministrul Mihail Kogălniceanu și regele Ferdinand I.

Reocupând Basarabia, regimul sovietic rusesc de ocupație reintroduce în această provincie șerbii. Tripticul „Balada despre pământ” poate fi considerat un subiect străin, singular, în creația pictorului Igor Vieru. Privită în ansamblul ei, opera sa se înscrie în tradiția democratică a artelor plastice românești. Cu certitudine, în viitor ea va fi studiată mai profund, apreciată cu mai multă exactitate. În acest moment considerăm opera sa constructivă pentru tinerii artiști plastici și esențială pentru școala națională contemporană de artă.

L-am cunoscut pe maestrul Igor Vieru încă de pe timpul când lucra la tabloul său „Înainte de răscoală”. Era un om cu o fire comunicabilă, accesibil. Îi plăceau viața, oamenii, istoria, literatura, muzica, arta... Încuraja tinerii artiști plastici, bucurându-se de succesele lor. A urât parvenitismul, demagogia, îi repugneau tablourile rigide, cu personaje mătăhăloase, cu fețe crispate și pumnii strânși amenințător. Își exprima repulsia față de sistemul de învățământ osificat al instituțiilor oficiale. Trăia la oraș, dar mereu cu gândul și dorul de atmosfera și viața de la țară.

Aidoma meșterilor populari el mergea direct de la realitate spre artă, arta pentru el fiind nu o oglindă, o modalitate de expresie a acesteia, ci o treaptă superioară indisolubilă a vieții.

Spre finele activității sale creatoare pictorul Igor Vieru s-a învrednicit de titlul onorific de Artist al Poporului. Dacă ar exista anumite criterii foarte precise și stricte pentru conferirea acestei distincții, arta sa le-ar corespunde întru totul.

Descendent din spiritualitatea românească, legat organic de opera marilor înaintași Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Ion Andreescu, Octav Băncilă etc., de arta populară, de operele scriitorilor clasici, activitatea sa creatoare și opera sa prezintă o punte de legătură aruncată prin spațiu și timp, fiind în acele vremuri grele în care a activat și o expresie a „nedezurteii noastre continuațiuni... ”.

2002

III

Arta graficii de carte în creația lui Igor Vieru

Se poate afirma, cu certitudine, că pictorul Igor Vieru a fost atașat față de arta graficii de carte aproape tot atât de puternic ca și față de pictura de șevalet, realizând și în acest domeniu cicluri de ilustrații memorabile, devenite lucrări de referință. Ținem să reamintim aici aprecierea înaltă pe care a făcut-o pictorul Boris Brânzei în prefața albumului său „Pictorii cărții moldovenești: „...Maestrul în Artă Igor Vieru, cunoscutul și talentatul, și-a legat destinul său creator și cu grafica de carte. Intonația lirică este cea mai impresionantă trăsătură a ilustrațiilor sale cele mai reușite realizate pentru operele scriitorilor clasici M. Eminescu, I. Creangă, V. Alecsandri, la cărțile pentru copii ale scriitorilor S. Vangheli, Gr. Vieru, I. C. Ciobanu, Gh. Malarciuc”.

Posedând un rafinat simț al stilului, pictorul folosește un diapazon vast al modalităților de expresie, găsește cu precizie cheia necesară pentru fiecare lucrare. Trebuie menționat interesul deosebit al pictorului pentru cartea destinată copiilor.

În ilustrațiile pentru copii Vieru știe a demonstra că lumea înconjurătoare e plină de frumuseți și minuni. Îmbibate cu impresii din viață, aceste ilustrații au valoare cognitivă și estetică.

Cele mai bune rezultate le-a obținut pictorul în munca sa desfășurată pe parcursul mai multor ani asupra ilustrării operelor lui M. Eminescu. În cărțile „Revedere”, „Freamăt de codru” pictorul se manifestă ca un colorist, redând cu ajutorul culorilor atmosfera poetică, farmecul încântător al naturii moldave, cântată de Mihai Eminescu.

Igor Vieru nici pe departe nu este preocupat de a-și exprima propria individualitate creatoare, propria sa personalitate în aceste ilustrații. Imaginile sale se contopesc indisolubil cu imaginile eminesciene în care principalul este visarea, ținuta poetică, aspirația către fericire, cultul frumuseții.

Igor Vieru este autorul ilustrațiilor pentru noul „Abecedar”. „Ținuta poetică a multor pagini ale acestei prime cărți a școlarului este obținută, în mare măsură, datorită intimității și emotivității desenelor lui Igor Vieru. . .” (Boris Brânzei „Pictorii cărții moldovenești, Editura „Lumina”, Chișinău, 1977).

Să aruncăm o privire mai atentă asupra unor cicluri de ilustrații realizate de pictorul Igor Vieru, încercând să evidențiem în ce rezidă caracterul lor original și valoarea lor estetică. În linii generale grafica sa de carte poate fi grupată în trei categorii:

1. Cicluri de ilustrații inspirate de opere eminesciene realizate la cărțile „Poezii”, „Revedere”, „Freamăt de codru”, „Călin”, „Împărat și proletar”, pentru executarea cărora a folosit acuarela, guașa și desenul în peniță.

2. Un alt grup de lucrări îl constituie ciclurile pentru opera lui Ion Creangă la care a revenit de mai multe ori: „Povești”, „Povestea lui Harap Alb”, „Capra cu trei iezi” etc., pentru care au fost folosite de asemeni acuarela și guașa. Imaginile din cartea „Povestea lui Harap Alb” au fost utilizate de către discipoli la decorarea cafenelei „Guguță” din Chișinău, dar forma acestor decoruri a fost prelungită mecanic, mărindu-se pur și simplu dimensiunile. Aici s-ar înscrie și ilustrațiile monocrome, desenul în peniță, realizate pentru o culegere de povestiri de Ion L. Caragiale, ilustrațiile la cartea „Făt-Frumos și Soarele” și de asemeni ilustrațiile (gravură în linoleum) realizate pentru scrieri de origine folclorică, lucrări în care s-a manifestat plenar simțul umorului pe care îl posedă și pe care l-a valorificat activând la revista „Chipăruș”.

3. Un alt compartiment important al ilustrației de carte îl constituie ilustrațiile sale pentru „Abecedar” și ciclurile realizate pentru scrierile lui Spiridon Vangheli și Grigore Vieru: „Băiatul din coliba albastră”, „Banca lui Guguță”, „Cușma lui Guguță”, „Guguță căpitan de corabie”, „Calul cu ochii albaștri” și respectiv „Trei iezi”, „Versuri”, „Mama”, „Duminica cuvintelor”. În această categorie de lucrări se înscriu și ilustrațiile la cartea lui Ion C. Ciobanu „O întâmplare vânătoarească”, și ilustrațiile pentru câteva povestiri de Gheorghe Malarciuc. În unele ilustrații din ultima categorie Igor Vieru intercala fragmente din tablourile sale de șevalet.

Igor Vieru nu a făcut studii speciale în domeniul artei graficii de carte. De obicei el realiza imaginile în formatul indicat de către redactorul artistic. El a lucrat în arta graficii de carte datorită vocației și talentului său multilateral, datorită dragostei față de literatură și față de copii, datorită prieteniei cu unii scriitori, în mod special cu Spiridon Vangheli și Grigore Vieru,

cu care a colaborat un timp mai îndelungat, această colaborare soldându-se cu realizări importante.

În 1969 la Editura „Lumina” din Ghișinău a văzut lumina tiparului cartea pentru copii „Duminica cuvintelor”, o culegere de versuri aparținând poetului Grigore Vieru, registrul vizual al cărții fiind realizat de către Igor Vieru. Cartea aceasta pentru data apariției avea un caracter neobișnuit. Ea are un volum de 10,5 coli de tipar, formatul 70 x 90 1/12 cu proporțiile 210 x 210 mm. Standardul nr. 4 (carton tare acoperit cu hârtie). Cartea conține un mare număr de planșe policrome, majoritatea fiind realizate în guașă, o parte în tehnică mixtă combinând monotipul cu acuarela sau guașa. Registrul vizual este realizat în două planuri: pe lângă acest set de imagini policrome dense, în număr de 20, care sunt un fel de compoziții de șevalet, unitatea cu textul realizându-se tangențial prin subiectele referitoare la copilărie și prin atmosfera care se degajă din ele, și un număr mare de desene „transparente”, realizate lapidar cu carioca, care se referă direct la textele din care au fost inspirate și pe care le acompaniază.

Această structură nu alterează aspectul armonios al cărții, ci îl diversifică, îl face mai complex.

Ediția respectivă face parte din cărțile care aparțin ambilor autori, arta cuvântului și arta plastică fiind puse aici pe picior de egalitate. Numele poetului și numele artistului plastic sunt amplasate împreună pe coperta, pe avântitul și pe foaia de titlu a cărții. Fotografii ale acestora, reprezentându-i pe autori foarte tineri, sunt amplasate pe frontispiciul cărții și însoțite cu câte o scurtă adresare către cititor. „Să crești mare, copile, până la inima mamei, până la stele, până-n piscul baladelor noastre!” – urează cititorului poetul Grigore Vieru.

„Am pierdut copilăria, dar mi-au rămas codrii, câmpia, munții, cerul. Ia-le în dar, copile, pe toate, și vezi să nu le pierzi niciodată.” – i se adresează micului cititor pictorul Igor Vieru.

La sfârșitul cărții, după cuprinsul acesteia, urmează și lista ilustrațiilor, și numărul paginilor unde au fost amplasate listă, din care spicuim câteva denumiri: „Pomul copilăriei”, „Zvon de primăvară”, „Ploaia”, „Casă nouă”, „Culorile toamnei”, „Mere domnești”, imagine reprodușă și pe coperta cărții, „Flori de duminică”. Pentru valoarea deosebită a acestei ediții, pentru grija și atenția cu care s-a lucrat

la ea în căsuța tehnică sunt prezentate, după numele autorilor, și numele redactorilor artistici, tehnici, a corectorilor, a retușurilor și ale imprimeriei. Imaginile incluse în această lucrare au fost realizate expresiv, în culori vii, deseori folosindu-se culoarea locală. Cu toate că și în acest caz mai apar unele doleanțe (parese că ar fi fost bine dacă planșele policrome erau amplasate fără câmp).

Cartea „Duminica cuvintelor”, scriere adresată copiilor de vârstă școlară primară, este o lucrare de referință.

În ilustrațiile realizate pentru cărțile lui Spiridon Vangheli „Cușma lui Guguță”, „Banca lui Guguță” etc. Igor Vieru folosește multe imagini preluate din natură, ceea ce face aceste imagini deosebit de atractive și pitorești, ele rămânând inegalate până-n prezent de alți artiști plastici care au ilustrat aceste subiecte literare.

Abordând scrierile lui Ion Creangă pentru a realiza ilustrații de carte cu prilejul diferitelor reeditări, Igor Vieru s-a simțit în apele sale, mentalitatea povestitorului, simțul umorului, specific acestui scriitor clasic, fiindu-i foarte apropiate. Unele ilustrații la „Povestea lui Harap Alb”, „Dănilă Prepeleac”, „Capra cu trei iezi” etc. au fost incluse în ediții speciale. Prezentate în cadrul expozițiilor aceste lucrări constituie coloritul național al artei graficii de carte contemporane.

Printre reușitele realizări din domeniul artei graficii de carte se înscriu majoritatea imaginilor inspirate de opera eminesciană, ilustrațiile la cartea „Poezii”, Ed. „Lumina”, 1965, „Călin”, Ed. „Literatura Artistică”, 1977, „Împărat și proletar”, Ed. „Literatura Artistică”, 1978, cărți pentru care pictorul a realizat cicluri de ilustrații în guașă și desene cu tuș, în peniță; „Revedere” și „Freamăt de codru”, Ed. „Lumina”, 1972 – ilustrații în acuarelă și guașă.

Dintre toate ciclurile de ilustrații inspirate de creațiile eminesciene, realizate de către pictorul Igor Vieru, sub toate aspectele și în primul rând sub aspectul artei graficii de carte, cel mai important este ciclul alcătuit din 34 guașe realizate în 1965 la cartea „Poezii” de Mihai Eminescu apărută la Editura „Lumina” din Chișinău.

O stare anumită de elan care intervenise în procesul creator și în activitatea culturală din perioada respectivă a cuprins, cum era firesc, și domeniul artei graficii de carte.

Cartea „Poezii” de Mihai Eminescu are formatul 84 x 108 1/16 (fiind o carte de dimensiuni mari, de masă), 11,76 coli de tipar, 112 pag. Standardul nr. 7 (coperta tare, din carton gros, acoperită cu percal de culoare bej deschis), supracopertă, tipar ofest pe hârtie de bună calitate, tiraj 20000 exemplare, prețul 63 cop., preț accesibil cititorilor din perioada respectivă.

Ilustrațiile ocupă câte o jumătate de pagină, fiind structurate unele dintre ele pe orizontală, iar altele pe verticală. Această structură compozițională presupune existența (elaborarea) prealabilă a machetei cărții. Nu se știe însă dacă a existat așa ceva. S-ar putea ca forma verticală sau orizontală să fi fost aleasă

de fiecare dată de către pictor în dependență de text care necesită dezvoltarea acțiunii pe verticală sau pe orizontală. Cu atât mai mare este meritul celui care a armonizat și a unit într-un tot întreg textele literare și imaginile. Imaginile sunt realizate în trei culori, în guașă, culorile fiind aplicate pe un fundal colorat, de fiecare dată identic cu culoarea copertei, bej deschis. Elementele compozițiilor, personajele, peisajul, arhitectura, mobilierul sunt evidențiate cu ajutorul a doar trei culori, în unele cazuri acestea fiind negrul, albul și un bej închis care, în alte cazuri, este înlocuit cu un verde închis. Peste tot este folosită culoarea locală (de aceeași tonalitate), valorile obținându-se prin aplicarea acesteia în cantități mai mari sau mai mici, în calitate de pată, linie.

Pe frontispiciul cărții este amplasat chipul poetului, pictorului reușindu-i aici una dintre cele mai frumoase imagini grafice a chipului lui Mihai Eminescu. Figura poetului apare în mai multe imagini din acest ciclu în cazurile în care subiectele sunt legate de biografia poetului.

Un alt autor, care din respect pentru pictor și valoarea ilustrațiilor la această carte, nu și-a afișat numele, a rămas în umbră, dar contribuția sa este evidentă în realizarea caracterelor scrise frumos, titlul cărții, numele poetului, conturul cărții, foaia de titlu și inițialele cu care se începe fiecare lucrare, aceste inițiale fiind imprimate cu aceeași culoare care domină ca tonalitate acordul cromatic al ilustrațiilor, într-un caz fiind culoarea bej închis iar în celălalt verde închis.

Macheta cărții a fost concepută cu multă precizie și grijă. Textele au mărimi diferite, unele extinzându-se pe câteva pagini, iar altele fiind alcătuite doar din câteva rânduri. În unele locuri din carte ilustrațiile se succed unele după altele, iar în alte cazuri între acestea intervin mai multe pagini de text. Ilustrațiile nu apar niciodată câte două. În ansamblu, acest raport dintre registrul vizual și text îi conferă cărții un ritm specific.

În șirul desenelor și textelor există mult spațiu liber. Compoziția realizată pentru poemul „Făt-Frumos din tei”, amplasată la pagina 35, a fost reprodusă și pe supracopertă. În această imagine este tratată o temă frecventă în opera eminesciană, care-i prezintă și în această culegere în mai multe piese – tema dragostei.

Pe cotorul cărții e scris doar numele poetului, ca și pe supracopertă.

Cartea a fost imprimată bine, fapt ce se datorește și tehnicii grafice prin care au fost realizate imaginile. Este cazul în care se poate afirma cu toată certitudinea că pictorul Igor Vieru a realizat lucrări mari cu modalități de expresie sumare.

Aspectul unitar al ilustrațiilor, nivelul elevat al fiecărei lucrări incluse în ciclu, armonia perfectă dintre text și imagine, atmosfera poetică emoționantă fac din această lucrare o capodoperă a artei graficii de carte.

Majoritatea subiectelor ilustrațiilor de carte realizate de către Igor Vieru pot fi “citite” și înțelese și fără text, acest aspect important datorându-se activității sale în domeniul picturii și graficii de șevalet.

Cartea „Poezii” de Mihai Eminescu în prezentarea grafică a lui Igor Vieru este însoțită și de o scurtă prefață aparținându-i lui Mihail Sadoveanu, prefață în care este elogiată personalitatea și opera marelui poet.

Realizatorii acestei ediții merită toată lauda și recunoștința iubitorilor de frumos și de cultură. Reeditarea acestei cărți remarcabile, cu grafie latină desigur, ar fi un alt act salutar.

În 1977 la Editura „Literatura Artistică” a apărut poemul lui Mihai Eminescu „Călin” (file de poveste), carte pentru care pictorul Igor Vieru a realizat prezentarea grafică: coperta, opt ilustrații de câte o pagină și o ilustrație dublă, desfășurată pe două pagini, imagini policrome în acuarelă și guașă, șapte ilustrații de câte o pagină, monocrome, desene cu penița în tuș și un mic desen în peniță pentru foaia de titlu: un trandafir de care e prinsă o pânză transparentă fluturată de vânt. Ilustrațiile policrome au o încărcătură plastică mai mare în comparație cu imaginile desenate în peniță și, cum se practică de obicei, au fost amplasate de fiecare dată în stânga, pe pagina cu soț a cărții, iar imaginile monocrome pe paginile din dreapta.

Coperta cărții are o imagine laconică, expresivă, compusă din câteva elemente: o boltă de castel ce se sprijină pe două coloane, două ferestre înalte cu partea superioară rotundă, o draperie fluturată de vânt, luna crai-nou și o constelație apărută prin geam, în care una scliștește mai puternic, evocând Luceafărul.

Această ediție, tirajată în 25000 exemplare, poate fi considerată printre realizările cele mai reușite ale pictorului. Cartea a fost imprimată la ofset în condiții bune. Igor Vieru și de această dată, cu mijloace laconice, dar expresive a recreat atmosfera fabuloasă a textului.

Paginile cu text poartă în partea de sus o viniță decorativă compusă din arabescuri, în mijloc fiind amplasată o monogramă cu inițialele poetului - EM. Din neatenție această viniță a fost reprodusă la pagina 27 întoarsă pe dos.

În 1989 această carte, în aceeași prezentare grafică, a fost reeditată într-un tiraj de 100000 exemplare. Era la un an de la dispariția pictorului. Sub aspectul redactării artistice (parțial) și sub aspectul realizării poligrafice lucrarea reprezintă un pas înapoi. Alte nume, alte persoane responsabile de ediție sunt indicate în căsuța tehnică. A fost înlocuită coperta primei ediții, reproducându-se imaginea de pe pagina 4-4, mai puțin concludentă în calitate de copertă. La pagina 22 o imagine policromă este înlocuită cu una monocromă, iar la pagina 21 s-a procedat in-

vers, încălcându-se principiul corect al alternanței imaginilor policrome și monocrome stabilit în prima ediție. Vinieta decorativă de la pagina 27 de această dată a fost reprodușă corect. Imaginile policrome au fost reproduse neclar, tonurile șterse, culorile tulburi. Foile cărții au nuanțe diferite, blocul cărții în comparație cu blocul primei ediții este realizat neglijent. De data aceasta poemul a fost tipărit cu grafie latină, dar calitatea nesatisfăcătoare a reproducerilor aduce autorului imaginilor grave prejudicii.

Lista operelor eminesciene la prezentarea grafică a cărora și-a adus contribuția pictorul Igor Vieru trebuie completată și cu poemul „Împărat și proletar” apărut la Editura „Literatura Artistică” în 1978, în formatul 60x8, 1/8, 16 pagini + coperta, într-un tiraj de 25000 exemplare. Pentru această ediție pictorul a realizat șapte ilustrații concepându-le după principiul compoziției pentru afiș, selectând subiectele-cheie din poem. Imaginile vizuale sunt amplasate și pe forțașurile cărții, subiectele extinzându-se pe foaia de titlu și pe ultima pagina a cărții.

Imaginile de pe forțașuri și cele din interiorul cărții mai conțin și câte două versuri fiecare, reflectând momentul-cheie din subiectul selectat pentru a fi concretizat în imagini vizuale. Ilustrațiile realizate pentru acest poem sunt pline de dinamism și reflectă intenția și capacitatea artistului plastic de a căuta și găsi, de fiecare dată, modalități de expresie adecvate care ar reflecta cât mai precis conținutul și atmosfera operei literare.

În încheierea acestui eseu referitor la aportul pictorului Igor Vieru la ilustrarea operei eminesciene ținem să amintim opinia savantului român Petre Popescu Gogan, un bun cunoscător al lucrărilor de artă inspirate de opera și de personalitatea lui Mihai Eminescu:

„... Igor Vieru ilustrează, în 1963, tot la „Cartea Moldovenească” „Călin” (file din poveste). Și Vieru creează cu gândul la reabilitarea și înălțarea desenului. Nici el nu părăsește basmul; îl povestește, dar gravează. Ai impresia că graficienii din a doua jumătate a secolului XX își aleg subiectele cu gândul la desen și nu desenul cu gândul la subiect. Iar Eminescu e ideal în această ordine a gândului artiștilor. Se știe că desenul trebuie să emoționeze, trebuie să cânte, să vibreze. Or, muzica o dă spațiul închis între linii, dialectica plinurilor mărginite de linii, arhitecturile plinurilor, ritmurile. Vieru are vocația punerii în rezonanță a corpurilor cosmice. E ceea ce află la Eminescu. Evoluția artei desenului e legată de punerea în valoare a armoniei cosmice. Igor Vieru „smolește” coala de hârtie, ridică cu alb conturul vertical al muntelui, înfige compasul în inima lui și trasează o lună de foc cât toate zilele, încoronează giganticul munte cu un castel, și opera de artă e gata. Eroina sa e aici poezia desenului, nu desenul poemului. Peste 15 ani, Igor Vieru va reveni asupra acestei opere, va forța desenul să devină capodoperă. De data aceasta, va inversa, va arginti hârtia, va zgârâia cu negru pe alb, albul va face muzica, spațiul alb va cânta. Cartea din 1977 va fi amplă și pe alb. Anecdotică fa fi aceeași, arhitectonica însă va urni unul către altul și cerul

și pământul, și unul și altul pe alb și nu pe albastru. Iar substituirea are funcție și rezonanță filosofică – albul sugerând „nemarginile de gândire” eminesciene, des-mărginirea. . . ” (Petre Popescu Gogan „Ecouri eminesciene în arta plastică”, Editura „Meridiane”, București, pag. 48 s.a.)

Igor Vieru a făcut incursiuni și în domeniul graficii de șevalet, realizând în tehnica linogravurii monocrome tripticul „Inima cântă” și dipticul „Ctitorii satului”: compoziția acestor lucrări e bazată pe principii de sinteză reunind fragmente de spațiu și timp diferit. Aceste principii sunt specifice și pentru unele picturi și șevalet, pânze în ulei în care sunt folosite și unele principii ale picturii monumentale decorative, exemple în acest sens pot fi compozițiile „Mai, 1945”, dipticul „Aripi pentru Manole”, tripticul „Fericirea lui Ion” etc.

A activat și în domeniul scenografiei, picturii murale, realizând schițe de decor la spectacolele după operele lui Ion Creangă, picturile din cafeneaua „Guguț”. Un timp mai îndelungat a colaborat la revista de satiră și umor „Chipăruș”, ilustrațiile publicate în această revistă menținându-se în limitele umorului, datorită caracterului său blând aceste imagini nu comportă niciodată nuanțele caustice ale caricaturii.

Din călătoriile de documentare și investigații au rezultat un mare număr de lucrări realizate în tehnici diferite, desene cu penița, în tuș, desene cu carioca, pasteluri, impunându-se cele realizate în timpul călătoriei în România, Ungaria și Franța.

Igor Vieru a activat timp îndelungat și în calitate de pedagog, unii tineri artiști plastici amintindu-și cu recunoștință de sfaturile și îndrumările sale. În prezent școala republicană internat de pictură îi poartă numele, numele său purtându-l și o stradă din Sectorul Ciocana al municipiului Chișinău, cartier în care a locuit ultimii ani de viață.

Pătrunsă de vibrație lirică, arta lui Igor Vieru este expresia sensibilității sale poetice, specifică în general și artei poporului nostru. Dar este în primul rând un pictor îndrăgostit de culoare, făcând parte din șirul de creatori solari. Venit în artă din lumea satelor, univers de care a rămas atașat toată viața, împreună cu alți intelectuali din generația sa, în primul rând scriitori, el a introdus în peisajul creator de la Chișinău, atât de eterogen, farmecul vieții rurale, fapt ce a contribuit la conservarea spiritualității naționale. Lumea satelor ca o vâpaie a ars în mintea și inima sa și, material realizându-se, a rămas să dăinuie în imagini vii, memorabile, desene, ilustrații de carte, tablouri. . .

Igor Vieru a publicat și o serie de texte scrise în cheia eseului memorialistic și filosofic, știind să exprime cu măiestrie prin cuvânt idei și emoții. Intenționa să redacteze un roman, timpul însă nu i-a îngăduit. La capitolul regrete și pierderi vom adăuga și faptul că nu a reușit să-și scrie memoriile, care datorită vieții pe care a trăit-o și timpului cu problematica complexă în care a activat ar fi fost extrem de instructive și interesante pentru cunoașterea procesului creator din Basarabia.

Recreând chipul Marelui Creangă, față de personalitatea căruia a nutrit un atașament deosebit,

Igor Vieru l-a completat cu spusele prin care s-a autocaracterizat scriitorul însuși: „Mie unuia mi-a plăcut libertatea. Mi-a plăcut să trăiesc din munca mea proprie, când mai bine, când mai rău, dar slobod și cât mai stăpân pe actele și faptele mele”. În aceste memorabile cuvinte pictorul se va fi regăsit fărăndoială și pe sine.

Igor Vieru era conștient de valoarea operei sale. În atelierul său poate fi văzut un afiș idea și realizarea căruia, pare-se, îi aparțineau: pe o coală de hârtie era desenat un enorm și gras ZERO, în interiorul căruia celelalte cifre de la 1 la 9 se agitau aidoma unor insecte prinse în interiorul unei sticle închise cu dopul! Era o imagine simbolică reflectând atmosfera sufocantă existentă în tot imperiul totalitar și, bineînțeles, la UAP din Moldova.

O altă imagine tot cu încărcătură simbolică pe care o avea în calitate de blazon reprezenta un leu așezat pe labe, iar pe coama lui își sprijinea piciorușele din față un mielușel care ținea în gură o floare.

NOTE

1. „Literatura și arta”, Nr. 9, 2 martie 1995.
2. P. Panaitescu. „Istoria românilor”, București, 1990, pag. 324.
3. Petre Popescu Gogan. „Ecouri eminesciene în arta plastică”, pag. 46-47.

BIBLIOGRAFIE

1. Sofia Bobernaga. „Igor Vieru”, monografie, Ed. „Literatura Artistică”, Chișinău, 1982.
2. Boris Brânzei. „Pictorii cărții moldovenești”, Ed. „Lumina”, Chișinău, 1977.
3. Literatura și arta Moldovei. Enciclopedie. Ed. principală a enciclopediei moldovenești, Chișinău, 1985.
4. „Literatura și arta”, Nr. 9, 2 martie 1995.
5. Petre Popescu Gogan. „Ecouri eminesciene în arta plastică”, Ed. Meridiane, București.

REZUMAT

Acest text reprezintă o schiță de portret a pictorului Igor Vieru (1923-1988), artist plastic reprezen-

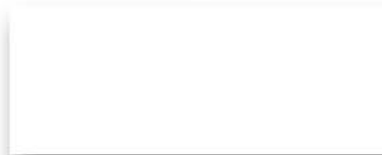
tativ al școlii naționale de artă plastică din Basarabia. A activat în domeniul picturii de șevalet, graficii de carte și de șevalet, scenografiei, în calitate de pedagog etc. A realizat cicluri de ilustrații la operele scriitorilor clasici Ion Creangă, Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri și contemporani Grigore Vieru, Spiridon Vagheli. Unele tablouri realizate de pictorul Igor Vieru au devenit emblematice pentru școala națională contemporană de artă.

Lista lucrărilor de artă grafică de carte realizate de pictorul Igor Vieru:

1. Abecedar. Ed. „Lumina”, 1975;
2. M. Eminescu. „Poezii”, Ed. „Lumina”, 1965;
3. M. Eminescu. „Tremurat de codru”, Ed. „Lumina”, 1972;
4. M. Eminescu. „Revedere”;
5. M. Eminescu. „Călin” (file din poveste), Ed. „Literatura Artistică”, 1977 (reeditare în 1989);
6. M. Eminescu. „Împărat și proletar”, Ed. „Literatura Artistică”, 1978;
7. V. Alecsandri. „Vasile Poporan”, Ed. „Literatura Artistică”;
8. Ion Creangă. „Povești”;
9. Ion Creangă. „Capra cu trei iezi”;
10. Ion Creangă. „Povestea lui Harap Alb”;
11. Text folcloric „Făt-Frumos și soarele”, 1982;
12. S. Vagheli. „Băiatul din coliba albastră”;
13. S. Vagheli. „Banca lui Guguță”;
14. S. Vagheli. „Cușma lui Guguță”, 1979;
15. S. Vagheli. „Guguță-căpitan de corabie”;
16. S. Vagheli. „Calul cu ochi albaștri”;
17. Gr. Vieru. „Trei iezi”;
18. Gr. Vieru. „Poezii”;
19. Gr. Vieru. „Un verde pe verde”;
20. Gr. Vieru. „Duminica cuvintelor”, Ed. „Lumina”, 1969;
21. Ion C. Ciobanu. „O pătăranie vânătorească”, Ed. „Lumina”, 1976.

*Gheorghe VRABIE,
Maestru în Arte, grafician
2004*

Aniversări
Culturale

ZIARUL “CUVÂNT MOLDOVENESC”

Ideea editării revistei *Cuvânt moldovenesc*, a fost realizată de Pan Halippa și Nicolae N. Alexandri în 1913. Ei aveau în față exemplul revistei *Viața românească*, care apărea la Iași sub diriguirea lui Constantin Stere.

Era o revistă care la al șaptelea an de la apariție, ajunsese o publicație de notorietate și autorii care-și vedeau numele publicat în acea tipăritură periodică, se puteau deja considera scriitori consacrați.

De ce avea nevoie Basarabia de o asemenea revistă? În acel moment la Chișinău, doar Grigore Constantinescu scotea un singur ziar basarabean, ce a apărut un singur an, de la 1913 până la 1914, și care încerca să facă față unor realități cotidiene, făcând o publicistică angajată.

În volumul I al *Basarabiei necunoscute* am inclus niște secvențe de istorie, legate de numele lui Simion Murafa, secretarul responsabil al publicației *Cuvânt Moldovenesc*. Aceste secvențe memorialistice elucidează foarte limpede atmosfera în care s-a lucrat la începuturile fondării celor două publicații, ziarul și revista *Cuvânt moldovenesc*:

„În 1912 își ia licența în drept, iar în luna septembrie se înscrie la Academia Agricolă din Moscova. Dar nu mai are răbdarea să o scoată la capăt cu primul an de studii și, revenind la Chișinău, se asociază colaboratorilor redacției *Cuvânt moldovenesc*, unde deține postul de secretar responsabil, o scurtă vreme fiind chiar redactorul ediției. Trecerea de la preocupările juridice la munca publicistică se datorează într-un fel și lui Alexei Mateevici, mai bine zis, unei recomandări indirecte lansate de poetul basarabean. O găsim în varianta mărturisită de Pantelimon Halippa: „venise și el (S. Murafa – Iu. C.) să cunoască rezultatul participării sale la concursul *Almanahul Basarabiei*. Am fost prezentați unul altuia și ni s-a comunicat că lucrarea mea va fi publicată, iar a lui Simeon Murafa s-a restituit autorului. Eu, în momentul acela, m-am simțit foarte jenat, dar S. Murafa, cu tot eșecul suferit, n-a arătat semne de nemulțumire, ci, dimpotrivă, era chiar bucuros că s-a primit lucrarea unui licențiat în istorie de la Iași, precum știa că sunt de la prietenul Alexei Mateevici, pe când el – Murafa, era licențiat în drept la Kiev și nu avea pretențiunea să se ia la întrecere cu mine în chestii de istorie.

Am ieșit din cabinetul lui N. Moghileanschi cu dorința de a-i propune lui S. Murafa ceva, ce putea să-i facă plăcere. Știam, din scrisorile lui Alexei Ma-

teevici, că este un naționalist și băiat simpatic. Când am început să-i vorbesc, m-a și întrerupt și mi-a spus că el a fost rivalul meu fără voie. Eu, la rândul meu, l-am întrerupt și i-am propus o satisfacție: să-și traducă lucrarea (scrisă în limba rusă. – Iu. C.) și să ne-o dea pentru revista *Cuvânt moldovenesc*, pe care eu o moșeam împreună cu vechiul meu prieten, venerabilul tolstoian Nicolae Nicolaevici Alexandri” (*Viața Basarabiei*, nr. 12, 1938).

Revista și ziarul *Cuvânt moldovenesc* alcătuiesc o temă aparte, o arie aproape necercetată. Și totuși, nu mă pot reține de a nu alătura mărturiilor de mai sus și o microrecenzie pe care am spicuit-o dintr-o scrisoare a lui Șt. Ciobanu adresată lui Simeon Murafa: „Mult iubite frate Simioane! Am primit scrisoarea ta și un exemplar al numărului întâi al doritei reviste *Cuvânt moldovenesc*. Această ocazie mi-a făcut foarte multă bucurie: astăzi e sărbătoarea noastră, sărbătoarea neamului nostru, acel lipsit de cultură națională, de hrană spirituală. Să dea Dumnezeu pe terenul acela pe care ați început a lucra, să crească un frumos și roditor pom. Lipsit de țara iubită, de neamul nostru, între străini, lipsit trupește, eu cu toată inima, cu toate cugetările sunt cu voi. Vă trimit o călduroasă, o sinceră salutare. Împrejurările m-au făcut ca să pierd Basarabia.

Am citit îndată articolul tău – mi-a plăcut foarte; chiar cuprinsul întregului număr e foarte bine alcătuit. Mai multă poezie și nuvele, ale marilor scriitori români, mai mult din istoria noastră, din poezia poporului – aceasta va prinde gustul moldovenilor către cultura noastră” (Paul Vataman. *Figuri sorocene*, 1940). ”

Revista își propunea alte scopuri. În primul rând se dorea ca literatura română prin cei mai buni exponenți ai săi să ajungă în fața cititorului din Basarabia și paralel, din rândul basarabenilor să fie selectați acei autori care ar putea oferi lucrări de certă valoare literară. Dar revista apărea o dată pe lună, ceea ce era o periodicitate prea rară pentru a putea ajunge la publicul larg de cititori, pentru a-l ține în permanență antrenat în viața literară și în legătură directă cu problemele cotidiene, atunci s-a convenit de a edita un ziar cu același nume, în cadrul aceleiași redacții și care, pe lângă mostrele literare, să ofere cititorului și anumite materiale publicistice.

Această publicație, chiar de la începuturi, avea să se ciocnească cu două mari probleme, care în 1907 au adus la dispariția ziarului *Basarabia*: cercul

foarte mic de autori care puteau scrie bine românește și difuzarea publicațiilor în rândurile cititorilor care nu erau obișnuiți cu o asemenea lectură. Desigur, n-avem dreptul să trecem cu vederea un detaliu foarte important. Autoritățile țariste nu favorizau în nici un fel apariția acestei publicații periodice. Ba mai mult, făceau tot posibilul ca să o discrediteze pe ea și pe autorii ei.

Un ziar nu poate trăi numai cu informația acumulată în oraș, în capitala provinciei, la Chișinău. El are nevoie să comunice cititorului acele probleme care îi preocupă pe toți țărani basarabeni. De aici necesitatea de a se vedea cu cititorii, care cel mai lesne puteau fi întâlniți la Piața Centrală din Chișinău.

O altă direcție foarte importantă a ziarului era răspândirea culturii românești în Basarabia. Opera literară a lui Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Ioan Vlahuță, Ioan Slavici ș. a. trebuia să ajungă la acest cititor, să-i confirme faptul că dincolo de Prut locuiesc frații lui de spirit și de sânge și, ceea ce este foarte important în frământarea vieții culturale de dincolo, e că se zămislesc opere de valoare națională.

La o privire atentă a colecțiilor, la citirea memoriilor lui Pan Halippa, ale lui Simion Murafa, Nicolae N. Alexandri și ale altor participanți la această dificilă întreprindere de editare a ziarului și revistei *Cuvânt moldovenesc* se întrevede încă o direcție, abia schițată – încercarea de a cultiva la românii basarabeni sentimentul atitudinii critice față de politica de deznăționalizare promovată de țarismul rus.

Dacă privim atent următoarea etapă în acest caz este formarea unui partid cu un program național.

Este de fapt ceea ce s-a întâmplat la 2 aprilie 1917, când a fost format Partidul Național Moldovenesc și printre membrii fondatori ai acestui partid am găsit numele colaboratorilor ziarului *Cuvânt Mol-*

dovenesc. Cum era și firesc, ziarul a devenit organul acestui partid și misiunea lui s-a încheiat mult mai târziu după unire, fiindcă publicația cu același nume a mai reapărut în spațiul dintre Prut și Nistru. Întotdeauna îmi place să pomenesc despre un gest extrem de important legat de destinul acestui ziar. Gestul îi aparține lui Vasile Stroescu, care fiind ales președinte de onoare al partidului, în anul de criză 1917, a dăruit publicației *Cuvânt Moldovenesc* un vagon de hârtie, ce echivala în vremea aceea cu o avere.

Remarcăm cu satisfacție faptul că *Dicționarul presei românești*, autori: Georgeta Răduică și Nicolin Răduică, București, 1995, precum și *Dicționarul presei literare românești* al lui I. Hangiu, București, 1996, includ informații despre această publicație periodică.

De aceea reproducem din *Dicționarul presei românești* informația ce se referă la ziarul *Cuvânt moldovenesc*: „gazetă politică, săptămânală, apare la Chișinău, de la 5 ianuarie, 1914-25 decembrie 1918 / 7 ianuarie 1919, devenind oficiosul Sfatului Țării, din aprilie 1917. Inițial, sub redacția lui N. N. Alexandri (și editor), căruia, din august 1914, îi succed S. G. Murafa (redactor), Pantelimon Halippa (redactor, editor și director) și pr. I. Moța (redactor din februarie 1918). Scrieri de Al. Mateevici (*Limba noastră*), P. Dulfu, Anton Pann, M. Sadoveanu, Al. Donici, M. Eminescu, Th. Speranția, G. Coșbuc, N. Iorga, Alecu Russo, mitropolitul Dosoftei, Barbu Delavrancea, Sofia Nădejde, Volbură Poiană, [Constantin I. Năsturaș], Sebastian Bornemisa, Carmen Sylva ș.a. Traduceri din L. Tolstoi. Lunar, publică și un supliment cu același titlu, *Cuvânt moldovenesc* (Chișinău, mai 1913 – ianuarie, 1917). Ambele publicații sunt tipărite cu caractere slave.”

Iurie COLESNIC

REVOLUȚIA LUI KANT (LA ANIVERSAREA A 280-A A NAȘTERII FILOSOFULUI)

Marea revoluție intelectuală săvârșită de Immanuel Kant (1724 – 1804), ”revoluție copernicană”, cum a numit-o filosoful însuși referindu-se la filosofia critică a sa, nu ține doar de veacul al XVIII-lea. Ea are și va avea impact asupra umanității în toate timpurile următoare în care a fost și va mai fi să dănuie aceasta, încât filosofia, cunoașterea umană în general se împarte, datorită acestei schimbări radicale, în două perioade: până la Kant și după Kant – tot așa cum geneza creștinismului a tras, în istoria omenirii, o linie de demarcație între era de până la Hristos și cea de după nașterea lui. Kant a fost primul filosof din lume care a încercat și a reușit să ne rânduiască pe noi, oamenii,

în interiorul orizontului ce ne este propriu. Abia cu el cursul filosofiei intră în albia sa unică și devine cu adevărat cunoaștere ontologică, o condiție prealabilă fără de care nu se mai poate imagina cunoașterea ontică în domeniile celorlalte științe. De la el încoace, filosofia va porni în toate cercetările sale numai din orizontul, din interiorul spiritual uman spre natură și spre lume, deosebindu-se de celelate domenii, în care drumul cunoașterii este invers.

Această revoluție însă, această „trezire a judecății”, cum și-a calificat filozoful opera sa, nu a avut un caracter spontan, spectaculos. ”Lumea se-nvârte în tăcere, spunea Nietzsche, iar gândurile care vin cu pas

de porumbel, acelea cârmuiesc pământul”. Lucrul acesta se referă și la Kant. Trezirea kantiană a avut, așa cum a remarcat Vleeschauwer, „o evoluție lentă și în multe privințe chiar penibilă”. Se poate evalua că lui Kant i-au trebuit treizeci de ani pentru a descoperi filosofia critică. Ani de meditație zilnică, mai ales în timpul plimbărilor sale, care se produceau la ore fixe, încât se spune că după promenadele sale locuitorii Königsbergului își verificau ceasurile. Punctul de pornire, imboldul a fost cel recunoscut de Kant însuși în „Prolegomene”: ”Mărturisesc de bună voie, amintirea lui David Hume a fost cea care m-a trezit mai întâi, cu mulți ani în urmă, din somnul meu dogmatic și a dat cercetărilor mele în câmpul filosofiei speculative o cu totul altă direcție”. A urmat apoi un proces îndelungat de regândire a metafizicii ce a trenat și a comportat, cum îi scria Kant lui Lambert, ”tot felul de revirimente” între 1750 și 1780. Într-o altă epistolă, scrisă după apariția primei sale „Critici” și adresată lui Garve, Kant mărturisește că în aceste trei decenii, ca și după aceea de altfel, fondul gândirii sale l-au constituit antinomiile (de unde a rezultat celebrul său postulat: ”Adevărul despre un lucru se poate afla numai din jocul antinomiilor”). La ce se gândea Kant? Metafizica, această „odraslă preferată a rațiunii”, cum o numește el în „Prolegomene”, este „o dispoziție naturală a tuturor oamenilor”. Acestea nu le sunt suficiente științele. ”Matematica, fizica, dreptul, artele și chiar morala ș.a.m.d. nu ne umplu încă pe de-a-ntregul sufletul; întotdeauna mai rămâne un loc liber hărăzit simplei rațiuni pure și speculative... care, potrivit menirii ei, ne cere ceva ce ar putea s-o mulțumească în sine”. În fond, ”oamenii fac metafizică la fel de natural cum respiră”. Drept care, ”a fost de fapt o metafizică în toate timpurile și va rămâne totdeauna”. Chiar după dificultăți și chiar rupturi, ”ne vom întoarce întotdeauna la ea ca la o iubită certată cu noi”. De ce? Pentru că rațiunea umană întotdeauna a căutat și va căuta răspunsuri la întrebările ultime, pe care științele nu le pot soluționa. ”Aceste probleme inevitabile ale rațiunii pure însăși sunt Dumnezeu, libertatea și nemurirea, iar știința al cărei scop final este îndreptat, cu toate pregătirile ei, propriu-zis numai spre rezolvarea acestor probleme, se numește metafizică” (cf. „Critica rațiunii pure”).

Dar e posibilă oare metafizica, ontologia ca știință?, se întreba Kant, meditănd asupra antinomiilor găsite de el în ceea ce s-a scris până atunci referitor la aceste probleme. Cum se întâmplă că se afirmă cu aceeași ușurință că lumea are un început (este creată) și e limitată în spațiu (teza), și în același timp că ea nu are nici început, nici limite în spațiu (antiteza); că fenomenele observate în lume admit un element simplu în funcție de care există compunere (teza) și în același timp că în lume nu există nimic atomic (antiteza); că urcând din cauză în cauză se va găsi o cauză primă (teza) și în același timp că succesiunea de cauze este infinită (antiteza) ș. a. m. d. ”Ce dovedește existența antinomiei?, se întreabă Kant. Că noi, filosofii, ne ocupăm de ceea ce nu ne privește”, că opoziția antinomică e ”un conflict al rațiunii cu sine însăși” (cf. “Antinomia rațiunii pure”).

Cum s-ar putea ieși din acest conflict? Care sunt cauzele lui? Care ar fi condițiile unei cunoașteri obiec-

tive, care să satisfacă rațiunea și să confere credibilitate metafizicii? Răspunsurile la aceste întrebări Kant le va găsi treptat, metoda folosită de el fiind aceea a intrării în antinomie și a căutării ieșirii din ea prin a face să funcționeze o mediație. Pe la 1755 el distinge o rațiune reală, de care e legată cauzalitatea și care se deosebește de rațiunea logică. Aceste două rațiuni sunt, însă, mai degrabă juxtapuse decât opuse. Tot atunci ajunge la concluzia că e posibil să se pună de acord divizibilitatea la infinit a spațiului cu o „atomică transcendentă”. Or, cine divizează un cerc nu divizează esența cercului, tot așa cum Dumnezeu, prezent în lucruri prin faptul că le conservă, nu e tăiat odată cu lucrurile pe care le tăiem. Pe la 1763 Kant are convingerea că judecata presupune o cunoaștere pe care se mărginește s-o elucideze; ea nu se exercită decât în interiorul lumii conceptelor. Dar cum poate exista un raport cu ceva real? Concluzie: Existența nu se deduce nicidecum din analiza unui concept, ea este un fapt de experiență. Cu existența, ne sustragem logicii conceptelor. Desigur, existența are o rațiune, dar această rațiune nu e de ordin logic. În același an, Kant studiază problema rațiunii sub aspectul său negativ. El descoperă o deosebire radicală între opoziția logică (care e contradicție) și opoziția reală (care e pozitivitate inversă). ”Trebuie introdus în filosofie ceva asemănător mărimilor negative din matematică”. Această mărime, însă, trebuie să fie nu o non-mărime, ci o pozitivitate răsturnată, ca o convenție de poziție, care nu e logică, dar e reală (cf. exemplul corăbiei care înaintea și pe care vântul o face să dea puțin înapoi). Tot atunci el va descoperi că raportul dintre cauză și efect în existență este la fel de ireductibil ca relația între opoziția logică și opoziția reală. În domeniul experienței, analiza cauzei nu explică efectul (vezi lucrarea „Unicul argument”). Kant își dă seama că filosofia trebuie să renunțe la metoda sintezei deductive, care triumfă în matematică. ”În matematică eu încep prin definirea obiectului meu, de exemplu a unui triunghi, a unui cerc etc. În metafizică nu pot începe niciodată astfel; și se fac tot atâtea greșeli, de câte ori se începe prin definirea unui lucru de cunoscut. Definiția este mai degrabă aproape întotdeauna ultimul lucru de făcut” (cf. “Cercetare asupra evidenței principiilor...”). Și asta în opoziție netă cu convingerea lui Spinoza că metoda sintezei deductive trebuie să fie însăși metoda filosofiei. Mai mult, matematica îi va apărea ca geniul cel rău al filozofiei. Meditănd asupra faptului că geometrii se află încă de la început la ei acasă într-un climat de sinteză, Kant crede că Pitagora și Platon au fost orbiți de certitudinile la care se putea ajunge în acest domeniu, crezând că conceptele noastre matematice reprezintă în mod direct arhetipurile lucrurilor. Din acel moment, ”în filosofie a fost aprinsă torța misticismului”, iar Descartes, pe urma lor, a ajuns să creadă că existența lui Dumnezeu poate să fie demonstrată așa cum ai demonstra un triunghi, în spațiu. În 1766 Kant ajunge să aibă o neîncredere insurmontabilă în speculație, în general. Îi repugnă explorarea fantastică a problemelor ontologice. Rolul filosofului, spune el, e de a readuce rațiunea în anumite limite. A face filosofie înseamnă a-ți interzice orice explorare a unei alte lumi.

În anul următor, însă, se întoarce la speculație, cu un gând conciliator: "Utilizarea matematicii în filosofie constă fie în imitarea metodei ideatice a sale, fie în aplicarea reală a propozițiilor sale la obiectele filosofiei". Continuă să reflecteze asupra condițiilor ce ar asigura obiectivitatea cunoașterii. Este evident că cunoașterea obiectivă e posibilă numai în prezența obiectului, iar un obiect poate să apară în fața subiectului cunoscător numai în spațiu. Dar ce este spațiul? Până la Kant predominau două teorii ale spațiului: cea a lui Newton (spațiul este un lucru vid, un receptacol în interiorul căruia se va instala lumea) și aceea a lui Leibniz (spațiul nu este deloc acest înglobant material, el nu e decât un sistem de relații între substanțe). Într-un mic articol din 1768 Kant le reproșează amândurora realismul. Este clar, scrie el, că spațiul are o realitate proprie și nu este un lucru pur logic. El nu este nici „obiect al unei impresii exterioare”. Despre spațiu ca totalitate suficientă sieși avem un sentiment în raport cu conștiința noastră corporală. Dacă totul și-ar schimba sensul, nici un ochi uman n-ar observa schimbarea, dar un sentiment ne-ar revela-o. (cf. "Mâna este aceea care învață ochiul să vadă"). "Dacă spațiul ar fi un lucru real, noi nu l-am putea cunoaște decât cu ajutorul unei „impresii” pe care ar face-o din afară asupra sensibilității noastre. Știința spațiului nu ar mai fi decât o știință a impresiei, geometria un impresionism, cu excepția cazului în care s-ar relua pe cont propriu teoria ideilor înăscute, adică s-ar presupune intervenția unui deus ex machina, ceea ce ar însemna sfârșitul filosofiei" (din scrisoarea către Marcus Herz).

Iar în „Disertația” din 1770 ajunge la o revelație crucială: în timp ce conceptele intelectului sunt universale, în măsura în care ele pot fi realizate într-o pluralitate nedefinită de exemplare particulare, spațiul și timpul sunt concepte singulare, căci unitatea ce o determină se confundă cu o totalitate care exclude distincția logică a genului în specii, apoi în indivizi, și aceasta în folosul unei diviziuni reale în părți. Dar mai pot fi ele numite concepte? Concluzie: spațiul și timpul nu sunt, așadar, lucruri existente, nici măcar lucruri posibile, ele sunt legate, amândouă, de desfășurarea existentului pe măsura unei lumi. Ele sunt reprezentări transcendente, în care se anunță modalitatea de apartenență a indiferent cărui lucru la unitatea și îmbinarea unei lumi. Spațiul și timpul nu sunt „date”, ci „poematizate”, ele sunt „poeme”, rezultatul unei poiezis, produse ale sensibilității, nu ale intelectului. Ele se află, prin urmare, nu în obiect, ci în subiect, nu în natură, ci în intuiția omului. Spațiul este obiect al geometriei, iar geometria, la rândul ei, este un produs al intuiției pure, nu al intelectului. Triunghiul nu e decât un symbolon, o figură vorbitoare, nu o realitate arhetipală. Iată unde au greșit Platon și Pitagora.

Abia acum, la vârsta de patruzeci și șase de ani, ideile lui Kant încep să se limpezească, să prindă contur. Devine tot mai clar pentru el că pentru cunoașterea obiectivă e nevoie de niște condiții prealabile și că anume acestea trebuie să constituie obiectul metafizicii. De ce există atâtea antinomii și greșeli? De ce s-au strecurat în metafizică atâtea „iluzii foarte naturale, dar pentru aceasta nu mai puțin înșelătoare”? Pentru că, pe

de o parte, noi nu cunoaștem întregul set de concepte a priori, nu cunoaștem sursele de unde vin acestea și nu cunoaștem regulile de întrebuintare a lor. Cu alte cuvinte, subiectul vine în fața obiectului absolut nepregătit. Astfel Kant va reflecta, în următorii aproape zece ani, asupra noțiunilor de transcendențial și a priori, de asemenea asupra surselor cunoașterii, adică asupra structurii arhitecturale a spiritului, distingând și deosebind facultatea de intuiție, rațiunea pură (intelectul), rațiunea pură practică, facultatea de judecare, imaginația. Transcendențialul presupune, la el, o relație de câmp. Există un câmp în care subiectul intră în raport cognitiv cu obiectul de cunoscut. Înaintea începerii actului cunoașterii, înaintea noastră, în acest câmp e prezent un ceva prealabil care face posibilă cunoașterea obiectivă. Acest ceva ne transcende, ne depășește și în același timp devine un fundal în care are loc cunoașterea. Transcendențialul însă nu este ceva inaccesibil pe care pare să-l evoce indicația depășirii conținută în el. Dacă el este greu de sesizat, aceasta nu se datorează unei îndepărtări excesive, ci familiarității excesive în care ne aflăm cu el. În realitate, transcendențialul ne readuce direct „acasă”, cum ar spune Platon. "Gândirea autentică nu depășește metafizica urcând încă și mai sus decât ea astfel încât s-o întrecă ridicându-se până nu se știe unde, ci dimpotrivă, coborând în proximitatea a ceea ce este cel mai aproape".

Dar ce este acest „cel mai aproape”, în care, cum susține Kant, se conțin condițiile prealabile, regulile apriorice ale cunoașterii obiective? "Aceste reguli, scrie el, sunt cele fără de care n-ar exista deloc gândire. Ele conțin condițiile folosirii intelectului în general. Putem gândi fără să ne gândim la aceste reguli, așa cum putem vorbi fără să ne gândim la gramatică. Cel ce vorbește fără această cunoaștere are totuși o gramatică și vorbește urmând niște reguli, dar nu e conștient de toate acestea". Gramatica, precum se știe, e o creație multiseclară a unei colectivități și se conține în limbaj. Un individ luat aparte nu poate avea cunoștința de întreaga gramatică colectivă, însă necunoașterea ei poate crea dificultăți de înțelegere în comunicare. Tocmai de aceea, rostul lingvistului e de a scoate la iveală, din limbă, această gramatică, de a o sistematiza, astfel încât să fie posibilă cunoașterea/învățarea ei de către fiecare individ în parte. Dar care e rostul filosofului? Kant menționează la tot pasul, în scrierile sale, că el analizează propoziții, că judecățile și concluziile pe care le face sunt propoziții etc., cu referire la metafizică, el susține că ea este „simpla gramatică analitică a ființei ca ființă”, iar într-o scrisoare sugerează că există o analogie între funcțiile gramaticale și funcțiile logice. Prin urmare, în decurs de veacuri colectivitatea a depozitat în limbaj, în rezultatul unei îndelungate experiențe cognitive, regulile de cunoaștere obiectivă. Metafizicianul urmează deci să scoată la iveală și să sistematizeze această gramatică colectivă a gândirii, pentru a face posibilă cunoașterea/învățarea ei de către individ, astfel ca el să se prezinte în fața obiectului cunoașterii dinainte pregătit. Metafizicianul trebuie să fie, așadar, elaboratorul unei gramatici a gândirii, a cunoașterii, care să servească la pregătirea prealabilă în toate domeniile de cunoaștere și de creație. Kant a fost

primul și inegalabilul „elaborator”, descoperitor al ei. În contextul acestei asociații, estetica transcendențială ar fi, la el, un fel de „fonetică” a cunoașterii, Critica rațiunii (pure și practice) – un fel de morfologie, iar Critica facultății de judecare – un fel de sintaxă.

Kant reorientează, așadar, metafizica spre cercetarea invizibilului (din preajma, din intimitatea noastră, din limbă) și a posibilului (cum e posibilă cunoașterea obiectivă) și, în pragul vârstei de șaizeci de ani, începe refacerea radicală a ei. Proiectul reformator al său s-a numit „filosofie critică”. Ce înseamnă aceasta? Există câteva conotații kantiene vis-a-vis de această definire. În primul rând, „critic” se opune lui „naiv”. Până la Kant, cunoașterea se repezea în mod naiv direct asupra obiectului fără a-și face probleme în privința condiției prealabile, a clauzei mereu implicite după care poate să existe ceva de genul unui „obiect” de întâlnit pentru ca să poată exista cunoaștere. Ea se mulțumea să determine obiectul presupus a se afla acolo ca substanță sau accident, ca etern sau perisabil, ca fiind creat sau necreat – și totul era spus. Astfel, Descartes, Malebranche, Leibniz și Spinoza – acești giganți ai gândirii moderne pe care Kant i-a admirat necondiționat – nu erau, la urma urmei, decât eroii naivității. Ei se lăsau pradă facilității cunoașterii intuitive a obiectului, de-la-sine-înțelesului. Trezind pentru întâia oară filosofia din acest „lung somn dogmatic”, Kant va avea menirea să ridice la rangul de problemă de-la-sine-înțelesul, singularitatea neobservată a lui a sta cu fața la ceva al tuturor lucrurilor. În aceeași ordine de idei, critic mai înseamnă, la el, că naivității copilăriei, ce se lasă modelată de profesorii săi, i se opune luarea în stăpânire a sinelui și voința de a judeca prin sine însuși. În sfârșit, „critic” mai înseamnă a ști limitele până la care cunoașterea e posibilă ca atare: „Este necesar, spune Kant, să discernem și să determinăm orizontul cunoașterii umane” (cf. Introducerea la „Cursul de logică” din 1800). Semnificațiile termenului „orizont” în filosofie: la Husserl, ca și la Merleau-Ponty, orizontul este fondul pe care se distinge ceva; la Heidegger, orizontul nu mai este limita unde încetează vizibilitatea, ci întreaga amploare a domeniului până unde se întinde vederea. Există orizont atunci când, atât cât vezi cu ochii, se deschid perspective asupra diversității a tot ceea ce, în locuri ele însele diverse, nu încetează totuși după o modalitate unică, să stea cu fața la ceva. În acest sens, orizontul determină un mod de prezență a ființării în ansamblul ei. La Kant, orizontul ține de invizibil și de interiorul uman, el este câmpul, în interiorul căruia și numai acolo e posibilă aflarea față în față a subiectului și a obiectului, cunoașterea. E un orizont transcendențial, dimensiunile căruia sunt acele condiții apriorice, premergătoare experienței, care fac posibilă cunoașterea obiectivă. El presupune, așadar, și un cuprins, dar și, mai ales, limite. Gândirea, după el, înseamnă întotdeauna limitare. Dumnezeu nu are orizont. El vede, iar ceea ce vede creează. Ființă derivată, omul este limitat, și tocmai de aceea are nevoie să gândească, să „măsoare”, vederea (cunoașterea) lui depinzând întru totul de cum este orientată ea de „mâna” „măsurătoare”. A-ți cunoaște limitele ar însemna, așadar, a-ați cunoaște „lungimea” „mâinii” (rațiunii).

Structura sistemului filosofic al lui Kant corespunde structurii arhitectonice a spiritului dedusă de el: fiecărui domeniu (facultăți), fiecărui „izvor al cunoașterii”, cum le mai zicea el, fiindu-i consacrat câte un compartiment al filosofiei critice. Sarcina ce și-o pune, în fiecare compartiment, este cea enunțată în „Prolegomena”: „... să expună într-un sistem complet întregul stoc de concepte a priori (care nu țin de experiență, ci o anticipează și o condiționează), să dea o tablă completă a lor analizându-le, pe ele și tot ce se poate deduce din ele, să explice posibilitatea cunoașterii sintetice a priori printr-o deducție a acestor concepte, apoi să arate principiile (regulile) întrebuițării acestui fel de cunoștință”... Ori, cum scrie Kant în alt loc, să scoată la iveală toate conceptele, încât să „epuizeze” posibilitățile fiecărei facultăți a spiritului.

Facultatea intuiției este analizată (iată încă o conotație a lui „critic”, foarte apropiată de vremea noastră. „Critic” ar mai însemna și analitic) de el în „Estetica transcendențială”, compartiment inaugural al volumului „Critica rațiunii pure” apărut în 1781. Prin „estetică”, Kant subînțelege regulile de folosire a sensibilității, a simțurilor, iar ceea ce înțelegem noi astăzi prin estetică, la el se numește „judecata de gust”. Pornitoarea și pivotul „Esteticii” sale este ideea de afecțiune. Anume de la ea pornește Kant în reflecțiile sale asupra aceluși „dinainte”, aceluși a priori al cărui funcție e de a-l face posibil pentru noi pe a sta cu fața la ceva, adică însăși obiectivitatea obiectului. Ca să avem cunoștință despre un lucru, trebuie ca el să ne afecteze prin ceva. Efectul obiectului asupra noastră sunt în primul rând senzațiile. Efectul acesta e nimit de Kant fenomen. El distinge materia fenomenului (material e ceea ce acționează asupra simțurilor noastre, în cazul dat senzația) și forma lui (senzațiile ar rămâne într-o stare de haos, adică nu ne-ar da nici o percepție, nici o reprezentare a obiectului, dacă nu ar fi ordonate, sintetizate într-o formă, or, ca și la Platon, cunoașterea înseamnă la Kant adunare). Empiriștii credeau că afecțiunea primită este suficientă pentru a construi întregul sistem al cunoașterii. Acest fel de cunoaștere nu poate fi însă altfel decât numai subiectivă, tot așa cum emnamente subiective sunt senzațiile (ceea ce pentru un individ e sărat, pentru altul nu, etc.) Kant observă că luarea de cunoștință despre un obiect este a posteriori, iar acest a posteriori nu este posibil fără un a priori. Acest a priori e prezent în relația noastră cu obiectul chiar dacă nu suntem conștienți de aceasta, și tocmai el constituie orizontul cunoașterii. Există, să spunem așa, ceva latent, un fel de neant de obiect. Nu neantul neantizării obiectului, ci un neant pentru obiect. Nu pur și simplu neutralitatea vidului, ci un loc vacant gata pentru o prezentare posibilă a obiectului. Acestei specii de vid, în care obiectul ni se va prezenta spre a fi cunoscut Kant îi dă numele clasic, platonician, de formă (eidos). Această formă este dinainte pregătită pentru a „primi” obiectul, adică în ea este ceva dinainte prezent. Ce anume este prezent în ea a priori? Dacă am elimina din reprezentarea unui obiect ceea ce ține de senzație (alias de experiență), apoi ceea ce este în ea de la intelect (conceptul), am vedea că mai rămâne ceva. Acest ceva sunt intuiția pură exterioară (spațiu)

și intuiția pură interioară (timpul). Aceste dimensiuni apriorice ale orizontului fac posibilă prezența imediată, deci intuiția obiectului. Dar această prezență imediată încă nu ne dă o cunoștință despre obiect. E nevoie ca diversul intuiției să fie sintetizat sub un concept, să se efectueze ceea ce Kant numește schematismul intelectului pur (adică, simplu vorbind, ceea ce apare în fața noastră să fie numit). Se petrece aici o interacțiune a conceptelor și a intuiției: conceptele scapă de statutul de abstracție ce le definește, obținând un conținut, iar intuiția scapă de starea sa vagă, obținând claritate. Sinteza aceasta este lucrarea imaginației pure (Facultatea imaginației este, cum a descoperit Kant, regina spiritului, o zeiță a libertății pe tărâmul spiritului uman. Heidegger, comentându-l pe Kant, va remarca că imaginația pură apriorică este temelia a toată lucrarea spiritului). Ea constituie, dinainte, orizontul definitiv al oricărei obiectivități posibile. Până aici însă cunoștința despre obiect este numai obiectivă, dar nu este încă conștientizată de subiect. Pentru a se întâmpla această „fixare” a cunoștinței, e nevoie ca în mintea noastră să se constituie o reprezentare a reprezentării obiectului, una care ar rămâne în mintea noastră chiar dacă obiectul și reprezentarea intuitivă a lui ar dispărea. Această lucrare superioară a imaginației, numită de Kant „apercepție”, înseamnă constituirea a ceea ce noi azi numim conștiința conștiinței, a treia dimensiune a orizontului, a treia anticipare, după care, în sfârșit, obiectul ne apare în acel „loc vacant” ca obiect al cunoașterii și abia acum poate începe procesul de cunoaștere obiectivă.

Înainte de a mă referi și la celelalte compartimente ale filosofiei critice kantiene, aș ține să fac o paranteză. Kant scrie, în „Estetica transcendentă”, că noi putem cunoaște dintr-un lucru numai ceea ce este în el fenomen, adică numai ceea prin care el ne afectează sensibilitatea și mintea. Restul este „obiect în sine” (noumen) și nu poate fi cunoscut cu rațiunea. În legătură cu aceasta, s-a tot vorbit despre agnosticismul său, nu rareori cu titlu de reproș. Eu cred că este vorba în aceste cazuri de o neînțelegere și de o ieșire din context ale comentatorilor. Intenția lui Kant era de a-l „apăra” pe Dumnezeu de ateismul agresiv al empiriștilor. El spune clar, în „Critica rațiunii practice”, că lucrul în sine (și chiar omul, când vrea să se cunoască pe sine, este pentru sine tot un lucru în sine) poate fi cunoscut numai de cel ce l-a creat. Iar în „Critica facultății de judecare”, el spune că omul poate avea acces și la lumea suprasensibilă, numai că pe calea simbolizării (aici el pare să se întemeieze pe definiția simbolului dată de Jung – „cea mai bună expresie posibilă ce se poate găsi pentru ceva fundamental necunoscut”). Prin urmare, a evidențiat lucrul în sine – care nu e un alt obiect, ci o altă relație cu același obiect – înseamnă a te situa în intuiția divină.

Așadar, fără sintetizarea datelor intuiției sub un concept cunoașterea nu e posibilă („Cugetările fără conținut sunt goale, iar intuițiile fără concepte sunt oarbe”). Facultatea (domeniul) spiritului care furnizează a priori conceptele este rațiunea pură, intelectul, pe care Kant îl mai numește „facultatea cunoștințelor”. Și dacă intuițiile se întemeiază pe afecțiuni, conceptele se întemeiază pe funcțiuni. Prin „funcțiune”, Kant

subînțelege „unitatea acțiunii de a rândui reprezentări diferite sub una comună”. El depistează douăsprezece asemenea concepte universale, pe care, în tradiție aristotelică, le numește categorii. Aceste douăsprezece funcțiuni „epuizează” toate posibilitățile intelectului. Marea noutate, „revoluția copernicană”, constă în faptul că poate exista o logică transcendentă, o logică ce determină raportul cu obiectul independent de orice experiență. În loc de a presupune că un obiect oarecare este dat, logica se poate întreba, dimpotrivă, dacă nu cumva există legi conform cărora orice obiect ar fi mai întâi posibil ca obiect al cunoașterii. Logica formală, precum se știe, operează cu forme goale, în care noi, în procesul de cunoaștere, gândire, trebuie să punem un conținut. Acest conținut pe care noi îl alegem nu întotdeauna se potrivește felului de a fi al obiectului pe care vrem să-l cunoaștem. Logica transcendentă, dimpotrivă, operează cu conținuturi, ea ne ajută să alegem cu precizie conținutul pe care urmează să-l punem în formele gândirii. Prin urmare, înainte de a începe cunoașterea obiectului, noi mai întâi deducem sub ce funcție intelectuală (categorie) poate fi el abordat ca obiect obiectiv și după care principii (reguli) vom judeca despre fenomenul lui. Cuvântul „principii” evocă la Kant aplicarea la experiență. În opoziție cu logica formală, scrie el, „filosofia transcendentă are caracterul particular că, în afară de regulă, care e dată în conceptul pur al intelectului, poate indica totodată a priori cazul la care urmează să fie aplicată regula” (cf. „Critica rațiunii pure”). Aceste cazuri de aplicare sunt elucidate în analitica principiilor, în care, dat fiind că experiența este a-logică, filosoful „subsumează” unor reguli cazurile propuse de experiență, evidențind două principii matematice și două dinamice, care stau până astăzi la baza cercetărilor prealabile în toate domeniile științei.

Pe parcursul cercetărilor sale, Kant descoperă că ființa umană e orientată mai mult spre practică decât spre cunoașterea pură, iar în practică omul e mai mult agent activ decât subiect cunoscător. Drept care, există, în structura spiritului, un domeniu (facultate) specific, rațiunea practică, căreia el îi consacră un volum aparte, „Critica rațiunii practice”, în care face inventarul exhaustiv al conceptelor lui. În acest domeniu nu mai guvernează categoriile (adică, el nu ne dă cunoștințe obiective, finite, determinate), ci ideile. Prin „idee” Kant subînțelege „un concept rațional necesar căruia nu i se poate da în simțuri nici un obiect congruent”. El scoate în evidență trei idei care constituie rațiunea practică pură: „ideea pentru o știință transcendentă despre suflet, ideea pentru o știință transcendentă despre lume și ideea pentru o cunoaștere transcendentă a lui Dumnezeu”. Se face și în acest compartiment un fel de analitică a principiilor, care însă sunt și ele nu discursive, ci regulative, adică ele pot servi numai ca idealuri de perfecționare spirituală a omului. „Principii practice, scrie el, sunt propoziții ce conțin o determinare generală a voinței, determinare care are mai multe reguli practice sub sine. Ele sunt subiective sau maxime, dacă determinarea e considerată de subiect ca valabilă pentru voința sa; obiective însă sau legi practice, dacă determinarea e valabilă pentru voința oricărei ființe raționale”. Întrucât

rațiunea practică mai înseamnă la el și „facultatea de a dori”, tema voinței este pivotul compartimentului. Spre ce ne vom îndrepta voința – spre hedonism, spre plăcere sau spre perfecțiune? Epicureismul și utilitarismul îi repugnă („E mai bine să fi un Socrate nemulțumit decât un porc mulțumit”). Kant analizează fiecare concept în lumina postulatului său despre aflarea adevărului din jocul antinomiilor. Perfecțiunea este un concept echivoc, pentru că voința poate fi bună sau rea. Pentru a te perfecționa spiritual, trebuie să ai o voință bună. Principiul moralei trebuie să fie datoric. ”Ce descoperim, dacă studiem conștiința morală populară? Că ea judecă oamenii după modul în care aceștia se comportă și nu după arierplanul metafizic prin care ei se justifică”. Și: ”... în determinarea principiilor moralității, trebuie să privim spre faptele de moralitate; nu înspre filosofi, ci înspre oamenii care fac binele”. Pentru a face binele e nevoie de autonomia voinței, adică de „neafărnarea voinței de toată materia legii (adică de un obiect doric)”... Ne ajută să ajungem la această condiție respectul, sentiment care este îndreptat spre cineva care îți dă, prin comportamentul său, măsura. Respectul te umilește, căci îți arată inferioritatea, și firea ta i se opune, dar în același timp el te ajută să te autodepășești, căci anume respectul este acela care pune voința în mișcare. Scopul moralității este binele suveran, suprema condiție a căruia este „deplină potrivire a mentalităților cu legea morală”. Această potrivire deplină înseamnă însă sfințenie, o potrivire la care nici o ființă rațională nu poate ajunge în timpul vieții sale. Cum însă ea e necesară din punct de vedere practic, ea „poate fi întâlnită numai într-un progres apropiindu-se la infinit de acea potrivire...” Această însă, întrucât nu poate fi realizată în timpul unei vieți, nu este de conceput fără nemurirea sufletului. Pe același motiv al perfecțiunii infinite, Kant susține, în opoziție cu alți filosofi, că virtutea poate fi dobândită. Legea fundamentală a rațiunii practice (imperativul categoric) e formulată astfel: ”Făptuiește așa ca maxima voinței tale să poată fi totdeauna în același timp valabilă ca principiu al unei legislații universale”.

Binele suveran însă cuprinde nu doar moralitatea. Al doilea element al său este fericirea. Filosofii greci și urmașii lor, zice Kant, au greșit când au exclus din el fericirea, căci astfel ei au luat drept model de perfecțiune propria lor moralitate, adică au făcut din om măsura lucrurilor și astfel au ajuns să creadă că binele suveran poate fi atins în timpul unei vieți, diminuându-i astfel importanța și valoarea. Însăși natura omului ar protesta împotriva excluderii fericirii. Dar ce este ea? Fericirea, spune el, este acordul, armonia deplină a omului cu toată natura. Dar când e posibilă o astfel de armonie între lucruri? Numai atunci când ele au o cauză comună (deci, un creator comun). Întrucât însă omul nu este creatorul naturii, aspirația necesară a rațiunii lui spre fericire și deci spre binele suveran în general, este de neconceput în afara ideii existenței lui Dumnezeu.

Pe aceste idei ale rațiunii practice kantiene se vor întemeia mari valori ale culturii europene, inclusiv programul etic și creația multor generații din spațiul nostru cultural, în special ale generației lui Mircea Vulcănescu.

Dar cele două „Critici” scrise până acum parcă ar mai lăsa loc pentru ceva. Distincția între fenomene și lucrurile în sine lasă deschisă posibilitatea unei alte lumi, a unei alte fețe a realității. Critica rațiunii pure a elaborat, e drept, o fenomenologie a finitudinii omului sau a finitudinii în om, fenomenologie care e structurare și nu construcție. Noi, zice filosoful, aparținem ținutului obiectivității. Și dacă suntem supuși hazardului întâlnirilor, acestea nu se produc totuși la întâmplare. Eidetica ținutului are prioritate asupra facticității întâlnirii. Dar totodată el lasă să se înțeleagă că finitudinea omului sau finitudinea în om, chiar dacă reprezintă soluția noastră la problema ființei, nu este totuși singura soluție posibilă. În privința aceasta Kant ne avertizează încă în prefața la ediția a doua a „Criticii rațiunii pure”: ”Căci astfel s-ar ajunge la judecata că fenomenul ar fi fără ca ceva să apară”. Iar la sfârșitul Introducerii la „Critica facultății de judecare” ne-o spune cu text deschis: ”Intelectul dovedește, prin posibilitatea legilor sale a priori pentru natură, că noi o putem cunoaște doar ca fenomen, și totodată indică un substrat supra-sensibil al ei pe care îl lasă total nedeterminat”.

Câteva „ferestre” sunt lăsate deschise spre o altă față a realității și în domeniul rațiunii practice. Singurul element universal valabil, spune el, rămâne moralitatea. Frumosul și adevărul au valoare doar în această lume. Elementul moral poate fi ”considerat ca bun chiar și în afara lumii” (cf. „Întemeierea metafizicii moravurilor”). Există deci în fenomene îndrumarea spre un altundeva. În plus, din momentul în care urgența practicii a înlocuit curiozitatea teoretică, una dintre idei – libertatea –, marginalizată în critica rațiunii pure, va trece din domeniul opiniilor în cel al științei (cunoștințelor), iar facultatea de judecare îi va da acestei idei un alt statut: acela al unei certitudini fără intuiție, numai prin antrenament. Tot marginalizate au fost până acum temele sentimentului și a finalității. Nedeterminarea acestora, ca și a altor idei ținătoare de cealaltă față a realității, a creat, cum zice Kant, ”o prăpastie de necuprins” (cf. ”Critica facultății de judecare”). Reflectând asupra acestui domeniu necercetat al spiritului, în special asupra ideii de finalitate (prin „finalitate” el înțelege, cel mai adesea, o maximă sau un ideal: ”Există o finalitate atunci când o reprezentare este cauza existenței obiectului acestei reprezentări” – deci o situație inversă față de cea din domeniul rațiunii pure), Kant ajunge la convingerea că pivotul aici este sentimentul, care din simplu fenomen empiric, cum îl trata el până la 1787, ajunge să fie considerat drept „o energie specifică a sufletului uman”. Pe la 1787 Kant purcesse la elaborarea unei critici a gustului, descoperind că gustul e un sentiment-judecată, din care cauză permite efectuarea de judecăți estetice ocolind conceptele intelectului. Pe la 1789 însă, e animat de ideea de a lărgi critica gustului, transformând-o într-o critică a sentimentului în general, ceea ce înseamnă că a întrezărit posibilitatea extragerii unor elemente a priori chiar din sentiment. Întrebarea esențială ce și-o pune în acest moment este aceasta: dacă cunoașterea își primește a priori-ul de la intelectul categoric, iar voința și-l primește pe al său de la rațiune, de unde și-ar putea primi sentimentul armătura sa a priori? Răspuns:

între intelect și rațiune există un „mitelglied” – facultatea de judecare. Analiza acestui domeniu al spiritului formează conținutul celei de-a treia critici – „Critica facultății de judecare”, perlă a gândirii kantiene și a filosofiei universale. E un compartiment în care celelalte două critici se regăsesc, mai ales prin ceea ce ele lăsase nedeterminat: noumenul, sentimentul, finalitatea. De asemenea, se regăsesc aici, împreună, cele două fețe ale realității, încât această „Critică” devine, la rândul ei, un „mitelglied”, un mijloc focalizator, un „miez” al sistemului filosofic kantian.

Există, spune Kant, două feluri de judecată. Primul este judecata determinativă, înțeasă ca subsumare a conceptelor particulare sub unul general, universal. Aici judecata e constrânsă de realitatea obiectivă, ea nu poate ieși din armătura conceptelor intelectului. Există însă și judecata de apreciere, judecata reflexivă, care scapă de teroarea intelectului, ocolindu-i conceptele și legile logice. Finalitatea, zice filosoful, e principiul judecății reflexive: aceasta înseamnă că fără a putea măcar pătrunde secretele lui Dumnezeu, suntem convocați la o aventură a rațiunii, care e anabasis-ul judecății reflexive. Primul fel de judecată e numai structurare, al doilea e construcție arhitectonică. În primul caz mișcarea se produce de sus în jos, adică de la categorie, prin „curățirea ei de coajă”, cum mai numește Kant analiza, spre specii și spre indivizi. În cel de-al doilea caz, în constituirea unui sistem arhitectonic al naturii, mișcarea are loc de jos în sus, adică de la legi particulare deja stabilite datorită aplicării conceptelor, spre legi din ce în ce mai generale, în direcția unui principiu al unității diversului care nu ne este cunoscut. Cu alte cuvinte, prima operează sub un orizont conceptual dat, cealaltă se află mereu în căutarea orizontului. Ideii de judecată care nu-și schematizează conceptele decât în conformitate cu consemnele dictatoriale, dinainte date ale intelectului, i se opune cea a unei judecăți „fără prejudecată” (fără ceva aprioric) care, în avântul său liber spre o universalitate repusă mereu în discuție, reprezintă adevăratul resort al unei vieți spirituale. Iată aici se manifestă magistral Imaginația, zeița libertății în împărăția spiritului. Goethe a fost atât de entuziasmat de această descoperire a lui Kant, atât de impresionat de această a treia „Critică” (în care își găsea justificarea propriilor strădanii), încât le spunea prietenilor că „Bătrânul de la Königsberg” ca și cum i-a redat tinerețea...

Nu pot să nu fac și în acest loc o paranteză. Cunoscutul eseist H. -R. Patapievici, devenit acum celebru prin volumul său „Omul recent”, distins cu cele mai valoroase premii, susține că dacă la greci ochiul cunoașterii era îndreptat în sus, în modernitate ochiul cunoașterii e îndreptat în jos, de unde criza spirituală a umanității. Pe această înțelegere se axează toată construcția cărții sale. Ei bine, se pare că aici Patapievici a greșit. Prin „ochi” la greci se subînțelegea mai ales „direcție”. Apoi, cunoașterea, cunoștințele, așa cum a demonstrat Kant, nu sunt posibile fără sintetizarea intuiției și a conceptelor, iar acest proces nu poate fi îndreptat, așa cum am văzut, decât de sus în jos. Probabil, corect ar fi fost să se spună că până în modernitate cunoașterea intelectuală nu domina asupra căutății

spirituale, asupra judecății reflexive, care e îndreptată în sus, iar materialismul intereselor și scopurilor adus de modernitate a împins „aventura spirituală” într-un con de umbră. Cunoașterea ca atare, însă, „direcția” ei nu poate fi îndreptată decât de sus în jos. În sus pot fi îndreptate numai căutarea, zborul imaginației. Dumnezeu nu poate fi obiectul unei cunoștințe intelectuale conceptualizate, finite.

Dar să revenim la Kant. Orice judecată, ca să existe ca atare, implică o anumită armonie sau concordanță între intelect și imaginație. În cadrul judecății reflexive însă imaginația ocolește conceptele, respinge conținutul determinat al lor. Atunci cum poate ea să mai colaboreze cu intelectul? În timp ce în logică universalitatea experienței stă la baza unor concepte schematizatoare, aici o altă universalitate apare ca posibilă, independent de orice concept dar, în schimb, universalitate reciprocă a unui sentiment ce constituie la oameni un fel de „simț comun”, care judecă nu prin concepte, ci prin sentiment. Un astfel de sentiment ar putea fi așadar, comunicabil la modul ideal, dar ca legitate fără lege, finalitate fără scop, universalitate fără concept, ca urmare a contingentei sale. Acest sentiment nu poate fi învățat, deoarece exclude orice concept. El poate fi doar cultivat. Prin această cultivare se ajunge la starea estetică, iar acestei stări îi corespunde în obiect, adică pe teritoriul intelectului, ceea ce este formă. Aceasta face cauză comună cu sensibilitatea fără a se resorbi în activitatea plăcerii și se învecinează cu conceptul fără a prejudicia libertatea imaginației. Forma are ceva din idee, dar ea rămâne totuși nemijlocit coerentă unei materii în care doar sensibilitatea are de câștigat în mod direct. Forma în care multiplul este unificat fără a fi totuși conceptualizat se poate prezenta în două moduri: figură sau joc (jocul figurilor în spațiu, jocul senzațiilor în timp). Anterior cuplului figură-joc este cuvântul. Ce face aici imaginația? Ea face o scurtătură neprevăzută, fortuită, sărind peste conceptele intelectului. Emoția estetică se naște atunci când în densitatea lumii se produce nemijlocit ivirea fortuită și ușurarea neprevăzută care e, în sine, apariția formei. Esteticul este lumea formelor. Dar nu toate formele țin de estetic. Se iese din estetic atunci când în cadrul corelației dintre imaginație și intelect se infiltrează conceptul, sau când se creează o opoziție între speculația exagerată și prezența naivă a sensibilității.

Kant pledează pentru revenirea la principiile esențiale, originare, care au format limbajul uman. Pentru el, frumusețea nu poate fi decât pură – în sensul de „chimie” pură, redusă la ceea ce o constituie – prin conținutul său formal, cu condiția, desigur, să egaleze acest conținut prin bogăția plenitudinii sale. În acest sens, Matisse este kantian prin readucerea frumuseții formei la legătura sa „estetică” (=sensibilă), senzuală (dacă nu există formă pentru sensibilitatea brută, zicea el, nu există nici pentru spiritul pur).

Analitica frumosului elaborată de Kant rămâne și astăzi o carte de învățătură, de căpătâi în acest domeniu, iar mecanismele acțiunii asupra noastră a frumosului și a sublimului, diferența dintre ele generată tot de niște scurtături făcute de imaginație (frumosul încântă, sublimul emoționează – citiți această analitică

la Kant ca să aflați de ce și să aveți bucuria unei revelații) vor fi mereu ca niște fulgere (apropo, anume de la contemplarea unor fenomene ca furtunile, fulgerele etc. i-au venit lui Kant ideile despre sublim, iar felul în care a cercetat acest sentiment lasă o deschidere spre cunoașterea simbolică a absolutului) care străluminesc ză spiritul uman.

Prin vremi, filosofia lui Kant a fost receptată ne-univoc. Au fost și sunt mulți aceia care au avut și au, la contactul cu această operă, entuziasmul lui Goethe. Nu puțini însă au fost și sunt și aceia care văd în kantianism o piedică în dezvoltarea filosofiei. Bergson de exemplu, chema la abolirea kantianismului și la crearea unei metafizici al cărei obiect să fie doar spiritul uman. "Trebuie, zicea el, să renunțăm să construim ideea de suflet, așa cum o construim pe aceea de triumfi" (cf. "Introducere în metafizică", partea a II-a). Bine, dar Kant – nu și-a propus oare același lucru? Este evident că într-un proiect de o asemenea noutate cum a fost filosofia critică a lui Kant nu e posibil să cuprinzi totul, tot așa cum nu e posibil să existe în abordarea acestor probleme o singură soluție (însuși Kant a lăsat să se înțeleagă acest lucru). Se pot face precizări, reinterpretări, se pot propune soluții alternative. O parte dintre marii filosofi succesori au procedat anume de o așa manieră. Mulți însă, în disperare de cauză, probabil, împinși de complexul de inferioritate cu care se vor fi ales în fața marii lui filosofii, au ales calea lui Herostrat. Ca să vină apoi cu idei care sunt tot kantiene (lucrul acesta nu se referă la Bergson care (oare nu cumva mânat de respect?) a reușit să dea un sens nou și o funcție nouă intuiției), numai că îmbrăcate în alte haine. Această deghizare însă nu poate obtura privirea și, mai ales, cum a remarcat Eminescu, "degetul său mic" în care e „întreaga omenire”.

Mai mulți comentatori ai lui Kant vorbesc de dificultățile de înțelegere a filosofiei sale generate de stilul său. Nu cred că asta e problema. Stephanie Lupasco a constatat, în cercetările sale, atunci când

aborda problema raportului dintre limbă și gândire, că marii gânditori, revoluționarii gândirii nu au stil, pe când stilii rafinați gândesc, în cele mai multe cazuri, ordinar. Felul în care scria Kant presupunea nu stil, ci urmărirea curgerii gândurilor. De asemenea, întrucât e vorba, în cazul operei sale, de o „gramatică” a cunoașterii, a gândirii, nu cred că aceasta poate fi pur și simplu lecturată. Gramatica se învață, se însușește, se asimilează. Și totuși cum să-l înțelegem mai bine pe Kant? E întrebarea pe care, în secolul trecut, studenții Sorbonei i-au pus-o celui mai bun cunosător din acea vreme a operei kantiene. Răspunsul profesorului a fost scurt: „Fiți atenți la limbajul lui Kant”. Într-adevăr, e un răspuns ce reiese din chiar filosofia kantiană. Nu a dovedit oare el că fără concept nu pot exista cunoștințe? Și nu ne-a demonstrat oare că el, conceptul, are funcția nu doar de „fixare” a cunoștințelor, ci și de recunoaștere? Este necesar, așadar, mai întâi să clarificăm pentru noi sensurile ce le dă Kant termenilor-cheie ai filosofiei sale, căci ele diferă de sensurile în care acești termeni erau folosiți de filosofii predecesori și mai ales de acelea din uzul lor actual. Apoi, e bine să căutăm pentru termenii kantieni echivalențe în limba noastră maternă, și anume cuvinte originare, netocite, așa cum căutau Mircea Vulcănescu și Constantin Noica. Filosofiei nu-i prea plac neologismele. Acolo unde predomină acestea, filosofia se retrage. Dar există și o problemă care e cu adevărat problemă de înțelegere. Vorba e că acest filosof a operat în cercetările sale cu invizibilul. Pentru a intra într-un astfel de material trebuie să te interiorizezi, lucru care presupune meditații îndelungi, sistematice, pe care ar fi bine să le facem, ca și Kant, în timpul plimbărilor, nu din viteza limuzinelor (Nietzsche spunea că la nașterea unui gând trebuie să participe, cu mișcările, cu gesturile sale, tot corpul, nu numai mintea). Filosofiei adevărate îi place să meargă pe jos. Tot așa cum (vorba lui Nicolae Popa) îi place și are nevoie să meargă pe jos poezia.

Alexe RĂU

CUM SĂ-L ÎNȚELEM / LECTURĂM PE KANT (280 DE ANI DE LA NAȘTERE)

Kant și-a pus viața în paranteze, de dragul operei, el și-a impus această liberă constrângere de sine, nu conform datoriei, ci din datorie, dintr-o datorie lăuntrică și absolută, izvorâtă din propria sa rațiune (...). El și-a înlocuit nu atât viața prin gândire, cât a conceput gândirea ca singura viață posibilă și cu adevărat demnă.

Ion Ianoși

Scrierile lui Immanuel Kant, toate împreună, fac "Biblia filosofilor" (Mihai Eminescu) și cuprind în sine produsul material și intelectual al unei opere de filoso-

fie elaborate cu peste două secole și jumătate în urmă de către gânditorul de excepție, a cărui viață ordonată și studioasă a devenit legendă.

Sunt lucrări geniale care odihnesc acum, pentru noi, trăitorii Mileniului III, în felul cuminte al cărților de a fi, dar a căror materialitate și spiritualitate imediată tănuiește / închide o pasiune, un proiect existențial și atâtea elemente de cultură umană... Spiritualitatea și materialitatea lor însă nu pot fi păstrate decât numai prin (re)descoperirea, lecturarea, înțelegerea și interpretarea actualizatoare a acestora. Și, oricât de multe ar fi ele, așa-numitele "lecturi kantiene", orice

analiză / lectură implică o viziune / opinie, un anumit limbaj, diverse presupozii și decupaje, adică fiecare cu punctul / aspectul său de vedere și modul / felul său de interpretare, ceea ce este, de la sine înțeles, un lucru firesc, dar asta încă nu înseamnă că domini, printr-un fel de survolare absolută, istoria filosofiei kantiene. A vorbi despre “adevăratul Kant”, Kant – omul, Kant – profesorul, Kant – savantul nu înseamnă nici pe departe a recădea în himera vechii metafizici dogmatice pe care Immanuel Kant însuși a repudiat-o. Trebuie să știi a selecta gândurile ca să poți conta pe acordul presupus între ce spune și ce vrea să zică (beneficiarul fiind chemat să știe a citi printre rânduri, să poată intuitiv subconștientul, să nu se teamă a vedea nevăzutul – D. P.), între ce a vrut să zică autorul și ce spune opera lui, între ce crede fiecare din noi ce presupune opera și ce exprimă / redă ea de fapt. Așadar, nu există un Kant în sine, ci există o operă a sa, multiple și diverse perspective asupra ei: punctul de vedere al lui Kant – omul asupra lui însuși, al lui Kant – filosoful asupra filosofiei sale, al contemporanilor lui Kant, al filosofilor moderni, istorici sau critici, asupra lui Kant și contemporanilor acestuia. De aci pornind, admitem ipoteza că atât marele gânditor Immanuel Kant, cât și întreaga sa operă filosofică stă sub semnul (ca și oricare altă operă și alt autor – D. P.) totalității deschise și este ca o confluență și o convergență a unor diverse și multiple semnificații care se prelungesc, se implică, se întretaie, nici una nefiind suficientă numai prin sine și fiecare trimițând / indicând spre a fi abordată și înțeleasă, la toate celelalte. Problema constă în a explica, în măsura posibilului, “specificitatea perspectivelor și metodelor, și de a face să se întâlnească, să se susțină, să se controleze, să se consolideze și să se critice mutual în orizontul hermeneutic înglobant care le conține și le depășește. A priori, nici o abordare culturală, nici o disciplină formală, nici o perspectivă sau metodă oferită de științele socio-umane și istorice nu este de exclusă ca irelevantă” (Vasile Tonoiu). În cazul dat, tipul de coerență se schimbă cu tipul de coerență aleasă, dar nici unele, nici celelalte (tipuri – D. P.) nu se suprapun, spre a forma, să zicem, “adevărul total”. Indiferent de situația creată, trebuie să distingem cu grijă, spre a le putea apoi reuni, între a face dintr-o anumită operă de filosofie (kantiană – D. P.) obiect de investigație științifică stricto-sensu și a recurge într-un fel informal și difuz, în actu-exersito. Între două extreme – științifică stricto-sensu și culturală lato-sensu – vom situa lectura, interpretarea și critica imanent filosofice, ca modalități ale însăși creației filosofice.

“Opera este produsul finalist și înzestrat cu valoare al unui creator moral, susține academicianul Tudor Vianu, care, întrebuițând un material și integrând o multiplicitate, a introdus, în realitate, un obiect calitativ nou. Acest obiect calitativ nou este original și simbolic în cazul operelor filosofiei și ale științei. El este imutabil original și iluminat simbolic în cazul operelor de artă”.

Distincția dintre operă-realitate și operă-obiect, de care trebuie totuși să ținem seamă, oricât s-ar deplasa și reorganiza, ca un inalienabil, nu numai că ne permite, ci ne și obligă într-un fel să nu atribuim imediat

realului ceea ce este al “reprezentării”, întrebându-ne continuu ce este realul în sine și care este reprezentarea la care trebuie să ne oprim. Sau, în manieră kantiană zis, “cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine”.

Privind opera ca orizonturi de realitate, observăm cum un ontologic aparent închis, suficient doar sieși, este reorganizat și rearticulat de un ontocultural și un ontoistoric, care funcționează simultan ca medii de preluare și de deschidere a operei.

Cel mai frecvent întâlnite sunt asimilările operei de filosofie cu opera de artă sau de știință, asimilare care, odată acceptată, “devine, în opinia filosofului român Vasile Tonoiu, sursă de instrumente analitice și valorizatoare, de judecăți critice, de filtru recuperator și interpretativ. Devianțele sunt plasate mai ales în plan logic-lingvistic, luându-se ca referință anumite canoane de inteligibilitate și raționalitate sintactic-semantice proprii “jocurilor de limbaj” înrădăcinate în moduri de viață statornicite și comportând o relativ bună fiabilitate (...). În principiu, nu există asimilator ultim (asimilator al tuturor asimilatorilor analogici) și nici sistem de referință absolut”.

Jean-Claude Piguet, în *L'oeuvre de philosophie*, editată la 1960, menționa că asimilarea unei opere de filosofie cu cea de știință sau artă “este sugerată de anumite obiective, mijloace, stiluri de filosofie proprii celei dintâi, care o înclină efectiv spre una sau cealaltă, și corespunde, pe de altă parte, sensibilității noastre (de cititor, de critic sau de interpret – D. P.) preferințele fie la unitatea armonioasă a diverselor părți ale unui sistem, la jocul intern al ideilor care se desfășoară aidoma unor teme muzicale, care nu pot fi izolate de contextul lor trăit și existențial la dimensiunea imaginarului, fie la adevărul fiecărui element la raționalitatea conținuturilor de gândire”. Așadar, limbajului filosofiei, în plan mai restrâns, i se caută un model acceptabil (sau chiar desăvârșit – D. P.) în limbajul teoretic al științei realului sau în cel expresiv al artei.

Printre perspectivele cu virtuți asimilatorii (cât și diferențiatore – D. P.) asupra limbajului logicii filosofice, ce țin de regimul de lectură și interpretare, reținem una care se anunță și se articulează la intersecția unor preocupări independente de neoretică, teoria argumentației, studiul strategiilor și discursurilor rațiunii practice, hermeneutică. Oricum, problema referinței limbajului filosofic depășește resursele semanticii logice, lingvisticii și retoricii, pentru a face apel la angajarea într-o hermeneutică filosofică. Plecând de la operă, explicitatea referinței are ca miză sensul cuvintelor realitate și adevăr, care devin problematice, în cazul când devin / se transformă în gânduri speculative. Atunci când e vorba de ele, “a înțelege, opinează Hegel în *Prelegeri de istoria filosofiei*, înseamnă cu totul altceva decât a pricepe numai sensul gramatical al cuvintelor și a ți le însuși, desigur, dar numai până la nivelul reprezentării. De aceea poți cunoaște afirmațiile, propozițiile sau, dacă vrei, opiniile filosofilor, poți să fi avut mult de a face cu temeiurile și expunerile unor astfel de opinii și să-ți fi scăpat lucrul principal, în ciuda tuturor acestor străduințe, și anume să-ți fi scăpat înțelegerea propozițiilor”. În Prefața la *Fenome-*

nologia spiritului, dânsul vine cu părerea că “maniera de a stabili o propoziție, de a respinge deopotrivă prin argumente propoziția contrară nu este forma în care poate să apară adevărul”. Mai modern spus, gândirea filosofică în demersul ei efectiv, susține și Constantin Noica, nu este thetică, conștient tematică și “ea se desfășoară în orizontul unor cercuri dialectice în raport cu care teza nu reprezintă decât un moment abstract: adevărul ei este unul de participare, de depășire-regăsire, iar nu de posesiune nemijlocită”.

Orice modalitate de obiectivare (pozitivă sau negativă – D. P.) a operei filosofice conferă un statut mai mult sau mai puțin delimitat următoarelor demersuri: lectură, acumulare, receptivitate, înțelegere, explicație, istorie, critică a filosofiei, fiecare implicând o alegere. “Diferitele tipuri de lectură, consemnează Jean Starobinsky, aleg și extrag anumite structuri preferențiale. Nu este totuna dacă întregăm un text în calitate de istorici, de sociologi, de psihologi, de stilistici sau de iubitori ai frumuseții pure. Căci fiecare dintre abordările acestea are drept efect schimbarea configurației întregului, crearea altui context, decuparea altor frontiere în interiorul cărora va domni o altă lege de coerență”. Însă o inteligibilitate globală a sensului nu poate rezulta din juxtapunerea, ci din reangajarea activă a acestor detotalizări, “deliberată, în expunerea lui Vasile Tonoiu, într-un proiect hermeneutic el însuși filosofic, susținut și generator de filosofic. La acest nivel, cercul dialectic al hermeneuticii – care este mai degrabă un cerc de cercuri niciodată tihnid în perfectă închidere –, inaparent și local chiar distrus prin obiectivări metodice și construcții locale autosuficiente și autoconsistente, redevine manifest și inevitabil: adică de asumat printr-o poziție în filosofie, mai bine spus prin tematizare filosofică”. De aici rezultă că multe câmpuri teoretice, pe diverse căi independente, au scos în lumină aporii comparabile care au impus modificarea unei strategii, adică alternativei brutale începe să i se substituie o dialectică fină. Astfel, explicația și comprehensiunea din poli ai unui raport de excludere sunt revalorizate ca momente relative ale procesului complex de interpretare, care se sprijină, se implică și se verifică reciproc. Chestiunea adevărului este una care se presupune pe sine, dar presupuzițiile sale, oricât ne-am strădui, nu pot fi totuși pe deplin elucidate, “întrucât nu există pentru noi, meditează dl Tonoiu în urma cercetărilor operei kantiene, nici adevăr accesibil sub forma unui dat pur, nici adevăr deja gata articulat sub forma unei construcții a priori. Adevărul este întotdeauna de făcut. Ca atare, el se precedă și totodată se anunță, ne luminează, dar ne rămâne și enigmatic. În pluralitatea de discursuri, de științe, metode de comprehensiune, traversate de această idee unificatoare și reguloare adevărului, filosofia n-are privilegiul unei instanțe ultime, a toate și definitiv fondatoare și autofondatoare, a toate și definitiv creatoare și autocreatoare. Dar are o sarcină proprie: ea trebuie să fie acel discurs în mediul căruia ființa problematică a adevărului se poate arăta și plecând de la care întreprinderea comprehensiunii poate începe să se înțeleagă pe sine, ca sarcina de altfel infinită”.

Perspectivile de abordare a operei filosofice (Kantiniene – D. P.) pot fi tratate în mai multe feluri: 1) la nivelul cel mai de suprafață, adică prin confrun-

re cu ceea ce Kant însuși a explicat (cum ar fi, de pildă, raportul dintre filosofie și știință, filosofie și morală, filosofie și teologie, filosofie și artă, filosofie și retorică etc. – D. P.); 2) la nivelul practicii filosofice efective, care nu concordă în mod obligatoriu cu declarațiile metafilosofice; 3) la nivelul încercărilor / provocărilor în interesul de a deschide această operă cât mai multor genuri de lectură, înțelegere, interpretare și critică.

În cadrul viziunii amintite, opera lui Immanuel Kant “va fi în măsură să dea o nouă vigoare și să deschidă noi orizonturi eforturilor filosofului din Königsberg de a debloca filosofia din cele două impasuri simetrice: dogmatismul și scepticismul; să dea noi inspirații unor deblocări asemănătoare din câmpul cercetărilor și reflecțiilor metafilosofice” (Vasile Tonoiu).

Immanuel Kant a adoptat un tip aparte de limbaj filosofic, derivat din modul german de gândire, cu o frază barocă și amplă, dificil de descurcat și de înțeles. Lectorul capodoperelor sale, utilizator mai mult sau mai puțin versat în materie, făcând un efort să înțeleagă problemele deloc simple pe care le supunem atenției noastre, este chemat să mai facă un efort spre a le cunoaște în modul în care au fost ele expuse.

Până și în cele trei *Critici*, care duc faima filosofiei kantiene, întâmpinăm destule dificultăți de limbaj și de înțelegere a fluxului gândirii savantului. Dar anume ele, poate chiar în cea mai mare măsură, atrag și incită la confruntare. Te simți și te vezi captivat de astfel de idei ca demnitatea omului, forța de atracție a frumosului, puterea creatoare a unei judecăți logice etc. Și tot el, gânditorul, vine să ne demonstreze, posibil fără să vrea, că nu este doar un narator arid în redarea opțiunilor sale filosofice, ci și unul cu multă simțire și imaginație. Lecturând *Critica rațiunii pure*, cititorul va întâlni multe pasaje frapante, prin care Kant ne demonstrează că și cunoștințele a priori au o limită de aplicare, dincolo de care devin pură fabulație. Să urmărim un fragment. “Porumbelul ușor, lovind în zbor liber aerul a cărui rezistență o simte, și-ar putea imagina că el ar reuși și mai bine în spațiul vid. Tot astfel Platon a părăsit lumea sensibilă, fiindcă ea punea intelectului limite prea înguste și s-a aventurat dincolo de ea pe aripile ideilor în spațiul vid al intelectului pur”.

Kant se dovedește a fi și un scriitor cu umor. Astfel, în *Critica facultății de judecare*, dânsul ne explică desfătarea produsă de jocul liber și variat al senzațiilor prin câteva glume: “În Surate, un indian asistă, la masa unui englez, la deschiderea unei sticle cu bere; prefăcută în spumă, berea se revarsă din sticlă, ceea ce provoacă marea uimire a indianului, care și-o manifestă prin multe exclamații; la întrebarea englezului: ce găsești aici atât de uimitor? el răspunde: nu mă mir că se revarsă, ci cum de ați putut s-o băgați în sticlă”. Despre așteptarea încordată, destinsă prin dezvăluirea trucului, filosoful spune următoarele: “... dacă un alt poznaș povestește cu lux de amănunte (...) despre un negustor care, întorcându-se din India în Europa cu toată averea prefăcută în mărfuri, a fost silit de o furtună puternică să arunce totul peste bord și s-a supărat atât de tare, încât în aceeași noapte i-a albit peruca, noi râdem și ne facem plăcere”. Toate acestea nu sunt decât străluciri de gândire trecute prin limbaj.

Ideile lui Immanuel Kant sunt, în primul rând, ideile unui clasic al filosofiei universale, iar mesajul pe care îl transmit este cel care le-a făcut perene în spațiu și timp, dar opera kantiană mai trebuie, totuși, încă scrupulos lecturată, cercetată și studiată, deoarece ea ascunde încă atâtea nestemate ce-și așteaptă descoperitorii și pe care Kant nu a mai dispus de timp să ni le pună la dispoziție. Savantul însuși ne-a lăsat acest îndemn în *Critica rațiunii pure*: “nu e nimic extraordinar (...) să înțelegi un autor chiar mai bine decât s-a înțeles el pe sine însuși, și anume prin comparația ideilor pe care le exprimă asupra obiectului său, dat fiind că el nu determinase îndeajuns conceptul lui și că, astfel, uneori el vorbea sau chiar gândea împotriva propriei sale intenții”.

TOMA ISTRATI – O PERSONALITATE CARE ONOREAZĂ BASARABIA (LA JUBILEUL DE 80 DE ANI)

Prin tot ce face el se poate descoperi că Toma Istrati este originar de prin părțile Călărașului. Codrean get-beget, născut într-o familie de preot, el a fost permanent fidel crezului său creștinesc, că omul este dator să se realizeze ca personalitate și este obligat să împartă cu alții din puțina fericire lumească pe care i-i dat s-o aibă în scurta trecere pe acest pământ.

Seminarist la Chișinău, pilot în timpul războiului, profesor universitar după război – etape care parcă ne-ar spune prea puțin despre om. În realitate însă, fiecare etapă are enigmaticele și descifrările sale.

Pe când era seminarist, a fost coleg de clasă cu Petru Popa, Vlad Dumbravă, Misail Chiriță și alte veritabile personalități, fiind extrem de mult apreciat și venerat de ei. De ce? Fiindcă dincolo de bunul coleg de școală în el sălășluia un suflet blajin și prietenos, un om săritor la nevoie și aceasta îi dădea alura unui om de o distincție nobilă. Treceți pe la colegii lui, rugați-i să vă spună ceva despre Toma Istrati și ei se vor lumina la față și din Tomiți nu-l vor mai scoate.

Astăzi, peste ani, ei au impresia că tot ce-a fost odinioară a fost o poezie. Și chiar severul rector de seminar Sergiu Bejan le pare pur și simplu un părinte de-al lor, un pic mai sever, un pic mai concentrat la cele cotidiene, iar lecțiile lui dure le-au fost de mare folos mai târziu, când au apucat drumurile evacuării în 1940 și când au fost nevoiți să ia arma în mâini ca să vadă Basarabia eliberată.

Pentru Toma Istrati, la fel ca și pentru colegii lui, Basarabia nu este o noțiune geografică și nici o definiție istorică, este bucată din bucată sufletului lor. Tot ce au mai scump ei acolo păstrează în acea comoară de suflet românesc, rămas între Prut și Nistru.

Această revărsare de sentimente nu putea să nu ia forma unor poeme, unor poezii care nu sunt perfecte din

Marele Mihai Eminescu, care a cunoscut în profunzime opera kantiană, încercând să facă și una din primele traduceri în limba română a *Criticii rațiunii pure*, avea să ajungă la următoarea concluzie: “Immanuel Kant are puterea de sugestiune și de călăuzire chiar pentru începătorii care vor să gândească. Kant e un bun prieten și, în același timp, un bun profesor pe care-l recomand tuturor. (...) Ca și în Biblia creștinilor, scrisă pentru mulțime, tot așa veți găsi și în Kant adevăruri pe placul și înțelesul tuturor. Nu vă îngroziți când îl luați în mână, căci adâncimile de cugetare la dânsul au orizonturi clare de primăvară, care te cheamă spre înțelegerea lumii”.

Dumitru PĂSAT

punct de vedere literar, dar care sunt ideile din punct de vedere al crezului sufletesc. Și în cazul lui criteriile generale de apreciere a valorilor literare nu mai sunt valabile. Criteriile estetice sunt neputincioase atunci când avem în față un model etic de o asemenea prestanță.

L-am cunoscut în anii '90, veșnic preocupat de destinul Basarabiei. Să trimită niște cărți, să ajute niște studenți basarabeni care învață în România, să organizeze niște sărbători la baștină... Și în tot ce face este prezentă acea dezinteresare materială, care îi dezarmează chiar și pe cei mai înverșunați materialişti. În prezența lui văzând risipa de suflet și de bani, te simți ca un zgârcit, ca un avar și parcă vrei să dai la o parte un vâl nevăzut și să pășești pe drumul lui, făcându-te un om generos ca el. Dar să fii ca Toma Istrati este foarte greu. De ce? Deoarece, fiind o fire foarte organizată, bine calculată, el știe să scoată bani și din piatră seacă. De aceea cu atâta ușurință îi risipește, fiindcă are senzația că este un semănător de bucurie, iar acel care seamănă bunătate știe că la o etapă tot bunătate va culege. Editând ziarul *Destine*, ajutând la editarea ziarului *Unirea*, și făcând alte gesturi de susținere a unor publicații și autori, el tot rămâne un exemplu prin aceea că cu mijloace mici a realizat fapte frumoase, durabile, care vor rămâne în memoria contemporanilor și vor fi descoperite de urmași ca niște fapte pline de aerul demnității.

Sergiu Grossu spunea că oamenii adevărați nu îmbătrânesc, ei pur și simplu înaintează în vârstă. De aceea nu mă sperie cifra 80, pe care o pun în dreptul lui Toma Istrati, fiindcă știu că are un suflet tânăr de poet veșnic îndrăgostit, de adult împovărat de grija pentru țară și de basarabean care niciodată n-o să se sature să admire, să iubească și să proslăvească tot ce este românesc.

Iurie COLESNIC

AMURGUL UNUI CREZ NEBUN...

(ELENA FARAGO – 50 DE ANI DE LA TRECEREA ÎN ETERNITATE)

În dimineața zilei de 4 ianuarie 1954, la Craiova, se stinge din viață poeta și prozatoarea Elena Farago. Pentru totdeauna își încetează tăcânitul enorma mașină de scris de pe biroul sculptat. Nu va mai fumega scrumiera de alături. Pentru totdeauna va rămâne rece samovarul. Doar puțin va mai arde lumânarea din sfeșnic...

Sănătatea-i șubredă, care a însoțit-o de-a lungul întregii sale vieți, a moștenit-o de la maică-sa. Și frumusețea tot. „Avea atâta eleganță în mers, atâta presanță, atâta profunzime în ochi și atâta frumusețe în toată înfățișarea ei, încât privirile tuturor se îndreptau să o admire”(C. D. Papastate. *Elena Farago*, Craiova, 1975).

Astăzi puțini știu că poeta, răsplătită cu cele mai importante distincții literare: Laureată a Academiei Române, Premiul Internațional „Femina”, Premiul Național de poezie, „Meritul Cultural”, conferit de Regele Carol al II-lea, în frageda ei tinerețe, la vârsta de 19 ani, a fost guvernanta lui I. L. Caragiale. S-a ocupat de educația celor doi copii ai săi, Luki și Tușki. Le spunea povești, îi învăța francezește sau cânta cu ei melodii grecești. Ambii scriitori descindeau din neamuri grecești. Tatăl Elenei Farago se născuse pe o insulă din Marea Egee. De la el fata a moștenit ochii negri și pătrunzătorii.

Poeta care a cunoscut faima literară a epocii sale, debutând în 1906 cu volumul „Versuri”, urmând apoi „Șoapte din umbră” (1908), „Din taina vechilor răspântii” (1913), „Șoaptele amurgului” (1920), etc., etc., a cunoscut din plin și suferința. O suferință precoce, care a marcat-o la 11 ani, când îi mor două surioare și un frate mai mic. La 12 ani și jumătate îi moare mama Anastasia. Atunci Elena, eleva eminentă a liceului de fete din Bârlad, este retrasă de la studii pentru a se ocupa de treburile casei și de îngrijirea fraților mai mici.

CA ȘI SOCRATE, MIRCEA VULCĂNESCU...

S-a împlinit, în acest an, un veac de la nașterea lui Mircea Vulcănescu, cel mai complex și mai reprezentativ personaj al interbelicului românesc, figură emblematică a „generației de aur” și promotorul ei cel mai consecvent. Om de o vastă deschidere culturală, inițiatorul a numeroase proiecte, el a fost un deschizător de drumuri noi în toate domeniile în care

Peste cinci ani, pe brațele ei, moare și tatăl Francisc. Elena rămâne fără nici un sprijin apropiat... Acestui destin Caragiale îi va zice „Viață de român, subiect de dramă”.

A urmat apoi o epocă în care a cunoscut notorietatea, făcând parte din ampla frescă a literaturii române. A corespondat și a cunoscut aprecierea lui E. Lovinescu, N. Iorga ș. a. A tradus și i-a apreciat pe Henri de Regnier, Verlaine, Verhaeren ș. a.

Astăzi, se pare, poezia Elenei Farago nu mai este la fel de căutată de cititorul adult, cu gusturi plămădite sau perimate de alte timpuri. Cititorul mic însă rămâne la fel de copleșit de sinceritatea, firescul, gingășia versurilor Elenei Farago, ca și cel de acum aproape 80 de ani în urmă. „Cățelușul șchiop”, „Șoricelul”, „Tanu”, „Cocoșelul”, „Rândunica”, „Sticletele”, „Bobocica”, „Scrisoare lui Moș Crăciun”, „4 găze năzdrăvane”, „Bondarul leneș”, reeditate azi în zeci de ediții, rămân la fel de proaspete și de căutate, căci uimesc, cuceresc prin sinceritatea, naturalațea, eleganța lor.

Uimește sensibilitatea imensă a poetei față de firile neajutorate ale naturii, sensibilitate ce pătrunde din numeroase versuri pentru adulți: „Mai luptă cu moartea o iarbă, o floare...”, „Veștejite flori de crin.../vine crivățul hain/să vă bea potirul/”; „Firicel de lăcrimioară/ Cui să-i pese că tu mori/ Părăsit pe-un colț de masă/ Când pădurea-i numai flori?”.

Poeta nu mimează, nu poleiește nimic. După cum nu mimează nici sentimentul dragostei de-a lungul întregii sale creații, până în amurgul vieții :

„Își ninge fulgii peste mine
Aripa unui mut blestem, -
Dar știu că sufăr pentru tine,
Și nu mă plâng... și nu mă tem”.

Lidia CODREANCA

cu și Socrate. Comparația se întemeie pe exemplul moralității impecabile și programatice a celor doi filosofi. Prezența de spirit și discursul lui Socrate în fața judecății, condamnarea nedreaptă și moartea sa în închisoare, pe care filosoful grec o acceptă totuși din respectul său imuabil față de Lege au fost reiterate în timp de Mircea Vulcănescu prin demnitatea cu care s-a comportat și prin discursul său în fața tribunalului comunist, condamnarea lui fiind de asemenea un act de injustiție. Iar sacrificiul final al lui Vulcănescu, în pușcărie, ne vorbește de ceva mai mult decât de portretul unui mare generos – e vorba și în cazul acesta de un program etic respectat.

Dar „Socratele românilor” își merită supranumele nu numai din aceste considerente. Era remarcabil talentul unic al lui Vulcănescu de a te înțelege mai bine pe tine decât o faci tu însuși, de a te ajuta să-ți descoperi esența, vocația ascunsă, ajutându-te astfel să te împlinești în datul tău. Maieutica lui Socrate, „moșirea” interlocutorilor săi, în timpul dialogului, pentru a scoate la iveală adevărul, ținea, în fond, de aceeași vocație. Numai că grecul era animat, în această ipostază a sa, de „mașinăria” necruțătoare a rațiunii, a logicii, pe când filosoful român – de angajarea lui creștină profundă, de generozitate. Prin deschiderea totală a sa către obiectul/subiectul cunoașterii, el este, poate, unicul filosof român care a transpus maximal în sociologie ceea ce Sfinții Părinți, prin Nae Ionescu, l-au învățat la lecțiile de metafizică și teologie: anume, funcția epistemologică a iubirii. Comprehensiunii sale, dăruirii întru prieteni și întru colegi de generație se datorează în mare măsură aflarea drumurilor proprii și împlinirea în creație a unor Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Eugen Ionescu și a multor alora.

În sfârșit, ca și Socrate, Mircea Vulcănescu a scos filosofia în lume, în Agora, în spațiul public, punând prin aceasta temelia elevației și a creativității deosebite ale intelectualilor din anii interbelici. Conferințele publice ce le ținea la Ateneul Român și în alte mari auditorii aduceau întotdeauna un val înnoitor în cultură, comportau o redeșteptare a spiritului. Pe cultura filosofică se pivotau pe atunci chiar și discuțiile de cafea. În orele de ședere la o cafea, după conferințele ținute de alții sau după întâlniri și simpozioane, comentariul său era mai interesant decât ce se făcuse, își amintea Noica,... putea fi el însuși un simpozion...

Drumul său de filosof însă venea nu de la Socrate, ci de la Kant. Mai bine spus, începutul declarat al acestui drum se afla pe tărâmul lui Kant. Căci marea revoluție filosofică săvârșită de gânditorul de la Königsberg a însemnat, în fondul ei cel mai intim, ontologic, o regândire a celebrului „cunoaște-te pe tine însuși”, așa că amândoi au avut o cale succesivă, originea îndepărtată, ancestrală a căreia ar fi să vină tot dinspre Socrate. ”Sarcina filosofului, scria Vulcănescu, este aceea de a pune întrebări acolo unde alții nu au nici o nedumerire. Și nu a pune, ci a-ți pune întrebări”(teză prin care își propune, subtextual, o simbioză a devizei socratiene și a maximei kantiene), iar în „Obiecțiunile prealabile” (prolego-

mene?) din introducerea la lucrarea „Dimensiunea românească a existenței” spune deschis:”Cititorii ne vor ierta dacă am fost aduși să dispunem materialul acestor reflecții după un plan dincolo de care vor găsi tabla categoriilor kantiene.” Kant a scos la iveală și a sistematizat “gramatica” gândirii ascunsă în lucrul cel mai apropiat omului, în limbaj, oferindu-ne dimensiunile și criteriile cu care să putem orienta și “măsura” cunoașterea. Vulcănescu și-a propus să descopere dimensiunea românească a cunoașterii, tănuțită, adunată și depozitată de-a lungul secolelor în limba română: “Vom numi deci, în cercetarea de față, dimensiuni ale existenței acele orientări și înțelesuri ale ei care servesc la măsurarea sau aprecierea altor înțelesuri și orientări în existență. Prin dimensiune românească a existenței s-ar putea deci înțelege, fără dificultăți, concepția despre existență a gânditorilor români, în măsura în care ar putea servi drept criteriu și măsură de apreciere a ideilor despre existență a gânditorilor altor neamuri. Nu ne vom limita însă la concepțiile despre existență ale filosofilor români. Nu vom pune nici chiar accentul principal pe ele. Ni se pare mai interesant și mai de folos să facem altfel. Materialul... ne poate fi dat mai ales de ceea ce preexistă activității gânditorilor, și anume: de configurația limbii și de structura simbolurilor expresive cu circulație generală în poporul românesc... ”. „Preexistă” este echivalentul românesc propus de Vulcănescu pentru kantianul „transcendental”. Iar pentru noțiunea de “a priori”, care la Kant înseamnă ceva dinainte dat, ceva care e prezent în orizontul cunoașterii, în câmpul de întâlnire al subiectului cu obiectul cunoașterii înainte ca subiectul să facă vreo judecată despre obiect, care este fundalul acestei întâlniri (fundal care transcende acest câmp) și totodată instrumentariul cu care se va efectua cunoașterea („măsurarea”) obiectului, Vulcănescu alege noțiunea de „pre-judecată”:”Obiectul la care tindem să ajungem este... degajarea pre-judecăților (adică a judecăților prezente în orizontul cunoașterii înaintea judecăților făcute de subiect - nota noastră, A.R.) generale cu care spiritul românesc în genere își pune problema existenței... ”. Transcendentală în cunoaștere este desigur limba, care e prezentă în câmpul întâlnirii noastre cu obiectul de cunoscut înainte chiar de nașterea noastră și care premerge experienței și o condiționează. Și trebuie spus, că începându-și astfel cercetarea, Vulcănescu se dovedește a fi unul din foarte rarii oameni care l-au înțeles corect, profund și deplin pe Kant. Și tot așa cum filosoful german își începe revoluția sa prin a descoperi că timpul și spațiul nu sunt categorii ale intelectului, că ele se află nu în obiectul cunoașterii, ci sunt forme apriorice ale sensibilității și ale conștiinței subiectului (omului), Vulcănescu pune la temelia gândirii filosofice românești formele preexistente de loc și vreme. ”Loc” și „vreme” denotă într-adevăr o gândire specifică, așa încât, în continuare, cheia fiind găsită corect, prin imersiunile ce le face în limba noastră, filosoful ne dezvăluie tabloul necunoscut până la el al „gramaticii” gândirii filosofice românești. Fără lecția ce ne-a

dat-o Vulcănescu prin studiul-conferință despre dimensiunea românească a existenței, sublinia Noica, n-aș fi scris niciodată „Rostirea românească”.

„Locul” este condiția fundamentală a Ființei și a ființării noastre, creatorul identității noastre și al limbii care este expresia cea mai intimă a acestei identități. La temelia ființării românești stă „Loc-ul”, sedentarismul imuabil. Vorba lui Eminescu: „Iar noi locului ne ținem, /cum am fost așa rămânem...”. „Vremea” ar însemna succesiunea ființărilor, a generațiilor în acel „Loc”, felul în care ființele construiesc acel „Loc” iar „Loc”-ul, la rândul-i, le construiește pe ele, fiind în același timp un tezaur de memorie al acestor ființări. Se pare că anume descoperirea acestor valențe ale lui „Loc” și „Vreme” l-au făcut atât de disponibil să participe la realizarea ideii studiului monografic al satelor românești. Vulcănescu a fost unul dintre elevii întemeietori ai școlii sociologice a lui Dimitrie Gusti și unul din colaboratorii și prietenii cei mai apropiați ai profesorului. A participat la prima expediție monografică din 1925 și la cele de la Fundul Moldovei (1928), Drăguș (1929), Runcu (1930), Cornova (1931) și din nou Drăguș (1932). Mai mult ca atât, el a devenit filosoful acestei școli. Vorba e că Gusti nu avea elaborată o concepție, o doctrină filosofică asupra metodei monografice. Într-un an însă, când redacția anuarului „Arhiva socială” a venit cu propunerea de a face o prezentare a școlii sociologice gustiene, profesorul l-a rugat pe Vulcănescu să scrie el studiul de prezentare solicitat. Articolul-studiu elaborat de filosof se intitula „Sistemul domnului Gusti”. Profund impresionat, surprins chiar de felul în care a fost scris materialul, Gusti exclama candid în fața altora: „Am sistem! Am sistem!”. Și într-adevăr l-a avut, dar după elaborarea lui de către Vulcănescu. E și una din explicațiile uluitoarei comprehensiuni a lui Vulcănescu în ceea ce privește viața și opera lui Gusti (a scris cea mai pătrunzătoare până acum monografie despre acesta). Or, când vorbea despre sistemul lui Gusti, el vorbea, în fond, și despre sine. Și lucrul acesta e valabil pentru majoritatea colegilor săi de generație, pe care i-a ajutat, de aceeași manieră, să se împlinească sistematic, să lase urme adânci în cultură. Opera vieții lui Vulcănescu se conține nu doar în ceea ce a scris în numele său și ce a făcut personal (deși a lăsat o moștenire scrisă ce numără peste două mii de pagini), ci și în creațiile și făptuirile colegilor săi de generație. Spiritul și cultura sa el le-a risipit cu dăruire în spiritele și cultura celorlalți, încât ele au devenit identice cu spiritul și cultura generației.

Mircea Vulcănescu a fost supranumit pe drept cuvânt „directorul generației interbelice”. El a scris pentru ea lucrări cu destinație îndrumătoare și instructivă, cum ar fi „Călăuza studentului” sau „Organizarea muncii intelectuale”(prin care, de altfel, aduce și o contribuție esențială la dezvoltarea bibliologiei), a stat în fruntea grupării și a publicației periodice „Criterion”, menite să coaguleze generația sa într-o mișcare patriotică articulată, a pus la contribuție în aceste scopuri talentu-i nativ de orator (deja la vârsta

de 15 ani, neîmpliniți, cuvânta de la tribuna instalată în piața Universității).

El a elaborat o concepție filosofică despre generație, postulatele căreia descind evident din valențele descoperite de el ale noțiunilor de „Loc” și „Vreme”. Generațiile sunt ca și cum o expresie a „vremii”, iar apariția, constituirea și existența lor este improbabilă în afara „Loc”-ului. Și cum „Loc”-ul, în accepție heideggeriană, înseamnă, în primul rând, construire, rostul unei generații este mai mult construcția colectivă a „Loc”-ului decât împlinirea personală a fiecăruia. Drept care, ciclul său de studii și articole despre generație este marcat de obsesia identitară și de aceea a moralității. Ideea de solidaritate identitară este asumată de către Vulcănescu drept o condiție de posibilitate teoretică pentru decelarea înțelesurilor culturale și spirituale ale „generației”. Cine suntem noi? Care e misiunea noastră? Care sunt sursele noastre de inspirație? – iată întrebările primordiale pe care și le pune Vulcănescu. Tragismul, primatul spiritualului, raportarea (auto)critică, reflexivitatea și dorința universală de cunoaștere, credința vie, angajamentele morale și convingerea că există „o ordine românească de valori în lume” sunt răspunsurile esențiale. Concluzia finală este una cvasimesianică: „... întărirea vieții în comun nu-i cu puțință decât dacă o pleiadă a celor mai buni ai generației se vor hotărî să se sacrifice, să renunțe la împlinirea lor, la autorealizarea lor, pentru binele celor mulți...” (și el a respectat acest deziderat, renunțând la o carieră de filosof ce putea să ocupe un loc de frunte în filosofia europeană, implicându-se mai mult în activitatea administrativă și în proiecte colective).

Mircea Vulcănescu, ca și alți colegi de generație, credea necondiționat în meniri istorice și o afirma sentențios pe cea adjudecată grupului său – „asigurarea unității sufletești a neamului”, țelul fiind „reducerea” la „un singur chip al omului românesc”. Lucru posibil mai mult în filosofie, decât în viață, căci în aceasta din urmă atingerea unui astfel de scop ar însemna ideologizare, uniformizare, fapt pentru care intelectualii postmoderni de astăzi îl și dezaprobă. Oprobiul acestora din urmă însă alunecă până la urmă într-un nihilism specific intelectualilor mercenari, pericolul căruia e mult mai real decât conotațiile presupus ideologice din scrierile despre generație ale lui Vulcănescu la care se arată cu degetul.

Ar fi o mare eroare să negi adevărul, că dacă o generație vrea să se realizeze, să contribuie la prosperarea „Loc”-ului ce a creat-o (a Patriei), ea trebuie să aibă un ideal. Iar în numele acestui ideal, ea nu poate să nu se implice în mari proiecte naționale ca acelea în care s-a produs Vulcănescu și să nu reacționeze, cum scria el, „împotriva mizeriei... și împotriva profesorilor de tot felul”. Chiar aici, în spațiul dintre Nistru și Prut, în condițiile mizeriei în care am ajuns, nu sunt oare actuale cuvintele lui Vulcănescu?: „Un om de nădejde nu poate spune niciodată că nu mai este nimic de făcut. Chiar împotriva evidenței”.

Alexe RĂU

Clio&Biblon

BIBLIOTECA PUBLICĂ „ALBA-IULIA” DIN CHIȘINĂU: ÎNCEPUT DE ISTORIE

I. Cărțile românești trec Prutul

O vorbă veche românească zice că sângele apă nu se face. Adevărul acesta, sintetizat de practica milenarei existențe românești „de la Nistru pân-la Tisa” este confirmat de fiecare dată când una din părțile întregului e pusă la grea încercare. În jumătatea a doua a secolului al XIX-lea, bunăoară, atunci când românii din Ardealul subjugat de Imperiul Austro-Ungar ajunseseră la mare strânsoare, s-a aflat, în Basarabia ocupată de Rusia țaristă, un boier cu iubire de frați și cu dare de mână, Vasile Stroescu. Refuzat de regimul autocrat în intențiile-i nobile de a-și ajuta conaționalii dintre Prut și Nistru de a se ridica prin știință de carte la o treaptă superioară de existență, marele filantrop a luat atunci în considerare suferințele românilor din Transilvania, direcționându-și către ei investițiile. Grație sprijinului financiar acordat de Vasile Stroescu, în mai multe localități românești din Ardeal s-au construit școli și biserici, s-au editat cărți și s-au oferit burse de studii la licee și universități. Moșierul basarabean a contribuit astfel la formarea a câteva generații de intelectuali transilvăneni, unii dintre care, nu peste prea mult timp, în toiu mișcării de deșteptare națională ce cuprinsese Basarabia în 1917, au venit, la rândul lor, să-și sprijine frații. Cazul profesorului Onisifor Ghibu și al colegilor săi, „flăcăi academici” ardeleni-bucovineni, este cât se poate de concludent. Fără truda lor neprecupețită, revenirea, în 1918, a Moldovei de Răsărit la Patria-Mamă ar fi întârziat...

Au urmat 22 de ani, frumoși și rodnici, de conviețuire în comun, răstimp în care s-a refăcut în cea mai mare parte legătura sufletească a basarabenilor, ținută un secol și mai bine separați de frații de același sânge și de același grai din dreapta Prutului. Aceste 2,2 decenii au echivalat pentru ei cu o veșnicie. Or, fără acești 22 de ani petrecuți, dimpreună cu tot neamul, la sânul Țării, basarabenii, pur și simplu, nu ar mai fi supraviețuit ca români. Au urmat, din păcate, alte cinci decenii de însingurare, de înstrăinare forțată, de siluire a demnității, de distrugere a identității, în cadrul noului imperiu, roșu, de răsărit. Lumina adevărată a cărții românești a fost oprită, interzisă și pusă sub oboroc. Mai ușor era, în această perioadă, să găsești o tipăritură cu alfabet latin la librăriile (și bibliotecile) din Odesa, Kiev și Moscova decât la cele din Chișinău. S-a ajuns, în această furie-isterie antiromânească, atât de departe, încât mii de volume aduse la Chișinău prin intermediul rețelei de librării sovietice „Drujba”, au fost, pur și simplu, date pe foc sau la cuțit...

Ce să-i faci, așa e de când lumea: Habent sua fata libelli (Își au și cărțile o soartă a lor). Ca și popoarele, de altfel...

Întunericul, din fericire, nu este veșnic. S-au rupt iarăși zăgazurile care au ținut ascunsă lumina. Și cărțile, o dată cu oamenii, au început să treacă mai lesne Prutul. Zorii prevestitori ai unei noi dimineți s-au ivit, în stânga râului despărțitor de frați, prin 1985, o dată cu perestroika și glasnost, iar în dreapta lui – după decembrie 1989. Apogeul re-înfrățirii l-au marcat podurile de flori și de spiritualitate românească, ce au urmat, românii din cele patru zări oferindu-și, în acele clipe mărețe, zâmbete, lacrimi și ... cărți. Au urmat apoi colecte publice în cadrul cunoscutei acțiuni „O carte pentru Basarabia”, ce avea să cuprindă toate județele Țării. Au luat atunci calea spre Est și au trecut Prutul „batalioane” întregi, în care au fost înregimentați Mihai Eminescu și Ion Creangă, George Coșbuc și Octavian Goga, Alexandru Odobescu și Ion Luca Caragiale, Nichita Stănescu și Marin Sorescu, Otilia Cazimir și Ana Blandiana, alte sute și mii de autori români și străini. Sute de mii de cărți au ajuns atunci la basarabenii însetați, mulți dintre ei realizând, pentru prima dată la modul concret, că nu sunt singuri, că au frați buni, de același neam și grai, că sunt tot una cu locuitorii din Țara ... vecină de peste râul-frontieră.

Când resursele acestui prim val de entuziasm popular s-au epuizat, și-au lansat programele de ajutorare diverse asociații și societăți culturale, fundații și comunități religioase, căci setea a fost mare și rămânea nepotolită. Iar când s-au împuținat și posibilitățile acestora, când s-a mai subțiat entuziasmul românilor din Țară – estompat, e adevărat, într-o anume măsură, și de valurile de românofobie provocate cu bună știință prin meșteșugul diversiuilor de forțe oculte și reacționare ce nici o dată n-au văzut cu ochi buni apropierea firească dintre frați – în scenă au apărut ultimii mohicani. Conștienți de sarcina pe care și-o asumă, simțindu-se datori și responsabili în fața întregii românimii, în pofida impedimentelor de tot soiul, aceștia și-au aburcat în spate, de bună voie și nesiliți de nimeni, exact așa cum au procedat altă dată Vasile Stroescu sau Onisifor Ghibu, crucea apostolatului cultural. În fruntea cohortelor de noi ostași ai propășirii s-au situat directorii bibliotecilor naționale și județene, ai inspectoratelor pentru cultură. Cu începere din 1991, când, cu implicarea directă, pe toate planurile, a Bibliotecii Județene „Octavian Goga” (în frunte cu regretatul Traian Brad, acest veșnic tânăr arbore de faptă românească), la Chișinău s-au pus bazele bibliotecii „Transilvania”, practic în toate centrele județene din spațiul dintre Prut și Nistru, cu sprijinul nemijlocit al fraților din Țară au fost înființate instituții publice de lectură. Către anul 2000, numărul bibliotecilor publice românești din Republica Moldova a atins cifra de 25.

Dintre acestea, în chip firesc, face parte și Biblioteca Publică „Alba-Iulia” din Chișinău ...

II. „Hai să dăm suflet cu suflet...”

La început a fost Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu... Astfel glăsuiește Cartea Cărților. Cuvântul e începutul a toate și a tot. Fără Cuvânt nimic nu se face, în afara Cuvântului nimic nu se întâmplă.

Nu se fac, mai ales, cărțile. Și, dacă nu sunt cărți, nici biblioteci nu au de unde să existe. Iar fără cărți, fără biblioteci, fără lumina înaripată a Cuvântului, umanitatea s-ar reduce, ca și cum, la o sumă de indivizi lipsiți, asemenea patrupedelor, de grai și de memorie. Acesta e adevărul, și cât este de simplu! Cine s-a pătruns de tăria acestui postulat, trebuie, de bună seamă, să fie un om al Cărții, un slujitor al Cuvântului, un truditor al Spiritului dăruit cu har și chemat la apostolat.

„Stimate prietene, la Alba-Iulia, în ziua aceea sfântă de 1 decembrie 1995, am sintetizat un dialog. Esența lui v-o amintesc. Dorim să deschidem o bibliotecă publică (carte românească și străină) în municipiul Chișinău sau într-o altă localitate mai apropiată graniței, oraș sau comună. Anul acesta, după Festivalul Internațional „Lucian Blaga” (6-9 mai 1966), spre sfârșitul lui mai sau prima decadă a lui iunie, să facem prima incursiune în real, adică să vedem concret localitatea, condițiile etc. De aceea așteptăm ca D-voastră, așa cum ați promis, să luați legătura cu Centrul Național sau Ministerul Culturii din Chișinău și să stabiliți cele necesare. Vă rugăm să o faceți cât mai repede posibil și să ne anunțați la telefonul 058/813119, Inspectoratul pentru Cultură al Județului Alba, str. I. C. Brătianu, Nr. 2, Alba-Iulia – 2500. (...)

Deci, hai să dăm mână cu mână, suflet cu suflet, cuvânt cu cuvânt pentru limba românilor de pretutindeni.

Cu aleasă prețuire, Consilier teritorial Prof. Ioan Mărginean”.

Aceste cuvinte inspirate și îndemnul frățesc de a purcede rapid la treabă se conțin în scrisoarea Nr. 61 din 19 februarie 1996 a poetului Ion Mărgineanu adresată, în numele Inspectoratului pentru Cultură al Județului Alba, dlui Tudor Bodrug, adjunct al șefului Departamentului Cultură al Primăriei Municipiului Chișinău.

De fapt, ideea unei biblioteci de carte românească la Chișinău, înființată cu sprijinul oamenilor de cultură și al instituțiilor de resort din județul Alba, este ceva mai veche. Ea s-a conturat la faza celor dintâi contacte, de prin 1991-1992, ale reprezentanților Inspectoratului pentru Cultură și bibliotecarilor de la Alba-Iulia cu cei de la Chișinău. Adevărul e că, în primii ani, Ion Mărgineanu și echipa sa au pus umărul la constituirea fondului de carte românească ce venea din țară pentru „Transilvania”, prima instituție de lectură publică din această categorie fondată la Chișinău, în 1991, sub egida Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj-Napoca, inițiator al proiectului respectiv fiind neobositul director de aici, Traian Brad. Cu timpul însă oamenii de cultură și factorii de decizie din mai multe centre județene din România, înțelegând necesitățile reale de carte ale Basarabiei, s-au gândit la punerea în aplicare a unor noi proiecte de acest fel pe care să le gestioneze în exclusivitate după principiul un județ – o bibliotecă. Întâmplarea a făcut ca în 1995, când ideea era coaptă de-a binelea, poetului Ion Mărgineanu să-i iasă în cale Tudor Bodrug, care a și adus mesajul la Chișinău și, spre

onoarea lui, s-a implicat activ în abordarea unor probleme de ordin organizatoric-administrativ. Grație intervențiilor sale, ca să exemplificăm, a fost soluționată chestiunea localului, a spațiului în care avea să fie amplasată viitoarea bibliotecă.

Odată intrat, către începutul lui 1996, în faza abordării la obiect a problemei, dialogul cultural Alba-Iulia – Chișinău s-a concretizat în 1998, cu încheierea, sub auspiciile Consiliului Județean Alba și al Primăriei Municipiului Chișinău, a unui protocol de rigoare între Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” și Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” din Chișinău, document care și este actul de naștere a Bibliotecii Publice „Alba-Iulia” din Chișinău. În preambulul protocolului respectiv, încheiat la 26 august 1998 prin semnătura directorului Mioara Pop, pentru Biblioteca Județeană „Lucian Blaga”, pe de o parte, și a directorului Lidia Kulicovski, pentru Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, pe de altă parte, și autentificat în aceeași zi de notarul public Adina-Rodica Enăchescu în biroul său din Alba-Iulia, str. Trandafirilor, nr. 20, se prevedea „realizarea unor schimburi reciproce de specialiști și publicații, organizarea unor programe culturale comune, dotări cu tehnica și aparatura de practică culturală și de întreținere a bibliotecilor”. Obiectivul major urmărit e fixat explicit în articolul 1 al documentului: „în scopul facilitării accesului la carte a populației întregului municipiu, a popularizării valorilor culturale românești prin toate mijloacele scrise și audiovizuale”, cu mijloace și eforturi comune, în municipiul Chișinău Republica Moldova, începând cu luna august 1998, se înființează Biblioteca „Alba-Iulia”, organizată de Biblioteca Județeană „Lucian Blaga” Alba și Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” din Chișinău.

În cadrul discuțiilor preliminare și al tratativelor ce au anticipat înființarea bibliotecii s-a convenit – și acest fapt a fost stipulat și în protocolul citat mai sus – asupra modalităților de participare a co-fondatorilor noii instituții la derularea acestui proiect comun. Astfel, Biblioteca „Lucian Blaga” și-a asumat sarcina de a dota, prin donații succesive, Biblioteca „Alba-Iulia” cu fond de carte și periodice culturale, cu benzi audiovideo și discuri din producția editorială românească națională și locală, îndeosebi din domeniul literaturii istorice, beletristice, de artă, referință sau cu caracter enciclopedic (articolul 3), iar Bibliotecii Municipale „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” i-a revenit misiunea de a asigura condițiile materiale și tehnice de personal necesare bunei desfășurări a activității Bibliotecii „Alba-Iulia”, urmând să suporte, totodată, și cheltuielile de întreținere, pază și reparații (articolul 5).

Până la data semnării protocolului din 26 august 1998 – acesta a fost necesar și din considerentul că acțiunea trebuia să se desfășoare într-un cadru legal – părțile semnatare au depus eforturi susținute pentru a face față sarcinilor pe care și le asumaseră. Prin semnarea protocolului se încheiase, de fapt, prima și cea mai importantă fază legată de transpunerea în faptă, de realizarea la modul concret a unei idei. Or, ca să

izbutească, ambele părți au trebuit să facă, încă până la această dată, niște importanți pași concreți.

Așa cum am arătat mai sus, și până în 1998, oamenii de cultură din județul Alba, cei din municipiul Alba-Iulia în particular, au mai fost la Chișinău cu donații de carte, fie că au făcut-o independent sau în cadrul unor delegații pantransilvănene. Veneau, de obicei în grupuri, la finele lui august, pentru a lua parte la festivitățile prilejuite de sărbătorirea, cu începere de prin 1991, a Zilei Independenței Republicii Moldova (27 August) și a celei de 31 August, zi în care, cu ani în urmă (1989), la una din ședințele Sovietului Suprem (parlamentul) al fostei Republici Sovietice

ÎNTREBAREA CU PRIVIRE LA PALEOINFORMATICA*

Considerații despre un algoritm în baza cifrei 9 încrustat pe artefactele paleolitice de la Brânzeni, pe Prut, Republica Moldova; Mitoc, pe Prut, România de Est; Țibrinu, pe Țibrinu, România de Sud; Cosăuți, pe Nistru, Republica Moldova; Cuina-Turcului, pe Dunăre, România de Vest.

Arheologului N. N. Moroșan

IN MEMORIAM

1. Limite de timp și de spațiu

Mai mulți ani în urmă, fiind constrâns de limitele de atunci la un fel anumit de habitat științific, autorul acestui articol a observat că pe mai multe picturi geometrice din paleoliticul superior (era vorba de tripletul de șerpi de la Mal'ta, Siberia, Rusia, de numărul liniioarelor de pe greabănul bizonului de la Altamira, de structurile de linii de la Mezin, Ucraina și Cuina-Turcului, România) apar paradoxale legități matematice care unesc operațional cifra 3 cu cifra 9, dar și cu destule motive mitice rânduite de cifra 9 care se regăsesc în miturile, basmele și legendele multor popoare (trimitem cititorul acestor rânduri măcar la cele românești cu "...peste 9 mări și 9 țări...", "...9 meșteri mari, calfe și zidari...", "...la cele 9 manăstiri...") (Vartic, XVI - XIX, 1974 - 1997).

{Fig. 1 – Vestite stațiuni paleolitice din zona carpato-dunăreano-nistreană}

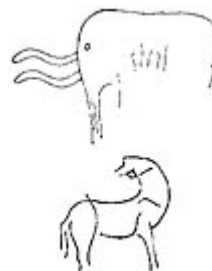
Socialiste Moldova, limba populației băștinașe, româna, zisă încă moldovenească, a fost decretată drept limbă de stat. Două sărbători naționale la un interval de numai câteva zile! Ce alt context mai adecvat întrunirilor și mai propice simpozioanelor să-și dorească artiștii cuvântului! De astă dată însă grupul de la Alba-Iulia venea la sărbătorile fraților de la Chișinău nu doar ca simplu invitat, ca lăturaș la o acțiune inițiată de altcineva, ci cu o donație valoroasă de carte adunată cu scopul expres de a ctitori aici o bibliotecă publică. Ion Mărgineanu și ai săi veneau la Chișinău cu sentimentul unei datorii în mare parte împlinite.

Vasile MALANEȚCHI

Recent, limitat de alte reguli de habitat științific, autorul a revenit la problema acestui 9 misterios, "construit" în Paleoliticul European (Vartic, XVI-XXX, 1997-2001). Dar problemele apărute pe domeniile de împospătare ale istoriei de către preistorie (și chiar protoistorie) au amânat interviul cu artefactele paleolitice din Aurignacian și Gravetian pe care au fost incrustate legitățile matematice ale cifrelor 3 și 9. Ne vom ocupa aici de acești operatori paleolitici limitând numărul artefactelor cercetate la doar câteva din spațiul carpato-dunărean și nord-pontic (Brânzeni, Republica Moldova, 36.000 BP, Mitoc, România, 26.000 BP, Țibrinu, România, 20.000 BP, Cosăuți, Republica Moldova, 18.000 BC, Cuina-Turcului, România, 13.000 BP - {Fig. 1}), care ni se par mai semnificative sub aspectul cercetării noastre. Sugerăm, astfel, că aceste limite de cercetare să nu fie privite cu suspiciune de după zidul recentelor granițe ale Europei care-s altele decât cele din timpul Wurmului.

II. Referințe preistorice

Știința arheologică și antropologică modernă a cercetat mult și cu seriozitate picturile naturaliste zoomorfe ale omului paleolitic {Fig. 2} (datorită și faptului că ele au fost descoperite în Europa de Apus, unde cercetarea arheologică tocmai intra în modă, dar și cunoscutei "iubiri iconografice de sine" a omului). După 1896 (anul "legiferării" picturii paleolitice din Sud-Vestul Europei) arheologii din întreaga lume au început să caute cu înfrigurare picturi sau sculpturi paleolitice și neolitice. Deși ele au fost descoperite pe arii întinse din Spania până în Siberia (cele antropomorfe de la Kostenki, pe Don, în Rusia, fiind o adevărată revelație) nici una nu a atins perfecțiunea picturilor naturaliste zoomorfe din Sud-Vestul Europei.

{Fig. 2 - Pictura zoomorfa paleolitică, magdaleniană din Sud-Vestul Europei - vezi și Marija Gimbutas, The Language of the Goddess, Harper San Francisco, 1991, p. 15, fig. 24 pentru combinații de picturi naturaliste și geometrice din Franța, de aprox. 13.000 BC, combinații bazate tot pe twoline și triline; sau fig. 25, pentru aceleași motive din mezoliticul polonez, aprox. 9.000 BC; sau fig. 29, pentru un motiv zoomorf cu zigzag de 30.000 BC, de la Cro-Magnon at Les Eyzies, S France}

În același timp arheologii au descoperit în stratigrafiile paleolitice destule piese din piatră (mai ales antropomorfe/feminine și sub forma unor păsări puternic stilizate) sau os pictate/incrustate cu simboluri geometrice (unghi, linii paralele, triunghi, romb, meandre, spirale, zigzaguri, M-uri etc). Deși nu sunt atât de spectaculoase ca cele naturaliste, aceste picturi geometrice apar fără nici un motiv antro-po sau zoo, adică curat matematic și geometric, mai ales în Sud-Estul Europei, unde pictarea și incrustarea lor atinge grade desăvârșite de execuție (Brânzeni, Mitoc, Țibrinu, Mezin, Cosăuți, Cuina-Turcului) {Fig. 3}.

{Fig. 3 - Figurine (păsări?) pictate geometric, de la Mezin, Ucraina, pe Prip-yati, aprox. 18.000 BC. A se observa că gâtul lung sugerează verticalitatea și că pe această linie verticală sunt orientate 9 unghiuri - vezi și I. G. Șovcoplias, Mezinskaia stoinka, Academia Nauk Ukrainsoi SSR, "Naukova Dumka", Kiev, 1965. Interesante mărcări geometrice cu trilineuri pot fi urmărite și pe multe artefacte de la Dolni Vestonice, Moravia, Cehia, de 25.000 BC sau pe cele de la Gonnersdorf, Rinul de Sus, W Germany, de aprox. 10.000 BC; sau La Madeleine, Dordogne, S France, aprox. 10.000 BC}

Apariția acestor desăvârșiri geometrice pune și întrebarea cu privire la semnificația lor, și pe cea privitoare la polarizarea lui Homo Sapiens încă în Aurignacianul timpuriu. Cel din Sud-Vestul Europei, mai robust, picta naturalist în peșteri, iar cel din Sud-Estul Europei, mai scund, picta geometric chiar pe artefactele sale (Vartic, XXVI, 2000) (amintim aici că primele sate paleolitice din lume apar în straturile musteriene de la Ripiceni-Izvor, pe Prut, România și la Molodova, pe Nistrul Superior, vezi Borzic, 1996 și că poate cea mai veche incrustare sigură zoomor-fă din lume s-a descoperit la Pronyatin, pe Nistru, mai sus de Molodova, în Ucraina - {Fig. 4.5}).

Această manifestare spirituală geometrică noi am numit-o "revoluție geometrică", iar pe omul care a realizat-o - Homo Geometricus (Vartic, XXVI, 2000) (în neoliticul timpuriu și mijlociu din Sud-Estul Europei pictarea geometrică a figurinelor de lut și a ceramicii a luat proporții de masă, culturile Gura-Baciului, Starcevo-Criș, Vinca-Turdaș, Karmar-novo, Hamangia, Gumelnița, Cucuteni-Tripolye etc. fiind deosebite tocmai prin varietatea acestor picturi, dominate de o enigmatică adorație a twoline-ului și triline-ului).

{Fig. 4 - Pictură mustertiană de la Molodova, de pe Nistru, cu zigzaguri, linii paralele, unghiuri, secante, poate chiar și un ren (în centru) și un bizon (sub ren) - vezi și Cerniș A. P., Paleolit i mezolit Podnestrovia. Karta i katalog mestonahojdenii, Moskva, 1973}

str. 39-46}

{Fig. 5 - misterioasă incrustare zoomor-fă pe os de la Pronyatin, pe Nistru, 50 km mai sus de Molodova, ce are vârstă mustertiană - vezi A. S. Sitnic, "Gravirovannii risunoc na kosti s mustierskoj stoinki pod Ternopolem" , în "Plastika i risunki drevnih kultur", Nauka, Novosibirsk, 1983,

Trimitem cititorul interesat de această problemă la studiile noastre mai vechi, citate în 1., și trecem la problema de informatică care ne interesează aici.

III. Mitoc - Dealul Galben, 26.000 BP

În straturile stațiunii paleolitice de la Mitoc - Dealul Galben, de pe Prut, din Estul României, arheologul Vasile Chirica a descoperit în 1981 o amuletă {Fig. 6-7} incrustată cu linii pe ambele părți (Chirica, 1989). Datarea stratigrafică și prin C14 indică o vârstă de aproximativ 26.000 BP pentru straturile din care s-a colectat amuleta. Deși ar fi trebuit să stea de mai mulți ani în majoritatea manualelor de matematică din lume, această amuletă excepțională colindă încă solitar doar tirajele deosebit de mici ale revistelor academice (poate și din motivul că V. Chirica a încercat să lamurească liniile de pe amuletă cu anumite scheme antropomorfe și zoomorfe, mult mai bine reprezentate de omul paleolitic din Sud-Vestul Europei, vezi Păunescu, 1999, p. 51)

{Fig. 6 - Fața a a amuletei de la Mitoc - Dealul Galben, pe Prut, N-E România}

O cercetare numerică atentă demonstrează însă că pe amuleta paleolitică de la Mitoc este reprezentată una din primele table matematice ale omenirii. Pe ambele fețe ale plachetei sunt incrustate grupuri de 2 sau 3 linii care devin operaționale dacă este acceptată pentru timpurile de atunci o limită de calcul mult mai înaltă decât cel primitiv, realizat pe degete.

Să cercetăm mai întâi fața b {Fig. 7}. Pe ea se pot număra 28 linii grupate astfel: 6 grupuri de câte 3 linii, 5 de câte 2 linii, unele fiind legate între ele și de câte un unghi. 2 din ultimile două grupuri sunt polarizate astfel că împart grupurile de câte 3 linii într-o structură de jos, formată din 4 grupuri câte 3 linii, una de sus-stânga, formată dintr-un singur grup

de 3 linii și alta sus-dreapta. Structura de jos formată din 4 grupuri de câte 3 linii este încrustată într-o mișcare de rotație sau răsturnare (rostrurile multiplilor lui 7 care apar pe această față, dar și pe multe altele din epocă sunt cercetate în studiul nostru *Portacul lui Borzic*, Dava Internațional, 2001).

{Fig. 7 - Fața b a amuletei de la Mitoc - Dealul Galben, pe Prut, N-E România}

Același lucru se poate spune și despre structura de câte 2 linii din centrul acestei fețe a plachetei. O importanță deosebită în această matrice de dedublări pare să aibă linia secantă din partea de sus, dreapta, care formează un unghi ascuțit cu dubletul de lângă ea ($1 > 2, 2 > 3 - ?$). În cazul când această structură este citită ca un triplet, atunci vom avea pe fațeta cercetată 6 tri-line-uri ($6 \times 3 = 18$) și 5 two-line-uri ($5 \times 2 = 10$).

Centrul feței a {Fig. 6} este dominat de o construcție unghiulară formată din 3 linii care, unindu-se într-un punct central, împart suprafața amuletei în 3 părți. Gaura prin care amuleta era legată, probabil la gât, ne indică poziția verticală drept moment de început de citire a informației depozitate pe ea (un fel de Head HTML) (în studiile citate mai sus noi am arătat că anume verticalitatea l-a interesat pe om atunci când a folosit la Mezin figurina umană sau pasărea pentru depozitarea informației simbolice privitoare la relația lui cu Cerul și Pământul, simetriile drepte și stângii sau ale feței și spatelui, iar lipsa capului și chipului la acele figurine, ca și la marea majoritate a figurinelor neolitice, indică interesul omului preistoric pentru reprezentarea simbolică a verticalului, dar și a acțiunii și non-acțiunii).

Felul cum unghiul din dreapta este aplicat liniei a treia din construcția centrală a amuletei impune cunoașterea de către omul de Mitoc a acțiunilor orientate spre o anumită țintă, dar și necesitatea folosirii unui operator matematic în baza 2 și 3 (deși organizarea divină a acestui operator pare evidentă, autorul nu uită să-și amintească mereu și de limitele pamântești ale cercetării) pentru a rândui mai bine structurile de fințare. Acest operator împarte suprafața centrală a amuletei în două unghiuri obtuze de câte aprox. 110 (108) și 160 (162) grade, și unul de 90 de grade. În aria unghiului de 110 grade (sus, stânga) sunt încrustate 3 linii paralele. În aria celui de 160 grade (jos, stânga) - 6, iar în aria celui de 90 de grade (dreapta) - 9 ($3+6+9=18$). Și cele 3 linii, și cele 6 linii, sunt orientate spre o anumită operație cu ajutorul a câte 2 linii care formează, cum se vede, alte 2 unghiuri obtuze.

Dar

$$3 \times 2 = 6, 3 + 3 = 6, 3 \times 3 = 9, 3 + 3 + 3 = 9.$$

Se știe însă că informatica este o “disciplină care se ocupă cu studiul prelucrării informației” (Breban, 1980). Așa se iscă de la sine întrebarea cu privire la paleoinformatică, adică știința care studiază prelucrarea informației în paleolitic.

Dat fiind că înaintea omului aurignacian nu apar (încă) dovezi de prelucrare, depozitare și transmitere a informației, paleoinformatica aurignaciană și gravetiană devine un instrument deosebit de important pentru lămurirea misterului apariției lui Homo Sapiens pe pamânt. Dovedirea faptului ca “schimbul de informație” (Wiener, 1943, 1948) stă la baza fințării biologice, îndreptățește punerea acestei probleme mai ales acum, la intrarea în păienjenişul Globalizării.

Ce rezultă din punerea întrebării cu privire la informatica paleolitică? Rezultă în primul rând faptul că pe atunci Homo Sapiens nu număra primitiv, în baza de 10 a degetelor de la mâini (care-s 10), ci în baza de logică superioară a cifrei 9. Putem să ne legăm acum de cele 9 orificii ale omului, de cele 9 luni care trec până se naște un copil sau de alt careva operator universal care îi permitea omului din aurignacian să-și calculeze mai lesne posibilitățile de fințare din probabilitățile de fințare pe care le producea din abundență și mintea omului, și condițiile exterioare de viațuire. Legarea asta nu schimbă însă problema de fond. Pe la 26.000 BP omul cunoștea deja și acțiunile orientate, și unghiul ca reprezentare simbolică a acțiunilor orientate, și operațiunile logice, matematice, în baza cifrelor 2, 3, 6 și 9, și dedublările reprezentărilor (Levi-Strauss, 1944; Vartic, XXVIII, 2001), și posibilitatea depozitării și transmiterii informației cu ajutorul acestei baze operaționale.

Faptul că au rămas așa de puține artefacte încrustate simbolic nu îngustează domeniul cercetării noastre dat fiind că:

a) lemnul ocupa în acele timpuri un loc important în structura materiilor prime folosite de om și, probabil, marea majoritate a artefactelor încrustate geometrice s-a realizat în lemn (motivele geometrice sculptate în lemn se mai întâlnesc încă pe raboajele păstorilor și plutașilor din Carpați și formează partea cea mai importantă a tezaurului cultural al poporului român).

b) marea majoritate a cunoștințelor (cum ne-o demonstrează Rig-Veda, Biblia sau Iliada) se transmiteau pe cale orală din motive ce țin, după opinia noastră, de devenirea omului, care este incertă, probabilă și tocmai de aceea nu-și poate immortaliza trecutul prin scris “veșnic”.

Arheologii au descoperit pe terasele de răsărit ale Ceahlăului, pe valea Bistriței, în Carpații Răsăriteni, unde pădurea domină și acum fințarea omului, o densitate neobișnuită de stațiuni paleolitice aurignaciene {Fig.8}. Una din caracteristicile enigmatice ale acestor stațiuni este lipsa sau raritatea materialului osos (Păunescu, 1998, p. 61-62). Specialiștii susțin că acest material a fost anihilat chimic de solul acid din zonă, lucru care nu poate fi contestat atâta timp, cât nu s-au făcut studii comparative ale acidității solului în marea majoritate a siturilor paleolitice din această parte a Europei. Dar resursele mitologice ale zonei

(de care s-a folosit D. Cantemir pe la 1700 sau Alecu Russo pe la 1848) fac posibilă și altă ipoteză: sacralitatea preistorică a zonei Ceahlăului (care a și fost denumită încă din antichitate Munte Sfânt). Perighiezele noastre demonstrează că această ipoteză nu poate fi scoasă de pe domeniul științific. S-ar putea ca “dragostea” schivnicilor și sihaștrilor moderni pentru arealul mitic al Ceahlăului să aibă și rostul mitologic al “referinței anterioare” (cum o numește acad. Al. Zub, Xenopoliana, II, 1994, 1-4, p. 4).

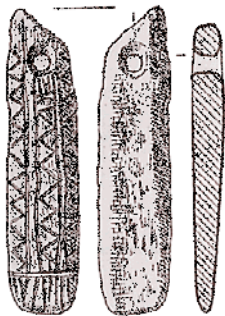

{Fig. 8 - densitate mare de stațiuni paleolitice pe malul Bistriței și pe fața răsăriteană a Ceahlăului}

S-ar putea deci ca încă în paleoliticul superior partea răsăriteană a Ceahlăului să fi fost locuită de anahoreți preistorici care... nu consumau carne. S-ar mai putea ca acești anahoreți să fi deținut și monopolul asupra sării de la Cacica și Târgul-Ocnei, lucru care le putea crea o aură deosebită (în unele stațiuni de la Ceahlău s-au descoperit depozite de ocră), dar și un habitat alimentar deosebit (bazat pe monopolul sării, adică pe schimbul alimentelor în locul sării, care o fi fost moneda de schimb a preistoriei, dar și pe faptul păstrării în sare a cărnii fără oase mari, adusă la schimb de vânătorii preistorici). Tocmai de aceea sugerăm o cercetare fundamentală a salinității solului din stațiunile de pe terasele răsăritene ale masivului Ceahlău (ne-ar interesa în mod deosebit gradientii stratigrafici de Ca, P, Co, urmăriți în oxizii roentgenogramelor). S-ar putea să se demonstreze astfel că și drumul preistoric despre care vorbește D. Cantemir, și care ar fi unit Ceahlăul cu tot spațiul nord-pontic, să fi fost una din principalele magistrale spirituale ale preistoriei și din cauza faptului că era și o magistrală a sării și una a sacralului (vezi “De la sare la complexul mioritic” în Vartic, XIX, 1997).

IV. Țibrinu, 18.000 BC

Să cercetăm acum altă minune operațională din paleolitic, anume bucăți de os încrustat geometric și numeric de la Țibrinu, Dobrogea, România (Păunescu, XII, 1999, p. 44-46, 218-220), datată aproximativ 18.000 BC {Fig. 9}.

{Fig. 9 - “piesă mobilă” de la Țibrinu (vezi harta), încrustată cu motive geometrice}

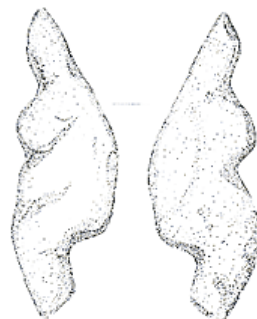
Perforația de la unul din capetele acestui obiect paradoxal ne sugerează, probabil, tot verticalitatea. 3 zigzaguri formidabile, despărțite de 2 structuri paralele din câte 2 linii, se ridică de pe o structură de alte 2 linii, perpendiculare

pe primele, din care “curg” în jos 9 linii. Zigzagul din centru se termină în partea lui superioară, chiar sub perforație, cu 3 linii paralele, așezate tot pe o bază de 2 linii paralele. Dedublarea reprezentărilor (Vartic, XXVIII, 2001) ca bază a existenței treimii iese astfel la iveală cu putere matematică și din straturile paleolitice de la Țibrinu.

Și mai semnificative sub raport informațional sunt cele 3 zigzaguri de pe această “podoabă mobilă” de la Țibrinu, cum o numește Al. Păunescu. Cel din centru este construit astfel ca unghiurile orientate spre stânga sunt 6, iar cele orientate spre dreapta sunt 5 ($6+5=11$) (o structură identică apare, de pildă, și pe o piesă votivă din corn de cerb de la Icoana - cultura Schela Cladovei, Boroneanț, 1972). În zigzagul din stânga avem 8 unghiuri orientate spre stânga și 9 spre dreapta. În zigzagul din dreapta, oglindit, avem 9 unghiuri orientate spre stânga și 8 spre dreapta ($9+8=17$). O reprezentare logică atât de subtilă nu putea fi realizată doar ca un subiect oarecare decorativ. La 18.000 BC cineva a încrustat conștient arhiva logico-matematică de la Țibrinu și e clar că felul cum a fost prelucrată informația depozitată în acea “arhivă” avea deja o mare vechime la ora încrustării. Pentru a nu dezorienta cititorul, dar și pentru a nu-l orienta prea devreme spre calcule aritmetice școlarești, oprim aici dezvelirea straturilor matematice de pe artefactul de la Țibrinu...

V. Cosăuți, 16.000 BC

Sa trecem acum la artefactele încrustate geometrice descoperite în stațiunea paleolitică de la Cosăuți, pe Nistru, Republica Moldova de către arheologul Ilie Borzic. Varietatea și complexitatea acestor încrustări, cum arată autorul săpăturilor (Borzic, 1996, p. 84-93) pune cu seriozitate problema existenței unor importante centre spirituale încă în acele timpuri. Date stratigrafice și prin C14 cu gravetianul de aproximativ 15-16.000 BC, încrustările simbolice de la Cosăuți ar fi trebuit deja să devină o bombă informațională a Lumii (împreună cu cele de la Mitoc - Dealul Galben, de pe Prut). Puținătatea mijloacelor financiare ale echipei dlui Ilie Borzic a încetinit substanțial și mediatizarea acestei descoperiri senzaționale, și săparea stațiunii pe arii mai vaste.

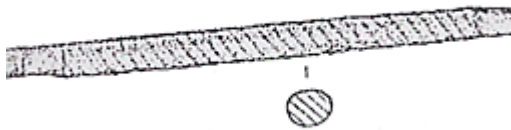

{Fig 10 - “Madona” de la Cosăuți}

Dar și așa bogăția “matematică” a stațiunii Cosăuți este uluitoare. Unghiul, liniile paralele, triline-ul, secantele, M-ul întretăiat de 2 linii paralele, spiralele, net-ul, unda și zigzagul, sculptarea în os și marna, uluitoarea amuletă-pendantiv cu linii punctate, figurinele de marnă (antropomorfa {Fig. 10} și zoomorfa) și chiar o posibilă “radiografie” a omului etc. au fost descoperite aici și cercetările continuă (Borzic, Ote, Noiret, 1998).

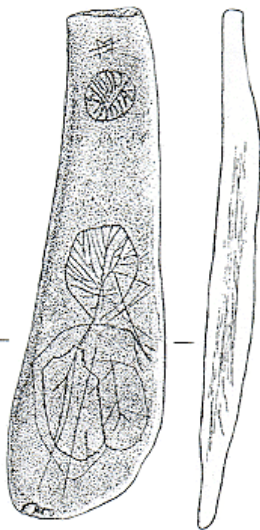
S-ar putea ca magnificul (pentru epoca sa!!!) complex de 30 de linii oblice de pe sulița de la Co-

săuți, mărginit sigur la capete cu câte o linie trasă perpendicular pe lungimea suliței {Fig. 11}, să fie o spectaculoasă reprezentare a unui calendar paleolitic.

{Fig. 11 - complex de 30 de linii oblice pe o ostie de la Cosăuți}

S-ar putea ca piesa din gresie cu un M la capatul de sus, întretăiat de două linii paralele, cu cercul în care sunt incrustate mai multe linii, inclusiv unghiuri și triline-uri de tipul celor de la Mitoc, legate de un twoline central sau posibila reprezentare a structurii interne a unui om, din partea de jos a piesei, să fie una din cele mai reprezentative podoabe spirituale și a gravetianului, și a omenirii {Fig. 12}.

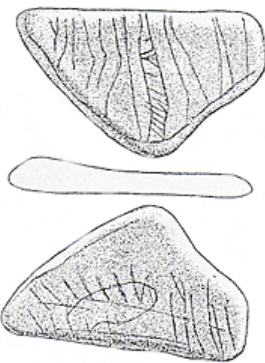
{Fig. 12 - piesă din gresie cu un M tăiat oblic de două linii paralele în vârf}

S-ar putea ca placheta triunghiulară ornamentată cu linii ce “țin cont” tot de un twoline central, perpendicular pe șirul de linii mici incrustate în diferite moduri, să reprezinte și o secantă trasă cu bună știință de om, și un vector temporal sau spațial care are limite {Fig. 13}.

{Fig. 13 - plachetă triunghiulară de la Cosăuți ornamentată cu linii ce se grupează pe algoritmul lui 3, 7 și 9}.

Ne oprim aici cu descrierea acestor formidabile podoabe matematice paleolitice pentru a urmări prezența pe artefactele de la Cosăuți a algoritmului care ne interesează în acest articol.

Pe un harpon unic și deosebit de frumos din nivelul 1 {Fig. 14} (poate cel mai vechi din lume, Borziac, 1996, p. 93-94), apar câte 3 colți pe ambele părți, orientați împotriva direcției de lovire. Pe margini colții sunt incrustați cu șiraguri de unde. Este deosebit de important faptul că la bază, pe primii doi colți simetrici, sunt incrustate 2 unde a câte 3 bucle. Ele sunt urmate de unde din 4 și 5 bucle pe partea stângă, și 1 și 6 bucle pe partea dreaptă.

{Fig. 14 - splendidul harpon de la Cosăuți, unicul în lume}

Or, $5+4=9$, $6+1=7$, iar $6+5=11$.

(despre relația dintre 7 și 9 vezi studiul nostru mai recent *Poracul lui Borziac*)

Un interesant gradient natural apare pe partea stângă a harponului:

$3>4>5$, iar altul, mai enigmatic, pe cea dreaptă:

$3>1>6$ (trei plus încă un trei este egal cu 6?).

Chiar și simpla cercetare aritmetică demonstrează, astfel, importanța deosebită a cercetării fundamentale a ornamentelor matematice și geometrice de la Cosăuți.

Încă și mai semnificative sunt ornamentele spiralate incrustate pe corn de ren (repetăm, incrustarea pe os este un lucru deosebit de greu și necesită sau o prelucrare chimică a osului, sau lame de...oțel) în baza unor algoritmi cunoscuți foarte bine de cel care le incrusta; aceste minuni matematice paleolitice transmit o mare vechime a prelucrării și depozitării informației.

11 spire ($5+6$) apar pe un corn de ren {Fig. 15};

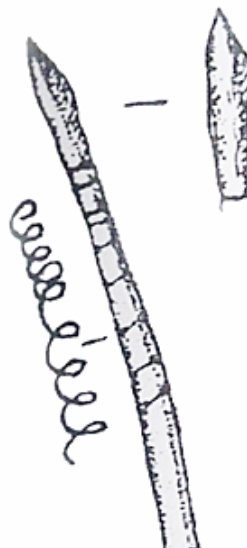
{Fig. 15 - 11 spirale incrustate pe un corn de ren}

Pe un altul {Fig. 16} se poate citi o întreagă “algebră” paleolitică: 11 spire rânduite pe o matrice de 5, 3, 3; 7 spire rânduite pe o matrice de 2, 2, și 3 și, în vârf, 9 spire rânduite pe o matrice de 3, 3, 3.

{Fig. 16 - 9 spirale formidabile pe vârful unei ostii de la Cosăuți}

O altă minune o constituie hașura de unghiuri de pe o posibilă “săpăligă” {Fig. 17} (ghilimelele aparțin autorului săpăturii), construită tot din 3 grupuri de linii câte 3.

{Fig. 17 - o "săpăligă" ornamentată cu hașură de 9 unghiuri de la 16.000 BC}

Pe un alt fragment de "săpăligă" sunt incizate 5 șiruri de zigzaguri, 2 pe o parte și 3 pe alta {Fig. 18}. Din cauza deteriorării "săpăligii" numai despre zigzagul din centrul triline-ului se poate vorbi de o anumită regulă matematică - zigzagul este format din 11 unghiuri, lucru destul pentru ținta cercetării noastre (11 este încrustat pe multe artefacte citate de noi în acest articol și este pus de multe ori în legătură cu o undă sau un zigzag).

{Fig. 18 - "săpăligă" paleolitică ornamentată cu un grup din 2 și 3 zigzaguri}

Pe o plachetă de marnă 2 triline-uri intersectează câte 2 linii paralele (un twoline), formând unul din cele mai frumoase net-uri din paleolitic {Fig. 19}. Aceste 2 grupuri de net se sprijină pe un al treilea twoline, probabil de fundație ($5+4=9$, $5+2=7$).

{Fig. 19 - triline-ul întretaie un twoline, un prim-net al lumii, două grupuri de linii paralele se întretaie perpendicular în stânga formând o preafrumoasă construcție romboidală}

Pe un os tubular apar 9 linii paralele despărțite de încă una, deosebită, într-o matrice operațională de 6 și 3 (Fig. 20).

{Fig. 20 - os tubular ornamentat cu un grup de 6 + 3 linii}

Alte oase tubulare poartă "incizii ritmice transversale", care se pot urmări și pe piese de podoabă (mărgelă, brățări, discuri) din chihlimbar, gresie dură, coral fosil, molar de ren, colți de vulpe, cochilie de moluscă sau fildeș de mamut (bogăția industriilor paleolitice de la Cosăuți este coplesitoare), iar cel mai tulburător mesaj matematic este transmis prin ornamentul punctat de pe placheta de la Cosăuți (pe care o cercetăm fundamental în "Poracul lui Borziac").

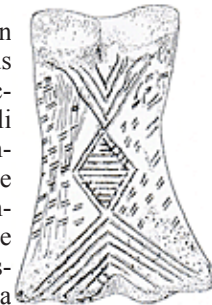
Stațiunea paleolitică Cosăuți, așezată pe malul Nistrului la un posibil vad paleolitic, în apropierea complexelor de la Brânzeni, Mitoc, Ripiceni-Izvor, de pe Prut sau Molodova și Pronyatin, de pe Nistrul superior, sau Koroliovo, de pe Tisa, pare a fi o "celebră universitate" paleolitică în care tehnologiile și spiritualitatea au conviețuit în bună pace. Cercetările arheologice viitoare vor scoate cu certitudine din structurile de la Cosăuți tot mai multe și mai multe dovezi ale gândirii logice, simbolice, matematice, geometrice a omului paleolitic din Sud-Estul Europei. Anume acest fundament spiritual de excepție dă tot dreptul dlui Ilie Borziac să susțină că unele din artefactele descoperite de el la Cosăuți sunt săpăligi, sănii, ba chiar sănii trase de reni domesticiți (Borziac, 1996, p. 92). Întrebarea cu privire la condițiile de tundră în care trăia omul de la Cosăuți nu îngreua deloc devenirea sa spirituală. Dimpotrivă, o ușura (hrana era abundentă, iar bolile virotice sau bacteriologice - puține - Vartic, XXVII, 2000), iar mulțimea așezărilor paleolitice de pe terasele superioare ale Ceahlăului (Păunescu, 1998) confirmă faptul benefic al legării omului paleolitic de Marele Ghețar din gravetian.

VI. Cuina-Turcului, 11.000 BC

Arheologul Alexandru Păunescu a fost miluit de Dumnezeu cu multe descoperiri excepționale (Ripiceni-Izvor, Țibrinu, Ceahlău, Dorohoi-Stracova etc., etc.). Despre cea de la Cuina-Turcului {Fig. 21} s-a scris cel mai mult datorită rombului încrustat pe o falangă de cal (Păunescu, 1969). Nu s-a discutat, însă, și de faptul că acest romb excepțional din mileniul XI BC este construit în baza cifrei 9.

{Fig. 21 - constructul romboidal cu laturi duble de pe falanga de cal de la Cuina-Turcului, fața a}

5 unghiuri orientate de Jos în Sus și 4 unghiuri orientate de Sus în Jos creează o formidabilă structură romboidală cu pereți dubli (un veritabil twoline), care continuă în ambele părți în formă de coloană. S-ar putea ca acest construct romanellian de la Porțile de Fier să reprezinte simbolic misterul nașterii omului. Sau relația

omului cu Divinitatea Supremă. Sau puterea omului de a calcula posibilitățile de ființare din probabilitățile de ființare (vezi, pentru felul cum era pusă această problemă în antichitate și evul mediu, “Alkiona”, de Platon sau “De possess”, de cardinalul de Cusa). Pentru noi însă el este dovada sigură a prelucrării informației în vederea depozitării și transmiterii ei. Mai mult: artefactul de la Cuina-Turcului demonstrează că modelul de prelucrare a informației reprezentat aici are o vechime colosală de peste 26.000 și chiar 36.000 de ani (cum vom vedea mai jos)

{Fig. 22 - structură de 9 linii de pe fața *b* a falangii de cal de la Cuina-Turcului}

Pe fața *b* a falangei {Fig. 22} a fost incrustată o formidabilă structură din 9 linii paralele, iar întreaga falangă este împânzită cu o “ploaie” de twoline-uri (se pot număra, de pildă, șiruri sigure de 11, 5 sau 6 twoline-uri). După opinia noastră, dar și în baza datelor la care am avut acces până acum, nicăieri în paleolitic nu s-a reprezentat mai fastuos din punct de vedere

logic dedublarea ca motor al ființării (Vartic, XXVIII, 2001).

{Fig. 23 - structură “enciclopedică” în baza operațională de 2, 3 și 9 de la Cuina-Turcului}

Pe un alt fragment descoperit de Al. Păunescu tot la Cuina-Turcului pare a fi incizată o “enciclopedie” de transformări operaționale ale lui 3 în 9 în baza unor limite naturale ale omului (descrierea formării unei posibile ploii?) și chiar o posibilă hartă a zonei Porților de Fier (A. Vartic, I. Vartic, I. Sova, XXX, 2000).

Știința acțiunilor unghiulare orientate Sus - Jos, Dreapta - Stânga, Față - Spate (I. Vartic a denumit operatorul acestor acțiuni AA, angle alphabet, vezi și XXX); importanța pe care omul de la Cuina-Turcului o acordă anihilării acțiunilor și reacțiilor prin opoziția lor frontală sau fortificarea acțiunilor cu reacțiile prin polarizarea lor în romb; deosebirea pe care o face între undă și zigzag, între meandre și vârtej, dar, mai ales, faptul că păstrează cu îndărătnicie algoritmul transformării paradoxale a lui 2 în 3, transformare limitată în devenirile sale operaționale de cifra 9, transformă această stațiune paleolitică în altă “universitate” sud-est europeană a vremii, iar din ambele maluri ale Dunării la Porțile de Fier o platformă excepțională de roire a neoliticului timpuriu (răsărit atât de uncial la Gura-Baciului, în inima Transilvaniei; vezi în XXX marile culturi mezolitice, neolitice, hallstattiene de Schela Cladovei, Lepenski Vir, Starcevo-Criș, Vinca-Turdaș care s-au manifestat mai întâi în acest centru civilizator). Astfel limitele pământești cu care s-a con-

fruntat distinsul arheolog român Al. Păunescu au fost răsplătite din plin cu norocul (mana) arheologului pe care îl seamană zeii, nu oamenii.

VII. Brânzeni, 32.000 BC

Nu poate fi întâmplător faptul că regulile formării lui 9 din multiplicările operaționale ale lui 3 sunt înșirate de omul paleolitic pe un timeline imens de peste 30.000 de ani. 9-ul de la Mitoc, 9-ul de la Țibrinu, 9-ul de la Cosăuți și 9-ul de la Cuina-Turcului reprezintă o cunoaștere simbolică primordială a omului, un operator desăvârșit de prelucrare a informației în timpurile de origine ale preistoriei, operator cu ajutorul căruia, probabil, el (Homo Sapiens) a fost dotat chiar de la prima sa manifestare spirituală. Miturile, poveștile, legendele, colindele, cântecele bătrânești, poezia lirică, elementele geometrice și ornamentele din țesături, construcții arhitectonice sacre și laice mai poartă încă în spațiul cultural românesc amintirea acestui 9 fabulos cunoscut atât de bine de omul din paleolitic (ajuns și în Eneida, și în alte monumente culturale mai recente decât timpul Iliadei - vezi Vartic, XIV, 1999).

{Fig. 24 - pandantiv incrustat cu un twoline și un triline formate din puncte de la Brânzeni, Republica Moldova, lângă Prut, aprox. 36.000 BP}

Or, atunci când arheologii își datează artefactele din acea stravechime a omului se trece de multe ori cu ușurință peste miile de ani. Despre un strat din aurignacianul mijlociu se vorbește așa de parcă în stațiunea cercetată a viețuit o singură comunitate de oameni timp de 2-3 mii de ani. În realitate pe acel “strat” au locuit “casnici”, cum susține încă la 1855 Alecu Russo (Russo, 1855), sute de generații de oameni. Toți acești oameni au fost dotați, cândva, pe la 36.000 BP (dar poate și mai înainte), cu aceleași gene pe care le posedă și omul actual, inclusiv cu acelea care deletează și arhivează informația de pe calculatorul natural al omului (publicarea codului genetic a demonstrat recent că o mulțime de gene sunt gene-reziduuri și că uneori de fișierul genetic al omului s-au agățat și destui viruși).

Este, deci, previzibil că omul primordial nu a evoluat mental, ci a beneficiat de la începuturi de o uriașă putere de cunoaștere a lumii și de acomodare la noile condiții de existență ale lumii, putere comparabilă cu cea a omului actual. Posibil că această putere a fost chiar mult mai mare decât ne închipuim astăzi, cum susține, de pildă, Lao Tzu (Tao Te Ching, 15). Ființarea spirituală a strămoșului primordial a pus imediat, chiar la apariția lui pe Pământ, problema denumirii obiectelor și a fenomenelor care îl înconjurau, dar și pe cea a denumirii conceptelor și simbolurilor pe care le crea din abundență mintea omenească pentru a se integra în armonia universală (Vartic, XXIII,

1999). Ce trebuie adăugat aici este faptul că apariția unui număr atât de impresionant de denumiri a pus imediat și problema limitei folosirii lor (pentru a ne salva de pericol, spune Lao Tzu), și problema arhivării și transmiterii lor, și problema condițiilor critice care pot scoate omul din ființare dacă el nu cunoaște limita folosirii denumirilor și a simbolurilor (Tao Te Ching, 32). Așa s-a născut o adevărată știință de prelucrare a informației, adică o informatică, o paleoinformatică, în aurignacianul cel mai timpuriu. Așa am fost nevoiți și noi să punem întrebarea cu privire la paleoinformatică acum, la intrarea omului în mandlele încălcite ale Globalizării...

Una din structurile fundamentale ale acestei paleoinformatică era mărginită de matricea cifrei 9, despre care se știa din cea mai mare străvechime (vezi amuleta de la Mitoc), ce se forma prin multiplicarea cifrei 3 (triline-ul apare la Ripiceni-Izvor și Molodova încă în musterian) care stă la rândul ei pe o paradoxală dedublare, adică pe un twoline (vezi și studiul nostru "Αρχεολογία paravanului de la Ripiceni-Izvor", Museum, decembrie 2003).

Treimea care apare în aurignacianul cel mai timpuriu și care a fost venerată în mod deosebit în neoliticul balcanic și carpato-dunărean, este, desigur, o manifestare enigmatică a omului de la începutul ființării sale până în zilele noastre (Sfânta Treime a creștinilor confirmă lucrul acesta magistral). Dar și la Mitoc, și la Țibrinu, și la Cosăuți, și la Cuina-Turcului, triline-ul stă pe un formidabil fundament spiritual format din două linii paralele. Aceste twoline-uri, această dedublare a reprezentărilor, cum zice Claude Levi-Strauss (Levi-Strauss, 1944), se pare, își are originea într-o rezonanță de proporții la care este supus la fel de paradoxal numărul Unu. Algoritmul acesta se vede bine mai ales pe incrustarea de la Țibrinu: din limita de jos, care este arătată cu 9 linii, se iscă Unu, care este supus unei vibrații formate din 6+5 unghiuri sau unde ($6+5=11$ se poate observa pe destule artefacte prezentate în acest studio și constituie, cum am demonstrat în "Ospețele nemuririi" algoritmul principal ale sanctualelor numerologice ale dacilor). Din aceste unde apare un twoline, adică o dedublare, pe care stă un triline.

Or, istoria scrisă a cunoștințelor omului începe tocmai cu straniile transformări ale lui Unu în Doi și ale lui Doi în Trei. Vedele, Lao Tzu, presocraticii – toată antichitatea vorbește de acest paradox. Și noi am citit mai recent un mesaj asemănător pe inelul de la Ezerovo (Vartic, XXIV, 1999). Paleoinformatica, iată, ne permite să citim mesaje uluitoare scrise cu logotip matematic universal în timpurile primordiale ale omului, mesaje tulburătoare care invită cu discreție omul de știință modern la divanul multimilenar al ființării, divan care e obligat acum, în Globalizare, să curețe și să păstreze în curățenie izvorul ființării omenești pe pamânt pentru a nu se anihila curgerea fenomenală a acestei ființări. S-ar putea, astfel, ca amuleta-pendantiv din fildeș de mamut {Fig. 24}, incrustată cu linii punctiforme, descoperită de arheologul basarabean N. Chetaru la Brânzeni, pe Prut, în Republica Moldova, în straturile aurignacianului

celui mai timpuriu (aprox. 36.000 BP), să poarte mai mult rost de ființare în liniile sale punctiforme decât toată informatica modernă (Chetaru, 1973).

Se vede bine pe acea sculptură și pictură stră-străveche că liniile de pe aripile pendantivului {Fig. 24} reprezintă un triline eliptic așezat pe un twoline triunghiular. Dedublarea triunghiulară ("aripile" pendantivului) a lui Unu (corpul alungit al pendantivului pe care, cu o gaură, este indicată și verticalitatea) a provocat apariția eliptică a Treimii. Un alt triline punctiform a fost incrustat pe corpul lateral al pendantivului (trasarea punctiformă a liniilor este lămurită, probabil, și de faptul că incrustarea pe os este o lucrare deosebit de grea). Straniu e că și acest triline este "întreținut" sau susținut informațional de un twoline {Fig. 25}.

{Fig. 25 - un twoline care trece în triline pe corpul pendantivului de la Brânzeni}

Foarte important pentru devenirea omului ni se pare și studiul numerologic al punctelor ce formează aceste linii (datorită stră-străvechimei apariției lor). Dar așa cum unele din ele (cele de pe corpul lateral al pendantivului) sunt deteriorate de vreme oprim aici investigația noastră paleoinformațională informând cititorul că numărul punctelor de pe triline-ul eliptic este 27, 24, 30 (total 81, ori 9x9), iar de pe twolineul triunghiular care îl înconjoară este 54 și 63 (total 117, ori 9x13), total 198 (22x9). Or, $198/63=22/7$ (raport foarte cunoscut în antichitate)=3,14(aprox).

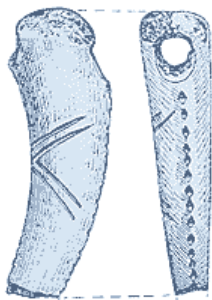
Încă prin anii 1928-29 a fost descoperit la Stânca-Ripiceni și, alături, la Ripiceni-Izvor un prim complex de locuire paleolitic ce a atras imediat atenția vestitului paleolog francez H. Breuil și care a publicat știrea imediat în revista pe care o conducea (L'Antropologie, t. XLI, 1931, p.234-235). Omul care l-a descoperit și căruia i-am închinat acest studiu este fondatorul cercetărilor paleolitice din limitele României de până la 28 iunie 1940 (mai exact 23 august 1939 când s-a semnat criminalul pact Ribbentrop-Molotov), genialul arheolog și geolog Nicolae N. Moroșan (vezi Moroșan, 1938) dispărut tragic în strașnicele limite ale anului 1940 { Fig. 26}.

{Fig 26 - profesorul N. N. Moroșan care "poate fi considerat pe drept cuvânt, întemeietorul cercetării complexe moderne a paleoliticului din țara noastră și precursorul studiilor interdisciplinare de la noi în domeniul preistoriei" (Al. Păunescu, 1998, p. 16) }

Incrustarea și pictarea triline-ului pe artefactele paleolitice și neolitice, arhivarea lui în Rig-Veda, Tao Te Ching sau în dispărutele cărți ale presocraticilor, fondarea dumnezeiască a religiei creștine tot în baza acestui 3 miraculos, iată doar câteva pilde celebre care îndreptățesc cererea noastră modestă de

acceptare a paleoinformaticii măcar alături de hard-ul științelor fundamentale. Acest paradoxal 3 paleolitic care devine 9, 27, 54, 63, 81, 117 sau 198 ar putea să ne transmită informații deosebit de importante despre rostul omenesc de ființare, așezat genetic, cum credem noi, pe folosirea simbolului geometric ca algoritm non-violent de calculare a posibilităților de ființare din numărul colosal al probabilităților de ființare pe care le propune omului și Cosmosul, și mintea sa proprie. Atunci când noi am denumit superbul pandantiv descoperit de dl N. Chetaru "Columbia de la Brânzeni" anume acest zbor informațional al omului și spre izvorul ființării sale, și spre devenirea sa, l-am avut în vedere.

{Fig. 27 - piesă (probabil o săpăli-gă ritualică) de la Schela Cladovei, din mezolitic, ornamentată cu un șirag tip coloană (formată din mici romburi) și 2 unghiuri (de fapt un unghi twoline-ic) care cuprind 9 rombulețe ale coloanei- vezi [Boroneanț, 1972](#) }

August 2001

Nota bene: Autorul a ținut cont în cercetarea sa de o bună parte din incrustările geometrice paleolitice la care a avut acces

- Bacho Kiro (Bulgaria), Vindija (Croatia), Mal'ta (Rusia), Pecarna (Cehia), Bodrogkersztur (Ungaria), Kostenki (Rusia), Mezín (Ucraina), Altamira (Spania), Chauvet (Franța), La Madeleine (Franța) etc.

REFERINȚE:

- I. V. Boroneanț, Noi date despre cele mai vechi manifestări de artă plastică pe teritoriul României, SCIA, tomul 19, 1972, p. 109-115;
- II. I. Borziac, Începuturile istoriei Moldovei, Știința, Chișinău, 1996;
- III. Ilie Borziac, Marcel Otte, Pierre Noiret, Piese de artă paleolitică și de podoabă de la stațiunea paleolitică cu mai multe niveluri de locuire Cosăuți din zona Nistrului Mijlociu, Revista Arheologică, nr. 2, Chișinău, 1998, p. 5-27;
- IV. Breban, Dicționar al limbii române contemporane, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980, p. 272;
- V. Chetaru N. A., Pamiatniki epoh paleolita i mezolita, Arheologhiceskaia karta Moldavskoi SSR, Vip. 1, Kișinev, 1973;
- VI. V. Chirica, The Gravettian in the East of the Romanian Carpathians, Iassy, 1989;
- VII. Dao Da Tzin, în Drevnekitaiskaia filozofia, t. 1, Misly, Moskva, 1972 sau Tao Te Ching, by Lao Tzu, Dover Publications, Mineola, New York, 1997;
- VIII. C. Levi-Strauss, Dedublarea reprezentării în artele Asiei și Americii. Renaissance, L'École libre des hautes études, New York, vol. 2-3, 1944-1945, p. 168-186. Noi îndreptăm cititorul din România spre cartea lui Claude Levi-Strauss "Antropologie structurală", Editura politică, București, 1978, p. 291;

IX. Moroșan N. N., Le pleistocene et le paleolithique de la Roumanie de Nord-Est, Anuarul Institutului de Geologie a României, Vol. 19, București, 1938;

X. Al. Păunescu, Paleoliticul și Mezoliticul de pe teritoriul Moldovei dintre Carpați și Siret, Satya Say, București, 1998;

XI. Al. Păunescu, Paleoliticul și Mezoliticul de pe teritoriul Moldovei dintre Siret și Prut, Satya Say, București, 1999;

XII. Al. Păunescu, Paleoliticul și mezoliticul pe teritoriul Dobrogei, Academia Română, Satya Say, București 1999;

XIII. Al. Păunescu, Arta paleolitică de la Cui-na-Turcului - Dubova, Revista muzeelor, 4, 1969, p. 342;

XIV. Alecu Russo, Cugetări, 2, XIV ("Cugetările" încep să apară în "România literară" în anul 1855);

XV. N. Wiener, Cybernetics, or control and communication in the animal and the machine, 1948; dar mai ales Rosenblueth A., Wiener N., and Bigekov J., Behavior, Purpose and Teleology, Philosophy of Science, Baltimore, 10, No 1, 18-24, 1943;

XVI. A. Vartic, Informație și rostire, Samizdat, Chișinău, 1975, A. Vartic, Eminescu și McLuhan, Samizdat, Chișinău, 1977;

XVII. A. Vartic, Ospețele nemuririi, Quo Vadis, Chișinău, 1994;

XVIII. A. Vartic, Letters to Bill Gates, Basarabia, Chișinău, 1995;

XIX. A. Vartic, Catastrofa eliberării, Basarabia, Chișinău, 1997;

XX. A. Vartic, Fierul-Piatra, Dacii-Timpul, Basarabia, Chișinău, 1997;

XXI. A. Vartic, Magistrarele tehnologice ale civilizației dacice, Basarabia, Chișinău, 1998;

XXII. A. Vartic, Drumul spre Kogaionon, Basarabia, Chișinău, 1998;

XXIII. A. Vartic, Weg und WWW. A Portret of the World with Heidegger, Basarabia, Chișinău, 1999;

XXIV. A. Vartic, Rolist Eneas Ner Eneat, Basarabia, Chișinău, 1999;

XXV. A. Vartic, Kobayashi against Basho, Basarabia, Chișinău, 1999;

XXVI. A. Vartic, O istorie geometrică a lui Homo Sapiens, Basarabia, Chișinău, August, 2000;

XXVII. A. Vartic, The History began in Mitoc, Dava International, N1, oct. 2000;

XXVIII. A. Vartic, Variațiuni pe o tema de Claude Levi-Strauss, Dava International, aprilie, 2001;

XXIX. A. Vartic, Studiere carpato-dunăreană, Dava international, august 2001;

XXX. A. Vartic, I. Vartic, I. Sova, From Rhombus to Internet, A Geometrical history of the Homo Sapiens, Thinkquest, New York, 2000, at <http://library.thinquest.org/C006353>

*Acest studiu a fost publicat pe Internet de revista DAVA INTERNATIONAL la finele anului 2000 (vezi www.dacia.org/paleoinformatica) și este retipărit în revista noastră cu îmbunătățirile recente ale autorului.

IT

WEBLIOGRAFIA: UN NOU CONCEPT, O NOUĂ PROVOCĂRE

În fluxul activităților specifice profesioniștilor informării din bibliotecile românești, în contextul societății informaționale, nevoile de informare ale utilizatorilor impun crearea și furnizarea de noi servicii și produse. În același timp, profesioniștii informării sunt obligați să-și asume și să răspundă provocărilor generate de “boom-ul” cunoscut sub numele de Internet. Acceptarea resurselor disponibile pe Internet ca surse de informare egale în importanță cu cele tradiționale de către specialiștii în biblioteconomie și știința informării din Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” din Iași este deja un fapt concretizat prin furnizarea unui nou produs ce încorporează în exclusivitate surse în format electronic accesibile pe Internet: **Webliografia**.

Webliografia este un îndrumar, o listă cu resurse sugerate de bibliotecar, resurse ce oferă utilizatorilor acces la informații pe o anumită temă, accesibile în mod gratuit pe Internet. Ce înseamnă acest lucru? Webliografia oferă utilizatorului posibilitatea de a consulta informațiile on-line. Aceste informații nu sunt întotdeauna replica celor tradiționale, pe suport de hârtie transpuse în format electronic. Pe lângă acestea, există revistele electronice care sunt din ce în ce mai numeroase în toate domeniile și, de asemenea, cărțile electronice. Accesul on-line al resurselor informaționale permite consultarea acestora de la distanță, din confortul propriei locuințe sau de la centrele de informare din bibliotecă, dincolo de bariere geografice sau diferențe de fus orar. Bibliotecarii redactează webliografii pe diverse teme care s-au dovedit a fi foarte solicitate de utilizatori, în scopul de a-i ajuta pe aceștia să acceseze site-uri de încredere, a căror autoritate a fost deja verificată de bibliotecar. Webliografiile sunt puse la dispoziția publicului atât în format tipărit, cât și în format electronic printr-o hiperlegătură de la pagina de web a bibliotecii. Compilarea de webliografii de către bibliotecarii specialiști în știința informării și folosirea acestora de către utilizatorii serviciilor de bibliotecă reprezintă o etapă importantă în cadrul procesului de alfabetizare informațională a publicului¹.

De fapt, ce este o **webliografie**?

În literatura de specialitate străină există multe definiții ale webliografiei. Termeni ca **webography**, **webliography**, **web bibliography** în limba engleză; **webographie**, **webliographie**, **bibliographie web**, **sitographie**, **sitologie**, **réseographie** în limba franceză; **webografia** în limba italiană și **webografia**, **webgrafia**, **e-bibliografia** în limba spaniolă sunt folosiți pentru a desemna activitatea de regăsire, evaluare, selectare și organizare a resurselor disponibile pe Internet.

Discuțiile privind conotațiile lingvistice și implicațiile terminologice au suscitată și suscită încă pe plan internațional și vor suscita și pe plan național multe divergențe, dând naștere unei întregi literaturi de specialitate cu argumente pro și contra. Dacă termenii de **webliografie** sau **webografie** sunt deja consacrați în literatura străină de specialitate, iar termenii de **webliografie** și cel de **bibliografie web** sunt recomandați ca sinonime, Banca de Terminologie din Québec – Vocabular Internet recomandă categoric evitarea termenilor **sitografie**, **sitologie** sau **rezografie**, termeni generatori de confuzii².

De asemenea, printre termenii propuși se numărau și cei de *bibliografie electronică* și *liste de site-uri*, la care s-a renunțat din motive de imprecizie și concurență inutilă. Dacă termenul de bibliografie electronică sugerează doar rezultatele obținute în urma interogării cataloagelor electronice ale bibliotecilor, termenul de **webliografie** presupune interogarea întregului spectru informațional facilitat de rețeaua world wide web pe o anumită temă sau într-un anumit domeniu. Din acest motiv am optat pentru folosirea în limba română a termenului de **webliografie** care nuanțează ca înțeles cele două activități de cercetare bibliografică – căutare și regăsire – urmate de cea de-a treia, organizarea documentelor/surselor electronice selectate într-o manieră logică și coerentă – **webliografia**, generând în același timp o nouă competență a profesionistului informării, cea de **webliograf**. Webliografia face posibilă extinderea informației prin integrarea resurselor Internet, oferind utilizatorilor un produs informațional complet care răspunde cantitativ și calitativ nevoilor sale informaționale.

Desigur, sarcina profesioniștilor informării și documentării nu e deloc ușoară. Noile competențe de **webliograf** (de furnizor de informații de pe web) și de **formator** presupun, pe de o parte, solide cunoștințe de biblioteconomie și știința informării, cunoașterea tehnicilor specifice cercetării și regăsirii de documente electronice, familiarizarea cu noile tehnologii ale informației, acumularea unei experiențe suficient de ample pentru a realiza cercetarea aplicată, o informare permanentă asupra noutăților și tendințelor pe plan internațional, iar pe de altă parte o pregătire serioasă de formator pentru a putea îndeplini rolul de ghid al utilizatorului în descoperirea și valorificarea resurselor electronice, învățându-l pe acesta metodele care să-i permită o autonomie reală în identificarea și utilizarea resurselor informative electronice, mergând de la alfabetizarea digitală până la dezvoltarea spiritului critic în evaluarea resurselor digitale disponibile în Internet.

Firește, consecutiv dezvoltării explozive a tehnologiilor informației și transformării cadrului socio-economic și cultural, ca în orice sferă a cunoașterii, remarcăm manifestarea unei tendințe naturale de evoluție internă și în domeniul biblioteconomiei și științei informării, domeniu antrenat într-un proces de adaptare continuă, de căutare a unor noi soluții și metode de lucru. Metodele de cercetare existente sunt depășite, necesitând revizui, completări, modificări și chiar noi abordări. Astfel, **metodologia cercetării destinate în-**

tocmirii unei webliografii devine o nouă provocare pentru profesionistul informării și documentării în contextul societății informaționale.

Și totuși, ce este webliografia?

Să încercăm o definiție, acum, după ce am identificat obiectul său de cercetare ca fiind o serie de resurse informative disponibile pe Internet. Privită ca o ramură a biblioteconomiei și științei informării, am putea defini **webliografia** ca fiind: „**domeniul științei informării care studiază aspectele privind tehnica de identificare, evaluare, selectare și descriere a resurselor informative legate de un anumit subiect disponibile pe Internet, precum și organizarea acestora într-o manieră logică în vederea valorificării acestor documente electronice și a folosirii conținutului lor de către utilizator**”. Procesul de elaborare al webliografiilor presupune cunoștințe detaliate despre publicațiile în format digital, despre regăsirea, evaluarea și selectarea informației electronice, cât și despre metodele de compilare a listelor de recomandare.

În speranța că și în România redactarea de webliografii va deveni o practică, după încercarea de a defini acest concept, vom aborda problemele asupra cărora profesioniștii informării vor trebui să lucreze pentru a putea oferi utilizatorului român webliografii la standarde internaționale. Care sunt parametrii acestei noi provocări pentru bibliotecarul român?

Pe lângă o strategie adecvată de căutare a informațiilor disponibile pe Internet, experiența noastră de până acum ne-a demonstrat că este absolut necesară cunoașterea normelor metodologice internaționale în informare și documentare pentru descrierea documentelor electronice și, nu în ultimul rând, a **criteriilor de evaluare a resurselor informative prezente pe Internet**. Care sunt acestea?

În primul rând, identificarea **creatorului** sau **autorului**, care poate fi o persoană sau o organizație (școli, guverne, firme private, asociații, fundații, IMM-uri etc.). Notorietatea acestora este esențială vizavi de utilizatori. Atunci când sursele sunt anonime e bine să fie evitate.

Al doilea criteriu de care ținem seama în evaluarea resurselor informative prezente pe Internet este **data publicării**. Pasiunea pentru prezența pe Web dă naștere la un număr din ce în ce mai mare de site-uri, abandonate multe dintre ele și care oferă o informație deja perimată și legături inactive.

Al treilea criteriu foarte important în procesul de evaluare este **scopul cu care a fost creată informația**, cât și **calitatea acesteia, acuratețea și exactitatea ei**. Informația pe care un bibliotecar sau specialist în știința informării o recomandă publicului trebuie să fie recentă, corectă și obiectivă. Acuratețea informației depinde atât de creatorul ei, cât și de intenția cu care acesta a generat-o.

O mare atenție trebuie acordată și celui de-al patrulea criteriu, **publicul țintă, utilizatorul căruia i se adresează site-ul respectiv**. Istoricul construirii rețelei globale și-a pus pecetea și asupra conținutului acesteia. Astfel, resurse informative foarte specializate sunt accesibile doar unui segment restrâns de populație și nu au nici o semnificație pentru marele public. Sau,

în mod contrar, unele site-uri sunt atât de generale, încât nu conțin informație profundă. Informația tratată și prezentată într-o manieră superficială este de evitat în favoarea celei cu conținut științific pronunțat.

Cel de-al cincilea criteriu vizează **calitatea conținutului**. Desigur, criteriul de evaluare foarte important care răspunde nevoilor utilizatorilor în mod direct este conținutul site-ului respectiv. Internetul abundă în informații. Practica ne-a arătat că în timp ce unele resurse informative oferă informații de cea mai bună calitate, altele lasă mult de dorit din acest punct de vedere. Concluzia care se impune este aceea că spiritul critic și cel analitic al profesionistului informării nu trebuie să adoarmă nici o clipă, nici măcar să ațipească! Orice pagină de web trebuie abordată cu precauție și evaluată în contextul din care face parte. Din acest punct de vedere, informația ce se regăsește pe paginile instituțiilor de învățământ și culturale este de mai mare încredere decât cea care se găsește pe site-urile organizațiilor cu scop comercial. Misiunea universităților, muzeelor și a bibliotecilor este de a educa publicul fără a percepe taxe, pe când scopul unui site cu caracter comercial este de a determina publicul să cumpere un produs care, de multe ori, poate fi de calitate îndoielnică.

Un alt criteriu pe care trebuie să-l avem în vedere în activitatea noastră de profesioniști ai informării, bibliografii digitali sau în cazul de față, webliografii, dar nu cel din urmă, este **organizarea informației, modul în care această informație este prezentată/comunicată vizitatorului site-ului**. Calitatea organizării este primordială deoarece ea ne ajută să înțelegem informația oferită.

Am insistat asupra câtorva criterii de evaluare întrucât profesioniștii informării din bibliotecile publice românești, mai ales cei din centrele de informare comunitară, și-au însușit deja strategiile de căutare a informațiilor disponibile pe Internet. Anumite publicații tradiționale se pot dovedi utile în evaluarea resurselor informative prezente pe Internet. Așa cum sunt recenzate cărțile în format tradițional, tipărit, așa se recenzează și site-urile de web. Există site-uri de tipul “Best web resources” (cele mai bune resurse pe web), pentru orice domeniu³. Aceste site-uri sunt ca un barometru care ierarhizează cele mai bune site-uri. Mai mult, comunitatea Internet se dovedește destul de autocritică și, de cele mai multe ori, identifică ea însăși cele mai bune resurse informative. În cazul când mai multe site-uri creează legături hipertext către aceeași sursă, există mai multe șanse ca site-ul respectiv să conțină informație de calitate⁴.

Criteriile expuse mai sus stau la baza evaluării resurselor informaționale cu acces liber pe Internet. Evaluarea acestor resurse este determinantă pentru selectarea lor în vederea includerii acestora într-o listă de resurse recomandabile, sub forma unei webliografii. Bibliotecarul care face selecția și recomandă aceste resurse pune girul instituției la care lucrează pe această listă. Așadar, webliografia trebuie alcătuită în mod obiectiv, dincolo de preferințele personale ale celui care o compilează. Webliografia trebuie să fie echilibrată și să includă informație legată de subiectul

respectiv prezentat din toate punctele de vedere. De pildă, dacă se alcătuieste o webliografie pe o temă religioasă, trebuie să ne asigurăm că am inclus resurse ce expun puncte de vedere ale mai multor comunități religioase din zonă. Webliografia poate consta dintr-o simplă listare a unor site-uri recomandabile sau poate include scurte adnotări ce informează utilizatorul asupra conținutului site-ului. Cea din urmă variantă este preferabilă, mai ales în cazul în care sunt recomandate site-uri în limbi străine. Organizarea webliografiei trebuie să se facă în funcție de niște segmente logice, comprehensibile, asemenea capitolelor unei cărți, pe care utilizatorul să le poată înțelege fără efort. Simpla înșiruire de resurse nu este de mare eficiență.

Ca și bibliografiile, webliografiile au un format ce trebuie aplicat constant. Primul element al unei descrieri webliografice este autorul/creatorul paginii/site-ului de web. Urmează apoi adresa (URL-Universal Resource Locator). Un alt element esențial în această descriere este menționarea datei la care a fost accesat site-ul respectiv, nu data la care s-a creat site-ul! Unele webliografii menționează alte două elemente: data la care a fost creat site-ul și data la care a fost actualizat. Includerea datei la care a fost accesat site-ul în webliografie este un indiciu că s-a verificat operabilitatea site-ului. Este bine cunoscută volatilitatea informației de pe Internet. Milioane de site-uri sunt create în fiecare zi. În egală măsură, numeroase site-uri devin inactice din diferite motive. Menționarea datei când a fost accesat site-ul are o importanță primordială în momentul în care webliografia se poate accesa on-line. În cazul în care recomandăm un site care nu mai este activ, utilizatorul va face clic pe adresă și va ajunge într-o fundătură, pe un site temporar inactiv sau definitiv dezactivat. De aici se trage concluzia că webliografiile pot fi puse la dispoziția utilizatorilor în format tipărit, pentru ca aceștia să le ia de la punctul de informare și să le folosească ulterior, sau on-line pentru ca utilizatorii să le poată folosi direct de pe Internet, prin portalul bibliotecii, prin intermediul hiperlegăturilor. Avantajul creării webliografiilor on-line este că ele pot fi actualizate periodic, îmbogățite cu resurse noi și resursele perimate sau inactice să fie eliminate instantaneu⁵.

În Statele Unite webliografiile sunt folosite pe scară largă în bibliotecile de toate tipurile și în învățământul de toate tipurile, webliografia constituie în egală măsură și un câmp de cercetare. În literatura de specialitate europeană lucrările teoretice pe această temă sunt încă destul de rare, iar pe plan național webliografia abia se naște. Webliografia ce urmează poate servi drept ilustrare a celor prezentate mai sus.

CONSILIUL EUROPEI

Zece ani de activitate a României în cadrul Consiliului Europei, 1993-2003

Webliografie selectivă adnotată

Prezenta Webliografie își propune să pună la dispoziția utilizatorilor portalul și site-urile adnotate ale structurii funcționale a Consiliului Europei, ale instituțiilor sale și a celor rezultate în urma unor

acorduri parțiale, reprezentarea Consiliului Europei în România, cât și elementele vizuale reprezentative ale acestuia⁶.

I. Informații generale

Consiliul Europei, fondat în 1949, este cea mai veche organizație politică interguvernamentală care reunește, în prezent, 45 de state. Obiectivul Consiliului Europei este realizarea unității europene prin apărarea și întărirea democrațiilor pluraliste și a drepturilor omului, prin definirea unor soluții comune în problemele cu care se confruntă societatea contemporană și prin accentuarea conștiinței și valorilor identității culturale europene.

România a devenit membră a Consiliului Europei la data de 7 octombrie 1993, o dată cu depunerea instrumentului de aderare la Statutul Organizației. În 10 ani de când este membră a Consiliului Europei, România a semnat 18 și a devenit parte la 75 (din 194) de instrumente juridice internaționale adoptate sub egida acestei instituții.

II. Organele Consiliului Europei

1. Consiliul Europei. *Consiliul Europei*. <http://www.coe.int>.

Portalul Web al Consiliului Europei oferă, în limbile engleză, franceză, germană, rusă și italiană, informații complete despre istoricul înființării Consiliului Europei, scop, compoziție, structură funcțională, orientări și preocupări actuale.

2. Consiliul Europei. *Comitetul Miniștrilor*. <http://wcm.coe.int/rsi/cm/index.jsp>.

Site-ul Web al Comitetului Miniștrilor conține informații despre activitatea, competența, funcționarea și metodele de lucru ale Comitetului Miniștrilor și ale organelor sale subsidiare, asupra reuniunilor, documentelor și tratatelor adoptate, a birourilor (centrelor) de informare ale Consiliului Europei din cele 45 de state membre.

3. Consiliul Europei. *Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei*. <http://assembly.coe.int/mainf.asp>. Site-ul este actualizat zilnic.

Site-ul Web al Adunării Parlamentare a Consiliului Europei conține informații despre istoricul, structura, activitățile, procedurile și documentele adoptate, despre parlamentele naționale ale celor 45 de state membre.

4. Consiliul Europei. *Secretarul General al Consiliului Europei*. http://www.coe.int/T/F/Secretaire_general. Site-ul este actualizat zilnic.

Site-ul Web al Secretarului General al Consiliului Europei Walter Schwimmer conține informații privind biografia, documentele elaborate și discursurile sale, cât și un album al foștilor secretari generali ai Consiliului Europei, din 1949 până astăzi.

5. Consiliul Europei. *Secretariatul General. Direcția generală II: drepturile omului (DGII)*. http://www.coe.int/T/F/Human_rights.

Site-ul Web al DGII a Secretariatului General al Consiliului Europei conține informații despre activitățile direcției, programele și Reforma Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO).

III. Instituțiile Consiliului Europei

1. Consiliul Europei. *Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO)*. <http://www.echr.coe.int>.

Site-ul Web al CEDO conține informații despre componența Curții, a secțiilor sale, istoricului, organizării și procedurilor acesteia, cât și instrucțiuni practice pentru persoanele care doresc să se adreseze CEDO.

2. Consiliul Europei. *HUDOC (Baza de date despre Jurisprudența CEDO)*. <http://hudoc.echr.coe.int>.

Site-ul Web HUDOC conține formularul de căutare a jurisprudenței CEDO, începând din 1990, triată după criteriul relevanței, datei de emitere, titlu, apărător, numărul cauzei și Manualul HUDOC în format PDF.

3. Consiliul Europei. *Comisarul Drepturilor Omului*. http://www.coe.int/T/E/Commissioner_H_R/Communication_Unit.

Site-ul Web al Comisarului Drepturilor Omului conține informații despre rolul acestei instituții și direcțiile majore de activitate, cât și informații privind documentele elaborate și instituțiile naționale ale drepturilor omului din cele 45 de state membre.

4. Consiliul Europei. *Congresul Autorităților Locale și Regionale din Europa*. <http://www.coe.int/T/F/clrae>.

Site-ul Web al CLRAE conține informații despre instanțele CLRAE, compoziția, sesiunile, textele de bază, colocviile, programele și Carta Europeană a Autonomiei Locale.

IV. Instituții ale Consiliului Europei apărute ca rezultat al unor acorduri parțiale

1. Consiliul Europei. *Centrul European pentru Interdependența și Solidaritatea Mondială / Centrul Nord-Sud*. http://www.coe.int/T/F/North-South_Centre. Site actualizat zilnic.

Site-ul Web al Centrului Nord-Sud conține informații despre obiectivele, activitățile, compoziția, rezoluțiile și programele sale specifice, resursele și produsele informaționale pe care le oferă. Informațiile sunt disponibile în limbile: engleză și franceză.

2. Consiliul Europei. *Observatorul audiovizual european*. <http://www.ibs.coe.int>. Site actualizat zilnic.

Site-ul Web al Observatorului audiovizual european conține informații privind dezvoltarea pieței, a dreptului și finanțării audiovizualului, informații distribuite prin intermediul publicațiilor sale: anuarul statistic și revista juridică lunară Iris. Informațiile sunt disponibile în limbile: engleză, franceză și germană.

3. Consiliul Europei. *Centrul European pentru Limbi Moderne*. <http://www.ecml.at>.

Site-ul Web al ECML / CELM conține informații despre misiunea, structura și statele membre care participă la activitățile și programele acestuia, condițiile de participare ale membrilor și resurse informatice. Informațiile sunt disponibile în limbile: engleză, franceză și germană.

4. Consiliul Europei. *Eurimages (Fondul european de sprijin pentru coproducție de opere cine-*

matografice). http://www.coe.int/T/E/Cultural_Cooperation/Eurimages.

Site-ul Web al Eurimages conține informații despre cele două tipuri de ajutor acordate pentru coproducția, distribuția și prezentarea operelor cinematografice europene.

5. Consiliul Europei. *Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția)*. <http://www.venice.coe.int>.

Site-ul Web al Comisiei de la Veneția conține informații despre studiile Comisiei (principiile și tehnologiile constituționale, legislative și administrative care permit aplicarea principiilor fundamentale ale Consiliului Europei, dreptul comparat etc.), știința și tehnica democrației și Buletinul jurisprudenței constituționale.

6. Consiliul Europei. *EDQM / Farmacopeea europeană*. http://www.coe.int/T/F/Cohesion_sociale/Groupe_Pompidou.

Site-ul Web conține informații despre implicarea Consiliului Europei în lupta împotriva traficului și abuzului de droguri.

7. Consiliul Europei. *Grupul de state împotriva corupției (GRECO)*. <http://www.greco.coe.int>.

Site-ul Web GRECO conține informații despre acest mecanism de control al C.E. care asigură aplicarea de către statele părți a celor 20 de principii directe pentru lupta împotriva corupției, precum și a altor instrumente juridice internaționale în curs de elaborare, în domeniu.

8. Consiliul Europei. *Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei*. <http://www.coe.int/ceb>.

Site-ul Web al CEB / BDC-CE conține informații privind condițiile generale de finanțare a proiectelor prezentate, ajutoarele acordate refugiaților și migranților, victimelor dezastrelor naturale și ecologice, creării locurilor de muncă în IMM-uri, pregătirii profesionale, educației, sănătății, construirii locuințelor sociale, îmbunătățirii condițiilor de viață în zonele urbane dezavantajate, protecției mediului, modernizării rurale, protecției și reabilitării patrimoniului istoric.

V. Consiliul Europei în România

1. Consiliul Europei. *Biroul de Informare al Consiliului Europei (BICE)*. <http://www.coe.ro>. În construcție.

VI. Elemente vizuale

1. Consiliul Europei. *Consiliul Europei pe scurt*. http://www.coe.int/T/F/Com/A_propos_COE/default.asp.

Site-ul Web al Consiliului Europei conține, după cum ne arată și titlul, informații privind datele-cheie ale acestuia, statele membre, emblemele europene, publicațiile, organizarea vizitelor la Consiliul Europei, birourile de informații, ultimele 20 de comunicate ale Serviciului de presă al Consiliului Europei și galeriile de fotografii tematice.

VII. Embleme europene

1. Consiliul Europei. *Imnul european*. <http://www.coe.int/T/F/multimedia/son/hymne.asp>.

Site-ul Web al Consiliului Europei pe scurt conține informații despre noua versiune a Imnului Europei pusă la dispoziția profesioniștilor mass-media și a publicului, oferind posibilitatea audierii on-line și vizualizării.

2. Consiliul Europei. *Logo-ul Consiliului Europei și drapelul Europei*. http://www.coe.int/T/F/Com/A_propos_COE/drapeau.asp.

Site-ul Web al Consiliului Europei pe scurt conține informații și ilustrații despre logo-ul Consiliului Europei și despre drapelul european.

3. Consiliul Europei. *Descărcarea emblemelor originale în vederea reproducerii lor*. <http://www.coe.int/02/Logo/DownloadLogoF.asp>.

Site-ul Web conține informații despre condițiile în care se pot utiliza emblemele europene și prezintă modele de embleme, descărcabile în diferite formate (JPEG sau TIF pentru documentul MS Word și în format PAO și Prepress, pentru profesioniștii media).

VIII. Ilustrații semnificative

1. Consiliul Europei. *Personalități*. <http://multimedia.coe.int/coe/personnalites>.

Site-ul Web conține 8 portrete ale personalităților reprezentative ale Consiliului Europei.

2. Consiliul Europei. *Palatul Europei, Palatul Drepturilor Omului și Drapele*. <http://multimedia.coe.int/coe/personnalites>.

Site-ul Web al Consiliului Europei conține fotografii ale clădirilor instituțiilor, respectiv Palatul Europei, Palatul Drepturilor Omului, cât și imaginea drapelului european.

COMUNICAREA INTERNET ÎN BIBLIOTECILE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Comunicarea prin intermediul rețelelor globale de telecomunicații ocupă un loc din ce în ce mai însemnat în toate sferile de relații. Cea mai importantă din aceste rețele este probabil Internetul, supranumit „păianjen mondial”. Comunicarea prin Internet nu a ocolit nici bibliotecile noastre. La moment putem constata că nivelul de alfabetizare al colegilor noștri în acest domeniu este suficient. E-mail sau poșta electronică a devenit un element indispensabil al schimbului de informații atât între bibliotecari, cât și între biblioteci ca instituții.

La nivel de instituții a devenit un semn de bon ton ca o bibliotecă să aibă un site propriu în Internet. Un număr impunător al bibliotecilor mari din Chișinău întrețin site-uri proprii. Totodată observăm că nu multe din ele au reușit să se ridice mai sus de simpla prezentare a bibliotecii și să facă din prezența lor în Internet un instrument de comunicare cu beneficiarul. Câteva exemple serioase însă se cer a fi menționate.

NOTE

¹ Alfabetizarea informațională (engl. “information literacy”) este procesul de familiarizare a publicului cu regăsirea și folosirea resurselor de informare în format electronic.

² Office québécois de langue française. Bibliothèque virtuelle. <http://www.olf.gouv.qc.ca/ressources/bibliotheque/dictionnaires/Internet/fiches/8391499.html> (accesat: 10.02.2004).

³ O excelentă listă de site-uri cu acces gratuit este lista celor mai bune site-uri folosite de bibliotecarii de referință “Best Free Reference Web Sites 2003” <http://www.ala.org/ala/rusa/rusaourassoc/rusasections/mars/marspubs/marsbestref2003.htm> (accesat: 10.02.2004). Selecția pentru includerea în această listă a fost făcută de Asociația Serviciilor de Referință și a Serviciilor cu Publicul (Reference and User Services Association).

⁴ Pentru o analiză amplă a criteriilor de evaluare a resurselor de pe Internet vezi: Hermina G.B. Anghelescu, “Criterii de evaluare a calității resurselor informative cu acces liber prezente pe Internet”, *Revista Română de Informatică și Automatică*, nr. 2 (2004): [în curs de apariție].

⁵ Un bun exemplu de bibliografie pe teme legate de resurse pentru bibliotecari este disponibilă la pagina de web a Bibliotecii Universității Saint Louis, Missouri <http://www.slu.edu/libraries/pius/qrefsour/qreflibs.html> (accesat: 10.02.2004).

⁶ Toate site-urile au fost accesate și au fost active la data de 18.11.2003.

*Aurica DVORACIC,
specialist în biblioteconomie și
știința informării, șefa Centrului
de Informare Comunitară & Marketing
al Bibliotecii Județene „Gh. Asachi” Iași;
Hermina G.B. ANGHELESCU,
conferențiar la Library & Information
Science Program, Wayne State
University, Detroit, Michigan.*

Se au în vedere acele instituții info-documentare și de formare profesională care au reușit să dea tonul în ceea ce privește oferirea condițiilor optime de comunicare în Internet pentru beneficiarii lor și nu numai.

Este logic să începem revista cu **Biblioteca Națională a Republicii Moldova** <http://bnrm.moldova.md>. Conform datelor contorului acest site a fost vizitat mai mult de 400 de ori*. Acesta este al doilea site al Bibliotecii Naționale. Am putea presupune că numărul vizitelor aici putea fi mai mare, dacă se schimbau opțiunile de regăsire a acestuia prin motoarele de căutare. La moment însă căutarea în Google la termenul „Biblioteca Națională a Republicii Moldova” se dă ca rezultat site-ul vechi al Bibliotecii www.iatp.md/bnrm. Dacă e să vorbim despre avantajele site-ului nou acesta ar fi în primul rând catalogul electronic. Aici avem câteva opțiuni de căutare atât simplă cât și avansată care presupun căutări după: autor, autor colectiv, cuvânt-cheie, ISBN, anul ediției, locul publicării etc. Realizarea acestui catalog a fost posibilă datorită soft-ului „Tinread”, furnizat de către compania IME România.

O bibliotecă exemplară în sensul comunicării prin Internet ar putea fi numită **Biblioteca Municipală “B.P. Hasdeu”**. Site-ul bibliotecii este

* Informația aici și mai departe este prezentată în conformitate cu situația la începutul lui martie 2003.

www.hasdeu.md. Pe lângă informațiile generale pe care le-am putea găsi pe site-ul oricărei biblioteci în general aici sunt plasate diverse informații utile ca de exemplu cele cu privire la manifestările culturale găzduite de bibliotecă. Vom concentra atenția noastră asupra punctelor forte de comunicare oferite prin Internet. Mai întâi de toate trebuie menționată prezența pe site a unui contor din care putem deduce că bibliotecă a fost vizitată virtual de mai mult de **90 000** de beneficiari. Este la moment cea mai elocventă statistică de popularitate a acestei biblioteci.

Beneficiarul de asemenea poate consulta atât în format html, cât și în pdf bibliografiile alcătuite de către colaboratorii bibliotecii: George Meniuc, Nicolae Dabija, Ion Hadârcă, Mihai Cîmpoi, Iulian Filip, Bibliografia presei basarabene până în anul 1957.

Nu poate fi trecut cu vederea și un prim pas al bibliotecii de a deveni o bibliotecă virtuală în ceea ce privește **informațiile comunitare**. În compartimentul omonim veți găsi link-uri la mai multe adrese web care țin de viața socială a municipiului și a țării în general.

Catalogul electronic al bibliotecii se distinge prin originalitate și prin mai multe criterii și posibilități de căutare. Putem căuta atât în baza de date a sediului central al bibliotecii, cât și în filiale: *Alba-Iulia, Biblioteca Publică de Drept, Transilvania și Mara-mureș*. În acest compartiment avem mai multe criterii de căutare care ne permit să combinăm termenii, să limităm sau să extindem criteriile atât în cataloagele sediului central al bibliotecii, cât și a filialelor.

Categoria „feedback” este una necesară. Și prezența ei pe site-ul Bibliotecii Municipale este un fapt pozitiv și important în sine. Un punct slab al acestui compartiment totuși este faptul că această pagină nu este făcută ca un tradițional guestbook, ca vizitatorii să poată urmări subiectele de discuție abordate anterior. În rest însă se pare că este cel mai reușit, mai util și mai exhaustiv site de bibliotecă din țara noastră.

O altă bibliotecă care merită să fie luată în seamă este **Biblioteca Publică de Drept** (www.pll.md) cu inițiativa acesteia „**Intreab@bibliotecarul**” – un serviciu de referință on-line. Este un exemplu demn de urmat și este o experiență unică în Republica Moldova cum o bibliotecă poate să comunice cu beneficiarii săi virtuali.

Catalogul electronic este și el executat după același model ca al Bibliotecii Hasdeu. Aceasta se explică prin faptul că Biblioteca Publică de Drept funcționează ca o filială a Bibliotecii Hasdeu și este logică, admisibilă și bine venită preluarea sau schimbul de experiență între unitatea centrală și filială. Acest din urmă fapt nu reduce utilitatea sau importanța acestui catalog electronic.

Expoziția on-line – un alt compartiment util care familiarizează beneficiarul cu literatura ce ține de un anumit subiect.

Adresele utile, un compartiment care îndrumă orice persoană spre locațiile juridice: birouri de avocați, organizații juridice, servicii juridice etc.

Ghidul virtual este o colecție importantă ca profunzime și conținut care ne orientează spre site-urile organizațiilor internaționale, europene, la colec-

țiile actelor juridice ale diferitelor țări, alte informații cu conținut juridic.

Acest site al bibliotecii are la fel un contor și după numărul vizitelor virtuale se plasează pe locul doi având peste **37 000** de vizitatori.

Biblioteca Republicană de Informație Tehnico-Științifică. <http://www.iatp.md/BRIT/>. Un site modest care totuși merită să fie remarcat prin simplul fapt că această bibliotecă dispune de un catalog electronic accesibil on-line – un lucru rar pentru bibliotecile noastre. Evident, se cer careva înnoiri sau actualizări de informații. Poate unele îmbunătățiri de design și actualizările menționate anterior vor ajuta acest site să devină unul de frunte în comunitatea virtuală bibliotecară.

Site-ul **Școlii de Biblioteconomie**, www.sbm.dnt.md al cărui prezentare a fost făcută anul trecut în cadrul „Anului bibliologic” se înscrie în rândul site-urilor comunității bibliotecare ca unul de importanță de prim plan, deoarece reușește să reprezinte interesele mai multor biblioteci dintr-odată. ȘBM, prin acțiunile sale de instruire, ajută să depisteze problemele pentru care e nevoie să se adune un grup de lucru, să se organizeze un seminar sau un atelier profesional. Site-ul este destinat în special bibliotecarilor, colaboratorilor bibliotecilor și altor specialiști din domeniu.

Contorul site-ului este instalat relativ nu de mult, la sfârșitul lui ianuarie. În acest timp, site-ul a avut peste 140 de vizitatori. În special, acesta este vizitat pentru a consulta **calendarul** Școlii de Biblioteconomie care se reînnoiește cu regularitate și în care sunt afișate acțiunile de instruire preconizate în cadrul școlii. Un alt compartiment care merită să fie vizitat este cel cu **publicații** în care sunt incluse articolele Buletinului Școlii de Biblioteconomie.

Compartimentul cu „**Opinii**” nu a avut popularitate la bibliotecarii noștri. E adevărat că design-ul și structura acestui compartiment au fost schimbate, cu toate acestea nici la prima sa apariție, nici la a doua (actuală), în acest compartiment nu a fost dat curs nici unei discuții de orice gen ar fi, ceea ce pune semne de întrebare în privința genului și preferințelor de comunicare virtuală în sânul comunității noastre bibliotecare. Cu toate acestea, importanța acestui site, interesul manifestat de către bibliotecari față de activitatea Școlii de Biblioteconomie scoate în evidență necesitatea creării unui site al ABRM, un site care ar trebui să reușască ceea ce face acum Școala de Biblioteconomie: prin intermediul site-ului să promoveze inițiativele necesare comunității și să pună în discuție chestiunile importante ale bibliotecarilor din Republica Moldova.

Bineînțeles nu putem să trecem cu vederea site-ul **Bibliotecii ASEM** www.lib.ase.md. Catalogul său electronic oferă posibilitatea unei căutări avansate și simple. Numărul criteriilor de căutare este suficient pentru a găsi documentele stocate în colecția bibliotecii. „**Intrări noi**” este un compartiment original care în Republica Moldova nu este prezent decât pe site-ul Bibliotecii ASEM. Acesta este reînnoit lunar și ajută beneficiarul să se orienteze în fluxul de documente nou-intrate în colecția bibliotecii.

Mai putem menționa și **Biblioteca ULIM** <http://ulim.moldnet.md/library/> pentru colecțiile ei impunătoare de link-uri din domeniile istorie, drept, limbi moderne, medicină, psihologie, filozofie, jurnalism și altele.

În urma observațiilor s-a constatat că un domeniu absolut nevalorificat de către bibliotecile noastre este cel al livrării electronice a documentelor. Bineînțeles, acesta este un subiect aparte. Livrarea electronică a documentelor este practică destul de frecvent de bibliotecile lumii. Chiar și bibliotecile noastre ca instituții au comandat documente în format electronic de la colegii lor din străinătate. În țara noastră însă această activitate nu a fost dezvoltată. Dacă e să ne gândim de ce nu s-a întreprins nimic în acest sens până acum, care sunt impedimentele în calea creării și funcționării livrării electronice a documentelor, am putea presupune că în condițiile Republicii Moldova, luând în considerare dimensiunile țării, este mult mai simplu să transmiți un document personal beneficiarului decât să scanezi și să trimiți copia electronică a acestuia. Tot aici am putea presupune că bibliotecarii nu semnează cărțile de vizită și nu participă la forumuri virtuale, deoarece este mai ușor să convoci o adunare profesională pentru a discuta unele probleme, este mai eficient să suni pe colegii tăi pentru a dezbate un subiect, decât să postezi un mesaj într-un forum virtual, este mai sigur să folosești împrumutul interbibliotecar tradițional, decât să comanzi o copie electronică a documentului. Livrarea electronică are totuși avantajele sale. Printre acestea poate fi numit acela că acest serviciu va ajuta bibliotecile în primul rând să transforme treptat fondul său din format tradițional în cel electronic, iar în al doilea rând să câștige

REȚELE GLOBALE DE REFERINȚE VIRTUALE

Globalizarea este un subiect de mari și controversate discuții pe parcursul ultimului timp și motiv de mare discordie între indivizi. Practic nici una din activitățile de amploare organizate în țările Uniunii Europene, și nu numai, nu au loc fără a fi însoțite de proteste vehemente ale antiglobaliștilor. Fenomenul însă se extinde și nu contează dacă cuiva îi place sau nu, dacă îl acceptăm sau respingem. Aceasta este direcția în care de fapt lucrurile sunt menite să se îndrepte cu sau fără voia noastră.

Pentru aria noastră de activitate consecințele globalizării pot fi chiar foarte pozitive dacă încercăm să tragem foloase din ea.

Este clar că globalizarea impune noi competențe, noi aptitudini, noi modalități de lucru la care trebuie să participe întreg personalul.

Obiectivul unei biblioteci, centru de informare, centru de formare, centru cultural, centru social sau

mijloace suplimentare oferind aceste servicii contra plată. Sperăm că o dată cu modernizările care vor veni în biblioteca noastră, cea a ASEM, serviciul de livrare electronică a documentelor să fie lansat.

Dacă e să vorbim în general despre bibliotecile noastre, acestea, în marea majoritate a cazurilor, se limitează la prezentarea pe site-urile sale a informațiilor cu conținut sumar care familiarizează beneficiarul cu biblioteca respectivă, cu funcțiile și misiunea acesteia, însă rareori oferă posibilitatea să se afle mai mult decât atât prin intermediul Internetului. Cauzele acestui fapt trebuie studiate.

Printre cele mai evidente putem spune că: pe de o parte multe biblioteci nu dispun de specialiști calificați care ar putea să dea o rezolvare tehnică a tuturor inovațiilor care se cer a fi implementate, pe de altă parte beneficiarii noștri de multe ori nu sunt și utilizatori ai rețelei globale, iar bibliotecarul de multe ori este nevoit, după ce a căpătat elementarele cunoștințe de navigare în Internet să instruiască beneficiarul, acesta din urmă nefiind atât de versat încât să aibă nevoie să găsească și alte informații în rețeaua globală. Un alt aspect, altă problemă este cultura informațională a beneficiarilor noștri, nivelul necesităților lor informaționale, mobilul acestor necesități, care după părerea mea este atât de imperativ; majoritatea beneficiarilor noștri nu sunt prea exigenți nici în ceea ce privește documentele tradiționale, darămite documentele în format electronic.

*Vladimir DUNDUC,
Serviciul „Automatizare”,
Biblioteca ASEM*

oricum nu i-am spune este acela de a oferi accesul la orice tip de informație pe orice suport, pentru oricine, oricând și oriunde.

Pentru a face față exigențelor impuse biblioteca are nevoie de noi spații de funcționare, un nou mod de organizare a colecțiilor, un nou mod de lucru, noi servicii oferite utilizatorului, instruirea continuă a personalului pentru a putea coopera la nivel local, național, mondial și desigur un nou flux informațional.

Practica din ultimii ani a demonstrat că bibliotecile unite în rețea au un potențial de operare mult mai eficient. O rețea bine organizată oferă posibilități de informare enorme tuturor beneficiarilor și garanția de a obține informația solicitată din oricare altă bibliotecă dacă aceasta nu poate fi găsită în biblioteca locală. Rețelele operează dincolo de spațiile fizice ale bibliotecilor, funcționând perfect și la nivel internațional.

Semnificația conectării la rețea depășește hotarele activității tradiționale. Faptul că multe biblioteci cu fonduri și posibilități enorme sunt disponibile doar pentru anumite organizații sau pentru un contingent restrâns de beneficiari devine o problemă, pentru că beneficiul rezultat de pe urma colecțiilor și cunoștințelor pe care acestea le dețin rămâne limitat. Prin folosirea Internetului a devenit posibil schimbul de informații între diferite biblioteci din diferite țări. Creșterea cooperării dintre țări în ultimii ani a accentuat importanța acestei dimensiuni.

Un exemplu elocvent de colaborare la nivel global este Rețeaua Globală de Referințe Electronice Question Point. Aceasta este considerată cea mai importantă realizare a lumii bibliotecare de după apariția catalogului on-line.

Question Point reprezintă servicii de referințe digitale colaborative prestate de Biblioteca Congresului și OCLC care lucrează împreună pentru a crea Rețeaua Globală de Referințe Digitale. La proiect au aderat peste 260 biblioteci din întreg teritoriul SUA precum și un șir de țări străine: Canada, Germania, Coreea, Olanda, Norvegia, Slovenia etc. La lansare serviciul se numea „Collaborative Digital Reference Service” (CDRS). Este un serviciu de referințe profesionale bazate pe WEB și menit să satisfacă necesitățile de referințe și informare a cercetătorilor printr-o rețea digitală internațională de biblioteci.

Rețeaua globală de referințe digitale dă posibilitate bibliotecilor:

- să răspundă întrebărilor de referință puse de patroni prin INTERNET;
- să readreseze întrebările dificile altor biblioteci;
- să readreseze întrebările dificile experților în domeniu;
- să integreze Rețeaua Globală de Referințe „QP” cu servicii alternative pe care biblioteca le prestează în vederea satisfacerii necesităților de informare ale utilizatorilor;
- să dirijeze sistemele de referințe;
- să direcționeze întrebări și răspunsuri fără obstacole de la sistemul local către rețeaua globală a bibliotecilor participante.

QP susține serviciile de referință pe care biblioteca deja le oferă, permite bibliotecarilor posibilitatea de a acorda asistență on-line, sporește vizibilitatea site-ului WEB al bibliotecii.

QP nu este limitat în locuri, licențe software sau spații de amplasare. Rețeaua permite depistarea bibliotecii sau instituției care este cea mai potrivită să răspundă la întrebarea utilizatorului.

Folosind QP bibliotecarul poate:

- Răspunde direct la întrebare sau să ceară de la utilizator informații suplimentare dacă este nevoie;
- Să repartizeze întrebarea altui bibliotecar;
- Să readreseze întrebarea către altă bibliotecă participantă la Rețeaua Globală de Referințe.

Bibliotecarul care recepționează întrebarea consultă resursele on-line și cele tradiționale și trimite răspunsul. Utilizatorul care a trimis întrebarea primește un semnal că răspunsul este disponibil. Suplimentar la poșta electronică fiecare utilizator are un cont on-line unde poate vedea întrebările și răspunsurile.

Fiecare bibliotecă-membru își creează profilul și-l atașează la rețea. Profilul include momentele forte ale bibliotecii și este folosit de software-ul QP pentru a găsi cea mai mult indicată bibliotecă pentru a răspunde la întrebare. Sunt luate în considerare elemente precum: subiectul, limba, fusul orar, nivelul de pregătire a utilizatorului. Comparând aceste atribute cu datele din profilurile membrilor, QP poate trimite

întrebarea la câteva biblioteci, local sau global, pentru a găsi răspunsul adecvat.

Beneficiile oferite de „QP”:

- Prețuri reduse. Bibliotecile nu trebuie să investească în multiple sisteme și soluții. Oricine posedă calculator și acces la Internet poate să participe;
- Sporirea eficienței. Întrebările prin Internet permit bibliotecarilor să readreseze întrebările automat, economisind timpul și minimalizând eforturile. În același scop poate fi folosită experiența anterioară;
- Servirea patronilor în orice timp și oriunde. Utilizatorii pot adresa întrebările de oriunde – de la domiciliu, școală, serviciu etc. și oricând;
- Atragerea patronilor noi. Biblioteca poate atrage noi utilizatori care inițial nu foloseau serviciile bibliotecii;
- Poziția de lider în promovarea informației. Bibliotecile pot să-și sporească imaginea de promotori ai informației. „QP” permite bibliotecarilor să asigure utilizatorii cu informații de calitate;
- Să asigure accesul global la cele mai valoroase resurse de cunoaștere. „QP” permite bibliotecarilor să-și întărească poziția în comunitate fără a angaja personal suplimentar sau a mări orele de funcționare și să răspundă la întrebările care în alte împrejurări rămâneau fără răspuns. Bibliotecile pot extinde eficient accesul către noi surse de informare din întreaga lume chiar dacă bugetul pentru funcționare rămâne același sau chiar dacă este redus;

Beneficiul principal al acestei colaborări este crearea Bazei Globale de Cunoștințe. Prin colectarea răspunsurilor bazate pe ample experiențe de cercetare începe să se contureze o nouă și foarte puternică resursă. Răspunsurile intrate în bază pot fi folosite în viitor de beneficiarii care au întrebări similare.

Global, rețeaua colaborativă QP este o cale puternică de interconectare a bibliotecilor și de a răspunde necesităților beneficiarilor, dar aceasta este numai o parte a întregului tablou.

Cercetarea răspunsurilor la întrebările de referință, indiferent dacă sunt relativ simple sau foarte complicate, necesită timp și eforturi considerabile. Odată depus acest efort, este rezonabil și eficient de conservat întrebările și răspunsurile, în așa fel ca același efort să nu fie repetat când întrebarea va fi pusă data viitoare, salvând în felul acesta timpul și banii membrilor QP.

Fiecare bibliotecă poate menține și Baza Locală de Cunoștințe, controlată de personalul de la referințe. Această bază este sursa primară pentru Baza Globală de Cunoștințe. În baza locală pot fi adăugate nu numai întrebările on-line, dar și toate celelalte rezultate din alte căi: telefon, vizită la bibliotecă, poștă, fax etc. Softwarul permite arhivarea tuturor întrebărilor și răspunsurilor.

Prin acest proiect BC și OCLC își propun să asigure necesitățile de informare ale utilizatorilor din întreaga lume în cel mai efektiv și cel mai economic mod posibil. QP este capabil să lucreze cu bibliotecile care au găsit resurse locale de implementare a referințelor virtuale.

Bibliotecile și instituțiile vor participa la programul global nu numai pentru a rezolva întrebările care nu pot fi rezolvate la nivel local.

Inițial interfața la QP a fost disponibilă numai în limba engleză. În prezent interfața poate fi configurată cu ajutorul Unicod-ului în orice limbă. Actualmente este disponibilă în limbile: engleză, spaniolă, franceză, chineză (variantă simplă și variantă tradițională), olandeză cu perspective pentru alte limbi. Bibliotecarii de referință sau utilizatorii bibliotecilor pot accesa QP folosind Microsoft Internet Explorer 4,0 sau Netscape.

Ce este nou?

QP poate să dirijeze sistemele de referințe și să direcționeze întrebări și răspunsuri fără obstacole de la sistema locală către rețeaua globală a bibliotecilor participante. Dacă bibliotecarul de referință nu poate răspunde folosind resursele locale atunci poate adresa întrebarea la rețeaua globală.

De ce în colaborare?

- Creșterea resurselor electronice;
- Noi cercetători cu noi necesități și perspective;
- Noi oportunități;
- A merge acolo unde este utilizatorul.

Schimbări pentru bibliotecari...

- Folosirea forțelor tradiționale pentru a crea noi programe;
- Influențarea comunității bibliotecare din lumea întreagă;
- Obținerea deprinderilor noi necesare;
- Redefinirea rolului bibliotecilor și bibliotecarilor în era Internet.

De ce BC?

- Tradiții istorice de colaborare și rețele;
- Servește auditorii multiple;
- Dezvoltarea standardelor;
- Inovații în tehnologii noi;
- Cel mai mare depozitar din lume; (Peste 124 milioane unități de păstrare inclusiv peste 28 milioane cărți);
- Organizator al conferințelor pentru bibliotecari, inclusiv privind referințele virtuale.

Încercări de digitalizare la BC

Ce este QP?

- Software care suportă servicii de referințe on-line local și global;
 - Dezvoltat de BC și OCLC;
 - Component local: întrebări bazate pe Web, e-mail, chat, baza de date locală;
 - Component global: rețeaua bibliotecarilor de referință din toată lumea, căutarea în comun a răspunsurilor, baza de date globale.
- Administrarea proiectului:
- Biblioteca Congresului și OCLC se produc ca administratori;
 - 11 membri ai Consiliului Consultativ reprezentând diverse tipuri de biblioteci;
 - Întâlniri de două ori pe an;

• Sub-comitetele se ocupă de:

- legalitate,
- parteneri,
- implementare,
- îmbunătățirea serviciilor.

În cadrul „Question Point” răspunsurile la întrebări sunt bazate pe resurse on-line. În cazurile când resursele on-line nu sunt suficiente, sunt folosite resursele tradiționale. Serviciile de referință virtuale sunt livrate prin pagina Web a bibliotecilor-membre. Prin aceste Proiecte bibliotecile au ieșit în competiție directă cu provăderii care comercializează informația și concomitent oferă servicii pe care alții nu le pot oferi – asistența profesională de a naviga în Internet. Practic a fost redefinit rolul bibliotecilor și bibliotecarilor în era Internet.

Avantaje:

- Folosirea în comun a resurselor și personalului implicat în livrarea serviciilor de referințe;
- Posibilitatea de a instrui beneficiarii cum să folosească bazele de date on-line, cum să-și perfecționeze strategiile și metodele de căutare;
- Dispariția conceptului tradițional de timp și spațiu. Proiectul face informația accesibilă tuturor beneficiarilor timp de 24 ore, 7 zile pe săptămână indiferent de programul Bibliotecii sau locul unde se află utilizatorul;
- Permite bibliotecilor mici cu resurse limitate să acorde același nivel de referințe și aceeași calitate ca și bibliotecile mari;
- Utilizatorul nu trebuie să vină la bibliotecă pentru a căpăta informația;
- Feedback-ul cu cititorii;
- posibilitatea de a discuta cu utilizatorul (folosind chat-ul) permite bibliotecarului să înțeleagă mai bine specificul întrebării.

Există trei niveluri de participare:

- Global;
- Local și Global cu comunicare standard;
- Local și Global cu comunicare sporită.

Taxa de abonare este diferită pentru cei care contribuie la funcționarea rețelei și cei fără contribuții de acest gen.

Pentru nivelul Global taxa este de 1700 \$ pentru cei care contribuie la funcționarea rețelei și 2000 \$ pentru ceilalți.

Pentru nivelul Local și Global cu comunicare Standard taxa este de 2000 \$ pentru cei care contribuie și 2400 \$ pentru cei fără contribuții.

Pentru nivelul Local și Global cu comunicare sporită taxa anuală este de 4000 \$ pentru cei cu contribuții și 4800 pentru ceilalți.

Contribuția este definită ca acceptarea întrebărilor și răspunsurilor la întrebările venite de la rețeaua globală de referințe or completarea Bazei de Cunoștințe Globale cu întrebări și răspunsuri.

Nivelul Global presupune trimiterea și primirea întrebărilor de către bibliotecile care folosesc rețeaua globală. Participanții au acces la baza globală de

cunoștințe alcătuită de membrii Rețelei Globale de Referințe QP. Totuși această opțiune nu are interfață pentru utilizatorii bibliotecii.

Nivelul Local și Global cu Comunicare Standard oferă utilizatorilor referințe virtuale direct de pe pagina WEB a bibliotecii folosind chat-ul, poșta electronică și formele WEB și permite crearea propriei baze de cunoștințe formată din întrebările care au deja răspuns și în același timp permite accesarea Bazei Globale de cunoștințe creată cu contribuția tuturor membrilor rețelei QP.

Întrebările fără răspuns pot fi readresate către alte biblioteci din rețeaua locală de referințe ori către Rețeaua Globală de Referințe a tuturor membrilor QP.

Nivelul Local și Global cu comunicare sporită oferă mai multe posibilități tehnologice. Suplimentar la beneficiile oferite de opțiunea Comunicare Standard, comunicarea sporită permite utilizatorilor posibilitatea interviului pe ecran în așa fel că ei pot vedea și auzi bibliotecarul. Bibliotecarul poate asista și îndruma utilizatorul la căutarea bazelor de date, căutarea în catalogul on-line sau diverse site-uri WEB.

Un alt exemplu de colaborare este Rețeaua Globală de Informație Juridică (Global Information Legal Network cunoscută sub abrevierea GLIN). Este susținută de Biblioteca de Drept a Bibliotecii Congresului și un grup de agenții de informare legislativă din diferite țări. Anual directorii de proiect din țările membre se întrunesc pentru a stabili politica de dezvoltare a rețelei. Membrii GLIN din întreaga lume contribuie la completarea Bazei de Date cu informații legislative din țările respective.

Rețeaua se bazează pe cele mai bune standarde privind schimbul de informații juridice.

Beneficiul este pe măsură pentru fiecare participant, dat fiind faptul că pe zi ce trece interdependența la nivel global este tot mai vădită. Conține abstracte, citate și full-texte cu conținut juridic, din toate țările-partener în rețea, accesibile printr-un tezaur elaborat în baza limbii engleze. Conținutul este în continuă dezvoltare și în viitor va include alte categorii de informații juridice precum lucrări, procese, documente legislative etc.

Baza de date este stocată pe un server ce se află la Biblioteca Congresului. Adresa: www.loc.gov/law/glin. Full-textele pot fi accesate numai de partenerii de rețea.

Pentru țările în curs de dezvoltare, care depun eforturi pentru organizarea și dezvoltarea sistemelor juridice noi, parteneriatul în Rețeaua Globală de Informație Juridică este o oportunitate de a-și crea o bază democratică mai puternică, dar și compatibilitatea juridică cu restul lumii.

Organizații precum Banca Mondială, NASA, Banca Inter-Americană de Dezvoltare etc. acordă, prin diverse căi, ajutor financiar țărilor în curs de dezvoltare pentru instruirea personalului la Centrul de Instruire GLIN, în vederea participării în rețea.

Este evident ca problema conectării în rețea și aderarea la rețelele globale precum QP ține de viitor pentru biblioteconomia noastră și rămâne domeniul cu potențialul cel mai neexploatat. Aceasta este însă calea ce avem de urmat, iar experiența altor țări vine să confirme adevărul.

*Vera OSOIANU,
Biblioteca Națională a RM*

NOTE

